

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכח קכט

ב"ד כיון שנסגרו לעשות קן חדיר ואפי' הוא כנגד ההלכה שהמנהג מבטל הלכה עכ"ל. אמנם חמלה יש לחזרון להוכיח מה שיש לראובן להחזיר לו ממה ששלח לו ואם כותירו הסמורות ששלח לראובן על הסמורות ששלח ראובן אליו וזה בכתבי ראובן או בספרי המעשר של בניאה ושל מיוזקה לפי שאין מולידין מן הסמורות אלא זרעים ברוה או כפי הרלויות שדרך הסמורות להיות מספיקות להם ואחרי שיחברד שיש לחזרון לקבל כך מה מנכסי ראובן הנה הוא בסך ההוא כשכל חוב ויש לו לגבות חובו מנכסי ראובן וממה ששלח לביתו ואין לאשתו ולבניו לשעון שכבר זכו בהן אלא כנגדי מול שכלו זכו כל שלקחן לשמן ואפי' שלא לבשו אותן עדיין אבל כנגדי שבת והמועד בע"מ גובה אותן שכך כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מה' מלוה ולוה) וז"ל אין בע"מ גובה לא מכסות אשתו ובניו של לוה ולא חבדים לזבועין שצבטן לשמן אפי' שפדין לא לבשו אותן ולא מסנדלין חדשים שלקחן לשמן אלא הרי אלו שלהם כמ"ל אבל החול אצל נגדי שבת והמועד גובה אותן בע"מ ואפי' אם היה זכון עשועות וכלי זהב או כסף שהכלל לבעל חוב עכ"ל וליף לה קרב ז"ל לחלק בין נגדי מול לנגדי שבת מן הירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל בהל' (פ"ק דב"ק) גבי האמין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בנייהם ועל צנתייהם אין שמין שכח וירושלמי אפילו נגדים של בנייהם ובנתייהם של רגל ושל שבת שמין ע"כ בהלכות ודעת הרמב"ם ז"ל שלקך חולקים נגדי רגל ושבת לפי שלא זכו בהן האשה והבנים שאין האב מוכה אותן להם ויש חולקין על הרמב"ם בזה ואומרים שלא אמרו אלא בלחין שחלקו לפי שאין האמין גומרין ומזינין לבני אחיהם כלים חשובים כנגדי שבת אלא כל זמן שלא חלקו אצל מה שאיש מוכה לאשתו ובניו מנכסיו אפי' כלי רגל וכלי שבת מוכה להם. אמנם אפילו אלו החולקים על הרמב"ם ז"ל כנגדי שבת לא חלקו בהכשיתי כסף וזהב שהרי במתניתין דלמד המקדיש שהביאו בגמרא בפרק גערה שנתפחה (נד"י) על פלוגתא דרב ושמואל כגרושה אי שמין מה שעליה לא הזכירו הלא מיני מלוה וכ"כ הרי"ף ז"ל בהשוכה. אין צריך לומר שלא זכו בשאר המעללין שהיה שולח לביתו כגון ספרים וכלי בית ופסלים העומדים לימנר שלא זכו בהן לא האשה ולא הבנים ויש לחזרון שעבוד בהן לגבות מהן כל מה שימלא שיהיה חייב לו ראובן ע"פ השפוטות שביניהם אמנם לא יפה כמו להיות קודם לאשת ראובן כמה שכח לה ראובן בשטר כחובה אם זמנו קודם וגם שחזרון הוא בחובו כמלוה ע"פ והיא כמלוה בשטר וגם במעללין יש לה דין קדימה כיון שכ' בשטר כחובתה שעבוד מעללי אגב מקרקעי דלא כחשמתא ודלא כפוספי דשערי כמו שנוכחין לכתוב כל הכתובות. ועוד שהמעללין הם כבר ביד האשה ואפי' היו שוין בזמן ובשעבוד או אף אם היה חזרון קודם בזמן והוא בשטר והאשה מלווה על פה וקדמה היא וחפשה אותם לא יוליא זה מחמת ידן שאין דין קדימה במעללין אלא במשעבדן אגב קרקע ומש"כ הרמב"ם ז"ל (פ"י מהלכות אישות) שמי שמח והגיה מעללין ועליו כתובה ובע"מ ואין במעללין כדי ליתן לשניהם נתינין לבע"מ כל חובו חמלה ואם נשאר לאשה מה שתולל כחובתה תעול ואם לאו תדחה כבר כבר הוא ז"ל למעלה בסמוך העעם מפני שהב"ם הפסיד והוליא מעותיו והאשה לא חסרה כלום וא"כ זהו בעקר כחובה ותוספת אצל כדוניה הרי היא כבע"מ וכן נראה בסמוך וגם שאין זה במשעבדן אגב קרקע שהרי יש בהן דין קדימה. ומת שטוען חזרון מן הריזה הלא מה שהריזה עם ראובן הרי נפסד הכל הקרן וכריזה קודם שכלו לחשבון ומה שהריזה עם הסומרים האמרים והיה שולח הכל לראובן הרי בעשות לו חשבון ממה ששלח לראובן וממה ששלח לו ראובן גם הריזה ההוא יסיה נכלל בחשבון :

עליו המקרה כזה משיב חכמים אחר ודעתם יסכל כי השטר קבלת עדות מעדי סגט שנעשה בשני בשבת בשמונה ימים לחדש חשבי שנת חמשת אלפים ק"ם לבניית עולם וחממו בו שלשה דינים אלמנן משער אריה שמואל ב"ר דניאל שלמה ידידיה ב"ר מתתיה כמ"ס בקונטרס החתימות בארובה ועשוי כסוגן וכשורה לו נעשה מיד אחר נתינת הנט וכן שיקרעו הגט ויחירוהו להנשא ויעמידו היתרה על כטר המעשה ההוא הנה כל הלה התרעמות סיו בעלים כי לא היה חוחס אחר זה שמואל ב"ר נתימין ככתב שדחי ואליהו וכן רבי מנחם ב"ר אברהם לא היה אומר שאינו זכור אם השיב כבעל הן וגם שדחי ואליהו לא היו חוחמין. ככתב ההוא ולא היו חוקרים העדים וגם כבעל לא היה מוליא לעז על הגט ולא הוה מהדר לחיובא ולאחר אותן העדים שנראה מעדותן שהם עדי שקר כי ידע שיגע לריק ואף אם היו מנהג הארץ הריהו לעשות בנרושין כדרך הזה וכמו שאלו נוסגין צנכס הנה באלו הגרושין אשר עברו בהן כמה קטעות ומריבות וכמה קטרוגין שנאות ואיכות ושנעשו על אף קרובי המגרש רלווי היה לפקוח עינים בכל טלדקי ובכולהו גוני לתקן כל מלי דלפטר לתקוני אמנם שניאות מי יבין והמעטים עקלקלותם עתידים ליתן את הדין כי הכל נהון בערכו ויקבלו חסותהו הגזינין. יצחק ב"ר ששת זל"ה :

בגאיה לרבי שם טוב הלוי י"א

קב שאלת

ראובן הלך בסחור לסדינת הים והגיה ביתו ובניו בכאן והגיה חצרון בן אחיו שישתדל בעבורו בסחור וראובן הגובר היה שולח לחצרון הסחורות דרך ים וחצרון מקבלם ומזכרם פעמים במעות פעמים בשולח לראובן פעמים במעות פעמים בהקפה וכל זה היה יודע ראובן הגובר גם סותרים אחרים היו שולחין לחצרון על יד ראובן פקרונות מסחורה לרביע הריזה כנהוג בין הסוחרים וחצרון היה שולח הכל קרן וריזה לראובן ולא היה מעכב כלום יען היו אוהבים גדולים ועמדו בענין זה כמו שמנה שנים ולא באו לחשבון כי היה דעת ראובן לתת לחצרון חלק יפה מנכסיו ירויהו או לא ירויהו באהבהו אותו ובעבור שהיה עושה עמו ותוך הזמן הזה היה ראובן הגובר קונה חפצים ושולח לביתו על יד חצרון כמו כסף וזהב וסנדליות ומטלמלין וספרים וכלי בית ואח"כ נתעכב ראובן איוה זמן שלא שלח לו וכוננו היתה לשובה למען יראה מה יעשה חצרון עם הגושים בו בעד הסחורו שהי' שולח לראובן ואחר זה שלח לו ספון א' עם סחורות ואמר לו בכתבו שישתדל עתה לשלוח לו כנגד כל מה ששלח לו בספון ויותר כי דעתו לשוב לביתו ולבא לחשבון עמו וחצרון בשמתתו בזה השתדל ולקח בהקפה ושלח לו הכל יותר בספון עצמו והכל הגיע ליד ראובן ותיקף מת ראובן ואבדו הסחורות כלם וכל מה שהיה לראובן בסד"ה וכל השבונותיו וספריו הכל נאבד. בענין דע' ולא נשאר לו בלתי אם המטלמלין והחפצים ששלח לביתו וחצרון אינו יודע מה לעשות מהגושים הרבים אשר עליו ואפי' שגם הוא נושה באחרים ועתה חצרון תובע וטוען כי יש לו זכות במה ששלח ראובן לביתו ושקדם שהקח האלמנה בתובתה ושירשו בניו החפצים והמטלמלין ההם הוא רוצה למכור מהם לפרוע הנושים בו מצד הסחורה ששלח לראובן כי על אחריותו היה חלוקה אותם ונכסי ראובן משועבדים לו לפרוע לו כל החובות ומה שישאר גם כן יקח חלקו מהריזה שדווח כמו שהוא בראיה בחשבונותיו כי גם במטלמלין יש בהם מחלקו כי מהריזה הי' קונה החפצים ושולח והיורשים מוענים כי המטלמלין ההם כבר הם שלהם ובחיי ראובן זכו בהם ואין המטלמלין אחרתיו לו ולנושים וחצרון יגבה החובות שהוא נושה באחרים ויפרע לאשר נושים בו וחצרון טוען כי לו היו החובות ההם במקום ערים היה הדין עמהם אבל הם במקומות שאיני יכול להוציאם עתה ולכן יקחו הם החובות ויתחייבו לפרוע הנושים בו ויגבו לנפשם החובות מעט מעט כי לא הוא לברו המוכר בהמתני' גם כי יש לו לקבל חלקו ממה שדווח והיורשי' מוענים שאין לו שום ריזה כי כבר נאבד הכל הקרן והריזה וחצרון טוען כי אפילו יאמרו שנאבד הכל ואין לו שום ריזה כמה שעשה עם ראובן יש לו על נכסי ראובן הריזה שדווח עם האחרים על ידו שהכל היה בידו אלו הספונותיהם ושאלת להודיעך הדין עם מי :

תשובה

דע שבענינים כאלו הכל הולך אחר מנהג הסומרים כדתי' ב"ב הגזול בתרא' (קטו:) ואין משנין ממנהג הממין וצרייתתא אחרת נמי תגיה ואין משנין ממנהג הספנין ולכן רלווי לבית דין לברור להם שני סומרים אנשי אמה שידלו ויעיינו בחשבונותיהם בדקדוק ובכתבי ראובן הנשלחים לחזרון אשר אין ספק שסס בידו ואם יראו ויביטו מהם שידע ראובן שחזרון היה מוכר מן הסחורות כהמתנה ולא היה מקפיד קנס זכה חלקו להיות החובות המחוייבים לחזרון על אחריות הנכסים הנשאלים לראובן ואם יפסדו החובות ססס יפסדו ליורשי' ראובן ואף אם אין חזרון שאל הסומרים לחזרן כהמתנה ואם יביטו מחוך כחט שהיה מקפיד בזה אז סס על אחריות חזרון ואף אם דרך שאל הסומרים למכור כן לפי שחזרון שליח של ראובן ואין לו לעבור על דעת משלחו דל"ל לתקוני שדחתך ולא לעוותי ואם מחוך כתבי ראובן לא יוכן לא קפידא ולא רטון אז כולכים אחר מנהג סאר הסומרי' כדלמרינן בפרק איזהו נשך(עד') גבי סיעומתא ולי באחרת דנסינו למיקנא ממש קני והרב אלפסי ז"ל כתב בפרק הגזול גבי לחין משלחין מעות בדיוקני וסיכא דסדר ליה לחברי' כהנהגה ואמר. לי' שדר לי ההוא מידי דלית לי גבך ושדרינהו כיכיליה לא מחייב באחריותיהו דכתי נכנו האידנא תגרי וקיי"ל מנהגא מילתא הוה והכי שדרו ממתיבתא וכתי הרשב"א ז"ל על זהב"ל וכן אהה דן בכ"מ כמה שנסגו בממונות ואפי' נהגו כן במקום אחד אהה טהב כן במקומו כאלו הוא תנאי גמור מוכסס ביניהם ואפי' לא הסכימו צפירוש בני המדינה אלא שנהגו כן סתם הרי הוא מנהג חזק כאלו החנו בו ואפי' לא כתבו הרי הוא מן הסתם כאלו כתבו ודנין בו כאלו הוא תנאי

קכט עוד שאלת ראובן היתה לו בת גדולה והיה תולך לסדינת הים בסחורותיו והרשתו ועשאתו שליח לקבל קדושה וראובן הגובר כאשר היה בסד"ה היה שולח לביתו תכשיטין לצורך בתו כנהוג באבי הבנות כדי ליתנם לה לזמן נשואיה בנדוניתא או במתנה ולזמן ראובן שדך בתו ללוי ונדר לתת לו בנדוניא עם בתו סך יודע בכל דבר שירצה בין בכסף בין בזהב או מטלמלין וקבל קדוש' מלוי הגובר וסת ראובן הגובר בסד"ה ולא צוה סחמת מיתה גם מחיים לא בירו הדברים שיכנים לה בנדונייתה ונאבד מסונו והגיה יורש זכר והבח ואלמנתו ועתה בא לוי ותנו ותובע כל הסך אשר נדר לו ראובן עם בתו וטוען ואמר שיש לו זכות בנכסים האלו שנשארו כי הוא כמו בעל חוב מצד שקנה את בתו של ראובן בשעה שקבל אביה את קדושי' קנה אגבה את הנדור לה או לכל הפחות התכשיטין שהיה שולח לה אביה לתתם לה בנדונייתה והיורש טוען שאע"פ שקנה את האשה לא קנה את הנדור דה גם מה שטוען לוי מן התכשיטין ששלח לה אביה שקנאם איננה טענה מאחר שלא ייחדן לו בחובו בחייו והיה בידו לחליף אינן שלה ואין ללוי זכות במה שטוען. ואמרת שנראה לך שהדין עם לוי שבינין שקדש את האשה ואסרה על כל העולם אין לך משיכה גדולה מזו וקנה המטלמלין בכל מקום שדם עוד נרא' לך שהאשה היא כמו קרקע ונקנית המטלמלין ללוי מדין אנב עד כאן תורף שאלתך :

תשובה

אם כששדך ראובן את בתו ללוי ונדר לתת לו בנדונייתה כן וכך נשתעבד בזה בקנין הקבר פשוט שגובה לוי מנכסי ראובן כל מה שנדר לתת לו ואפי' מן המטענדנין א] כיון שהוא רואה לנטעם כדליתא בכחכות

[ה' רמ"א אה"ע סי' נה :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קל קלא

בראשונה ושייר הגנה לפניו לא נאמר בזה מוכר בעין יפה ושיהיה המוכר לריך לעקור חילטתיו מנחתו שאין זה בכלל מוכר בעין יפה מוכר כפי הפירוש הנכון שפירשו המפרשים ז"ל בשם הר"י יחזק ב"ר מרדכי ז"ל במחיל דאמרינן הנה כדאמר רב פפא בלוקח הכא נמי בלוקח :

קלא עוד שאלת לתקן לך מטבע ברכה לבכור הפודה את עצמו גם לאב הפודה את בנו הבכור כי מצאת להרמב"ם ז"ל (בהלכות מתנות כהונה פי"א) הפודה את בנו מבכר על פדיון הבן והפודה את עצמו מבכר לפדות את הבכור גם בסדורים מצאת בפודה את עצמו לפדו' בכורי ישראל ותמדת על הרמב"ם ז"ל למה מבכר בעל כיון דמצות פדיון הבן עקרה על האב רמ"א אלא דמדיוקא דתפדה תפדה ילפינן פודה את עצמו אבל ע"י שליח או ע"י ב"ד לית לן [נ] ועוד שלפי שטת הרמב"ם ז"ל בלמול את בנו איפכא הו"ל לתקן האב בלמד כמי בברית מילה והפודה עצמו בעל שהוא כמו שליח ועוד תפדת למה תקנה בעל פדיון הבן ולא על פדיון הבכור דהא נפיק מינה חורבא דנראה דכל הבנים חייבין פדיון ועוד שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפדיון יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהן ועוד אמרת שלפי דעתך יש שבזשים בנוסחא ששצאת בברכת הכהן כי שם אומר אביו אומר זה בני בכורי דנראה דלא פניא אא"כ היה בכור לנחלה ועוד שם אמו אומרת זה בכורי פרי בטני ונתחייבנו לפדותו דנראה שהיא מחוייב' לפדותו ואינו אמת ובקשת לברוח לך הסלת ולתקן לך ברכה זו :

תשובה נרמק בשילחי ערבי פסחים רבי שמלאי חילקע לבי פדיון הבן בעו מיניה ודאי על פדיון הבן אביו מבכר שהחייט וקיימנו מאן מבכר כסן מבכר דקא מעי כגאש לידיה או דילמא אבי הבן מבכר דקא עביד מלוה לא הוה זידיה אחא שאל בי מדרשא אמרו ליה אבי הבן מבכר שחיס והלכתא אבי הבן מבכר שחיס מכאן למדו נסת הכרעה שהיא בעל ונראה כמעט לפי שאינה דומה לחוקן המלות שהם בלמ"ד כגון זינח ותפלגן וכוכס לפי שזו נעשית בסיוע הכהן שמקבל הפדיון ולפי זה אף פודה עצמו מבכר בעל [נ] וכן היה בעל אף בפודס עלמו בס' המלות מקול"י וכן בספר יו"ד (בס' ש"ה) אלא שבפודס עלמו אמרו על פדיון הבכור שאין לומר הבן שאינו פודה בנו ולדעת הר"ם ז"ל בנסת הכרעה שבאב הפודה אומר בעל ובפודה עלמו אומר בלמ"ד אפשר לתת טעם לפי שבאב הפודה אומר בעל להטעות מלוה זו על יד הבן כשיגדל או אף אפשר לעשותה אלא על ידי עלמו וגם שאם היה לו לפדות עלמו ובנו קי"ל (קדושין כע"י) דהוא קודם לבנו דאלמא עקר המלוה בעלמו אלא שבקטנותו אי אפשר ומה שלא תקנו בפודה בנו לבכר על פדיון הבכור וזה להפריש בין פודה בנו לפודה עלמו ואין בזה שום חורבא דזיל קרי בי רב הוא ונסת הכרעה שמבכר הכהן אחר שקבל התמטח סלעים הוא זה כהמלה מבכר על סיון בורא פרי האפן ועל ההרם בורא עלי בשמים בא"י אמ"ה אשר קדש עובר במעי אמו ולארכעיים יום חלק חכריו לרמ"ה חכרים ונפת בו נשמה כדכתיב (בראש' ב') ויפת באפיו נשמת חיים ויחי האדם לנפש חיה עוד ובשר הליבשו ובצלמות וגידים סככו [כדכתיב (איוב י') עוד ובשר תלבישני ובצלמות וגידים סכוכני] ולזה לו מאכל ומשתה דבש וחלב להטענן בו וזימן לו שני מלאכי השרת לשומרו במעי אמו כדכתיב (שם) חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי אביו אומר זה בני בכורי ואמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלחי בעניי ה' סלעים נתחייבו לתת לכהן בפדיונו כדכתיב ופדיוו מן חדש שפדה בערכך חמשה שקלים בשקל הקדש עשרים גרה השקל וכתוב לך פדה חפדה את בכור האדם כשם שזכה פלוני בצור זה לפדיון כך יזכה האל לתורה ולחופה ולמעשים טובים צורך אחת ה' מקדש בכורי ישראל לפדיון ויש נסתמות מן הגאונים הראשונים שכתוב בכן אביו אומר זה בני בכורי וראשית אביו ראוי לימול פי שנים שקך כתוב בתורה משה לתת לו פי שנים וגו' וכתיב הרמב"ם ז"ל (בהלכות בכורות) דלא דיקא הדין נוסחא דכיון דליכא צטר לכהן ואינו צטר לנחלה לאו שפיר דמי למימר אביו אומר זה בני בכורי וראשית אביו ואפי' הוי נמי בכור לנחלה משום דמשמע דקדושת פדיון נמי כהא תליא הילכך לא לימא חגיגה הכי ור"ה ז"ל כתב בפירושי התורה שלו אביו אומר זה בני בכורי ואינו מוזכר לפדותו שנאמר וכל בכור אדם צבניך שפדה עכ"ל ומה שאמר חמס סלעים נתחייבו בלשון רבים עולה על חמס סלעים או על פודים דעלמא ואשר שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפדיון יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהן י"ל דבשאר מתנות כהונה אינו עושה הכהן כלום רק שזוכה במתנות משלחן גבוה אבל בפדיון אע"פ שאין עושה מלוה כמו שרצה מההיא דרבי שמלאי מ"מ וזה בכן ונתנו לאב בפדיונו וגם שברכה זו ברכה השנה שרומזה ליציאת מצרים ולמכת בכורות של מצרים והללת בכורי ישראל ויש נסתמות שמזכיר כן בברכה בפירוש אמנם בספר יו"ד כתוב וז"ל וכתיב חכמי אבי ראש"ש ז"ל ולא נהנו באשכנז ולרפת סיבך הכהן ברכה זו שלא מלינו שמבכרים שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בחוספתא או בגמרא כי אחרי חכמי חכמי רב אשי ורבינא לא נחחדשה שום ברכה ועוד למה יבכר הכהן ואינו עושה שום מלוה אלא מקבל מתנות כהונה ותחלת הברכה קשיא לי אשר קדש עובר במעי אמו אי קדושת הבכור קאמר בפטר רחם חלה רחמנא עכ"ל :

בכתובות פרק הנושא (קכ): דבשערי פסיקתא אם קטו מידו גבי ממשעבדי אבל אם לא קטו מידו היינו דרב גידל דאמר כמה אחת טמן לבנך קך וכך כמה אחת טמן לבתך קך וכך עמדו וקדשו קטו וכן הן הדברים שנקנין באמירה ומחזקת שם בגמ' בפ' הנושא במסקנא דברי' הללו לא נתנו ליכתוב רוצה לומר דלית להו דין שטר לגבות ממשעבדי אבל מצני חרי גבי - וגבי הדין דהפוסק מעות לחתנו ופשע לו אח הרגל (שם קט') דק"ל כאלמון דאמר יכולה היא שתאמר אני לא פסקתי על עמלי אבא פסק עלי מה אני יטלה לעשות או כנוס או פעור ורוצה לומר פשע לו הרגל שאלך לו למדינה אחרת וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכתיב הרשב"א ז"ל וז"ל והוא שלא הניח נכסים אבל בשים לו יורדין לנכסיו ונתנין לזה לפי שהן דברים הנקנין באמירה עכ"ל דאלמא אע"פ שעדיין לא כנס והלך לו למדינה אחרת יורדין לנכסיו כיון שזה מוכן לנטוס והה"ד אם מה האב הפוסק קודם שנטוס [א] ומה שאמרו בירושלמי הני בר קפרא פוסק על מנה לכונו וכו' בשמת החתן קודם שנטוס דחנן במתניתין שאף אם היה זקוקה לאחיו יכול לומר לחתן הייתי רוצה ליתן ולך אי חיפשי ליתן ועל זה הקשו שם בירושלמי ולא אלו הדברים הנקנין באמירה הן הני בר קפרא פוסק ע"מ לכונו וכ"כ הר"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל אמנם לריך שיהיו התנאים בשעת הקדושין אבל אם היו התנאים בשעת הסדוקין ואחר זמן קדשו ולא הזכירו התנאים איך נקנין באמירה וזהו לשון רב גידל ועמדו וקדשו וכ"כ רבי שמואל ז"ל וכ"כ בספר חנן העור (סימן כ"ח) שצריך שלא יפסיק בין התנאים ובין הקדושין בדברים אחרים אבל אם הפסיקו אינן נקנין באמירה וכן כתוב בעמוד שאם לא התנו כן אלא בשעה כן מעלמו כיון כשאר חיוב בעלמא ולא מקני באמירה והיינו משום דדייקין לשנא דרב גידל דהא מלתא חדש הוא ואין לך בו אלא חדושו וכן לריך שיהיה זה בנשואין הראשונים כמ"ש הר"ף ז"ל מן בירושלמי וכל שלא היו בו כל הדרכים האלו לא קנה וטעמים שאמרת שכיון שקדש הוה ליה כמשיכה וכן דאשה היא כקרקע וקנה החפלים אגבה הכל כמה שאם היה קן לא היו לריבין לכל אלו הדקדוקין ולטעמא של רב גידל דדברים הנקנין באמירה משום דבההיא הגאה דקא מהתני אהדדי גמרו ומקנו ואפי' עבד ושפחה לא הוו כקרקע לקנות מטלטלין אבן אלא בשוין עליהם ומדין חלרו ובעיני שיהיה העבד כפוח כי הדין דלא חכוי חלר מהלכת כמו שכתבתי זה בפ"ק דב"ק (י"ב) וכתיב להרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' מכירה) ובגדון זה כל שלא קנה הבעל באמירה גם הכהן לא קנהה החפלים הכס אע"פ שיהיה דעת האב לחתם לה כשהנשא כיון שעדיין לא נתנם לה ועובדה דפרק מי שמת (קמנ): הכהן גברא דשדר פיסקי שיראי לביהיה ואמר רב אחי הראויין לבנים לבני' הראויין לבנות לבנות ר"ל ובכנות הן נשואות כבר ולא אמרן אלא דליה ליה כלתא אבל חיה ליה כלתא לנחלה שדר ואי נחיה לא חייביתא לא שבין חייב נחיה ויחייב לנחלה הכהן ככר פירשה רבינו שמואל ז"ל בשלמות שיתטם לאחרי ביהו ולא היה לו אשה וכ"כ ברמ"ה ז"ל דאי חיה ליה איחיהא ודאי לדידה שדר דכנפו דמיא וכספר ח"מ (סי' רמ"ז) הביא דעת הרמ"ה ז"ל בלי חולק וכן כתוב שם השולח חפלים שיתטם לבני ביהו ולא פי' היאך יתלקטו אם יש לו בנים וכו' נראה שאין זה אלא בשפירש לשם מתנה הא לאו הכי לביהיה שדר שיטמו בעדו כללל דמילתא בגדון זה אם קנו מיד אבי הכהן כהנאים ההם חייבין להשלים מנכסיו ואפי' ממשעבדי אמנם האשה תגבה כתובתה ראשונה ואם לא קנו מידו אם קדשו מיד בשעת שדוכין או שהזכירו כהנאים ההם בשעת הקדושין כבר נתחייבו שניהם באותן התנאים באמירה בעלמא לגבות מצני חרי ואם אין התנאים קיימין או שאין שם נכסים יכולה היא שתאמר אל הארוה אני לא פסקתי על עמלי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס כלומר בלא נדוניה או פעור דק"ל כאלמון וכשב"ג דאמר רוצה אני אם דברי אדמון :

קל עוד שאלת ראובן ושמעון שכנים זה בגנתו וזה בביתו וראובן בא והבע לשמעון שיעקור האילנו' מגנתו הסמוכים לביתו ביהו בתוך ד' זרתות כמנהג המדינה בערכאותיהם לפי שהשרשים מזיקין לבתולי ביתו ושמעון פוען שאינו נשמע אליו בערכאותיהם כי אם בדיני ישראל ובדיני ישראל איננו חייב לפי שביתו של ראובן וגנתו של שמעון מאיש אחד היו וסברן את הבית לראובן ואת הגנה לשמעון וכשקנו זה וזה בחזקה זו קנו ואין לו לעקור ואמרת שנראה לך לפום ריהטא דאפי' נטעם עתה שמעון אין לו לעקור לפי שהלכה בר' יוסי זה נוטע בתוך שלו וזה חופר בתוך שלו אע"פ שגנ' שאם הוא נוטע עתה שצריך להרחיק שלשה טפחים :

תשובה דבר פשוט הוא זה ומתני' היא בפ' לא יחפור (כה): מרחיקים את האילן מן הכור כ"ה חמה וכו' רבי יוסי אומר אע"פ שהכור קדם לא יקון שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו ואפסיקא הלכה בגמ' כדכתיב יוסי ואיברה שאם בעה הנטיעה הוא מויק לטחל בנטיעתו שאז היה לריך להרחיק ג' טפחים כדי שלא יזיק לבתול בתפירתו דמודה רבי יוסי בגיר דליתא אבל כמה שהשרשים סוללים וגדלים לאחד מכן ומזיקין לבתול ה"ל להרחיק ואפי' הכותל קדם דכתיבנא דקא נטע ליתנאו לשרשים ולא הוי גירי חין ל"ל בגדון זה שהוא לוקח וכשנטע המוכר נטע ברכה שבכיוולת בזה אפי' בדברים שצריך להרחיק כל שהוא לוקח וסמך ברכות חין לריך להרחיק כדמוכחא סוגיא דברים פרק לא יחפור ואפי' מר הבית [א] דמ"ה אה"ע סי' נא : [ב] רמ"ה יו"ד סי' עה סי' : [ג] רמ"ה סס :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קלב - קלו

קלו עוד שאלת כמה שאמר בתוספתא הביאה הרשב"ן ו'ל כפרק יש נוחלין ואפילו נשבע לו בחיי הקרן מה טיבו של קרן זה: **תשובה** ל"ל בחיי הקרן בחיי בעל הקרן כלומר בחיי הסור או הכנס וכוא כמו כני אלך זדון כלומר חיס זדון וכן ואני חפלה ר"ל חיס חפלה והרמב"ן הביא זה לראיה כנגד ה"ר אפרים ז"ל שאמר שמי שקבל חד פסול כבתי נזמח בעלמא היא ומלי דדר ביה וכתוספתא הו' הויח היונתיה שלמרה שאפי' קבל שיטע לו בחיי הסור ונשבע חינו יכול לחזור בו אע"ג דגרע מהדרח אראש ואין לך נזמח גדולה מזו - עוד חפלה לפרש בחיי הקרן ממש והוא הסופר שתוקעין בו ושייך בכלים לשון מוח והייש ור"ל שבירתו. אקיומן דלאמרינן צפ' שור שנגח (כד') דמקשי החס בין לרבין דליטעריך להו קרה למעוטי כלים צבור וצין לר' יודיה דמחייב על נזקיכלים צבור וכה כתיב והמח יחיה לו ומשני שבירתו זו היא מיתחן ולזה פי' קלה המפרשים מה שאמרו ז"ל (ברכות נ"א) צכום של כרסה שלריך חי בלא על סיון אמרו שהרי לריך ליתן לתוכו מים אלא על הכלי עצמו אמרו שיהיה חי רוצה לומר שלם :

קלה עוד שאלת ירושל' הובא בתדושי הרשב"א ז"ל בכתובו' הדה אמרה הלין דבנסין ארמלן צריבין לכנס סבעוד יום שלא יהא בקונה קנין בשבת מה הפרש בין בתולה לאלמנה לענין קניית קנין בשבת :

תשובה איברה שאין הפרש בין בתולה לאלמנה לענין קנין אבל הבחילה לא היחה נשאת בזמנא בע"ס כי מה שאמרו ז"ל כחובות (ג') דדוכתא דבתי דינין קביעי בכל יום אשה נשאת בכל יום באלו המפרשים ז"ל חן מערב שבת לפי שאין צ"ד יושבין בשבת ואיכא מכוס חיקרורי דעחא ושאלו על מהנגנו למה הבחילה נשאת בערב שבת וחירו לפי שאין חנו מייחדין עד עכור שבעה ימי המשחה ועוד שרובן מקדשין וכאסין יחד וליכא למיתח שזינחה חתוין אבל הם היו מלרסין ונותנין זמן לבחילה י"ב חדש לפרנס עצמה ואיכא למיתח שמה זינחה חתוין : [הגה"ה אמר שזאל עוד יש לומר דלמיכנס הייט ליחד ולאלמנה דוקא חלל בתולה כחה חופפה קונה בלא יחוד ע"כ] :

קלו עוד שאלת ירושלמי בפרק שני דבתובות ר' חונא אמר למדין מספר מונה בנזן דאמרינן אלין ספרי דאסי ובאלין אגרתא צריכא בהו ובאלין אגרתא צריכא שבכל מקום שיש בירושלמי צריכא ר"ל צריכא רבא ואינו סתיישב לך בבאן :

אני הפרש ר' חונא אמר שלמדן ומקיימין שטר מספר ידוע לחיזה סופר מומחה מקיימין ההימחו מן הספר ההוא ג] לפי שהוא נזכר בכתיבתו שחיה מתוקנת ומחוסרת אבל באגרת יש לספק אם סומכין עליה לקיים חתימתו לפי שאין חדם נזכר בחיקון כתיבתה וסיה משתנית לפי הקולמוס ולפי הנחץ כמו שכתב הרמב"ם ז"ל טעם הישר לכתוב אגרות שלום כהול המועד לפי שאין חדם נזכר בהקון :

קלו עוד אסרת כי בימי החורף יען אתה סעודת לניולות אינך מניח כי אם תפלה של יד כי לפי ההלכה תפלה ש"י אינה מעכבת ש"ר וש"ר אינה מעכבת ש"י ושאלת אם יש סברות מקבילות לזה כי אין לך גמ' בסנחות ולא שום פירוש ושיטה מן המסכת ההיא :

תשובה משנה שלמה שינו בפרק התכלת התכלת חונה מעכבת את הלבן והלבן חינו מעכב את התכלת חפלה של יד חונה מעכבת של ראש ושל ראש חונה מעכבת של יד ואין בזה שום מחלוקת בענין התפלין אבל בענין התכלת פליג רבי בצרייתא וס"ל התכלת ולבן מעכבין זה את זה מדכתיב ורחיטם אותו לומר שמעכבין זה את זה ולא קי"ל כוותיה אבל בתפלין ליכא פלוגתא כלל וגם אין גמרא למשנה זו של תפלין לרוב פשיטותה וכן הביאה הרי"ף ז"ל בהלכות תפלין וכן הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' תפלין) ומעט זה שאין מעכבין מנה אוחן להסי מלוח בתפלין הרי"ג כמ"ס זה בספר המלוח בעיקר ה"ה ואע"פ שמנה התכלת והלבן למלוח אחת חט"פ שאין מעכבין זה את זה וכו' מפני שמלא כן במכילתא מוצא בתכלת ולבן שהם מלוח אחת והטעם מפני שהם מעשה אחד לבישת התכלת והלבן יחד ורואי שימנו אחת חט"פ שאין מעכבין זה את זה אבל תפלין של יד ושל ראש הם שני מעשים ורואי שימנו שתי מלות כיון שאין מעכבין זה את זה ובספר חו"מ כתב ז"ל ואפי' אם יש לו כתיבתא אח' יש לו שום אונס שאינו יכול להניח שתיקן בגון שרונס ללחה לדרך שאינו יכול להתעכב יכול להניח אחת מתן שאין מעכבות זו את זו עכ"ל אמנם למה שאהה חושש מהגזלות הא אפשר לך למעבד כרשב"א ז"ל שכ' דתפלין של ראש מותר להניחן על כוכבו ד] או על כסוי הרהם ודייק לה מדאסרו תפלה של יד במגילה (כד') לתחה על בית אונקלי משום דכתיב צבו לך לאות ודרשינן ולא לאמריס לאות הא בשל ראש דלא כתיב צבו הכי אדרבה כתיב צבו ורואו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשינן אלו תפלין של ראש שרי והא דאמרינן מקום יש בין יד למלפפה להניח בו תפלין אפשר דהיינו מפני שאכור להניח כלי אחד של מלוח על המלפפה אלא שיעדין קשה לי דצפ' כל הלמנים (מד') גבי עמרת מלכס שהיה מניחה במקום תפלין מקשי נמי והא צבי להנמי תפלין ואמרינן לשנויי מקום יש בראש להניח שתי תפלין אבל רביס רחימי טוהגים להניחם על הכובע על פי סגרת הרשב"א ז"ל ור"ן ז"ל כתב סברתו זאת במגילה בפירוש ההלכות כלי הולק נאס יצחק ב"ר ששת זל"ה :

עוד

מו"ס כספ"א : ד] חו"מ סי' כו ס"ה :

קלב עוד כתבת כי הקהל עשו הסכמה * בכח חרם ונדוי וקייבוע כלם שכל מי שיבא לדור בבאן עם הקהל שיתחייב לפרוע עמיהם בכל הוצאותיהם וצדקותיהם במסים ובכל צרכיהם ויש בקהל זה סוחרים נותנין חק למלך ועם כל זה הם פורעים עם הקהל מכח ההסכמה ההיא ועתה כמו ארבעה שנים בא לבאן סוחר יהודי סבר"ה איש פנוי אין לו שם אשה ולא דירה אלא ששדך שם אשה ויושב בבאן ועשה סחורתו ואנשי זרוע מהקהל חבריו פוסכים אותו ועוזרים שלא יפרעם עם הקהל לפי שהוא נותן חק למלך וזו היא עקב טענתו ואסרת ששאלו יחידים מהקהל את פיה ואסרת להם שהוא סחוייב לפרוע כמו שאר הסוחרים שפורעים חק למלך ופורעים עם הקהל א] וזה מאחר שישב בעיר יותר מ"ב חדש חייב הוא לפרוע עם הקהל בכל דבר שיפסקו עליו והבאת ראיה שלא פטרו חז"ל ברנא אלא לתלמידי חכמים וכן מן התוספתא דקתני בה מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין אותו לחפור עמיהם בורות וכו' ואם היה שריו עסדם באותה העיר משעבדין אותו על הכל עוד נראה לך סברא דכל ששבר שם דירה ל"ב חדש הרי הוא כאלו קנה שם בית דירה וסיד הוא כאנשי העיר :

תשובה מוצא הוא במשנה צפ"ק דבבא בתרא (ז) כמה יהא בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש ואם קנה צה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד ונראה מן הגמרא דאפילו לא בא להשתקע אלא לגור שם הרי הוא כאנשי העיר כל שדר שם י"ב חדש דהא בגמרא רמינן על מחניהן מההיא דהחמרת והגמלת העוברת ממקום למקום וכו' דמשמע מינה דשלישים יום הוי כאנשי העיר ושי"א הא ליחובי מתא הא לבני מתא דשלישים יום הוי בכלל יושבי העיר דכתיב בעיר הנדחת אבל להיות כבני העיר להסתייב בכל עניני העיר בעיקר י"ב חדש דאלמא חט"פ טעובר ממקום למקום כל ששהה שם י"ב חדש הרי הוא כאנשי העיר וכן נראה מההיא דתניא (ב"ב ח') המודר הנאה מבני העיר ובה אדם ונשתייה שם וכו' אבל כשלא שהה שם י"ב חדש חט"פ בא שם להשתקע חינו כאנשי העיר דדילמא לא מיחדר ליה אלא ח"כ קנה צה בית דירה דלא גלה דעתו שרלונו להשתקע שם על כל פנים כיון שדר שם ואם לא דר שם חינו כאנשי העיר מיד לכל דבר אלא שמחייבין אותו לאוחן דברים המזכירים בחוספתא גם בגמרא מזכיר דברים דלא נעיקן צבו י"ב חדש דכי חן מהני לפכי העיר חן ופירשו המפרשים ז"ל שהמסין והמשחורות הרי הן כפסי העיר לפי שהן לשמירתם גם כחבו קלה מפרשים ז"ל דכל ששכר בית דירה ל"ב חדש הרי הוא כאלו קנה שם כמו שכתבת אחת ג] ולכן זה היהודי אם הקבל פורעים למלך דבר ידוע בכל שנה ושנה בדרך כלל חייב הוא לפרוע עמיהם אף בכסף גולגולתה אחר שדר שם י"ב חדש אלא אם כן מאלק המלך חלק זה ממה שהעיל על הקבל ומקבלו להם בחשבון וכן אם הקבל פורעין בדרך פרטי שנבאי המלך שאל לכל יחיד ומניה לזה מפני החק חין לקבל שום דין עליו צעד כסף גולגולתה דהא לא אלוה צבי מתא אלא שיישחא דשמיא הוא כדאיתא צפ' חזקה (נה"ה) וכן בהלכות - אבל עדיין יש לקבל דין עליו צעד שאר הולאותיהם שאין פטור המלך מועיל לו כלום בהן מן הדין וכל שכן בזה שטענה סחורותיו וקונה ומוכר בעיר שבני העיר יכולין לעכב עליו דקא פסיק לחיותיהו אלא אם כן פורע מהם כמו שמוכר צפ' לא יחפור (כח') וכחוב לר"ם ז"ל (פ"ו מהל' שכנים) והרשב"א ז"ל בחשוכה - ומה שכתבתי הוא מן הדין אף לא היה בקהל הסכמה בזה חין לריך לומר כשיש הסכמה בקהל שהצא לדור בקהל על דעת הסכמותיהם הוא צא ומחייב בהם וכל שכן שהיה הסכמה ראויה מן הדין כדי שלא ילך כל אחד אלא מלכות לפטרו מן המס ויעמים חיובו על האחרים ושינו בתוספתא דבבא מציעא (פרק אחרון) רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אלא פלוני יהא נותן כך וכך וכל מי שיראה אלא מלכות יהא נותן כך וכך ולכן יכולין הקהל לבטל לפרוע חלקי המניעו כפי הנזכר למעלה ואם צכח יגבר ובה צבר זרועו אם כה ציד הקבל לנדומו ולהתרחק ממנו כמאן דלא צייט דינא והמלך לא יחוש בזה כרשות בידם מן הדין וכו' מה שכתבתי לי בשאלותיך וחממתי שמי יום ו' מ"ד לספירה דורש שלומך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

פלסים לחתני החכם רבי יצחק בונפוש בן שאלתיאל גריו :

קלב מה שמאלו כתוב בהל' הרב בן גיחה ז"ל בענין כפילת הודו שר' היה כופל מאודך עד אגא ור"א בן פרעה מוסיף עד סוף פירקא חין לשון הגמ' (סוכה לט') מסכים לפירוש ההוא שה"כ לא היה לגמ' לפרש דברי ר"ה ולומר מאי מוסיף מאודך ולמטה [אלא מוסיף מאגה ולמטה] שהרי ר' כנר היה כופל מאודך עד אגא לפי פירושו ור"א מוסיף עוד לכפול מאגה ולמטה אבל לפרש"י ז"ל הוא נכון כי רבי היה כופל מאגה ולמטה ורבי אלעזר מוסיף מאודך ולמטה - גם מה שאמר לפי פירושו דהלכה כרבי מחזירו גם זה חינו מטון שאין לומר בזה הלכס שהרי הדבר חלוי כמנהג וכו' אחר רבי שלא להוסיף על כפילו אלא רבי היה נהג כך ור"ה נהג להוסיף ואין לומר בזה הלכס דר"ה מוסיף הוא ולא חולק גם אני רואה מנהג הארצות האלה שלא הודו בלבד שבסוף ההלל כופלין אלא גם הודו שבסוף מזמור הודו לה' קראו בשמו כופלין וכן הודו לאל השמים וכן כל הנשמה ההלל יה וכן ה' ימלך לעולם ועד שבסוף השירה :

ח] רמ"א ח"מ סי' קכג ס"ו : ב] רמ"א שם בעי' ג' : ג] רמ"א חו"מ סי' ג' בימיס היו טענים עניני התרומה ונדוין ולא נאסרו עדינא דמנוחה .

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קלח - קמד

קלח עוד לו . על פי' נשבע בחיי הקרן :

תחבורה כהברחה ודומה לה אם יש בו כמשותף אם לאו כי שטרי מחילה ודומיהן פסודין :

תשובה מה שהמרו ז"ל בפרק האשה שנפלו (ע"י) דשטר מצד לא קנה זכו בחבה כדכתיב ונתת כל נכסיה כדי שלא יזכה בן הבטל ומיד נשאל וכו' אומדנה דמוכח שלא נתנה כל נכסיה על דעת שיזכה בן המקבל מתנה והיא תמות ברעב ולזה לא זכה בן המקבל מתנה אעפ"י שבשעת המתנה לא פירשה כלום ונתנה סתם וגם הבטל לא זכה בן אע"פ שהמקבל לא קנה לפי שטעמו כדכתיב שחין ידועים לבטל אבל במקלחן שלא נתנה כל נכסיה קנה המקבל א"כ גלתה דעתה בשעת מתן' שלא נתנה אלא להכריח אבל כמי שנתן נכסיו כלם לפי שרצה ללוות מאנשים או בלא ישמעו נכסיו קנה המקבל מתנה שאלם לא קנה הנכסים משום שנתן נכסיו וכו' ח"ו כאלו העשם שנתנה עשאו כדכתיב שחין ידועים ולכן למתנה נחטון א"כ בלא בפירוש בשעת המתנה וכן אמרו בתוספתא שגח מעשה לפני רבינו תם ז"ל וכן ק' :

ומה שכתב דשטרי מחילות בערכאות של עובדי כוכבים פסולים כ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' ל"ג ומלוה) אבל דבריו הן מן המחמירין דאפי' לפי שטרו שפוסק דדוקא בשטרי מכר משום דחזו דיהב זוזי קמייכו לא מרעי נפשיהו ושטר רחוק בעלמא חבל מתנה במאי קני בהאי שטרא האי שטרא חספה בעלמא הוא כפי הלשון האחרון המוזכר בפרקא קמא דגטין (י"ד) תני חזן מכניעי נכסין מ"מ חפי' לפי שטרו בעלמא בשטרי מחנות וכן בשטרי פירות שחייבין קנין והשטר עושה קנין ניהא אבל בשטרי מחילות כרי מהילה חייב לריבא קנין ולא שטר כדחמירין בפ"ק דקדושין (ט"ז) גבי עבד עברי דחי חין גופו קניו לא לריך שטר בהרור חלה לימא ליה בחפי חרי זיל ואע"פ שיש לו עליו שטרי דמיס למעשה ידיו וכ"כ הרמב"ם ז"ל פלגו (פ"ה מה' מ"ג) שאין המחילה לריבא קנין וכחש המפרשים ז"ל דהפילו חרי נמי לא לריך חלה חפי' בינו לבין עלמו דלא חייבו סדרי חלה לשקרי חלה דנקט חרי כדי בלא יכפור ח"כ במחילה וכיון שאין מחילה לריבא קנין חלה השטרי נחטון במחיל בדבור לבד ובערר רחוק בעלמא הוא ח"כ בשטרי מחילות כרי הן בשטרי מכר בן דלכ"ע מהני דחי לאו דחזו דיהב זוזי קמייכו לא מרעי נפשיהו ושטרא רחוק בעלמא וחלו הכי ז"ל אגב שיטתא נקט שטרי מחילות :

קמ"ג ע"ד שאלת שטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים ויש בו תנאי מן התנאים שהתנאי עצמו בטל בדיניהם ואין לו שום כמשותף האם אפשר שגדון בו אנחנו ונעשנו עיקר או הוא פסול מק"ו :

תשובה דבר ברור הוא שלא נכסיר אהנו שטרות שלהם יותר מהם עומס ואם בדיניהם חין השטר מועיל הן כלו או מקלחו לא נכסירט אהנו יותר מהם בן ואין זה לריך לפנינו :

ג"מ מה שהמרת שכתבתי בעדות ברורה ובעדים כשרים מישראל שהעדים שהם לוקחים שומר קודם השטר ואחר השטר ומזיפין לכל בואל מהם האם החקיקים עדותם בדינו הם לאו : תשובה אם יש עדי' כשרי' כמעידים עליהם שהם מקבלים בחד לזיף שטרות דבר ברור הוא שאין השטר כלום שהרי חין מכשירים חלה ממש דלה מרעי נפשיהו וכיון דחייב סדרי דמסדרי עליהו דמרעי נפשיהו לא סמכין עליהו כדגרוסי' בפ"ק דגטין (יא) רבינא סבר לאכשורי ככופיא דארמאי ר"ל שאינם ערכאות חמר ליה רפרס ערכאות חין ודוקא ערכאות דלא מקבלי שומדא וכחש הרמב"ם ז"ל שרריך שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהם עדי השטר ועל זה הכופט שלהם שקיים עדותן שאין יודעין בקבלתן שומדא וא"כ כ"ש נשים עדים מישראל שמעידים עליהם שהם חשודים לקבל שומדא ולזיף שאין שטרםם כלום :

קמ"ד ע"ד שאלת ראובן סבר קרקע לשמעון בערכאות של עובדי כוכבים והתנה עליו שלא ימכרנו לזולתו והיה אחר בן ראובן קרוב לחמש שנים ולא סברו ובהגיע עת פטירתו בא לפניו שמעון ואמר לו הנה פלוני יורש אותך התנאי שהתנינו בינו בשטר מכירת הקרקע בערכאות של עובדי כוכבים האם אתה קיים בו אם לאו ושמעון שמעון שיש לו ערים עליו שהשיבו הן בעת פטירתו ובאותו העת בקש אח' סאחובי היורש ליכנס שם כדי לשמור זכות היור' ולא הניחוחו ליכנס וסגרו הפתח עליהם והעדי' שהוא כשתבב בהם שמעון הם בעלי מחלוקת היורש בפרהסיא והיורש טוען שלא היתה דעת ראובן שיושבת עליו בעת ההיא וראי' לדבריו שפ"ד נפטר לבית עולמו והעדים הם בעלי מחלוקתו ילמדנו רבינו האם נעשה זה התנאי על אופנו ושאינו חל עד עת המכירה והמכירה לא נעשית כלל בחיי ראובן יתכן שיהיה לזה התנאי כמשותף עתה אחר פטירת ראובן כי כבר חל זכות היורש בעת הפטירה אם בן היורש ראוי ליקח הקרקע מן המענה הזאת ואין לשמעון פתחון פה לפניו ועוד השטר שנעשה בתחבורה כנזכר הניחוחו ראובן ושמעון ביד איש נאמן והוא עדין בנאמנות עד יצא לאור משפט כזה יתברר לך שלא נעשה בשטר הנזכר דבר על אמתו בערכאות של עובדי כוכבים זה לשון שאלתך :

תשובה לשון השאלה כחוס שאומר ראובן מכר קרקע לשמעון והתנה שלא ימכרנו לזולת ואם כבר מכר לשמעון מה לריך תנאי ואין יחזור וימכרנו לאחר ולזה נראה שראובן נדר לשמעון שלא ימכר הקרקע

תשובה פירוש נשבע בחיי הקרן לא קבלתי אוחו כי היה פסול הללו פירושו שר"ל בחיי בעל הקרן ולזה לא שאלנו עליו לא חיי ולא אחר מבני החבורה אמנם הפירוש האחר שכתבתי לך חדשהו חיי עתה אם נראה לך דחוק הניחוחו ונקוט האחר בידך שהוא פסוק יותר :

קל"ט מה שהמרת חזן מצרכין על הלולב כשהאחרונין פסולין כן כ' הר"ן ז"ל אף בשעת הדחק שבשניל שעת הדחק חין מצרכין ברכ' לבטל' שהרי כיון שהאחר מן המינין פסול הרי הוא כמי שאין לו שהרי מעכצים זה חת זה ולא במעתי מעולם שחזר בו שאם קן היה מניח זה בשפדו גס בראש"ד ז"ל קן דעמו-אמנם בספר או"ח כתוב דכל הפסולים מתמה מוס מצרכין עליו בשעת הדחק וז"ל הספר הזכר וכל הפסולים מתמה מוס חס הוא שעת הדחק שאין נמלא כפר כברים ויכול לברך עליהם ובראש"ד ז"ל כתב שלא יברך עליהם חלה יאחוס בידו שלה השתכח תורת לולב ולא נהירא לאדוני חבו ז"ל עכ"ל . ודע כי בעלמא חזויה בחתרוג כשנים ושלשה מקומות שהוא הפסול הנמלא המיד בחתרוגי' דמשום דמחזי כמזומן אהנו סומכים על סברת הראש"ד ז"ל דדוקא שנתפזר הנמוך ברובו ח"כ"פ שבשטת החתרוגות הוא מעוט אבל במעוטו כגון שכלם מלד אחד של חתרוג כשר ולזה הסכים הראש"ש ז"ל :

ק"פ שאלת קרה שהיו הצבור טרודים בדבר מצוה לקבורת המת ולא התפללו תפלת המנוח' עד הלילה שהשלימו אותה אחר תפלת ערבית כמו שזכרנו וצוית לומר אשרי קודם תפלת המנוחה וקצת היו טוחין בלומר אשרי :

תשובה נראה לי ששעית כהגון לפי שיש בזה היכר שהתפלה היא השלום המתנה וגם שחמרו חז"ל (בבב"ב ד') שהלומר ההלל לדוד שלשה פעמים בכל יום מוכנה לו שהוא בן עוה"כ ולזה נהנו לאומרו קודם תפלת המנוחה וקודם סדר קדושה וקודם תפלת המנוחה וכן שלשה ואם עתה כבר עבר היום ולא חתרוכו כי אם פעמים מה הפסד יש אם ישלמוהו בלילה והיון בזה משום עבר יומי כמו שאין קן בתפלה עלמה ואומן שכיו מוהין מלאמרו לא חרע ולא חבין מה ענין למתאם זו ולא יהיה חלה כקורא בחורה מה הפסד יש בזה ח' וכ' בספר או"ח ז"ל המתפלל ב' תפלות זו אחר זו או ששכח ולא התפלל ולריך להשלימה בזמן תפלה שחתרה ומתפלל זו אחר זו לריך להתחין בין אחת להכרתה כדי הלק' ד' תמות עכ"ל ואם נחוק שטר זה אומר המזומן שהוא ויעמוד בתפלה מתוך דברי תורה מה ענין למתות בזה אם לא חפץ לחלוק :

קמ"א שאלת האם שמכרה בגבסי בנה והוא לא צוה עליה שום צווי האם מכרה קיים אם לאו :

תשובה לא בחרת הבן אם הוא גדול או קטן וכן כמה שנים הוא וכן אם מכרה בקרקעות או במטלטלין וכן אם היה חלל או חלל ח"כ כל סמוך על חמו ודר עמה והיא משקחה בנכסיה בנה ולזה חיי לריך לבאר לך כל הדברים האלה אבל בקנה כי הכלית נחון ואין פגלו . דע שאם הבן היה גדול בשנים ר"ל בן י"ג שנה ויום אחד והכיר ב' שטרות חין מעשה חמו בנכסיו כלום שהרי הוא פליט בנכסיו ור"ל לאפטרופא דאפטרופא לדקניני לא מוקמינן אבל אם הבן לא היה גדול בשעת מכירת האם חס הוא סמוך על חמו והיא משקחה בנכסיו ברטנו הרי היא כמו אפטרופא על נכסיו דיהומים שמתכו . אלל בעל הבית מאליו נעשה אפטרופא על נכסיהם כדחמן במסכת גיטין פרק הכזקין (ג"ב) יתומים שמתכו חלל בעל הבית או שמינה להם אפטרופא וכו' וחפי' מתכו חלל חסה הרי היא להם באפטרופא חף ע"פ שאין ב"ד ממנין נשים כדחמירין חסם הנהו יתמי דהוו סמכי גבה דהסיא ככתח' הויה לכו הורחא שקלחח וזכנתה ניהליהו אחו קדושים לקמי' דרב נחמן חמרו ליה מאי עיבידה דמזכנה חמר להו יתומים שמתכו חלל בעה"כ חן הנה מבוחר בלן דחפי' חסה שמתכו יתומים חללה נעשית באפטרופא על נכסיהם כמו חס מינה חותה חפי' יתומים דחמירין חסם גבי נשים ואם מיין חפי' יתומים הרשות בידו ומ"מ רוחה חפי' דברי הרב ר' מאיר הלוי ז"ל שכ' שאין דין יתומים שמתכו חלל בעה"כ חלה יתומים שהגישו לעונה הפטוטה ובמתלטלין לבד הוא שמשסה אפטרופא מפני סמיכתן חללו לפי שגם חס כיון שהגישו לפרק זה מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אבל בקרקעות שהיתומים עומן חין מקחן וממכרן בהם כלום חין חסם נעשה אפטרופוס עליהם מפני סמיכתן חללו וזמן פטוטה מבוחר' בגמרא' בפרק הכזקין (נ"ט) דחמירין חסם ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יוחנן בריה כבר שית כבר שבע ר"כ חמר כבר שבע כבר תמני במתניתא חנה כבר חסע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפוס חרופיה כלומר שיש קטן שהוא הריף בעיז מו"מ מבן ו' ומעלה ויש חמר שאינו חריף עד שיכיה יומר גדול ממנו זה ולזה לריך שיעברו עליו שם שים ועדיין בודקין אותו בחריפותו עד שיכיה בן' שנים ומבן עשר שנים ומעלה חין לריך בדיקה דמסתמא חריף הוא ולכן נבדון זה אם חנן היה גדול בשעת מכירת האם חין מעשיה כלום לא במטלטלין ולא בקרקעות וכן אם היה קטן מבן שש חלל חס הוא גדול מבן שש וכו' חריף בטיב מו"מ וסמוך חללה מכירתה מכירה במטלטלין אבל לא בקרקעות :

קמ"ב ע"ד שאלת שטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים דרך ח' רמ"ח או"ח סי' קמ"ב ב' רמ"ח ח"מ סי' סה ס"א : ג' רמ"ח ס"ב :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קמה

רבקה לסוחר בעלה בדין תורתנו שהרי אין האם יורשת את בנה אלא אם כן היתה קרובה אצלו והאויב ליהם מחמת שאין קרוב יותר ממנה ראוי ליורשו ואז היא יורשת הבן לא מלד שהיא אמו אלא מלד שהיא קרובה אצלו אבל בזולת זה הרי היא כנכרית ומכירתה בטלה ועוד שאפילו היתה רבקה יורשת את בנה כבר זכרה זו לאה בפרשן כתובתה ברצון רבקה ומדעתה בפני עובי הקהל ומחלה עשה הסוחר כהוגן לקבל מכירת רבקה כנאמנה להליל הדירות והם לבעליהם כאשר היא יורשת בדיניהם והם בדין תורתנו אין זה ממש ובעת עזר הסוחר ויראת השם כבר שקפה כשהחזיר הדירה האחת להקדש או לקבל בעד ההקדש או בעד הראוי לזכות בו עשה ג"כ כהוגן ובראוי לעשות לסוחר עוב נאמן רוח אבל עם לאה לא עשה כהוגן שהיה לו להחזיר לה הדירה ולא שילמה שתקנה אותה ממנו אח"כ עשה זה למען לא יוכל שום שר לשים לו עלילות דברים שהוא גרם בזמן המלך ושלא יגלה שהיה הכל כהצולה. אמנם במה שחייב אותה בתנאי הסוחר שלא תמכרו לזולתו אם היתה לאה עושה זה ברצונה ושלא תאונס לגמול עמו חסד על שהליל לה הדירה מן השם זה היה דבר ראוי והגון לשניהם אבל במה שהיה מעכב אצלו הדירה בזולת זה בכה מכירת רבקה בעטו בערכאות שלכם שלא בדין תורתנו ולא לאה לא היתה יכולה לדון עמו מיראת השם בזה עשה שלא בדין ואם יש עדים ליורש לאה שקך היה מעשה שהסוחר היה מעכב מלהחזיר ללאה הדירה באונס שלא בדין ומחמת האונס שהוא נתחייב בתנאי הסוחר הדבר ברור שאין התנאי כלום כיון שהאונס היה בכניסה הקרקע עלמו כמבואר בפרק חזקת הכותב (מ:) דאפילו מאן דסבר דמוכר קרקע מחמת שאינו יודע גזו או במתו שחשש"כ המכר קיים כיון שקבל דמי המכירה דלגב לוכסא וזווי גמר ומקמי ומתלה לנסוף כל" שלא מסר מודעה אפילו הכי מודה הוא כשהאונס הוא בקרקע עלמו ר"ל שיש לאל ידו לכבוש הקרקע בידו כגון שהוא מחזיק בו ומאיים על בעל הקרקע שאם לא ימכרו לו הוא יעכבו אצלו ואין יכולת ביד בעל הקרקע להולילו מידו בדין כדאמרינן התם מודה רבא היכא דאיים כי הוה מעשה דפדיסא והמעשה היה שאיש אחד משכן לחברו פרסם ולאחר שהחזיק בו שלש שנים ויותר אמר בעל המשכונא לבעל הפרסם שאם לא ימכרו לו הוא יעלים עטו המשכונא ויאמר שבמכר ירד זה ונאבד עטו ושכבר החזיק בה שני חוקים ובעל הפרסם לא היו לו עדים שנתורה משכונא ירד זה ומחמת אונס זה מכרה לו וחמרו חכמים דלכ"ע באונס כזה שאף אם לא מכרה לו הוא היה מעכבו בידו אונס גמור הוא ואין מכירתו מכירה כמו שהביא זה המעשה הרי"ף ז"ל בסלכות פרק חזקת ידעה הגאונים והרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל שאף בלא מסירת מודעה מתבטל המכר באונס כזה וכן נראה לי שהרי כיון שהפרסם היה ביד האחר יש לזה טענה בשלא מסר מודעה שאם מסר מודעה אולי מתגלה אצלו המודעה דחברך חברא אית ליה ויעכב אצלו הפרסם חסם כדאמרינן בפרקא בתרא דכתובות (ק"י) גבי מי שהוליא בעד חוב על חברו והלכ הוליא עליו עטו שמכר לו את הסדה לדמון אומר אלו הייתי חייב לך היה לך ליפרע את שלך וחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את הסדה מפני שהוא יכול למכרו עליו וחמרינן בנמרא דבאחרי דכחבי עטרא והדר יהבי זוזי טעמא דלדמון משום דאיכבי ליה למתמר מודעה בכתיבת השטר שלא יגרע זכות חובו מפני מכירה זו ורובן סברי חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה כלומר אולי יתגלה לקונה וימנע מלקנות וזה לרין למעות והם מפני מניעת הקונה מלקנות הסדה יש לו טענה על שלא מסר מודעה לדעת חכמים דקיי"ל כוותיחו כ"ש בזה שיאבד הפרסם ויעכבו חסם המחזיק בו והכי גמי חמרינן התם (קנ"י) גבי סעורר על הסדה ועשה סימן לאחד איבד את זכותו דלעלמו לא אבד את זכותו דאמר חי לאו דעבדי הכי לא הוא מוזק לה טיולי או לא הוה מוזק לה כפי חלוק הגרסאות ונגדן זה כך הוא שהסוחר היה רואה להחזיק בדירה בכה מכירת רבקה בערכאות של עובדי ככבים ולא היה כח ללאה לעמוד כנגדו מפני אימת השם ולזה אף אם היתה מכירה גמורה מעכשו ולקחה דמי המכירה אין המכר קיים כיון שהסוחר היה מחזיק בידה והיה מאיים עליה לעכבה אצלו והיה חקף מתנה וכ"ש עשה שלא מכרה ולא קבלה דמים שאין התנאי הוא כלום אין ל"ל שאם התנאי הוטעם בערכאות של עובדי ככבים בעל בדיניהם שהדבר ברור שאין בו ממשות שלא נכסיר חמנו בעדוהיה יתר מהס' א] ובמ"ש בכתובה האחרת א] אמנם אם יש עדים שבעטת פטירתה קיימה התנאי שהוא ברצון התנאי קיים הדברי ש"מ בכתובין ובמסורין דמי ויש לסוחר להחזיר הני הדירה ליורש וכשימכרה ימכרה לסוחר כפי התנאי הכתוב בעטו וזה כשהיה התנאי סך קצוב ככמה ימכרה אצלו שאל"כ אינו כלום שאפילו מי שנתלה לחברו שלא באונס כלל אלא בנפש חפלה אמר לו כשאמכור קרקע זה לא תמכרו אלא לך ועשה לו שטר מזה בקנין גמור מעכשו אינו כלום כיון שלא פסק דמים שאין שום מכירה מתקיימת בלא פסיקת דמים כדמסיק בס' בתרא דע"ג (ע"ה) ובמ"ס הרמב"ם ז"ל (ב"מ מהלכות מכירה) ואף אם פסק ואמר סך קצוב יוכל למכרו לאחר ביותר מן הסך שהוא וקנה האחרון אלא שאם מכרו בסך שקבל לראשון קנה הראשון דאמרינן התם דכל שמכר ביותר ממה שקבל לראשון זוזי אכסיה אלא שאם כתב לראשון שימכרו לו בסך כך וכך ושלא ימכרו לאחר אף אם יתנו לו בדמיו יותר מן הסך הוה

הקרקע כי אם לשמטון ולחוק הגדר עשה לו מכירה מכוס ושיעמוד השטר ביד שליט נאמן בעד שניהם ש"כ שיראה ראובן למכרו יזכה בו שמטון למפרע בעטו המכירה שניד השליט וה"כ יעשה השליט מה שהשליט בידו כי הוא נאמן משניהם כיון שהשליטות בידו והלשון הכל בשאלה שאמר שמטון לראובן בעטת פטירתו אם הוא קיים בתנאי שכתבו בעטו מכירת הקרקע בערכאות של עובדי ככבים ושהודם כך בפני עדים אינו מבין מה זאת התנאי ומה מועילה הודעה זו שהרי אין זה הודעה במכירה אלא שאם ימכרו לאחר שיזכה בו שמטון ולזה ערס חשיב בזה צדדיו לרין שאדע דברי השליט אף הוטעם השטר בידו ולא היה ענין וכן עדות העדים כי מה שאמרת שהעדים בעלי מחלוקת הירושם כפרהסיה אם אין העדים קרובים למוכר ולא לקונה וכן אינם נוגעים בדבר אין לפוסלם מפני שגאה לעדות שלא נחשדו ישראל על כך כדאיתא בפרק זה בורר (כז:) ומה שאמר הירושם שלא היתה דעת ראובן מיושבת עליו העדים יודעים זה אבל מה שאמרת שהשטר נעשה כהצולה ושלא נעשה בעטו הנזכר דבר על המחמת בערכאות של עובדי ככבים בזה שאלים כופעו עובדי ככבים שאם לא נעשה השטר כחקנו לפי דיניהם שלא נכסירנו חמנו יותר מהס' כמ"ש למעלה וזו מה ש"ל בשאלותיך בנחץ מופלג כי המוציל כתבך נחט לי יום לוב גדלי' בבקך אחר תפלת שמרית ובחלי הוי' סיימתי הכתובה ומחמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ס :

עוד לו

קמה דגינני כתבך אשר בארת בו בארוכה ענין החלוקת והסריבה התיא ואיך בא הענין טראש ועד סוף כי בכתבך הראשון הפרדת התביעה וענין השאלה לפרקים כאלו הם תביעות חלוקת סאנשים חלוקים ובפרק הראשון כתבת ושאלת בזה הלשון האם שבע"כ בנכסי בנה והוא לא צוה עליה שום צווי האם מכרה קיים אם לאו ע"כ ולא עדה בדעתי בזה הלשון שמת הבן בלא צוואה ושהיה מסופקים אם האם יורשת בנכסיו שזה אפי' תינקות של בית רבן יודעין אותו שאין הירושא אלא לקיוב מצד האב ומשנה ש"מ שנינו (ב"ק ק"י) האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נחילין וכיון שאינה נותלת איד המכור מה שאינו שלה והרי היא כנכרית לגמרי וכל מה שעשתה בין במכר בין בהקדש אינו כלום ראי' כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא ולא בית שאינו שלו ואפי' בגול ממלכותין ולא נתיאשו הבעלים קיי"ל (ב"ק ע"י) כרבי יוחנן דאמר שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ראי' כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו וזה אף הנגול שהם שלו אינו יכול להקדישן לפי שאינן ברשותו א"צ לומר הנזק שאינן שלו אע"פ שהם ברשותו א"צ לומר בקרקע שאינה שלו ולא ברשותו דקרקע אינה נגולת ולעולם בחזקת בעליה עומדת ולכן חשבתי שהבן הוא בתים שהרי לא נוכר בשאלה שמת ולא היו לו נשים כמו שבארת עתה אלא שהבן קמן והאם מפקחת בנכסיו ומכרה בהן בלתי מאסרו והוה מ"ש בלשונך והוא לא צוה עליה שום צווי שאם היתה כונתך לצואת ש"מ היה לך לומר הנחה או צוואה בדאמרי אינשי והשאלה היא אם היא יכולה למכור ותהיה כמו אפטרופא בנכסיו ולזה השבתי לך בדרך זה ובארתי לך כל הצדדין ועתה אשר בארת שיעקב בנה מת ולא הניח בנים כי אם רבקה אמו והניח שתי נשים והניח נכסיהם וכו' קרקעות והנה רבקה אמו פרעה לרחל כתובתה מהנכסים ופרעה ג"כ ללאה כתובתה מהקרקעות ונתנה לה בית דירה הידוע לבעלה והדירה השנית הקרישה אותה ונעשה כל זה בפני טובי הקהל ונתרצו שתי הנשים הנזכרות וסלקו עצמן משארית ההנחה ואח"כ מיראת שר העיר המערער על ההנחה היא באמרו כי המלך ראוי לירש אותה כדי להציל להקדש וללאה השתי קרקעות קמה רבקה ומכרה לסוחר אחד השתי קרקעות בערכאות של ע"כ לפי שכדיניהם האם יורשת את בנה ועשו השטר כראוי ושקבלה המעות בפני העדים והיה כל זה שטר אמנה כדי להתלונן בצלו כי לא קבלה מעות מעולם כי לא היתה מכירה רק על דעת שיעטרו הקרקעות ברשותו בעד הזוכים בהן למען לא ישלח בהם יד שר העיר וכשמצאו רוחה מן השטר החזיר הסוחר הדירה האחת להקדש כשהיתה והבעה ג"כ לאה מן הסוחר להחזיר לה דירתה ולא נתרצה לה אלא בע"כ החזיר לה חצי הדירה בדרך מכירה בערכאות של עובדי ככבים והעירו עליו שלקת המעות לעיניהם ולא היו דברים מעולם והייב אותה בשטר המכירה שלא תמכרו לזולתו וכל זה עשתה בעל כרחיה מפני היראה הנזכרת והחצי האחר הנשאר בידו כתב לה כתב בכתיבת ידו וחייב לה עצמו שיתן לה דמיו בכרי שמן אחר שנתחייב לה בו מעות בעין אחר מן סתה לאה וכו' ואינו סאריך בעניני צוואתה לפי שבשבא הירוש שלה וערער על מה שעשו כנגדו בענין צוואת לאה וצעק מר עד שנקרע מופם הצוואה בלתי התום נראה כלשונו שהצוואה דאחרונה נקרעה לצעקת הירוש ועתה אין מחלוקת בין הירוש והסוחר המחזיק בדירה רק שהירוש תובע ממנו הדירה מכה יורשה לאה שזכתה בו כבר בעבור זכות כתובתה והסוחר אומר שיתן לו דמי החצי שמכר הוא ללאה בשטר בערכאות של עובדי ככבים והתנה עמה שלא תמכרה לזולתו וגם יש לו עדים שבשעת פטירת לאה הודית לו שהיא עומדת באותו תנאי והחצי האחר מן הדירה הנשאר בידו ממכירת רבקה יפרע לו דמיו בכרי שמן כמו שנתחייב ללאה בתנאי ידו והירוש משיב לו לא כי הדירה כלה לי היא שהמכירה שעשתה לך רבקה בתחבולה נעשית מפני ראות שר העיר ועוד שרבקה מכרה דבר שאינו שלה שכבר זכתה בו לאה בכתובתה ועוד כי האם איננה יורשת כלל בדיננו ועוד כי העדים העירו שקך באטרם שראו בעיניהם שקבלה רבקה דמי המכירה. טידך וגם אתה קבלת דמי החצי מלאה וכל זה שקר ואהה בעצמך מודה בזה בשבועה והנה השטרות עצמן במלים מעקרים והתנאי במל מעקרו ועוד שאפי' חכמי העובדי ככבי' נשאלו בדיניהם ואמרו שאין התנאי ההוא מועיל בדיניהם ואפי' היה הכל אמת וברור אלו הם עקר ותורף טענותם ודברי ריבותם לפי מה שבא בדבריך :

תשובה

נראה שהדין עם הירוש של לאה שהרי המכירה נעשתה א] כמ"ל ח"מ ס"י ס"ה ס"ב :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קמו קמו לא

דבוק אלא כגון שגכנס ראש הלמ"ד של שיטה שלמטה בתוך אוירה של ה"א או ח"ת של שיטה של מעלה. והרמב"ן ז"ל השיב עליהם שחם דבוקה היתה פוסלת בגט כמו בס"ת זה היה קרוב לפסול אלא ודאי אין דבוק' פוסלת בגט דלא בעינן מוקף גויל אלא בס"ת ופירוש דמטרי ר"ל כפשוטו אפי' צנניטה ומכלל דבריו אחר רואה דבס"ת שדבוקה פוסלת בו גם אם נכנס ראש הלמ"ד באויר ה"א או ח"ת אפי' בלא געיה פסול ה' אפי' שלא תהלהף בזה אוח אחרת אלא שמפסיד לור' האות ומלאתי בנ"ח מספר ארצות חיים (בהלכות תפלין) וז"ל כתב הרשב"א ז"ל בתשובה המ"ם והסמ"ך שבס"ת תפלין ומזוזות לריכות להיות מדובקות ומוטות לגמרי מפני שאמרו ז"ל מ"ם וסמ"ך שבלוח' בגט היו עומדין ואלו לא היו סמוכי' לגמרי לא עמדו בגט אלא עמד' אמרשא דקרנחא שאינו תקוק וכן האלף והשי"ן שאם אינו כן אינם אוח אחרת אלא אוח אחת עם כיו"ד וכן הקו"ף נריך בלא יהיה דבוק מפני שאמרו בפי' הבונה (קד') מ"ט כרעיה דקו"ף תליא דתי' דר' ציה לישול ורוב לורת האוחיו' בפי' הבונה עכ"ל. הגה השו"ע פרוד הקו"ף לדבוק האלף והשי"ן ולדבוק המ"ם והסמ"ך וכשם שבאלו אם שיה פסל קך בפרוד הקו"ף אם שיה פסל עוד כחוב שם ז"ל ובשם הרב ר' יונה מלפניו שאם השמיט הסופר אוח ח' [וא] אם לא עשה לורת האוח בתקנה שלא יוכל לגרוד אחרת ולתקנה אם לא יגרוד כל מה שכתוב מן הטעות ולמטה אבל אם גרד כל מה שכתב מן הטעו' ולמטה שפיר דמי ובלבד שלא יהא כמנשה שיגרוד אחד מן השמות שאינן נחלקים עכ"ל הגה שהשו"ע בשלח עשה לורת האוח בתקנה להשמיט הסופ' אוח אחת ולריך לגרוד ולתקן' ומ"ם שריך לתקן מן הטעות ולמטה זהו בתפלין דבעי שלא יהו נכתבו' למפרע לא בס"ת. וכבר הבאתי ראיה לדברי בתשובתי מספר' אורה דעב מלבד הראיות שהבאתי מן האגויה ומן הסברא. והגה זכיתי להשכיב לדעת הרשב"א ז"ל בתשובתו הכתוב' למעל' ומי לנו גדול ממנו בכל האחרוני' ומוסכס כמוהו אשאר פניך תקרא תשובתי מלה מלה בלחון ותקור וכן שאר התשוב' הלא המה אלא הבחור רבי יצחק בן קאני"ג י"א ותמלא כי כלם נכוחי' למצין וישרי' אין בהם נפחל ועקש כי אין מדרכי לעקש הישרה ולעורר השרץ מן החור' ואשר אמרת שזה זר בעיני הקהל מפני שנהגו בזה מכמה שנים דרוב הספרי' כחובין כן אפי' מה שעשה להם אם סופריה' לא היו מומחין בלמעטם העזב הכלכה וישתנה הדין הלא שנינו בפרק הישן (כח') שכשהלכו זקני בית שמאי וביה הלל לבקר את ר"י בן החורוני' ומלאוהו שהיה ראשו ורובו כסוב' ושלמו בתוך הבית ואמרו לו ח"כ היית טוב' לא קיימת מלח סוכה מימך. ואם היה שמלחחם מחלוק' לראשוני' ז"ל לבקר זה הללו פוסלין ואלו מכשרין אף אם היו דברי הפוסלין יותר נכוני' היה אפשר לומר כדאי הם המכשרין לסמוך עליהם בשעת הדחק אבל מאחר שלא נמצא אחד מן הראשוני' ז"ל שיכתוב בזה להכשיר ובחבורי גדולי האחרוני' ז"ל והשוותיהם נמצא בבאר לפסול וגם הענין בעצמו מוכיח כן. הלא אין לנו על מי נסמוך להכשיר ומה דבר שאפשר לתקן גם להחליף הפרשיות שבתפלין ומזוזות פסולות בכשרות למה יבדד העבודה הזאת להם וכל אחד ואחד בזו אחד או בשנים יהיה לו די לכל ימי חייו ולהוריש לזרעו אחריו ואולי בשכר זאת יעלנו מאוחן עונשי אלפי' זהב המעילי' עליה' השרים תמיד בלחישת אולכי רכיל לפי הגשמת וימס לבגטו כמו שדרשו רבותינו ז"ל (שבת מט.) על פסוק כנפי יונה נתפה בכסף מה יונה זו כנפיה מנינות עליה אף ישראל מלוח מנינות עליהם. ובנתיים עוב שלא להאחס מלהגיהם בפסול ולברך עליהם ואם לא חרצו לקבל דעתי אחר' רשאין. ולא אפי' הטיבו הקהל' ישמרו לורם אשר עשו לרעות ברלי' כסף ולפיים דבריים את החכם ה"ל בוגשתוק נר"ו יען הוא בחדרי החורה בקי ומנכסיו נקי והוא קסדן כשמאי' ואם כה לא יסו בכל מקום יתערעם וירעם בקולו נפלאות ימלא עליהם תנועות ולזה מה עוב בלי ספק ובריו חולם הסכן נא עמו ושלם יפרוש עליך סוכה שלומו וינתך במעגלי דק למען שמו ותכה לבקר צדיקו ולחיות בנשמתו כנפשך ונפש כנחך כנמלך לבנו עלך נאמן אהנתך יצחק ב"ר ששת זלה"ה: שע"ל הכה"כ שער בינה לפניו לא נסגר מעבור נתל טבע מקור חכמה לא פגר חומת אש דת סביב לו ולא שור איגר העלה סומיק רבי מיימון נר"ו י"א:

הואו בענין זה קנה הראשון וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ודעת הרמ"ם ז"ל שאם קלן דמים לראשון ומכרה לאחר ביותר בקנה האחרון אף אם יאמר הראשון אני אהן זה כסף שנתן האחרון שכבר נתקיים המכר לאחרון בשעת המכירה ולא עוד אלא אפילו אם אמר הראשון קודם שמכר לאחרון אני אהן זה כמו שיהן אחר לא הועיל שאין משמע התנאי אלא כשימכרה בכך שקלוב עמו או בפומה. והראב"ד ז"ל חולק בזה כמ"ם זה בספר ח"מ (בסימן ר"ו) ואם יטעון הסוחר ויאמר הלא לזה בקנייתו ממני הני הדירה הרי הודית שהיא שלי ולא שלה וא"כ אפי' יכול לשייר במכירתו ולהתנות כל מה שהלכה שהרי אף דברים שאין אדם יכול להקנות אדם יכול לשייר עלמו במכירתו כמו שהתבאר בפרק המוכר את הבית (בג'). בהיה דבן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שהמעשר ראשון שלי מע"ר שלו ואמרין ההם דאע"פ דאין אדם מקנה דבר שלב"ל הכא שירי שייך משום דלעלמו משייר בעין יפה ושייר מקום מעשר. יפ להשיב שאין קניית לזה חצי הדירה הודאה לסוחר שהיה שלו כיון שכוא היה מחזיק בה בכה ולא היה לזה יכול להוציא מידו ואדרבה היא היתה שקחת בקנייה ההיא שהוציאה מידו חצי הדירה שהיה שלה ואח"כ חוכל להטוב ממנו הדמים שלקה ממנה שמכר לה מה שאינו שלו וכל שיש ללזה טענה בקנייה אין כאן הודאה כמ"ם למעלה. וכן הוכחתי שאין נריך למסירת מודעה וכיון שאין כאן הודאה הרי מכר מה שאינו שלו ואין לומר דלעלמו שייך. ועוד שאין לומר כאן שירי שייך שהרי לא שייך בדירה שום דבר מסוים שנאמר בעין יפה משייר אלא הנאי הוא שהתנה עמה שכשימכרה ימכרה לו ואין כאן שירי ואם התנה בלשון על מנת הרי עתה יכול יורש לזה להוציא ממנו חצי הדירה ואח"כ אין מכירתו אוחו לקיים התנאי אלא שאם לא יקיים התנאי הריהו מכירה הסוחר ללזה בטלה וכל שהיה מכירתו בטלה אין כאן הודאה מלאה לסוחר ותייב הסוחר להחזיר דמי הני הדירה שקבל ממנה כיון שהמכירה בטלה לולי שהם מודי' שלא היה במכירה הרי קבל' מעות אלה הכל נעשה בתחבולה ולא בחמה. ואם אין התנאי בלשון על מנת אין המכר מתבטל במניעת קיום התנאי אלא שיש לו לקיימו כפי מה שהתנה וכפי הדין שהוכחתי למעלה. ומענין החלי האחר מן הדירה שאומר הסוחר שיפרע לורש דמיו בשמן כפי מה שנתחייב ללזה בכתיבת ידו לפי הנראה מלשונך אין לסוחר שער ממכירת לזה אלא שנשאר ביד הסוחר מכת מכירת רבקה הנעשית בנאמנות אלא שלא היה בלוחם אם ברטון אמרה לו למכרו בכדי שמן שיתן לה בדמיו ומה נתחייב הסוחר לתת לה דמיו בכדי שמן וא"כ אפי' לפי דברי הסוחר שיקבל היורש דמי חצי הדירה בכדי שמן עדין חייב לתת לו שכירות חצי הדירה מהחלה ועד סוף שהרי לפי לשונך לא היה לזה לוקחת מן הסוחר שכירות וחלתי מחלי כדירה שהחזיר לה הסוחר בשער הקנייה וגם שאם אין כאן פסיקת דמים אין כאן מכירה כמ"ם למעלה. אמנם אני חושש ברכה בזה הגדון יען רואה חצי החם מהפך מהוד בזכות היורש ומרבה בעטנותיו וכ"כ לך לומר ג"כ מה עונה הסוחר על טענת היורש ומה התגללוהו בכל אלה חלף חצי השבתי מה שכל נפי מה שנהא באלחקך אם הדבר כן נחום דורש שלומך לחוחם יוס ר"ח סיון יצחק ב"ר ששת זלה"ה:

קמו קוסטנטינה לרבי מיימון נגאר י"א

שלוס לך הגה והדרתן הוחיק ר' מיימון הגה לדרום נהמן בהורה השם אלך' לחון הגיעני בהך המלה דברי תמודות כדמון אמנם עדיין אני במקומי ולא חסוף ראשי באגמון:

ומה שאמרת שהברייית' לא פסלה משום חסרון בתיבה תמה אלא אותם שתתחלף צורתן בצורת' אות אחרת כגון הדין חית"ן אבל סחבור רגל הקו"ף בגג של מעלה כיון שלא תתחלף בזה לאות אחרת לא תפסל אלא שלכתהלה צדיך להפרידו שאם חבור רגל הקוף היה בו משום בתיבה תמה לא הוה שתיק מיניה לפיכך שלא יחבר רגל הקו"ף:

אשיב לך לו עיינה בתשובתי מראש ועד סוף בדקדוק היית רואה בה סתירה דברך שהרי מ"ם וסמ"ך לדברי' בכל לריך שיהיה הקו השמאלי מחובר עם הנג שהל"כ לא היו עומדין בגט בלוחות ואם לא עשה כן פסל אפי' שלא הזכירה זה הנרייחא כי בתומים פתומים שהזכירה דבר אחר הוא שכוא ר"ל שכוח מ"ם פתומה במקום מ"ם פתומה או בהפך ורב חסדא מכשיר בזה אבל לכתוב מ"ם פתומה ולא יחזרנה לנג אפילו רב חסדא מודה דפסול לפי שהינה עשויה בתקנה אף אם לא תתחלף בחתרת ואיכה נופים אמר' מ"ם וסמ"ך שבלוחות בגט היו עומדין ואם הנרייחא לא הזכירה זה לחו כי רוכלה לחשיב וליזיל שהרי לא הזכירה חבור הלדי פשוטה עם הראשי' של אחריה שאם הפרידה פסול אפי' לפי דברך שהרי תתחלף ציו"ד ועו"ן פשוטה ולא הזכיר זה הנא דנרייחא וכן כמה פסולים אחרים כגון אות שאינה מוקפת גויל וקוט' של יו"ד ורבים ועוד שפסול העור הקוף לא היה לריך להזכיר כלל כיון שכבר הזכיר פסול חבור הה"א ולורת שתיכן מעשים אחד ובניטין פרק המביא הנין (כ:): חניא הרי זה גיטיך והגייר שלי אינה מגורשת וצני רב פפא בין שיטה לשיטה מאי ופרכין ותיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים ומתריין לא לריבא דמטרי ויש סבורין שדבוקה פוסלת בגט כמו בס"ת ולזה פירשו דמטרי ר"ל בלא ח' או"ח סי' ל"ב עט' כ"ח:

פרסיש לחתני החכם רבי יצחק בוגנפוש' בן שאלתיאל נר"ו **קמו שאלת** ראובן לזה משמעון ג' סאות פרחים וכתב לו בספר החצר שהוא חייב לו שכ"ד פרחים לפרוע לשש חדשים והב"ד פרחים הקנם לו על שנשאל' יש לו בקמריש"ה בקנין שיפרע באותו שנשאל' והלזה והמלוה סודים שהב"ד פרחים היו מרבית וסבור המלוה שאחר שהקנה הב"ד פרחים על אותו שנשאל' הקנאה נסורה בקנין גסור שהרי זה כמזכר חובו בפתות ובקשת שאחזה קך דעתי בהרוחה אם זה רבית או לא:

תשובה מה זו שאלה דבר פשוט הוא שזה רבית קלוה היא שהי' פרחים מן המלוה לא היו במכירת חוב אלא בלוחה נמורה ממלוה ללוה ואחריות המלוה בהם על הלוה לבדו ולא על זולתו רק שנותן לו בשכר המלוה הכוא כ"ד פרחים על השנשאל' הכוא ואין לך רבית מבוחרת מזו כי מה שאמרו שמכר אדם חובו בפומה כמו שכת' בהלכות הדי"ף ז"ל מן החוספתח והירושלמי וכ"כ להרמב"ם ז"ל (פרק ה' מהלכות לוח ומלוה) כבר בארו האחרוני' ז"ל שזה דוקא שלא באחריות המוכר ואם נאסם המוכר שלא מתחם המוכר נאסם ללוקח אבל אם קבל עליו המוכר אחריות בין מכל המוכר בין

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קמח קמט

הנזכר במעמד רוב הקהל וכן העידו בפניכם א"כ האיש ההוא נפטר וקודם פטירתו נכנסתם לבקרו והוא חולה מושבב על ספתו בקשה אשתו מסגנו שיצוה ליורשיו לפרוע לה כתובתה וענה בעלה כבר פרעתך ואין לך עלי שום תביעה בעולם והא לך שטר סחילה שעשית לי על גב שטר הצדא"ק בגופן שלהם ענתה האשה אינני תובעת אותך בדיני האומות אלא בדיני ישראל וזה שטר כתובתי ולכן צוה ליורשך לפרוע לי חסשים כפולות הכתובים בשטר כתובתי בין הנדוניא והסתנ' לחוד ואתם נכנסתם ביניהם ועשיתם פשרה במעמד בני האיש ובמעמד האשה ובנה עד שצוה האיש מחמת מיתה שיתנו לה יורשיו אחר פטירתו כל ממלמלי הבית ושבעה כפולות והצי ונתרצתה האשה ובנה בדבר ובניו נ"כ נתפייסו כמו שכתוב בשטר הצואה . א"כ אחר פטירת האיש חזרו בדבורם ובטמלים תפלה בכל יום וצועקים האשה טוענת נחת רוח עשיתי לבעלי כשמתחתי לו אותו שטר הנקרא צדא"ק לבצע עשות בית חתנות לבני בעת שנשא אשה ויורשי האיש אומרים כבר נתקבלה כתובת' משלם ולא נשאר שטר הכתוב' אצלה קיים עד עכשיו אלא לפי שאמור' לשהות שעה אחת עם אשתו בלא כתובה ועוד שלא חשש לאותו שטר כתובה שכבר נמחל שעברו ונדרלה מכלם הפשרה שנתפשו עם אבינו ועמנו בעודנו חי והאשה ובנה חוזרים וטועני' שאוגאה גדולה הגיעם בפשרה ההיא ואינם רוצים בה אלא שיפרעו להם כל שטר הכתובה כי מחילת הצדא"ק היתה כדי לעשות נחת רוח לבעלה משום שלום בית ולמען תשיג מבוקשה לעשות בית חתנות לבנה ועוד שלא היה שוה כל מה שנתן לה באותה שעה בעת נשואי בנה עשרים כפולות ולמען השיג מבוקשה הוצרכה לסחול כל הארבעים כפולות ארו הם המענות של שתי הכתות ועד כתבת גוסס שטר הפשרה שנעשית בקנין גמור מעכשיו :

תשובה איני רואה בטענת האלמנה ממש שכיון שנפרעה מן הצדא"ק לפני הקד"ק לבקשה שחנעמו היא לפניו איך חובל לעשות נחת רוח עשיתי לבעלי והלא אין כאן נחת רוח אלא עלבנה רוח סכרי מתו לפרוע לה מחיים מה שבדיני ישראל אינו נכנס מחיים והוא לא היה מבקש ממנה מחילה זו כדי שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי . ועוד שאם אמרו שהאשה המוכרת או המומלת לבעלה בכסו' לאן ברזל יכולה לעשות נחה רוח עשיתי לבעלי כפי סברת הרמב"ם זכרונם לברכה לא אמרו שאם נפרעה מנדונייתה ונתקבלה מהכל ומחלה ששטרם לא חובל וכ"כ כשנעשה לבקשה על כרחו של בעלה וכי כמוכרת לבעלה באותן שלש שדות שאמרו בפ' חוקת' (מ"ט) שיטלה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ומקחו כפל היעלה על דעת סביבו דמי מכירה שלה ובשביל ענינה זו תזכה בהם ולא תצטרך להחזיר הדמים וגם בנדון זה אם תאמר שאין המחילה מועלת א"כ חזיר הארבעים כפולות שקבלה בפני האלקא"די אלא ודאי אין זו מחילה לבד אלא קבלה פשוט מעורבת בה וכיון שהקד"ק מעיד שנפרעה בפניו הרי הצדא"ק נפרע וכ"כ שנעשה הפדעון בפני רוב הקהל וכיון שהצדא"ק נפרע גם כתובהה הנעשית בגופן שלנו נפרע בכדי ששטר הצדא"ק שק המנהג באלו הארצות שנוהגין בצדא"ק שהכתובה והצדא"ק הכל אחד ואין עושין הצדא"ק אלא לישי כח שחובל לנפשו בדיני ישתעאל ומחיים אבל כל שנפרעה מן הצדא"ק גם שטר הכתובה נמחל כנגדו וכן כשנוכה כתובהה בצ"ד מחייבין אותה להחזיר גם הצדא"ק וכן אלו דנין בכל יום ולכן לא נשאר לאשה בשטר הכתובה זולתי עשרה כפולות מהמתנה לחוד ומה שטוענת שכל מה שנתן לה בעלה בעת נשואי בנה לא היה שום עשרים כפולות ולמען חביג מבוקשה הולכס' למחול הכל מה ענינה היא זו כך דרין של בני אדם כשצריכים למעוה מוכרין כוס מאתים במאה וכשצריכין לחיזה חפץ מחיקרין זו ולוקחין כוס מאה במאתים וכ"כ כשצריכין לקחת חפצים בעד מובס מאשר נכו בו ואם כשקבלה אותה היתה טוענת זה מדן אונאה חוץ ששטר כדי שיראה להצר או לקרבו סיו שומעין לה אבל עתה אין לה לעשות כלום וכבר נתן לה הבעל באותה פשרה וזה מן המצויים לה שהרי נתן לה שבעה כפולות וחצי וכל ממלמלי הבית ומה לה לטעון עוד גם כי הפשרה קיימת ונעשית בקנין גמור ואין אחר קנין כלום :

קמט ומה שהוקשה לך משתי לשונות מצאת להרמב"ם ז"ל בתלכות אישות הלשון האחד בפרק י"ז והוא המוכרת כתובתה בין לאתרים בין לבעלה לא מכרה שאר תנאי כתובתה ואם היה לה בן זכר יורש כנגד הכתובה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו בדין תנאי זה אבל המחלת כתובתה לבעלה אבדה כל תנאי כתובתה ואפילו סוגנות אין לה עליו עכ"ל . והלשון השני הוא בפרק כ"ב והוא זה האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לאתרים לא עשתה כלום וכו' וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה מכרה ומסתנתה קיימין ואינה יכולה לומר נח"ד עשיתי לבעלי אבל בשאר נכסים יש לה לומר כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה בנכסי צאן ברזל בין קרקע בין ממלמלין או שדה שיחיד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהבנים לה שום משלו לא קנה בעלה אע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה לו ולא מכרה לו אלא מפני שלום ביתה ולפיכך אין לבעלה ראייה כלל בנכסי אשתו חוץ מנכסי מלוג כמו

בין ממה שמכרו הרי זה אסור לפי שהיא קרוב לשכר ורמוק להפסד וכן כתב הרמב"ן ז"ל כשנש"ב וכ"כ בספר מ"מ ובספ' י"ד (בס"י קט"ג) וכ"כ בנדון זה שאין כולאה זו שום מכירת חוב אלא חוב גמור מן הלוה למלוה רק שנתן לו רצויה על השנש"ל והרי זה רבית קט"ו' והלא שנינו (ב"מ ס"ה) מרבית על השכר ואין מרבין על המכר כיצד השכיר לו את החמר וא"ל אם מעכשיו אתה נתן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה ואם של חדש בחדש מסלע בחדש מותר ואמרי' עעמא בגמ' משום דשכירו' אינה משתלמ' אלא בסוף וא"כ כשפרע בסוף אף אם נתן לו יותר אין כאן אגר נטר ליה שהרי קך דינו לפרוע בסוף ואם פרע השכיר עשה בפחות כיון שלא היה חייב מן הדין לפרוע השכירו' אלא בסוף הרי הוא כמוכר לו חבו כפחות שאפילו ללוה עלמו מותר כמו שמתאר בחוספתא ועם כל זה שמוחר להקדים השכר בפחות שנינו (ס"ס ס"ד) שהמלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחו' ואמרו בגמ' דאע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"ל להעלות לו שכר הלוה ודר בחצרו לריך להעלות לו שכר והסכימו רבי"ף ז"ל והרמב"ן והר"ם והרשב"א ז"ל דבהלויני ודור בחצרו בחצר דקיימא לאגרא הוי רבית קט"וה ויואלה בדייקוהא זה כמ"ס בחוס' וכן מן האחרונים ז"ל וכן בספ' י"ד (בס"י ק"ע) שאין רבית בקרקעו' כגון הלוה חתם גפנים טענות בשם והא דאמרי' בריש פרק חיזוק נשך (ס"א) מנין לרבית כל דבר ת"ל כל דבר אשר ינך ר"ל כל דבר המטלטל אבל קרקעות אין בהם משום רבית ומזכתי לה מדאמרי' בכתובות (מ"ו) גבי מו"א שם רע דאינו חייב עד שישכור עדים דגמרי' שימה שימה מרבית כתיב הכא ושם לה עלילות דברים וכתיב התם לא חסימונעליו נשך מה לאן ממון אף כאן ממון וכתיב בקרקע מהו כלומ' כיון דגמרי' מרבית מי אמרי' מה התם אין רבית בקרקע הכא נמי שימה בקרקע לאו מידו וכן פרש"י ז"ל וז"ל שרין בקרקע לר"י מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל בעיני דהו מטלטלין כדכתיב לעיני רבית או דלמא לממון הוא דגמרי' ג"ש ואפי' מקרקעי נמי עכ"ל וכו' ומנא לן הא והא כל דבר אשר ינך כתיב י"ל דדרשי' לקרא בכלל ופרט וכלל לא חשיך לאחיק כלל נשך כסף נשך כלל פרט נשך כל דבר אשר ינך חזר וכלל מה הפרט נפרע דבר המטלטל אף כל דבר המטלטל לאשקי' קרקע דלא כדאמרינן גבי אונאה כל זה דקדקו בחוספתא ומ"מ דוקא בהלוואת קרקע אבל בהלוואת כסף אס נתן לו רבית קרקע אסור כדאמרי' בהדיא (ב"מ ס"ה) גבי מתני' דמכר לו שדה שאם המכר גמור והמעות הם הלוואה אסור ללוקח לאטול הפירו' אפי' שנתן לו בעודן מחובר' וכן במשקלו ב' משקן לו שד' ואפי' לו לשפתרה ותמכרם לא תמכרם אלא לי דמיום הללו אסור אע"פ שהרבית הוא קרק' וכ"כ זה בפ"י ובנדון זה נמי אע"פ שמוכר אדם חובו בפחות כשאין שם הלוואה אלא מכירת חוב לבד אבל כשיש שם הלוואה גמורה והרבית הוא במכירת חוב זה ודאי רבית גמורה היא ואין לה והלא אפילו להקדים לו שלום אם אינו רגיל אסור מדכתיב נשך כל דבר אשר ינך אפי' דבור אסור (ס"ס ע"ה) וכ"כ זה שמתחלה נתחייב לו בחצר בקנין ורבית ואח"כ פרע לו הרבית בהרשאה על השנש"ל ולולי בקשה להצריך בזה ה' הדבור אסור בו לרוב פשיטתו והשנש"ל הרי זה מנוסה והשנש"ל שופך דבריו לריק : עוד נראה שכיון שראובן נתחייב לשמעון בספר החצר בשכ"ד פרחים לו' חדשים אח"כ הקנה לו בקנין שכ"ד פרחים על השנש"ל הנה קניית השנש"ל קיימת לשמעון בעד הכ"ד פרחים ואחריות השנש"ל עליו שהרי כל מקח שנעשה באסור רבית קיים כיון שקנין קנין גמור אלא שמה שיש בו מן האסור יחזיר כמ"ס רב האי גאון ז"ל בספר המקח והסכימו כן הרמב"ן והרשב"א וכל האחרונים ז"ל ולכן יש לשמעון לנטות לראובן הכ"ד פרחים הן הש' פרחים אם עדיין לא פרעם ואם כבר פרעם לו כלם יש לו להחזיר לו הכ"ד פרחי' במעו' ושמעון יטפל בשנש"ל ואף אם לא היה שום מקח או שפסד שהרי כבר קבלו עליו זה דומה למשאלתו בהגמרא (ס"ה) אמר רבא האי דמסיק תריסר זוזי דרבית' בחצריה ולאגר ליה חצר דמיתגרא בעשרה בתריסר כי מפקינן מיני' תריסר מפקי' מיני' ח"ל רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי לאגרנא דהוה משתרי לי השתא דלא משתרי לי כדאגרי כ"ע הוא לאגרנא ח"ל לא משום דא"ל סברת וקבילת וקיי"ל הכי וכ"כ בהלבו' רבי"ף ז"ל וכ"כ הר"ם ז"ל בסוף פ"ח גדות זה כך הוא ודומ' לו לגמרי א"כ התנו מחילה בשעת ההלוואה שלא יקח שמעון מרבית הש' פרחים זולתי מה שישיג מן השנש"ל עד כ"ד פרחים שאו אין מו"אין ממנו אלא שיחזיר הקנאה השנש"ל לראובן זהו מה שגראה לי והתחתי שמי יצחק ב"ר ששת ז"ה"ס :

ברשך לרבי שמואל הלוי י"א

קמח שאלת איש אחד מן הקהל זה עשרים שנה נשא אשה וסתה בחייו והיו לו בנים סמנה ונשא אשה אחרת אלמנה והיה לה בן סבעלה הראשון וזה כתב לה כתובה מחוקת ארבעים כפולות לבד מעשרה כפולות שכתב לה בשטר מתנה לחוד כנהוג וכל הסך הנזכר היה כתוב בשטר כתובתה בגופן שלנו וסדד אחר כתב לה צדא"ק בטפן שלהם מחויק ארבעי' כפולו' וכשגדל בנה ובקש לישא אשה ולא השיגה ידו בקש מאמו עוד וסיוע והיא לחמלה עליו הוציאה הצדא"ק ותבעה אותו מבעלה בדיני ישמעאל והאלקא"די הכריחו לפרוע לה כל הארבעים כפולות וכתב לו האלקא"די על גב הצדא"ק שהוא פרוע שחחלה לו כל שעבודין שבאותו שטר והוא האמת שפרע לה כל הסך

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנ

לב

כמו שבארנו - נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו וסחלה אותן לבעלה וקנו ממנה בעדים יראה לי שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא למה זה דומה וכו' אבל אם נתנה לו מתנה ספולטי צאן ברזל דקיימין לא קנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל והוקש' לך שנראה שתי הלשונות מותרין זה את זה שבלשון פ"ו נראה שסבר' קיים ומחילתה מחילה ובלשון פרק כ"ב סכרת, במל וסתתנה במלה : **תשובה** דע שמוסכם הוא מן הגל שבפקד כחובה אין לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יהיה לה חיבה שיאמר לה עיניך נחת בגרושין ובמיחה שהרי כיון שכל הנשים יש להן עקר כחובה אין לה למכור ולתת לו מפחד חיבה שלא יאמר לה עיניך נחת בגרושין ובמיחה דלדרכה היא יכולה לומר לו עיניך נחת בגרושין כשמפקד ליהן או למכור לו כחובתה ולכן מכירתה ומחילתה קיימין והוא הדין לתוספת שהרי אמר בריב פרק ח"פ תנאי כחובה כחובתה ופקד מינה למכרה ולתתלה וכו' ופל תוספת אמרו כן וזה דעת הרמב"ם ז"ל וכן פרש"י ז"ל אבל הסדוניה לדעת הרמב"ם ז"ל אינה כחובה לכל אותן דברים שהזכירו שם אלא הרי היא כחוב דעלמא והדברים שאמרו ז"ל מקולי כחובה אין הסדוניה כח"פ (ריב פרק י"ו) ודברי הר"ם ז"ל בלשון הראשון שבפרק י"ז הם בעקר כחובה ותוספת שמכירתה ומחילתה כן קיימין ונאלו הוא שאמר בפרק נערה (נ"ג) אמר רבא מוכרת כחובתה בין לאחרים בין לבעלה יש לה כחובת בנין דכרין מוחלת כחובתה לבעלה אין לה כחובת בנין דכרין נראה מכלן שמכירתה ומחילתה קיימין אלא שבמחילתה כיון שזולתה כחובתה למתלה נחמס אין לה כחובת בנין דכרין וגם לא מונוה כדעת ר' אלעזר שם אבל מוכרת שקבלה דמים ולא זולתה כחובתה כל כך לא מכרה אלא שלא תגבה היא אותה בגרושין ובמיחה הבעל אבל כשממנה היא שלא יירשו בניה כנגד כחובתה זה לא נכלל במכירה ודברי הרמב"ם ז"ל (כ"ב) הם נכסיו נתן ברזל הן קרקע הן מטלטלין קיימין שהן בעין שבאלו אין מכירתה ומחילתה לבעלה קיימין לפי שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן בכל הנכסים של בעלה אם מכר מהן הבעל והח"כ קיימה היא במכירה אין קיומה כלום ויכולה לגבות מהם כשחבא לגבות כחובתה אלא ח"כ לקח מן האשה תחלה והח"כ לקח מן האיש או שכת' היא במכירתה אחריוהו שאז אינה יכולה לטעון נח"כ עשיתי לבעלי שבשביל שלא תחייב עלמה בחתונות מכירה נכסיו לא יהיה לה חיבה לומר עיניך נחת בגרושין ובמיחה כמו שאינה יכולה לטעון כן נכסיו מלוג אם מכרה או נתנה בין לאחרים בין לבעלה כמו שבארנו זה בגיטין בפרק הנזקין ובבבא בתרא פרק חזקה (נ"ו) ובמ"ש הרמב"ם ז"ל (כ"ב) בענין נכסיו מלוג והטעם לפי שהם שלם לגמרי ואין לה חיבה אם לא התן מה שהוא שלה לגמרי אבל נכסיו לאן ברזל הקיימין בין קרקע בין מטלטלין שאינן שלה אלא שיש לה עליהן שטור באלו יכולה לטעון טענה נחת רוח שלא יאמר לה עיניך נחת בגרושין ובמיחה כמו שיכולה לטעון כן נכסיהם שלו המשועבדין לה אבל אם אינן קיימין אלא שקבל הסדוניה במעות וכתבן לה כחובתה כשעבוד כל נכסיו דעת הרמב"ם ז"ל שגם היא כחובתה כמו התוספת ומכירתה ומחילתה קיימין בה שנקסו לאן ברזל בכלל כחובה בכל מקום כשהיא באה לגבות מבעלה או מירשיו ובאי כמו שכן כ' במדושי (בריב פרק ח"פ) וז"ל הילכך כל דיני כחובה דמנה מאתים על נכסיו לאן ברזל מיושן דוקא בדליתתו וזכה לגבות מנכסיו כשעבוד דכחובה אבל היכא דליתתו לא שאפי' זינתה לא הפסידה בלוחותי הקיימין דנכסיו ל"ב עכ"ל ועקר ראיותיו ממה שהזכירו חכמים נדוניה בלשון כחובה ככתה מקומות כח"פ ח"פ כחובתה גביה אביה (כחובות מה) ואמרו וקבירתה תחת כחובתה (שם מו.) שהוא שכיב מרע דאמר הבו חרבע מהה זוי לכחובתה דברתהי (בבא מיעבא קד:) וכן כחובת בנין דכרין כל עיקרה משום נדוניה הקטו כדי שיקפון אדם ויתן לבנו כבנו וכן כהרבה מקומות וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב שהמכרת או המוחלת הכל בכלל שהכל נקרא כחובה והכללן טולל אותה ואפשר לי לומר שגם הרמב"ם ז"ל כן דעתו שהרי לא כתב בפרק כ"ב נכסיו לאן ברזל מוחלת אלא מוכרת ונותנת לפי שדבריו הם נכסיו ל"ב שהם בעין ואין לשון מחילת ופל בהם אלא מחנה או מכירה אבל מנחה הסדוניה הכחובין לה כחובתה שלשון מחילה ופל בהם הרי הם כחובתה ומחילתה כן קיימה כמו כחובתה ומה שכתב הח"כ שיש נגנבו או אבדו יכולה היא למחול רבותא קמ"ל ח"פ שהיו בעין ולא יהיה אז מכירתה ומחילתה בהם כלום ועתה נגנבו או אבדו על אחריות הבעל וה"ל לומר כן שיהו כחובתה ואעפ"כ יכולה למחול החיוב שיש לה על הבעל ממנה שעבוד האחריות ואינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי זה נראה לי בדעתו ז"ל ח"פ שהארים אין אומרים כן מפני הלשון הכללי שכתב (בריב פ' ט"ו) ואין נקראין כחובה אלא עקר כחובה שהוא מאה או מאתים עט החוס' בלבד ע"כ :

קנ מה שהוקשה לך בפני מה אין הבעל יכול למכור ולמסכן נכסיו צ"ב מאחר שכבר קבל עליו אחריותו ואם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לו ומה תועלת יש לו באחריות זה ומה יתרון יש לו בנכסיו צאן ברזל על נכסיו מלוג אחר שאין לו בהן אלא אכילת פירות וירוששה שהרי כך הוא בנכסיו מלוג :

תשובה כשהנכסיהם לו כספים הרי יכול להחטק כן ולעשות בהן [ח] דמ"א ח"פ סי' ט"ו ע"י י"ד :

קנא עור שאלת בענין שני אנשים נשתתפו ושברו הגנות אחת ושמו בה ריחים לפתח חטים ונשתתפו עם כותי א' והבותי אין לו באותה שותפות שום קרן בעולם אלא בריוה לבדו אחר הוציאם מן האמצע שבר החנות והוצאת מוון הבהמות חולקין הנשאר מן הריוה בשוה כל א' לוקח שלישי הבא לחלקו ואותן הבהמות הם של שני השותפין הישראלים מהו שיוכלו לעשות מלאכה בשבת ולפתח החטים בדרך שעושיין בחול ולומר הישראלים לכותי ולהתנות עמו שיהיה שבר של שבת לכותי לבדו ושבר יום אחד כנגד יום השבת לישראלים לברם או לאו וכן אם נשתתף הכותי בדמי הבהמה שאם תמות הבהמה שיפסיד בדרך שהם מפסידין ויהיה לכותי חלק בשותפות בהפסד כמו שיש לו בריוה מהו שיוכל הבותי לעשות בה מלאכה בשבת ויתן לישראלים חלקם הבעיע להם באותו ריוה שהריוה במלאכה השבת בדרך שחאו נוותן להם חלקם בכל מה שפדויהם במלאכה החול מאחר שיש לו שותפות בבהמה :

תשובה הדוך הראשון ששאלת שלא היה לכותי חלק בשותפות ובבהמה רק בריוה לבד הדבר ברור שהוא אסור גמור ואפי' לא יקנו הישראלים חלק כלל בריוה מלאכה השבת ולא כנגדו כחול לפי שאפי' נאמר שאין הכותי שפיר הישראל'י נמה שנותנין בשכרו ריוה יום השבת ושליש ריוה ימי החול אלא הוא כמו ארים שהחירו הגלוגים ז"ל להשכיר פורני ורחים לכותי ח"פ שנקראת על שמו משום דתלו באריות דומיה דשדה שמוחר להשכירו לכותי ח"פ שנקרא' על שמו משום דתלו באריות אמנם זהו בריוה של מים שאין בהם משום אסור שביחה אבל בריוהם של בהמות אסור שהרי כבעשה המלאכה בשבת כבהמות הישראלים הרי הישראלים עוזרים על שביחה כהמתן שהרי הבהמות אין קניות לכותי ואפי' היו משכירין לו הבהמות בפירות הים בזה אסור שיינתו לכותי שיעשה בהן מלאכה בשבת דשכירות לא קניא ומטעם זה אסור להשכיר ולהשאל בהמתו לכותי אפי' בחול מפני שהכותי עושה בה מלאכה בשבת כדאפי' בפ"ק דב"ג (עו.) וחפי' למכור אסור ח"פ שהכותי כבהמתו הוא עושה מלאכה כיון שהי' קנייה לו לפי שגזרו על המכירה אטו שאלה ושכירות כדאפי' הסם אלא שנסגרו עתה הטר במכיר' אפי' עומדין למלאכה כתמורים וסורים והמפרשים ז"ל נדחקו לחת טעם להחיר המכירה בזמן הזה כי בימי התלמוד היו הרבה יחד

קנ מה שהוקשה לך בפני מה אין הבעל יכול למכור ולמסכן נכסיו צ"ב מאחר שכבר קבל עליו אחריותו ואם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לו ומה תועלת יש לו באחריות זה ומה יתרון יש לו בנכסיו צאן ברזל על נכסיו מלוג אחר שאין לו בהן אלא אכילת פירות וירוששה שהרי כך הוא בנכסיו מלוג :

תשובה כשהנכסיהם לו כספים הרי יכול להחטק כן ולעשות בהן [ח] דמ"א ח"פ סי' ט"ו ע"י י"ד :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנב קנג קנד

אליו ולבנק ממנו יעשה בענין יגיע הכחב יהוא לידך ונראה שלא חשב לדברי וישם לאל הלאי ואף כי עמל הוא צעירי לכחוב שניה לפנת ערדה המחשבה ובעלה הנרות והעיר בעמור זה חדש ימים כאשר יניד לך זה שמואל וידלל פס כל זה להשיק רעוק אופיך שנית ידי להשיב על שאלותיך בקצרה כי אין הפלאי מסכים ולו עכנתי צידי עופס הכחב הרשון כאשר הוא מדרכי בכל תשובות לא היה בזה עורח לנוח להעתיקו לך אבל להיות אז הדבר נמוץ לא עכנתי הפוסם צידי ושלחתי התרף כאשר נחנתי ראשונה ועם כל זה אכתוב לך שניה לבאר לך כן בקצרה וזה החלי :

תשובה

כבר נחנתי לך בארובה בתשובות הראשונות ח"ק הסכימו כל האחרונים ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל דכתובת אשה דרבען בין דכתולה בין דבעולה ושהסכמת כלם שהמאמץ של כתולה והמנה של בעולה הם כסף מדינה שהיא שמינית שבכסף נרי ולזה מאמץ של כתולה אינם רק כ"ה דינר נרי ושל בעולה י"ב וחצי ושערו האחרונים ז"ל שהדינר ג' ארבעים והארגוני"ן הוא חלק אחד מששה עשר באוקיא של כסף וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירושי התורה (בפרשת כי תשא) וכן בהלכות נטירות בארובה בענין ה' סלעים של פדיון הבן והוקשה לך ח"ק תקנו חז"ל דבר מופט כזה לכחובת אשה והם אמרו כדי שלא תהא קלה צעירי להוליא ולאלא אפי' עני שבישראל כשיהיה לו קטטה עם אשתו תהא קלה צעירי להוליא כדבר מופט כזה . השוכח אשה שערת באנשי מיוקרה שעשיריה היו להם בחים מלאים כל טוב אלוהות כסף ושחורה ומנומוני מסתרים מרנליות ורוב פנינים ומערות מלאות דינרי זהב ואשר אין לו כל אלה חף אס יסיו לו הפלים והכשטים וחלפי זהב ואומנות נקיים להריות בה פריסתו והוא נקרה עני אבל חשער בתוספי הארץ הוזהו שאינם מספיקים ללחם לר ומים במשורה ועל הארץ יכיים או על שטיח עור ובכסות יום מחכמים בלילה ומלבושים עלאי על גב עלאי ורובם הולכים יחפים ובימי חז"ל כך היו כמו ששערו במוטות האשה למשרה אשתו על ידי שליש (כתובות ס"ד:) וגם מגדולי חכמים היו בעלי אומנות כמו שאמרו על רבי יוסע שהיה פחמי וכלל שהיה מזרע דוד היה משתכר בזה אחד להביא מן היער חבילת עלים ורב כהנא היה מוכר שלים לנשי' מחמת עניו כדאיחא בפ"ק דקדושין (מ') ובדורו של רבי יודא בר אלעאי היו המשנה מחכמים בעלית אחת ועוסקים בחורה ואנשי נכסח הגדולה המתקנים החקנות בישראל כשעלו מן הגולה כבר היו עניים עד מאד כמו שמוזכר בספר עזרא שבימי נחמיה היו נושים איש באיש ובכופים צניהם ובנוחיהם לעבדים מהם לוו כסף למדת המלך ומהם לקחת דגן ברעב וגם מנורת בית המקדש אשר עשה משה רבינו ע"ה כבר זהב טהור יש מן החכמים ז"ל אומרים שמלכי בית חשמונאי עשאוה מעץ ויש מן החכמים אומרי' ששפודין של ברזל היו וחפוס בצנץ העשירו עשאו' של כסף חזרו והעשירו עשאוה של זהב כמוזכר במסכת ר"ה ובמנחות (כח:) וגם ההבדלה במוצאי שבת קבועה בחפלה עד שהעשירו קבועה על הכוס כדאיחא בפ' אין עומדין (לנ:) ושנינו במסכת פאה (פ"ח) מי שיש לו כ' זוז והוא נושא ונותן בהן כרי זה לא יעול לקע שכחה ופאה ומעשר עני לפי שאינו נגדר עני וחמשים זוז הם חלי כתובת אלמנה וחמה על עמך ח"ק אשה מתקדשת בפרועה שיש צדינר קל"ב פרוטות והוא דבר מופט עד מאד וגם ב"ד נזקקין להציעת פרועה לפי שלא נחנה לימחל מן הסתם וחכמים ז"ל תקנו כתובה לאשה לכן בשוה שלא לבייש את מי שאין לו ושערו צעירי ואמרו שאם רצה להוסיף חפילו מאה מנה יוסיף והעני אס ירצה לגרש את אשתו אח כל אשר לו לריך . ליתן . ועוד שהרי אמרו חז"ל גם כן שהגרופה אין שמין מה שעליה אלא נוסלתן מלבד כתובתה וכחב הרשב"א ז"ל בכתובה דבין בגדי חול וצין של שבת שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דוקא בגדי חול: ועל מה שכתבתי שיפה כח הבעל בירושם אשתו משאר יורשין בירושתן כי שאר יורשין אינן יורשין אלא נכסים הגמלאים למורישתן בשעת מיתתן והבעל אס מוכר אשתו נכסיה כשמהה הבעל מוציא מידי זכותן של לקוחות מהקנה אושא וכו' והוקשה לך ח"ק האשה יכולה למכור בחיי בעלה בנכסי מלוג והלא הבעל אוכל פירות בחייה והבאה משנת האשה כשפלו לה (ע"ה) ומה שאמרו עליה בגמרא לימא תינא להקנת אושא וכו' ואם הבעל מוציא מיד הלקוחות מה הועילה במכירתה והלקוחות כל מה שנתנו בלוחו מקה הפסדו זה אינו קשה כלל כי הלקוחות אינן אוכלין הפירות אלא הבעל אוכל אותן בחייה בזולת תקנת אושא וזהו מש"א גמ' מהניתין בחייה ולפירות כלומר שאינה יכולה למכור להפקיע זכותן של בעל בפירות בחייה אבל לאחר מיתתה שכבר נפקע זכות הבעל בפירות היה מן הדין שיוכל הלקוחות לזכות במקחם כדרך שאר מורישין שמכרו נכסיה' מהיום ולאחר מיתה אבל מהקנת אושא הבעל מוציא מיד הלקוחות ר"ל מידי זכותן שלוחו זכות שהיה מן הדין ללקוחות להחזיק בנכסיה' שלה אחר מיתתה הבעל מוציא אוהו מהן לא שיטעק להוליא הנכסים מידים שכבר הוא מוחזק בהם בחייה מפני הפירות אלא מוציא מידי זכותן וכן כתבתי בלשוני . ומה שאמרת שהלקוחות יפסידו אמת הוא שהם יפסידו כשמהה האשה בחיי בעלה שכבר נכסו בכסף זה וקנו בזול ובכך מופט שאם תתגרש האשה או ימות הבעל בחייה יזכו בכל וכן המוכרת כתובתה כך הוא שמוכרת בעובתה האשה ר"ל כדבר מופט שאם תחלמן או תתגרש יזכה הלקוח בכתובתה ואם תמות היא בחיי בעלה יפסיד הלקוח מה שנתן בדמיה :

קנד מה ששאלת מהיכן מתחילין צושת הנידין בעוף . דע שמתחילין מתחלת עלם השוק המתוכר עם הרגל שיש בו קשקשים וזהו מן

יחד במקום אחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל עכשו שאין אט כ"ה מטע במקום אחד אס לא היינו מוכרין לטוהי איכא הפסד בדבר והביאו רחיה למשום הפסד איכא למשרי המכירה כיון שאינה אסורה אלא משום גזרה אבל בשאלה ושכירות הדבר פשוט לאכור . ויש מי שהסיר שאלה ושכירות צימות החול בשתנה עם הכותי שיחזירנה קודם השבת והביאו רחיה לזה ובנדון זה אס לוקחין ישראל' יום א' מן החול כנגד יום השבת כ"ש שהוא אסור שמלבד יעוצרין על שביחה בהמתן איכא אסור מוסף שלוקח שכר שנה שלא בהכלעה שהרי לוקחין היום ההוא כנגד יום השבת ואפי' בריחים פלמח אחר רצה בפרקא קמח דשבת (י"ח) דאיכא אסורא אפי' לב"ה דליח לכו שביחה כלים מפני שמשמעת את הקול ורבינו מגנאל ז"ל פסק כרצה אפי' דרב יוסף פליג עלה אלא שהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל ור"ח ז"ל לא פסקו כן והרי"ף ז"ל כתב שתי הסגרות בהלכות . והאד השני שאמרת שהיה לעובד כוכבים חלק בבכמות ופרע שליש דמיתן בזה נראה שאם החנו מתחלה בשעה שנתחשו לומר לעובד כוכבים עול אהה לעמך יום השבת ואמרו יום אחד כנגדו שהוא מותר ח] דומיא דההיא דהניח בסוף פ' קמח דע"ז (צ"ב) . ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים עול אהה חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם החנו בחלה מותר ואפי' דלא דמי לגמרי דהתם אין ישראל מלווה על שביחה שדהו וגם דהתם השדה לקחו בארסו' וכיון שהחנו מתחלה הרי הכותי נתחייב בעבודת השדה בשבת והישראל נחלק ממנה ואין הכותי שלוחו ואין הישראל נותן בדרך זה שכר שבת אבל כנדון זה הרי בחלק ישראלים בבכמות איכא אכתי משום שביחה בהמתו אלא שיש לומר שכיון שהחנו בזה מתחלה בשעה לקיחת הבכמות הרי הוא כאלו הבכמות קמויות לכותי ביום השבת ואין לישראלים חלק בהן וכיום החול כנגדו הבכמות לישראלים ואין לכותי חלק בהם וגם יש פטע לסחיר לפי שהכותי לא ימנע מעשה מלאכה בבכמות כיון שיש לו חלק בהם אין לישראל ליעול שכר שבת כיון שכבר החנו מתחלה אבל אס לא החנו מתחלה אלא שאחר שנתחשו אומרים פול אהה חלקך בשבת ואני חלקי בחול זה אסור חף אס אין כהן משום שביחה בהמתו מאחר שיש לכותי חלק בבכמות ואינו נמנע מעשות כהן מלאכה על כרחו של ישראל עדין יש אכור כשלוקח ריוח יום החול כנגד יום השבת ושהרי לוקח שכר של שבת שלא בהכלעה ובנגון זה שלא החנו מתחלה יוחר היה אפשר להסיר בשלל יאמר לו כלל עול אהה חלקך אלא שיתן הכותי לישראל' חלקם בריוח כל השבוע ביחד לפי שאז יקבלו שכר שבת בהכלעה ומשום שביחה בהמתו ליכא כיון שהכותי עושה בה מלאכה מהמת חלקו על כרחו של ישראל ושלא ברעונו אלא שעשו ישראל' אכור מתחלה להשתתף עם הכותי בלא תנאי והכותי יעשה מלאכה בבכמות על כרחם :

קנב מה ששאלת באותן היהודים טוחרי צמוקים ופפרשים בים ולפעמים צריכין ליכנס ביום שבת בדוגיא כי המלחים רא דיצו להמתין אותם היהודים חסים על סחורותם להניחה אצלם :

תשובה

שנינו בפ"ק דשבת (יע"ה) אין מפליגין בהפינה פתוח מנ' ימים קודם השבת והרבה פירושים נאמרו בטעם אכור זה והנכון מ"ש הר"ז הלוי ז"ל שהטעם בזה ובההיא דאין לרין על עיירות של טוחים הוא משום שהם מקום הכנה וצריכין לחלל בו את השבת וכל שלשה ימים קודם השבת קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לרחות את השבת מפני שאין דבר בעומד מפני פקוח נפש וע"ד זה הסיר הרמב"ן ז"ל למפרשי ימים ליכנס בהן בשבת ולפרוש מן הנמל ואין מושפין משום דכאחשרו להפליג בספינה חוץ שלשה ימים לא אכרו אלא כשישראל שוכר כל הספינה של מלאכה העשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה טוחים וישראלים מועטים נכבין בה כיון שרובה טוחים על שם הכוחים נעשית וכדאמרי' בפ' כל כהני (קכ"ב) במסנה שרובה כוחים והדליק כותי אה הכר שמוחר לישראל שכה להשתמש לאורה ונהגין שנכנסין לחוץ הספינה מערב שבת ומסדרין שם שלחן ומדליקין את הכר לקנות שם שביחה ויורדין ואח"כ חוזרין ונכנסין לה בשבת ב] וזה מפני שהספינה עתידה ללאת בשבת חץ לתאום ויהא אכור לזוז בחוכה חוץ לד' אמותיו לפי שלא שבת באויר מחיטת מצעו' ולא דמי לנחטובו כותים צדיד וסבר דקיי"ל כרשב"ג (עירובין מ"א:) דשרי אפי' לא שבת באויר מחיטות דהתם משום דאגוס הא לדעת לא עשאוה כד' אמות אבל כשנכנס לה מערב שבת נעשה כמעט כרגליו ואומר כאן חהיה שביחתי וכיון דקונה שם שביחה שובת מבעוד יום באויר מחיטות הוא ומסלך את כלב דכארבע אמות היא אללו ואשר אמרו לך הגשים כי אני התרתי להם בזולת זה כחשו לך כי לא התרתי מעולם אלא בדרך זה :

קנב מה ששאלת מהיכן מתחילין צושת הנידין בעוף . דע שמתחילין מתחלת עלם השוק המתוכר עם הרגל שיש בו קשקשים וזהו מן

שאלות ותשובות רביש סימן קנה

לג

אחד אינו קם אלא לשבועה מפי השמועה אבל להוליא ממון או להוריד נחלה על פיו אינו נאמן מן התורה ואע"פ שהאמינו רבין לפנינו עגונא ובנדון שלפנינו כבר באר הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' נחלות) בפירושו שלר"ך שני עדים כשרים להוריד נחלה ולא סגי בעד אחד וז"ל מי שטענע בתיב שאין להם סוף ובאו עדים שטענע בפניהם ואבד זכרו ואע"פ שאין משיאין את אשתו על פיהם לנחלה כדי יורשין נחלין על פיהם וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגוב אריות וממרים וכו' וכל אלו הדברים וכיוצא בהם אם באו זכרו אח"כ יורדין לנחלה בעדות זו או אע"פ שאין משיאין את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני אסור כרת אבל לענין אם יעידו העדים בדברים שחוקקן למיתה ושיעידו שראו אותן כדברים ושאלו זכרו אח"כ ושמע שמת הרי חילוי נחלין על פיהם וכו' הרי פירש כאן הרמב"ם ז"ל שכל פי שני עדים כשרים יורדין לנחלה ויורשין ולא בני בעד אחד ואם כדברי זה המשיב למה לא סגי בעד אחד שהוא נאמן מן התורה לדבריו דהא עשוי להגלות הוא- גם מה שהביא ראיה ממ"ש"כ הרמב"ם ז"ל (בסוף הלכות גרושין) אל יקשה בעיניך וכו' וכן בפרק י"ב בא עד אחד והעיד וכו' ודקדק מלשונות הרב ז"ל שטעם נאמנותו מדברי תורה אמרת שטעם בזה שכבר הוכחה למעלה מהגמרא ומדברי הרמב"ם ז"ל וכבר נשאו ונחמו בגמרא (גריס פ"ק האש' רבה) להעמיד בעד אחד יביא נאמן מן התורה בעדות אשה ולא מלאו כל אנשי חיל ידיהם ואפילו מסבירא ומסקנא דסקלא ועדיא דרבנן הקלו בתחלתה מחוק שהחמירו עליה בסופה דליה דייק' ומיכסא' וסקאו ולא להתמיר ולא להקל וחירט' משום עיגונא חקילו בה רבנן ולולי זה הטעם לא היו מקילין בעד אחד וז"ל קרי בי רב הוא- עוד אמרת כי מה שדקדק המשיב קודם מלשון הרמב"ם ז"ל (בסוף הלכות גרושין) אל יקשה בעיניך וכו' ולא הזכיר עד אחד אלא אותן האחרים שהחמירו חז"ל בעדות אשה ואמר שלא הקפידה תורה וכו' א"כ נראה שערך אחד מן התורה הוא נאמן אמרת שזה אינו דקדוק כי מה שלא הזכיר עד אחד לאו דוקא והזכיר האחרים והוא הדין לעד אחד דכולהו בחדא מחתא מחתיבהו ומ"ש"כ שלא הקפידה תורה הוא נתינת טעם למה שחקנו חכמים נראה לנאורה שבאו כנגד התורה בחקנתן כי התורה הלכה שני עדים כשרים בכל דבר שבערוה וזה האמינו מה שפסקה התורה ולזה אמר כי אחד שהוא דבר עשוי להגלות וגם דהיא דייקא אין קפידה לתורה בחקנה זו ויובלו חז"ל לחקנה כי הוא חמוק שיאמ' שקר וכבר נשמר הרמב"ם ז"ל שלא יטעו בדבריו ואמר בסוף המחמר שהוא זה לשונו עגון זה שהעיד- שמת פלוני לא הקפיד' תורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד שקר ולפיכך הקלו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד ח' וכו' כדי שלא ישאלו בנות ישראל עגונות' עוד במה שהביא ראיה מקדוש החדש הקשיה עליו איך עלה בדעתו לומר שהשלוחים היוצאים להודיע מתי קדשו ב"ד את החדש שהוא תקנת חכמים משעת קלקול הכותים שהוא נאמן מפני שער ח' נאמן מן התורה ולדבריו למה אין ב"ד מקדשין את החדש ע"פ עד אחד אחר שהוא דבר עשוי להגלות כההיא דר' יוסע אבל הטעם אינו אלא שהוא נאמן מדרבנן דלא עבד לייג' דמשקל במיד' דלית ליה כהנה מיניה דלא מרעי נפשיה להחזיק עלתו בטובי או במין' עוד במה שהביא ראיה מלשון הר"ם ז"ל (פ"ד מהל' יבוס) וז"ל אפילו עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר וגבון נאמן לומר זהו פלוני אחי פלוני וכו' וכן בשאר עדיות של תורה בין בעדות ממון בין לאכור כזה דבר העשוי להגלות הוא ואפשר לידע אמרת הדבר שלא מפייהם כענין שבארנו בהלכו' גרושין ע"כ. וחממת עליו שהרי הר"ם ז"ל לא הזכיר עד אחד אלא עבד וקטן ואמר שהן נאמן וכל שכן מעד אחד וכל זה מדרבנן ולא מן התורה כי הם בארורין ובמקום שכתב בפירוש' עוד התמסר על מקבלי עדות זה היאך קבלוהו כי אחד שלא ראוהו ביבסה מת מושבך אלא שראוהו מרחוק שפך על פני המים היאך ידע בודאי שהי' מת ואפילו קראו בקול גדול ולא ענבו איננה ראיה כי הים נבעת מן הים ולכן נראה לך מדרך האמת לפי דברי הר"ם ז"ל שאין יורדין היורשין לנחלה בעדות זה כלל. עד שיהיו שם שני עדים כשרים שיעידו שטענע בפניהם ואבד זכרו ובקשה ממני להייערך ולהורותך הדרך הישרה:

תשובה

נראה לי צרור שהדין הוא כמו שאמרת שאין עד אחד נאמן בעדות אשה מן התורה אע"פ שהוא דבר העשוי להגלות אלא מדרבנן ומשום דליה דייקא ומחוק חומר שהחמירו עלי' בסופה כמו שבאר בגמרא (גריס פ' האש' רבה) בבאור וכמ"ש אהה וכל היכא דליה ליהסא טעמא עגון להוריד היורשין לנחלה לא מהימן לפי שאין נאמנותו מן התורה אלא מדרבנן עם טעם עגונא וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ' מהלכות נחלות) אין יורשין וכו' ובאר דבריו הרב בעל מגיד משנה ז"ל משנה ב' האשה שלום שהאשה אע"פ שאומרת מת בעלי ומתירין אותה לנשא אין האחין נכנסין לנחלה על פיה וכו' לשאר הדינים שהאשה נשאת וכן מתבאר בסוגיא בהמפקדי' כמו שהזכיר בפרק זה עכ"ל ונראה לי ראיה מפורטת לזה שאין יורדין לנחלה ע"פ עד ח' [ה] מדאמר' בכחוב' ב' שני דיני גזרות (קד) דאפליגו החם רב ושמואל אי שסקין מזונות לאשה איש אי לא ואמרי' ח"ש מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזמן ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו וכו' ואסקה רב פפא בשמטעו בו שמת בעד אחד אישי דאי בעיא לאיכסובי בעד אחד מינסבא מזוני נמי יבדין לב בניו דאי בעו למיתת לנחלה בעד ח' לא מלו נחתי מזוני נמי לא יבדין לכו

אין הארכובה ולמעלה כנגד עומת הגידן שג בהמה ומש"כ הרמב"ם ז"ל שהוא בעלם התחונן שיש בו קשקשים כדגים כבר חמרו עליו כל האחרוני' וז"ל ובין חזר בו או לא אין דבריו נכונים ככאן וזה לשון הרמב"ם ז"ל בהשגות ח"א זהו חדוש גדול שלא שמעתי כמותו ומעולם לא בדקתי בלומת הגידן אלא מן הארכובה ולמעלה כנגד עומת הגידן של בהמה ואמת הוא שהם יורדין עד למטה אלה שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה ומשם הם חיון ומפרישין את הנוף ע"כ. מה שאמרו לך מבמי כי אני מחיר סירכא הנמצא' באומה וארכובה לטרפס הכבד במקום האודם אבל לא במקום הלובן כשמו לך כי לא היו דברים מעולם ומש"כ הרמב"ם ז"ל הקיבה שניקבה וחלג טבור סוחס וכו' והביא בלשון טרפסא דכבדא מקום הלובן שבה הוא מפני שהלובן הוא חלב טבור והולך לומר שאינו סוחס מן הטעם שהזכיר שאברים אלו הן קשים ונקב שנסחם באחד מהן אינו כסוחס- הטעם אשר שאלה אין רלווי ללזות ולגזר חון למקומי ומה בזמנ' שהיא שעה חרום נאם החותם יום ג' פרשה ונברכו כך כל גויי הארץ דורש שלומך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

קנה • בגאיה לנבון רבי שם טוב הלוי י"א

דין וזה הניעתי לנרתיך המעולפת ספירי' ודברים על אפניהם דברים ועל מי שהורה שכונה הרמב"ם ז"ל במש"כ (פ' ז' מסלכו' נחלות) אין היורשין נחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו כותים מסיחין לפי תומן אע"פ שמישין את אשתו על פיהם ומוטלת כחובתה אין היורשין נחלין על פיהם ע"כ. והורה שאין טנת הרמב"ם ז"ל אלא בעד מפי עד או מפי שפחה או בכותי מסיח לפי תומו שהוא עדות מדרבנן מחמת קולא לעגונות אבל בעד אחד כבר יורדין לנחלה על פיו מפני שהוא דבר העשוי להגלות ואינו מחמת קולא מדבריהם אלא מדון תורה והביא ראיה לזה ממ"ש"כ הרמב"ם ז"ל (בסוף הלכות גרושין) וז"ל אל יקשה בעיניך שהחירו חכמים בעדות אשה אפי' שפחה ועד מפי עד ומפי הכתב בלא דרישה וכו' עד כדי שלא ישאלו בנות ישראל עגונות ע"כ. נראה שלא הוקשה לו כלום בעדות עד אחד ולזה לא הזכירו בכאן שגרי כתב למעלה (פ"ג מהלכות אלו) וז"ל בא עד אחד והעיד לך שמת בעלה חטא על פיו שהדבר עשוי להגלות עכ"ל. ושעל מה שכתב בהלכות גרושין סמך במש"כ בהלכות נחלות ועדות נרורה שכתב שם כולל אף עדות עד אחד כיון שהוא נאמן מן התורה במילתא דעבידא לאגלווי שהרי אמרו ז"ל בעד אחד נאמן לומר קדשו ב"ד את החדש ואע"פ שאין בו טעם עגונות אלא מפני שהוא עשוי להגלות ואע"פ שחוקקן המועדות יש בו כרת כחמין בפסח ועטי יום הכפורים ואם כן אין להחמיר בממון יורה משאר דיני תורה שהתורה לא חלקה בהם והביא ראיה ממ"ש"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' יבוס) ואפילו עבד או קטן שהוא מכיר וגבון נאמן לומר זהו פלוני אחי פלוני וכו' ונחמו ונחלין על פיהם וכן בשאר עדיות של תורה בין לעדות ממון בין לעדות איסור שזה דבר עשוי להגלות הוא וכו' ולכן יש לומר שלא מטעם הרב בהלכות נחלות אלא במיעה שמת עגון שיאמר עד ח' שמעתי שמת פלוני דנאמן להחירה להנשא מפני עגונא ואינו נאמן לנחלה וכן מסיח לפי תומו ע"כ דברי המורה שהוא כפי מה שהבין מדברי הרמב"ם ז"ל במקומות הנזכרים :

ואתה

אמרת שלפי דעתך אין עד אחד נאמן מן התורה בין בדבר העשוי להגלות בין בדבר שאין עשוי להגלות כדכתיב לא יקום עד אחד באיש וכו' וזאתי בשני מקומות בסופה אחר קטני וסתירה בעדים אם בא עד אחד והעיד שבעלה אינה שוחה ואכורה על בעלה לשלם ויולאה בלה כחובה ואפילו היה עד זה אחד מעדי הסירה שנאמר ועד אין בה והרי עד כמ"ש"כ זה הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' כותה) ואפי' אשה ועבד ושפחה ופסול לעדות בעברה מדברי סופרים וקרוז נאמנים בעדות זה הוחיל וקדם הקטני והסתירה בעדים כשרים. והתורה החמינה עד ח' בטומאה הרי כלן כשרים בעדות עותאה כמו שנאר זה הר"ם ז"ל (בפרק האביר) וכן בעגלה ערופה עד אחד נאמן מן התורה שלא הערף דכתיב לא נודע מי סבהו דדייקין הא עד עד לא היו עורפין ואפי' בעד ח' או אשה או עבד או שפחה או פסול נודע מ"מ וכו' הרמב"ם ז"ל (בפי"ט מהל' רוצה ושחירת נפש) אבל בעדות אשה שמת בעלה אע"פ שהוא דבר העשוי להגלות אין עד אחד נאמן. מן התורה אלא מדבריהם וכו' הרמב"ם ז"ל בפירושו (פ"ט מהלכות עדות) וז"ל בשני מקומות האמינה תורה עד אחד באופה שלא חשכה מי המרי' ובעגלה ערופה שלא הערף כמו שבארנו במקומם וכן מדבריהם בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה וכו' הרי שנאר הרב ז"ל שאפילו בעדות מיתה שהוא דבר העשוי להגלות אינו נאמן מן התורה אלא מדבריהם ולא כמו שהבין המורה או המשיב שהוא :

עוד

דקדקת על דבריו תחלה מ"ש שלא פירש הרמב"ם ז"ל (בפ"א מהלכו' נחלות) איזו היא ראיה ברורה וכו' הנה כבר פירשה הרמב"ם ז"ל כמו שפירשתי חז"ל בכמה מקומות בתלמוד כי הראי' הברורה בין דיני ממונות בין בדי' בשני עדים כשרים בדרישה וחקירה או בעד אחד כבר לשבועה ואע"פ שהקלו חכמים בדרישה וחקירה דיני ממונות משום נעילה דלת בפני לווין מ"מ שני עדים כשרים בעינין וכו' הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מהל' עדות) וז"ל אין הוסיפין דין מן הדינין ע"פ עד אחד לא דיני נפשות ולא ד"ת שנאמר לא יקום עד אחד וכו' הרי הרמב"ם ז"ל סחם ואמר שער [ה] רפ"ה ח"ט ס' רס"ד ס"א :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנה

לכו כגה כגה מנאר שאין יורדין לנחלה ע"פ עד ח' ועדין החולק מחפיק
 לומר שר"ל בעד אחד שאומר ששמש ואינו מעיד בראש ולא אמר כלום שאם
 קח מה לי עד אחד אפילו שנים שמעדין ע"פ השמיעה אינו כלום לענין
 נחלק. עוד יש לי ראיה שאין עד ח' נאמן בעדות אשה אלא מדרבנן ומעמדת
 דאידי גופה דייקה מדתנן בהאשה רבה ואח"כ בא בעלה תלם מזה ומזה
 וכו' וקאני בסופה אליבא דר' שמעון ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור
 לו ומפרש בגמרא מאי שלא ברשות שלא ברשות ב"ד אלא בעדים כלומר
 דלא אינה לריבה רשות ב"ד כיון שיש לה בני עדים ומשום הכי מותרת
 לחזור לבעלה משום דאניסה ורישא ברשות ביה דין ובעד אחד ומשום
 הכי הלא מזה ומזה וכו' דחשבינן לה כחזירה דכוס לה למידק ובגמ' פסק
 רב הלכה כר' שמעון בשפחה בעדים מותרת לחזור לו ורב ששה אמר דלא
 פליגי רבנן עליה דר"ש בסופה דכולי עלמא היא ולא היה לריך רב למפסקה
 וגם רב פפא סבר למסבד בה עובדה מטעמא דמאי הוה לה למסבד וכן
 דקיי"ל כפי או לא מ"מ לדברי רב ורב ששה ורב פפא דס"ל דנשאת בעדים
 מותרת לחזור לו דחשבינן לה כחזירה דלא הוה לה למידק אם איתא דעד
 אחד נמי נאמן מן ההורה משום דהויה מילתא דעבדה לאיגלויה אמאי לא
 אמרינן נמי ברישא שבחיה ברשות ב"ד ובעד אחד שהיה מותרת לחזור דהא
 חנוכה היא ולא הוה לה למידק דומיה דנשאת ע"פ עדים וכן למאן היא
 צריכה לרשות ב"ד כיון שיש לה עד אחד שנאמן מן ההורה אלא ודאי הדבר
 ברור שאין עד ח' נאמן בעדות אשה אלא מדרבנן דאקילו בה משום דאידי
 גופה דייקה מחוק חומר שבסופה ומשום ענוגה וכו' דאיכא לן בפ' האשה
 רבה (ג:) בעד אחד ביבמה וכן בפרק האשה שלום (קטו) בעד
 אחד במלחמה ובעד ח' בקטטה ובטובה אמרינן דאי טעמא דעד ח' דמהימן
 משום דמילתא דעבדה לאיגלויה לא משקר כהא נמי לא משקר ומסיקן ואי
 טעמא משום דאידי גופה דייקה ומנסבה כהא לא דייקה משום דזמנין
 דסיניא ליה ולא מהימן דמשמע לכאורה דאי טעמא משום דעבדה לאיגלויה
 ח"כ דלא דייקה מהימן וכו' ור"ה ז"ל ורמב"ם ז"ל פסקו לקולא בעד אחד
 ביבמה אכל בעד ח' במלחמה אמרו דלריך שיאמר קברתיו ואי לא ספיקא
 הוי ולכתחלה לא חנשה כבר בארו בתוס' המגלים לנו כל סתום דלעולם
 צריכין לעממא דייקה וכולהו נשי דייקי אלא דהני נשי דאיכעיה לן בהו
 לא דייקי עובא כמו שאר הנשים ובנאמנות עד ח' סמכי רבנן אחרי טעמי
 אמילתא דעבדה לאיגלויה ולעממא דייקה ומיבעיה לן אי מלחא דעבדה
 לאיגלויה הוי עיקר טעמא כפי לן דיוקא זוטא דהני נשי ואי עיקר טעמא
 הוי משום דייקה בעינן דיוקא רבה ולא סגי לן דיוקא זוטא דהני נשי ולכילי
 פלמא ככל ענין אלפריכין לעממא דייקה כדאיחא כולא הלמודא. ועתה
 יש לנו לבאר לשונות הרמב"ם ז"ל כי היכי דלא נחלי ברב ז"ל בוקי סריקי
 ולא יהיו דבריו סותרין זה לזה ונאמר כי מ"ש בפ' י"ב וכן אם בא אחד
 וסעיד לה שמה בעלה הנשאת על פיו שהדבר עשוי להגלות בו סמך על הכח
 שלמפליס בסמוך שכתב שהאשה עלמה נאמנת לומר מה בעלי ונשאת או
 התייבס חזקה שאינה מקלקלה עלמה והאחר על זה ועל זה וכו' בדבר העשוי
 להגלות לכל ואי אפשר להכחיש ולספון עענה וכו' ולזה כתב ח"כ מיד וכן
 אם בא וכו' כלומר מן הטעם הנזכר שהיא לא תקלקל עלמה והזכיר ב"כ
 טעמא דעשוי להגלות מפני שהוא סובר דעד ח' נאמן ביבמה מטעם זה
 העקרי עם מעט דיוק האשה וכן במלחמה ובמים כל שאומר קברתיו שאין
 לחוש דאמר בדדמי הא לאו הכי חוששין גם למד דאמר בדדמי ח"כ עשוי
 להגלות אינו נאמן כי אם מדרבנן. ומ"ש בכוף ס' גרושין אל יקשה בעיניך
 בשפתיהו חכמים הערוה ההמורה בעדות אשה חפ"י שפחה וכו' ולא הזכיר
 בזה עד אחד לה מפני שיהיה סובר רב ז"ל ש"ע"ה יכ"י נאמן בעדות אשה מן
 ההורה שהרי הוא עלמו ז"ל כהן (בפ"ס מה' עדות) בפירוש שהוא מדברייהם
 אלא שבבאן דבר כרז כנגד המקשה שיקשה בעיניו מעדות אשה ושפחה
 והאחרים אכל מעד אחד כשר לא יקשה לו אם הוא נאמן בזה כמו שהוא
 נאמן בחתיכה ספק חלב ספק שומן ח"כ שהוא דבר שיש בו כרת כמו שר"י
 לומר בגמרא מהכרח שנאמנות עד ח' הוא מן ההורה מטעם זה כמו בשאר
 אסורין אלא שדחו טעם זה משום דהכח הוי דבר שבפירושה ואין דבר שבפירושה
 פחות משנים דילפינן דבר דבר ממנו וכולי עלמא לא ידעי סך ג"ש שיקשה
 להם זה אבל משפחה ובעד והאחרים יקשה להם. ומה שאמר בלשוננו שלא
 סקפידה תורה וכו' על הקנת חכמים קורא חורה כמ"ש בגמ' (שם ק"ז)
 על מחניחין דעד אחד אומר מה ושנים אומרים לה מה ח"כ ששפחה תלם
 שסקשו שם פשיטא אין דבריו של אחד במקום שנים ואוקמוס בפסולי
 עדות וכו' נהמיך דאמר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחד רוב
 דימות וכו' וככה פסולי עדות אינן נאמנין מן ההורה לכ"ע וקאמר כל מקום
 שהאמינה תורה כי תקנה חכמים תורה היא והף מנסבן של ישראל תורה
 היא ורוב עלמו ז"ל כתב (פ' ה' מהלכות ממרים) וז"ל הרי הוא אומר ע"פ
 ההורה אשר יורוך אלו כנגדות והמנגנות שהורו כהם לרבים כדי לחזק הדת
 ולחזק העולם עכ"ל ובסוף דבריו באר ז"ל לפיכך הקלו חכמים בדבר זה
 והאמינו בו עד אחד מפי השפחה ומפי הכהן וכלא דרישה וכלא הקירה
 כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות ועד אחד מאן דבר שמים אם לא שהכל
 הוא קולא מפני עגונות. ובר"ה ז"ל כתב בפירוש בתוס' יבמות פ' האשה
 שלום דעד אחד בסופה ובעגלה ערופה נאמן מן ההורה ובעדות אשה נאמן
 מדרבנן ומשום דהאם נאמן מן ההורה ס"ל לעולה דעד ח' אומר נעממה ועד

אומר לה נעממה אפילו בחו בנת אחת הינה שוחה כדאיחא בסופה פ'
 מי שקינה לה (לא:) וכן נמי בעגלה ערופה דכיון שהאמינה תורה עד
 אחד הרי הוא כשנים אכל בעדות אשה דהוי דרבנן עד אומר מה ועד
 אומר לה מה אם באו בנת אחת מלי מכחיש לה אלא שאם בא ראשון
 האומר מה והתירוה על פיו לא תלם מהיתרה הראשון. ומה שהביא החולק
 ראיה שעד אחד נאמן מן ההורה בדבר העשוי להגלות ממה שעד אחד
 נאמן להעיד שקדשו ביה דין אה החדש לפי שהוא עשוי להגלות אפילו
 בחקן המועדות שיש בו כרת כחמץ בפסח ועניו יום הכפורים ואי אפשר
 להחמיר יותר בממון. זו אינה ראיה של כלום דהאם הוי כשאר אסורין
 שעד אחד נאמן מן ההורה חפ"י בדבר שיש בו כרת כגון החתיכה ספק חלב
 ספק שומן אכל בממון בעיני בני עדים ואע"ג דבקדוש החדש בעיני שנים
 כמו בממון משום דמשפט כתיב ביה כי חק לישראל הוא וגו' כדאיחא
 בר"ס פרק אם אינן מזכירין (כב:) היינו בעדות ראיה להגלה אכל מחמר
 האמרו ביה דין מקודש כבר נגמר הדין דקבלת עדות העדים הוי החילת
 דין ואמירה ביה דין מקודש הוי גמר דין כדאיחא בפרק ראובן ב"ד (כה:)
 ודועה לגולה שקדשו ביה דין אה החדש הוי ליה כשאר אסורים שעד אחד
 נאמן ולא היינו צריכין לטעם עשוי להגלות אלא מפני שהכמים חקטו שלוחים
 מפני קלקול הכוסים וגם שבה חקן המועדות הוי אפשר לומר שנאמנין
 שליח ב"ד ולא נאמנין עד אחד ולזה אמרו שא"ל לזה אלא כל ח' נאמן כיון
 שהוא דבר העשוי להגלות. ולדברי החולק כזה שמביא ראיה מכאן לדבר
 שבממון שעד אחד נאמן מן ההורה בדבר העשוי להגלות ח"כ מה נסתפק
 לבעל הגמ' בחוקן כג' בעיות בעד אחד ביבמה ובקטטה ובמלחמה ואלא
 לא שאלנו טעם בריש פרק האשה רבה לנאמנות עד אחד בעדות אשה אלא
 משום שאין דבר שבפירושה פחות משנים דילפינן דבר דבר ממנו דאי לא הוה
 ליה כשאר אסורין וא"כ אם בממון הוא נאמן מן ההורה בדבר העשוי
 להגלות כ"ש בעדות אשה דילפינן ממנו וטוד דאינה ביה הותרה באופה
 והיבא משום ענוגה חף אם נאמר דהיא לא דייקה. אלא שהדבר ברור שאין
 זה מן ההורה אלא שהכמים האמינוהו בעדות אשה מהרי טעמי מפני העשוי
 להגלות ומפני דיוק האשה משום חומר שבסופה ולזה שאלו בגמרא בחוקן
 השלש בעיות איזה טעם הוא עקרי כמו שפירשתי למעלה בשם התוספתא:
 עוד הביא ראיה החולק ממ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' יבום) וז"ל אפילו
 עבד או שפחה או אשה או קטן שהוא מכיר וגבון נאמנין לומר זה פלוני
 אחי פלוני וכו' הוי יבמתו וחולטין על פיהם וכן בשאר עדות של תורה בין
 בעדות ממון בין לאסור שזה דבר העשוי להגלות ואפשר לידע אמרת
 הדבר שלא מפיהם כענין שבארנו בהלכות גרושין ע"כ. הרי שהרב ז"ל
 לא חלק בין ממון לשאר אסורין בגמרא נאמנות עד אחד העשוי להגלות כגון זה
 אחיו של פלוני או פלוני מה שאם הוא חי יבא היום או למחר עכ"ל. ואני
 אומר נראה שהחולק כזה לוקח בגדר ח' כל מקום שנאמר בו מילתא דעבדה
 לאיגלויה וממון ואסור שוין זו ולדבריו אפילו אשה ושפחה וקטן נאמנין
 אפילו לענין ממון לומר מה פלוני כמו שנאמנין לומר זה אחי של זה וזה
 טעום מפורסם שהרי שנינו בפרק האשה שלום (ק"ז) שאין האמין
 נכנסים לנחלה על פיה ועוד שאם ה' זה אמה למה סולרבו חכמים להחמיר
 עליה בסופה כדי שיקלו בתחלה ולא תהיה ענוגה וכלה בלא חומרה מן
 הדין הכל נאמנין להעידה כמו שנאמנין בממון מפני העשוי להגלות דהא
 דבר שבפירושה ממון ילפינן בג"ש. אלא כי משיינת בהך מילתא שפיר המלא
 שאין כל מילתא דעבדה לאיגלויה בגדר אחד יש דבר שאמרו בו מילתא
 דעבדה לאיגלויה שהוא דבר מפורסם לכל ועתיד ליגלות בודאי בקרוב כהכח
 דקדשו ביה דין אה החדש (ר"ה כב:) וכן שערך פרסאה דמקרינן ליה לנשי
 עובדי טובנים זה שלא בפני זה ומגבינן ביה מצני הרי (גיטין יט: ע"ש)
 לפי שזה דבר שלא יפקדו בו מפני שרבים יודעים הלשון הכהא ובידית
 לחקור עליו וכן בעדיקה סימני נערה שנבדקה ע"פ נשים לפי שאפשר לבדוק
 על ידי נשים אחרות וגם דלא אפשר על ידי הנשים שיסתבלו בערוה וכן זה
 אחיו של פלוני וזה יבמתו שדבר זה כבר ידעו בו רבים ויכול לחקור
 הדבר מיד כי אם אחיו הוא כבר הוא מוחזק קן בעיר. ויש דבר שאמרו בו
 ג"כ מלחא דעבדה לאיגלויה והינו בגדר זה שאינו דבר מפורסם ואין בידינו
 לגלותו וגם אינו ודאי שיגלה אלא שאפשר שיגלה בחיזה זמן כגון מה פלוני
 שהרי חף אם הוא חי אפשר שלא יבא לעולם כי ירחיק נודד לקצה הארץ
 ולא יודע אם הוא חי אם לא אלא שאם הוא חי יבא לא יסיה עענה למי
 שהעיד עליו שמה וכמו זה אינו נאמן מן הדין אלא מדרבנן בדרף טעם
 דיוק הכהן ולא אמר בזה הרמב"ם ז"ל שיהיה נאמן בעדות ממון אלא בזה
 אחיו של פלוני והוא לו שהוא דבר מפורסם ובידנו לגלותו מיד. ומה שאמר
 כמו שבארנו בהלכות גרושין ר"ל שבאר שם שעד אחד נאמן ביבמה מטעם
 עשוי להגלות כי שם לא הזכיר ממון. וטוד יש מקום שהזכירו מילתא דעבדה
 לאיגלויה שהינו בגדר חלו שהינו דבר מפורסם אלא שידענו שהיו עדים
 בדבר והם נחקרו אותם אפשר שיזכרו ויעידו וכוה. אין עד ח' נאמן משום
 מילתא דעבדה לאיגלויה אלא שאין ב"ד נזקקין להוליה ממון מן המוחזק בו
 והיינו הריא דפרק המקבל (ק"י) שהוא שטרך דהוה כתיב ביה שנין
 סהמא ליה חמר שהים ומלוה אומר שלם קדים מלוה והכל פרי דשחא הליחא
 ופסקין בהם הלכהא כרז כהנה דאמר פירוח בחזקה חובליהן כן עומדים
 ומקשינן והאמר מד הלכהא קרקע בחזקה בעליה עומדה ומתרטין כיון
 דמילתא

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנו קנה

לד

התפלה והם אומרים כי זה פי' מה שא"ל הרוכה להחכם ידריס להפגש
 ילפין ר"ל יכוין למדה ימין או למדה שמאל גם בהפלת שמנה עשרת יס' להס
 בכל אחת ואחת כונה לספירה ידועה וכל' זה הוא דבר ז' מאד בעיני מי
 שאינו מקובל כמו הם וחושבים שזה אמונה שניות וכבר שמעתי אחד מן
 המהפלספים מספר בנות המקובלים והיה אומר הפ"ג מאמיני השלום
 והמקובלים מאמיני העשירות וכבר קרה לי בזהוית בהקדמות"ם שזה לשם
 החכם הישיב דון יוסף'ן שושאן ז"ל אשר כבר ראיתי אותו בבג"מ"ה וזהו
 היה חכם בתלמוד וראה בפילוסופיה והיה מקובל וחסיד גדול ומדקדק
 במלות וביני וביני היתה חכמה וחשק גדול ופעם אחת שאלתי לו איך אחס
 המקובלים בצרכה אחת מכוונים לספירה ידועה ובצרכה אחרת לספירה
 אחרת ועוד כתי' יש אלוהות לספירות שיתפלל אדם להן וענה לי חלילה
 שחסידי התפלה כי אם לשם יחברך עלת העלות חבל הדבר הזה כמו מי שיש
 לו ריב ושואל מן המלך שיפסק לו דין יבקש ממנו שיפוס אל היושב על
 המשפט שידין לו לא שיפוס זה אל הסוכן הממונה על האולרות כי חסיה
 שאלתי בעשות וכן אם ישאל מן המלך שיתן לו מתן לא יאמר לו שיפוס אל
 השופט אבל שיפוס אל הסוכן וכן אם ישאל ממנו יין יבקש שיפוס זה לשר
 המזקקים ואם ישאל לחם יאמר לשר האופים לא יבקש זה קר הוא בענין
 התפלה שהיה לעולם לעלת העלות חלה שמכוין המחשבה להמשיך השפע
 לאוחס ספירה המתחשבת לאוחס דבר שהוא מבקש עליו כמו שחאמר שבצרכה
 על הצדקים יכוין לספירה הנקראת חסד שהיא מדה רחמים ובצרכה המינין
 יכוין לספירה הנקראת גבורה שהיא מדה הדין והקש על זה זה גבר לי
 החסיד סג' מכוונה המקובלים והנה כיוצא מאד אמנם מי מכנים אותנו בכל
 זה הלא עובד להתפלל סתם לשם יחברך בכונה והוא ידע בחיזה דרך
 יסלים המבוקש במאמר הכתוב גול על פי' דרךך ונעמ עליו והוא יעשה וזה
 מה שאמר הרב הגדול רבי שמשון דקינון ז"ל שהאזרחי למעלה וכן הודעתך
 מה שאמר ח"ו ביחוד מורי הרב רבינו נסים ז"ל כי הרבה יותר מדאי תקב
 עלמו הרמב"ן ז"ל להאמין בענין הקבלה שהוא ולזה איני חוקע עלמי באוחס
 חכמה אחר שלא קבלתיה מפי מקובל חכם והם ראיתי באורים על סודות
 הרמב"ן ז"ל וגם הם חכים מגלי' שרשי החכמה שהיא ומגלים עפת ומכסים
 כמה טפחים וקרוז לעשות דבר מהם ולכן בחרתי לכל יסיה לי פסק
 בנסתרות ומה ששאלת אם הספירות למטה ממעלה המלאכים או למעלה
 מהם אין ספק כי הספירות הם למעלה והם נאלצו ראשונה מן העשירות
 נאלצו המלאכים לעשה המקובלים וכ"כ בפירוש רבי שם טוב בן גאון ז"ל
 בהחלה באורו לסודות הרמב"ן ז"ל ורבי יסודה הלוי ז"ל כתב בסלוק אחד
 שפעם ליום הכפורים היו אומרים אותו בצרללוגיה בזהוית בשלוחה כי דוד
 ע"ה באמרו ברבו ה' מלאכיו רמו לעולם המלאכים ובאמרו ברבו ה' כל לכהיו
 רמו לעולם האמלטי ובאמרו ברבו ה' כל מעשיו רמו לעולם החחתון ובעולם
 המלאכים אחר כלשון הזה וכמה פנים נפני' הגוראים וכמה אחרים לאחרים
 הגוראים והספר הזה אשר אמרת שהוא לחכם רבי יחזק בן לטף קראו
 לורה עולם הנכ הוא הלוי וכו' פרקים וכן ספר אחד לו קראו לורה המור
 וכו' פרקים וענין הספר הזה מענין הספר הקודם עוד ספר אחר קנון
 מחזיק ק' עליו קראו רב פעלים לפי שהוא מדבר במינין רבים וזה לא חלקו
 לפרקים כי אם למתמרים והנה פ"ה מאמרים עוד לו פירוש קהלה והוא
 פירוש גאה על דרך הפשט גועה אל המושכל והחכמה הטבעית עוד הספר
 הגדול והגאה שנספריו קראו שער השמים והוא ענין מורה הנבוכים חלקו
 להרבעה עשרי' הספר האחד יש בו כ"ח פרקי' הספר הב' יש בו כ"ח פרקי'
 הספר הג' יש בו י"ב פרקים הספר הרביעי יש בו י"ו פרקים והספר הזה
 הוא נכבד מאד ומדבר בו כפי המושכל והחקירה הפילוסופי' אבל מבעל
 דעותיהם צמח שהם כנגד תורהו כי החכם הזה נראה שראה סדרה
 בפילוסופי' והיה עם זה חרובי' וחסיד וכן כתב בו עממי מלות ולא ראיתי
 בספר ההוא שיזכיר עשר ספירות רק עשר מעלות המלאכים כפי שהזכיר
 הרמב"ם ז"ל בספר המדע ובספר הזה מרחיב בו הכאור בכל דרכיו וזאת
 בקלה דברים שמעלים ואומר והבן זה אבל בספר שרמזת הלוי כל דבריו
 סתומי' אין חכם מבין מהם ומי שיקדים לזה הספר קריא' ספר שער השמי'
 יכ' לו יחוספה הנהגה בזה ובספ' הזה הסתום הזכיר עשר ספירות אבל לא
 כדרך קבלת הרמב"ן ז"ל והנמשכים אחר קבלתו כי בספר הזה נראה כי דעתי
 שמעלות המלאכים הם מכלל העשר ועשה שלם מעלות ראשונות מן
 המלאכים המתאחר' בלש ונמים ורוח וכבר הזכירו כי הנבואה הראשון נקרא
 אל לוחם והלורה הרביעית היא אור השמש והחמישית היא גלגל השכל והוא
 כלל הגלגלי' והארבע לורות הנשאלות הם ד' לורות היסודיות במש"כ זה
 בפ"ג מן הספר ואין זה כלל דעת חכמי הקבלה ונראה שהם דברים בדה
 אותם מלבו ומשכלו בלי קבלה וכן הזכיר זה הוא עלמו בפ"ה מן הספר ומי
 יערוח מחשבתו להבין הדברים החדשים העולים בלבו והוא מסתיר ומכסה
 אותם ולכן אמרתי בלבי יהיו לו לבדו ואין לאחזים אתו הן אחת פירש ל"ב
 נתיבות כדרך המקובלים שהם עשר ספירות וכ"כ אוחיות שבהם יסוד הדב'ו'
 ושהם נרמזות במלות שעולה כ"ב וי' וזה גאה אך בעלם הספירות בירר
 דרך לעלמו מלבו ולזה אני אומר שאין לסמוך בדברים כאלו חלה מפי
 חכם מקובל ועדיין אולי :

דמילתא דעבידא לאיגלווי היא רוצה לומר בעדי השטר אטרותי בי דינה לא
 מערתיק לא שאם יבא עד אחד שלא מעידי השטר ויעיד שהוא שחיס או שלם
 שיכיס נאמן מפני שהוא עשוי להגלות בעדי השטר ששרי קראו זה מילתא
 דעבידא לאיגלווי חלה לומר שאע"פ שכן הדין בקרקע בחוקה בעליה והיה
 ראוי להזיח מן המלוה הפירות של שנה שליטת שאכל בהפק חפי' הכי
 ביון שהספק הזה אפשר להחזיר עם עדי השטר לא מערתיקן בי דינה להזיח
 הפירות מחוקה חובליהם הרי שאין כל המקומות שקראו חכמים מילתא
 דעבידא לאיגלווי שוין ובגדר אחד . ואשר חמכה על מקבלי עדות עוד זה איך
 קבלו כי אחר שלא ראהו ציבסה מה מושלך חלה שראוהו מרחוק שנק
 על פני המים היאך ידע בודאי שהיה מה אמת חלה אומר כי לא חקרוהו
 כראוי חלה שהם קבלו עדותו בפני אנכרם גצאי בעל אם יתחם הנא
 לירש ובושו ממנו וכי ראו ששניהם היו בספון ושהעד נא והאחר לא נא
 סקילו בקבלת העדות דאמרי בדדמי וכבר דברתי חליהם ועמכם החוכמה
 על זה גם העד חקרתו ביני לבינו אחר שראיתי עופם העדות ושאלתי לו
 איך היה זה המעשה ואמר שהיטעמאלים שהיו בספון הפילו עלמם בים
 מאומת הכוחים הרודפים וגם אוחו העני עשה כהם והוא העד נשאר בספון
 ובה רוח והשליך הספון קרוב לכה וילא ממנו ועלה ככה ומסס השקיף לראות
 בים וראה זה יודת חמה המים ועולה וכן פעמים ואחר זה ראהו מושכב
 על פניו בים בלי פרכוס ולזה נראה לו שמה בודאי אמרתי לו אם היה מה
 היה לו לשקוע בים ואלה לא רחית אותו בפניו וגם שהיית מרחוק ולא
 עמדת להמתין לדעה מה יעשה לו חלה שברחה לנפשו ואם נדמה לך שמה
 היה לך לומר בעדותך שחמה חושב שהיה מה ולא להעיד צברי שמת כל
 חלה הדברים היו לי עמו ולא היה לו פה להשיב :

קנו עוד

שאלת מהו לפדות את הבן בשבת אי מדמינן לה להא
 דתנן בפרק בתרא ד"ט (לוי) אין סהרימין וכו' ביום טוב
 וכ"ש בשבת דאיכא משום סקא ומסכר והבא נמי דמי לה שהרי צריך
 לתת הפדיון או נאמר דלא דמי לה דאלו בפדיון הבן קצבו ידוע ולית
 ביה משום סקא ומסכר ואלו בהדיא דאין סהרימין אין שם דבר קצוב
 ושמו יבאו להעריך ב"ט או בשבת ואיכא משום סקא ומסכר או נאמר
 דמדמינן לה להיה' דאין סהרימין תרומות וכו' מפני שפדיון הבן סתמנות
 בהונה כותיה או נאמר דדתם הפעם הוא ספני שניראה כפתקן ופדיון
 הבן כבר הוא סתוקן ואין צריך לתקון :

תשובה

נראה שהוא חסור ואע"פ שבהפדית הרומות לא חסרו חלה
 משום דדמי למחקן החס הוא מפני שאין צריך חלה להפדים
 וחיון צריך להקנות ולתת לכהן מיד חבל בפדיון הבן שמקנה לו הסלעים
 בפדיון בנו זה ודאי דמי למקח וממכר ואע"פ שהרומות שהופרטו כבר מותר
 לשלחם לכהן ב"ט החס הוא שאין בעל הבית מקנה לו דבר שכבר הוא
 של כהן ואין לבעל הבית בהם חלה טובת הנאה חבל בפדיון הבן אין
 ההפדית כלום חבל צריך שיקנה הוא הסלעים לכהן בפדיון בנו ואין
 קוין בשבת . ועוד חפילו לה יהיה חלה שפורע חובו גם זה חסור ב"ט
 אין צריך לומר בשבת כדאמרין בפרק שואל חכם (קמעי) אחר ר"י אמר
 שמואל בני הבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל
 ומשום מנין ומשום לווין ופורעים הונם ב"ט וכו' דאלמא כי ה"כי דנזרו
 בהלואה שמת יבאוי הכי נמי גזרו בפריעה החוב . ועוד שאם הפדיון הוא
 בסלעים טובעים העומדות לקנות בהם חסור לעלמלם בשבת ואם נותן לכהן
 בעד חמשה סלעים דבר הראוי לעלמלו בשבת הרי זה מקח וממכר גמור
 מלכד פדיון עלמו שהרי הוא חייב לתת לכהן חמשה סלעים וזה נותן לו אותו
 דבר בחמשה סלעים . וגם בנריך שיאמר לו בפירות בפדיון בני גם לפעמים
 צריך שיאמר בחמשה סלעים בפדיון בני ואם לא אמר חלה ה"ך זה בפדיון
 בני אין בנו פדיון ענין דלה שום חמשה סלעים דנריך שיזכיר בפירות בחמשה
 סלעים ובהכרח יקבלנו בכך חע"ג דלא שוי כגון שהוא חסור השוב שרגיל
 להסתיק בדבר כזה כגון רב כהנא בעלית חבל גברא אחרינה לא וכו'
 שמתאר זה בפ"ק דקדושין (ח') ולכן נראה לי שהוא חסור זה מה שג"ל
 בשאלותיך והתמתי שמי יצחק ב"ר ששח זל"ה :

קנו והראן לרבי עמרם בן מרואם י"א

אח מאד נעלה ישמך השומר רגלי חסדיו הניעוני כחכך האחד על
 יד היכודי מבביליה עוד הניעני כחב שני על ידי בן ביטש ולשניהם
 עשו הקהל כראוי ולכן ביטש חתמתי בשטר לכבודך כי הולך הוא לבגד"ה
 ולקוסטנטינ"ה עוד הניעני כהב שלישי בחול הסוכות על ידי ה"קר גיסי
 ולכל חלה הכהבים לה ה' לי פנאי ויכונת לענות חלקך זולתי בכתב הראשון
 אשר בו סתוקי עניתיך על יד היכודי שהוא והודעתך איך כתבתי לך
 דרך סוויי"ן ע"י סוחר נכבד מהלמסאן מכירו של הנעלה רבי אברהם ששפ"ו
 י"ח ועם כתביו שלחתי לך עופם חסובתי למלק"א וכן מה שג"ל מחשבותך
 לשם ואין ספק חללי שהגיע חלקך או יעיק ואם לא הגיעך הודיעני ואחסיף
 שנית לכתבך חלקך וגם הודעתך כי מורי הרב רבי פרץ הכהן ז"ל לא היה
 כלל מדבר ולא מחביב בחותן הספירות גם שמעתי מפיו שהרב רבי שמשון
 מקינון ז"ל שהיה רב גדול מכל בני דורו וגם אני זכור ממנו ואם לא ראיתי
 בעיני והוא היה אומר אני מתפלל לדעת זה הכינוק כלומר להזיח מנב
 המקובלים שהם מתפללים פעם לספירה אחת ופעם לספירה אחת כפי ענין

קנה עוד שאלת להודיעך על מנהג רע שעושים בארץ ההיא לצאת
 לבית החיים בקר כל שבעה ימי אבלות כל מחוייב אבלות

כונתו

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנט קס

תשובה אף אם אמרו ז"ל שהאכל שבת ראשונה אינו יולא מפחה ביתו שניה יולא ואינו יושב במקומו כמש"כ זה בהלכות אר"ק ז"ל צ"ל ואלו מגלחין וכן הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהלכות אכל) נראה דאפי' לביה הכנסת אינו יולא בשבת ראשונה מדקאמר דבשבת שניה יולא ואינו יושב במקומו דאי בשוק מאי יושב במקומו איכא דלמא בשבת ראשונה אף לביה הכנסת אינו יולא וכן דקדק הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם מ"מ יש מהכנסת הלוקים בארצות בזה כי בכל קטלוגי"א אין גשמרין מזה וזלתי בחול שמחפלין בביה האכל חבל ביום השבת שמריה הולך לביה הכנסת כיון שאין אכלות בשבת ואינו יושב במקומו כ"כ רבינו האי גאון ורש"י ושבת ראשונה פירוש שבוט וכן נהגו בזה העיר ויש טהורין שלא ללכת לביה הכנסת בשבת ראשונה אפילו ביום השבת כמו שידעת מנהג בלגסי"א והרמב"ן ז"ל הביא ראיה לדעת רבינו האי ז"ל מהגדה שכתב רבי אליעזר כמו שכתב בארובה בספרו וכתב בסוף דבריו הרי הרוחנו בזה הענין אפי' שראוי לקצר מפני המנהגות המשתנים בכך ובסרקסע' ונהגים האבלים כל שבעה אפי' בשבת ראשונה ובימות החול ללכת לביה הכנסת שהריה וערבית ואמר החפלה כשחזרין לבתיהם עם רוב הקהל המליץ אותם בכניסת החצר המקוננת מעוררת לויטה ומחפפת בחוף שבירה והנשים סופדות ומכות קף אל קף וכיון ששופין זה לכבוד המת אין לבטל מנהגם וכן יש לומר במנהג עירכם כיון שאין הולכים לשוק לעסקיהם אלא שהולכין לביה החיים אם לספור על המת או לאמר עליו ניותה נשקה אין לבטל מנהגם כיון שהוא לכבוד המת שהרי אפי' להלין את מתו שהוא אסור בלא תעשה מן התורה אם הליו לכבודו מותר ואם מפני ששופין בן הישמעאלים אין זו חוקה שיחא אסור משום ובחוקותיהם לא תלכו כדאמרין בפ"ק דע"ז (יא) שורפין על המלכים ואין זו משום דרכי האמרי ומפרש הסם דשרפה לאו חוקה היא אלא חשיבותא וכן שורפין על הגשמיים מתוך וכלי השמיים ואפי' שם העובדי כוכבים עושין בן לא נאמר משום דרכי האמרי שאם באנו לומר בן נאמר ההספד מפני שהעובדי כוכבים ג"כ מספדין ואפי' ששנו בחוספתא בכנהדרין כשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הגשמיים אבל לא על הסדיועות כבר פירש הרמב"ן ז"ל העטם בספרו משום דאיכא יורה והשתחה וכבר בקשתי ממך כמה פעמים לבל דקדק לשנות מנהגיהם בדברים כאלה אם תראה לעמוד עמם בשלום ועוד שלא יקבלו זה משום אדם ואפי' בדבר שהוא אסור גמור כל שאין מקבלין אמרו ז"ל (שבת קמח): מוטב יהו שונגין ואל יהו מידין :

קנט עוד נסתפקת ביבמה שנפלה לפני שלשה אחין והגדול שבהם אסורה לו שהיה נשוי אחותה נתקטמו השני אחים הנשארים והגדול קפץ ונשבע שבועה חסורה שלא ייבם ולא יחלוץ והשני אומר עליך המצוה כי אתה הגדול ואיני צריך לישבע ולהחרים וכלם מצויים בעיר אם כופין לגדול לייבם או לחלוץ עם היות שנשבע ואם יש דרך יוכל להנצל זה הגדול שנשבע לבלתי יחלוץ וייבם עד שנוכל לבוף לקפן לחלוץ או לייבם :

תשובה נראה שאין שבעה זו שבעה הגדול שלא לייבם ושלא לחלוץ חלה עליו ואין כאן שבעה בטוי לפי שכיון שמתו מן התורה לייבם או לחלוץ מדכתיב והיה הכתר אשר חלד א"כ הרי זה נשבע לבטל את המנוה והרי זה כשבע שלא לאכול מזה בלילי פסח שגורם משום שבעה שאל ואוכל מזה בלילי הפסח שאין שבעה בטוי חלה לבטל את המנוה כמו שמוכר זה בפ' שבעות שקיים בתרא (כוז) ובירושלמי הביאו אר"ק ז"ל בהלכות שם וכו' כיון שאם רצה שלא לייבם אין כופין אותו דהא בדידיה חלה רחמנא כדכתיב ואם לא יחפוץ האיש וכו' וא"כ הייבום רשות הוא עליו שהרי יוכל לקיים המנוה בחליצה וא"כ כשבע שלא לייבם חלה שבעה זו עליו ואסור לייבם וכיון ששבעה היבום חלה עליו גם שבעה החליצה חלה כיון שכלל אותה עם שבעת היבום שהיא רשות וכן נמי בהפך אם נשבע לבד שלא יחלוץ חלה עליו שהרי החליצה רשות היא שהרי אפשר לו לקיים המנוה ביבום וא"כ כשבעה בשחיטתן יש לומר ששחיטתן חלו עליו שהרי כלל שבעה בטול המנוה עם שבעת הרשות והוא ליה כשבעה שלא לאכול מזה ששבעה חלה עליו הפסח מפני שכלל בשבעתו שאר הימים וחלה עליו השבעה אף בלילי הפסח כיון שהשבעה חלה עליו מוטב שלא יאכל מזה בלילי הפסח ולא שיעבור על שבעה בטוי בקום עשה כמו שמוכר זה בירושלמי הוכרז למעלה וכן הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' שבעות) וא"כ כדון זה נאמר שחלה עליו השבעה בין ביבום בין בחליצה ולא ייבם ולא יחלוץ וכופין את הקטן כאלו היה גדול במדינת הים יש לומר כדון זה לא דמי כלל להסיה דירושלמי דהתם כלל בשבעתו מה שהוא רשות גמור ואין בו מנוה כלל דהיינו אכילה מזה בשאר הימים אבל כדון זה בין היבום בין החליצה שחייב מנוה עליו בהתורה חייבה עליו לאלק זיקת אחיו באלה משתיים ועיקר המנוה היא היבום כמו שהעלו האחרונים ז"ל דמנוה יבום קוד' למנוה חליצה אלא שאין כופין על היבום שהכתוב חלה בחפזו שאם לא יחפוץ ביבום שיתלוצ' וכופין אותו לקיים מנוה חליצה אם לא ירצה ביבום ולכן זה הגדול שהמנוה מועלת עליו לפטור זיקת אחיו ביבום או בחליצה ושבעה שלא יפטור הזיקה לא ביבום ולא בחליצה הרי זה נשבע לבטל את המנוה ממש והרי זה כשבעה שלא יקדש קדוש היום לא כיון ולא כפת דודאי הוי נשבע לבטל את המנוה ולא חלה [א] אפי' סי' קס"ה פ"א : [ב] רמ"א שם סי' קס"א פ"ד :

עליו השבעה אפי' שאם נשבע שלא יקדש ביום שבעה חלה עליו דלאו מושבע מחר סיני הוא לקדש ביום דהא אפשר כפת כמו שפי' ר"ת ז"ל כשהוא דמסכת נזיר מיין ושכר וזר לעשות יין מנוה כיון שהשבת וכו' ואם מפני שיש שם קטן ממנו שחוזרים עליו כשלא רצה הגדול זהו כדו שאם ירצה ליבם הקטן יקיים מנוה יבום דביחא קטן וחליצה גדול ביחא קטן עדיפא לכ"ע אבל אם לא רצה הקטן וצריך לעשות כפיה כופין את הגדול כדון דמנוה עליו רמיא לדידיה כייפינן [ב] כמו שמוכר בפ' החולק (לע"ז) עוד יש לומר דאפי' אם חמלא לומר דיבום וחליצה לא דמו ליון ופח של קדוש היום משום דהתם אין היין ופח שתי מנוה אלא חלקי המנוה הם אבל כאן יבום וחליצה שתי מנוה חלוקות הן האחת לקרב והאחרת לרחק וא"כ כשחלה השבעה על אחת מהן חלוקות שיהיו לו רשות חלה גם על האחרת ככלל ואין לו לקיים לא זו ולא זו יש לומר דאחרת היא המנוה שאין לומר כאן כולל לפי שלא מצינו כולל אלא כשהפעולה אחת כגון הסיה דירושלמי דשלא יאכל מזה וכן שלא ליבם כלל סוכה וכן בגמרא דילן כולל דברים המותרים עם דברים האסורין ככולל צענין אכילה שמועות וטרפות וכן הרינו נזיר למחר שהנזירות שהיה חלה גם על ה' יום של מירוח ראשונה לחייבו שחיים מגו דחיללא על יום ל"א אלא שכל ענין א' דהיינו מירוח אבל כשהפעולות חלוקות כגון אם אחר שבעה שלא אוכל מזה בלילי הפסח ושלא אכלה לגג אין לומר בזה מגו דחיללא על עליית הגג חיללא נמי על אכילה מזה אלא שדיון שהפעולות חלוקות אפי' שכללן בשבעה אחת הרי הן מחלוקות והרי הוא כאלו הן שתי שבעות כאלו הזכיר שבעה לכל פעולה ופעולה והראיה מדאמרין בשבעות (כוז) דאי אחר שבעה שלא אוכל ושלא אשחה ואכל ושחה חייב שחיים ואפי' דשחיה ככלל אכילה היא ואין שבעה חלה ע"ש אפי' כיון דהדר ואמר שלא אשחה גלי דשחיה דכי אחר ברישא שלא אוכל לאכילה בלחוד נחטוין וכו' הדר אחר שלא אשחה לאו שבעה על שבעה היא וצ"ל אפי' שכללן בשבעה אחת חטוין להו כשתי שבעות לחייב עליהן שחיים כשעלה א' ואפי' שאם אחר שבעה שלא אוכל חלואים ועגבים ואכלן אינו חייב אלא אחת אפי' כשכרבו בו חברו וכן נמי בשבעה שלא אשחה יין וחלב ודבש כדאיתא התם חלמא אפי' שאין המינין מחלקין בשעולה אחת מ"מ חלק הפעולות מחלקות ואפי' שכן דומות קצת כגון אכילה ושחיה דהא שחיה ככלל אכילה אפי' כיון שאין שוחה לגמרי דאכילה [לאו] ככלל שחיה מחלקות וכו' כשכן מוחלקות לגמרי כגון כדון זה שייבום לבטל ולאוסרה על הכל ככרת והחליצה לאוסרה עליו ולהתירה לעלמא וא"כ הרי הוא כשתי שבעות והראשונה חלה עליו שהיא רשות והשנייה החליצה מנוה עליו ואין שבעה חלה עליו לבטלה ואין לומר בה כולל כיון שכן כשתי שבעות מפני חלוק הפעולות ולכן כופין אותו לחלוץ ולפי מה שפירשו החוספות גבי הסיה דרבי יוחנן דמוקים מתני' דשבעה שלא אוכל וכלי ככלל דברים המותרים עם דברים האסורים ומקשינן עליה התם (כד') בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היבא משכחת לה וכו' והקשו בחוספתא והא משכחת לה כן נמי כולל כהסיה דירושלמי דשבעה שלא אוכל מזה וכו' ופירשו בחרון אחד דכיון דלרבי יוחנן מתני' במפרש שמועות וכללות לא משכחת בה כן ככה"ג דלא מהני כולל בבטול מנוה כשמזכיר האסור בפירוש אלא דומיא דהסיה כולל דירושלמי שאומר שלא אוכל מזה סתם ולא הזכיר ליל הפסח אלא כוללו בסתם עם שאר הימים ויעוד חירצו צענין אחר לחלק בין שב וכו' לקום עשה כמו שחלק הרמב"ן ז"ל אלא לפי התיורן הראשון כדון זה אין כאן כולל סתם ששפירוש מוזכר היבום והחליצה וא"כ אי אפשר לו לבטל המנוה בשום פנים ועוד יש טעם אחר לפי שהמנוה המועלת עליו ליבם או לחלוץ הוא חיוב שיש ליבמה עליו וא"כ שבעה זו ששבעה היבם היא חזק לה לעגנה ואין שבעה בטוי חלה לרעה לאחרים ולהפסיד זכותם כמו שמוכר בפ' הנוכר וכו' ואפי' שאמרנו שם איזו היא הרעת אחרים כגון אכא את פלוני ואפלט את מותר לאו דוקא דה"ה אם אמר אגזול או אעשוק אותו ועגון היבמה אין לך לער גדול מזה ולא גרע ממנה את חברו כהא שאין בה שום פרוטה שלוקה ובירושלמי ככתובות גבי מתניתין דהמדיר את אשתו מליבונה לו וכו' דמקשו התם וכו' אדם טהר שלא לפרוע חטו ומקמינן לה קמאן דאמר אין מנוה לאשה מן התורה ולכן כדון זה מדין אותו עד שיפטור אותה לכל הפחות בחליצה אם לא ירצה ביבום ואם ירצה ביבום יסיה נשאל על שבעתו וייבם או יחלוץ ועוד לו זה להסיר כל ספק ולא יחשדוהו כעובר על שבעתו [ב] דלא כולי עלמא דינא גמירי ואין כופין כלל את הקטן כיון שהגדול הוא בעיר אפי' שאם הגדול היה במדינת הים ויהא חבטת את הקטן ליבם או לחלוץ כופין אותו ואין ממתנין עד שיבא דשכויי מנוה לא משהינן כמו שמוכר זה במשנה בפ' החולק :

קס ובענין צואת מאלק"ה אמרת עתה בכתבך אלי עיי גיסי י"א שנסתפקת במש"כ בתשובתי גם בשאר הנכסים לפי שלשון מתנה לירש הרי היא בירושה לדעת קצת ראשונים ז"ל ואמרת כי זה אפשר בשלא הורישו כלום בלשון ירושה אלא הכל בלשון מתנה נובל להבדיל דעת הנאונים ז"ל שבוגתו ללשון ירושה אבל המצוה הזו מתחלה נתן לו הפירים בלשון ירושה ואחרי כן הפכים לתת בלשון מתנה ולא בלשון ירושה באיזו טענה נובל להחזיר המתנה ירושה וכו' :

תשובתך לפי סברת הגמרא הוא בהפך שהרי צמי שאין ראוי לירשו שמועיל לשון מתנה ולא לשון ירושה נשאו ונתנו בגמרא אם לשון

שאלות ותשובות רבי'ש סימן קסא

לה

בכבודו וכיון שמת אבינו ולא נתן לך השמר בחייו להיות לך לראיה ולזכות נראה שנתן מלתו לך והראיה ששמר הקניה הראשונה אינו בשמך ואינו סוכר שיהיה שקך ומסעותיך לכן אדוני - ג"ר יאיר עיני בתורתו בדין זה כי אני מסתפק מאד במה שכתב בשמך שהוא מורה שקנאו ממעות בנו ראובן דאינו דומה לשמר מתנה שכל זמן שלא הניע ליד הזוכה מחיים אינו שווה כלום ואינו אלא דברים בעלמא עד שיבא השמר בחי העותף ליד הזוכה וכן נראה מדעת הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' זכיה ומתנה) אבל בכאן שהוא מורה שקנאו ממעותיו דרי הוא שלו ואין זה מתנה ואע"פ שלא נתנו לו מחיים אין בכאן חשש שבכל מקום שיהי' השמר שלו הוא ומסעותיו ואע"פ שלא היו יודעים בזה מ"מ אין זו כמתנה שיצטרך למשיכה או לדברים אחרים המקנים במתנה שכבר הודה הוא שסמעותיו קנאו ואינו אלא בשלחו יברר לי אדוני דבר זה באר היטב למען יהיה לי לקנין כי דברים רבים מסתפקים לי בדין זה ונמצאים ולא יכולתי להאריך כי ידעתי אדוני יעשה בפאה אחת מה שעושי' אחרים בשתי פאות ודבר אדוני כאשר ישאל איש בדבר האלוים:

תשובה אף אם נשוא שטר אדואה זה לשטר מתנה אם יש בו קנין שקנו עדי השטר מיעקב לבטל ראונו הדין עם ראונו דמשעת קנין קנה אע"פ דלא מטא שטר לידה כדלמרינן בפ"ק דמלועה (י"ב) דקלמרינן החס חלה הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו לכתולה היכי כתיבין ליה ליחוש שמא כתב ללוה בניסן ולא ליה עד תשרי ואחי למטרף לקוחות שלא קדין ואוקמה רב אחי בשערי הקאה דהא שעבד נפשיה ופרש"י ז"ל דהא שעבד נפשיה בין ילוה בין שלא ילוה ובארזו המפרשים ז"ל שאין הכונה שיכתוב לו בשטר שהוא משעבד לו עצמו בין ילוה בין לא ילוה שא"כ אין אלו שערי הלואה חלה שטרי חיוז ואין כאן מלוה ולוה חלה ודאי שערי הלואה הם חלה שיש בהם קנין ואפילו בהגי אמרינן דמשעת קנין שעבד נפשיה אע"פ שדעתו על המעות כיון שקנו מידו גמר ומשעבד נפשיה בין ילוה בין לא ילוה והמעות הם חלה המלוה כמלוה על פה ואע"פ שר"מ ז"ל כתב דכי אמרי' בשערי הקאה דמשעת קנין שעבד נפשיה דאי מילי היכא דמטא שטר לידה אבל אי לא מטא שטר לידה לא גזס דר"ף ז"ל כתב כן בתשובה כבר דחו האחרונים ז"ל דבריהם ואוכיחו כדברי רש"י ז"ל מההיא דאמר שמואל (ב"מ נ"ז) שמואל שטר הקאה בשוק יחזירנו לבעלים ואמרינן דאי משום שמה כתב ללוה בניסן ולא ליה עד תשרי משעת קנין שעבד נפשיה והתמא קאמר בין בשחייב מודה בין בשאין חייב מודה ואי איתא דבעינן מטא שטר לידה הוה למיחש דילמא לא מטא שטר לידה ולא קני לה חלה ודאי בשערי הקאה לאלתר קני ואע"פ דלא מטא שטר לידה והראיה שהביא רש"י ז"ל מדתנן בפרק יש נוחלין (ק"ל"ב) מי שמת וממלאה דייחיקי מגורס לו על יריבו כרי זו אינה כלום כבר דחו אוחה דהסם בשאין בה קנין - ומש"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכות זכיה ומתנה) וז"ל מי שמת וממלאה דייחיקי קשורה על יריבו אע"פ שהיא בעדים וקנו מידו כדי ליפות כח חלו שנתן להם כרי זו אינה כלום שאי אומר כתבה ונמך באר בעל מ"מ וז"ל שזהו במתנה כל האכסוס הא במקלן ודאי לא חלה זכה בהן כיון שיש בהן קנין ואע"פ דלא מטא שטר לידה וכ"כ הרב אבן מלגש ז"ל וז"ל ודיחיקי זו אינה הקאה מחיים בקנין כדי שאלמר שעבדו שעבד נפשיה משעת קנין עכ"ל - וכ"כ בספר האומר (פרק י"ח מהל' גולה) וז"ל ודע שדעת הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל הוא שאם יש בו קנין יחזיר למקבל שכיון שקנו מידו משעת קנין זכה ואפי' לא מטא שטר ליד' ושלח כדברי רש"י ז"ל ור"ם ז"ל דאפי' בשערי הקאה אמרו דבעינן מטא לידה ודעת רש"י ואבן מלגש ז"ל כדברי האחרונים וכן הדין בשערי מקה וממכר עכ"ל וכ"כ רש"י ז"ל בשבילי ז"ל בחדושי בתרא שלו - גם מדברי ר"ם ז"ל נראה שכן דעתו שכתב (בפ"ח מה' זכיה ומתנה) וז"ל אל תעשה בש"מ שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעבדיו והקנה מחיים שאין זה מתנה ש"מ חלה כשאר מתנות הבירואים שאם הניע השמר ליד המקבל או שקנו מידו קנה הכל ואין יכול לחזור בו עכ"ל - נראה מזה הלשון שאם קנו מידו אין לריך שיניע השמר ליד המקבל והא דלמרינן בסוף פ"ק דמלועה (י"ב) שמפון הוילא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתב ידו אינו חלה כמלמך ופסול ולא מיבעיא לא כתב ככתב ידו דאיכא למומר ספרא אחרמי ליה וכתב חלה אפי' כתב ככתב ידו סבר דילמא איתרמי בין השמשות ואי לא יסיבנא ליה לא יסיב לי וכו' הסם ליכא קנין דבסמפון לא שייך ביה קנין וכל שיש בו קנין אפי' ביולא מתחת ידי מלוה כשר דהא אמרי' הסם דאי אית ביה קיום כשר דאי לאו דפרע ליה לא הוה מקיים ליה ה"ל איכא למימר אם קנו מידו ועוד דבסמפון כיון דשטר הלואה לפרעון קאי איכא למימר דהאי דקדם וכתב סייגו אי משום דספרא איתרמי ליה או דילמא אחי בין השמשות כדלמרינן בגמרא אבל בהודאה קרקע אי לאו דקושטא הכי הוא לא הוה מקדים פורענותא לנפשיה ועוד וז"ל דשטר הודאה קרקע כגון זה אפי' לא היה בו קנין כיון שהודה כבר בפני עדים שהקרקע הוא של ראונו כרי העדים כותבין שטר לראובן מהודאה יעקב אע"פ דלא חמר להו כתוב ומחמו והבו ליה אע"פ דלא אמרי' הכי בהודאה הלואה דהכי אמרינן בפ' זה צורר (כ"ט) דבהודאה מקרקעי אין לריך לומר כתובו וכותבין בלא רשותו וכתב סם רש"י ז"ל וז"ל קרקע פסיה ראונו מוחזק בה וכוונה לשמעון שהיא שלו כותבין דהא כיון דלאדי ליה דידיה הוא ולא מיחסר גזבינא דבשלמא

לשון מתנה בשדה אחת מועיל אפילו לשדה אחר היתן בלשון ירושה ולא אמרו כיון שאם היה הא' לבדו בלשון ירושה ואין כאן אחר לא היה מועיל כ"ש כשיש שם אחר בלשון מתנה שאינו מועיל שהרי גלה דעתו שבאחד לא למתנה נחכוון וא"כ בראוי לירשו שאם לא היה כאן חלה לשון מתנה חנו אומרים שהוא ירושה אף נאמר שאם יש אחר בלשון ירושה יחזיר האחר למתנה ואדרבה וז"ל כ"ש כיון שהוא ראוי לירשו והזכיר לשון ירושה בקלמך שנס הקנה שהוא בלשון מתנה הוא ירושה וכבר כתבתי שאין הולכין אחר סגנתו ואף הרמב"ם ז"ל כל שלא באר בלשון הכוח ממנו שהזכיר הרמב"ם ז"ל - ומה שאמרת שהוא הספיק הדין מירושתו בלשון הספיק שנתן לו בירושה זה היה כדי שלא יוכל הדין להכניס בחלק הדין אבל בחלק שלו שלא יהיה דינו כדיון ירושה לזה לא נחכוון אף כי אין הולכין אחר סגנתו ואף כי הלשון שהוא לא ראיתי בלואה וכבר כתבתי לך ענינו בטעם תשובתי :

ועד מה שאמרת שהנכסים בחזקת היורש ועל ההקדש להביא ראיה והבאתי ראיה לזה ממ"ש הרמב"ם ז"ל בשכ"ב סעיף ששקדש בל נכסיו או חלק לעניים ועמד שעלתה בגמרא בתיקו אם יכול לחזור בו וכתב הרמב"ם ז"ל שהנכסים בחזקתן ודחית דהתם הוא שלא יצאו מרשות בעליהן אבל כאן קודם בא היורש החזיק עני עולם בחלקם :

תשובה לוי הבאתי ראיה מהר"ם ז"ל דאפי' בהקדש דאיכא אסור' וגם דלמרי' לגבוה כמסירה להדיעט כשהדבר ספק נאמר שהנכסים בחזקתן וכ"ש בהקדש עניים וכן י"ל [חוקה] לירוש כמו לבעלי' דהא במתנה שכיב מרע שכתוב בה קנין לא זכה המקבל אפי' לאחר מית' דקיימת לן כשמואל ואע"פ דשמואל לא חמר חלה חיישינן שמא לא גמר להקנות חלה בשטר ואין שטר לאחר מיתתו ומשום כך חששא המתנה בעלה והנכסים לירוש איתנס בכאן מנאלי' הוא שכיון שהירוש ודאי שהרי יש לו חלק בנכסים חלו אף מכה הלואה שהרי כתוב בה מחלית להקדש ומחלית לירוש הכא לירש מלבד החזקה שיש לו בירושה שהוא הירוש הקרוי ח"כ הוה ליה הירוש ודאי וההקדש ספק ואין ספק מוליח מדי ודאי דומיא דמאי דלמרינן בפ' החולץ (ל"ח) גבי ספק ויבס שבאו לחלוק בנכסי סבא הוה ליה יבס ודאי וספק ספק ואין ספק מוליח מדי ודאי וכתב רש"י ז"ל שם בכלכות וז"ל נקוט האי כלל בידך כל היכא דחד ודאי בירושה וחד ספק מוקמינן נכסי בחזקה ודאי ולמרינן להאיך ז"ל חיישינן ראיה דאית לך ושקול וסיכא דהרוביכו ספיקא הוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין עכ"ל - ומה שאמרת שקודם בוא הירוש החזיקו עניים בחלקם אין זו חוקה ח' חלה הקיפה במה שאינו שלם שהרי הירוש הבא לירש מהמת קורבה חזקתו בנכסים ברורה וההקדש בה לזכות מכה הלואה שהיא ספק ואין ספק מוליח מדי ודאי ואפשר שאם הספק היה בשניהם עגון שזה לא בא מהמת קורבה וירושא דממילא חלה שניהם בחים לזכות מכה הלואה ויש בה ספק אז היה אפשר שמועיל להקדש החפסיס כמטלטלין לא בקרקעות שאין חפסיס מועלת בהן וגם כמטלטלים יש מן האחרונים סוברים שאין חפסיס מועלת בהם חלה בלא עדים אבל חפסיס בעדים לא כלום היא והרמב"ם ז"ל סובר דאפי' בלא עדים אין חפסיס מועלת חלה כשהספק הוא מהמת הכתשה אבל כשהספק הוא מהמת הדין עצמו עגון כל חיקי שכתלמוד כיון שדינו לקולא לנחבט בין חפסיס בעדים בין שלא בעדים מוליחין מידו ועממא דמסכתא הוא אע"פ שדעת הרמב"ם ז"ל בקנה חיקו שכתלמוד דאי חפסיס לא מפיקין מיניה כמ"ס זה במ"מ (פ"ח מה' סקי ממון) ואילו הדין מתבאר בסוגיא דחקפו כהן בפ"ק דמלועה גם מש"כ בענין קנין הכתוב בלואה כבר כתבתי בזה בטענות שכתבתי לך כל הדרך לחשוב כבר הגיע מהווי"ן ואם אין הודיעני ואוכיף שנית ידי לכתוב לך הכל :

מה שכת' מחכונו' הוי'ס מגרנ"ה המלמד טענות אל הירוש בשטר שגדו לו לחלוק עמו מה שישיג לחלק המגיע להקדש אלו מפני זה לא נאבד חמונתו בלא להשיב כהלכה כפי מה שירדנו מן השמים והמטי' עקלקלותם וליכס ה' את פועלי האון ושלום על ישראל חמן זהו מה שגדלה לי בשאלותיך ותחתמי שמי פה יצחק ב"ר ששת זל"ה :

בגאיה אר הותיק רבי שם טוב הרוי י"א

קסא שאלת יעקב סת והניח שלשה בנים ראובן שמעון ולוי וקדם פותו השיא אשה לראובן בנו הבכור ונדר ופסק לתת לו סך ידוע ונתן לו מה שנתן ונשאר עליו עדיין וסת ולא הספיק לתת לו מה שנדר ופסק משלם ועתה באו להלוק בנכסים האוחים הנזכרים וראובן טוען שהוא רוצה לקחת קודם שיחלוקו מה שנשאר על אביו כמה שפסק לתת לו ואלו האוחין משיבין כבר נתן לך כל מה שנדר ופסק לך משלם ואם לאו הבא ראיה בין זה ובין זה כשחולקין מצאו שמרות מדירה אחת שקנה אביהם ובין השטרות מצאו שטר אחד שעשה יעקב אביהם קודם פותו מודה הודאה נמורה שהדירה שקנה לא קנאה כי אם בסעות ראובן בנו הבכור ונפלה מחלוקת ביניהם שראובן טוען שזאת הדירה שלו היא שאביו קנאה כמה שנשאר עליו לתת כמה שפסק לתת לו בשעת נשואין ואם לא ידענו זה כבר היה אומר אבי שהוא רוצה לקנות לי דירה שאדור בה ואם לא כן לפה עשה זה השטר ואחיו משיבין לו ואומרים אמת יתכן שהיה כן בלבד ועשה השטר הזה אמנם לא רצה לתתו לך עד יראה מה יהיה או איך תתנהג

[ח] כמ"ל ח"מ סי' כ"ג ס"ג

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קסב קסג

גמרת בהן והן הלכה למשה מסיני ואילו הן דרושה נקובה חסרה וכו' ופסול הסירובת אנו דסרין מנקובה שאין סירובת בלא נקב או משום דכל העוסר לינקב בנקוב דכי כדעת הרשב"א ז"ל וכן הבאת ראיה מדברי הר"ם ז"ל בספר קרבנות (פ"א מהלכות קרבן פסח) שהשוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טרפה הרי זה שוחט אחר בין בחול בין בשבת וכו' וכן בספר זה (פ"ב סו' שגנות) שהשוחט את הפסח בשבת ונמצא טרפה כגון נקוב בני מעים או ריאה הרי זה פסול מפני ששוחט ברשות אבל אם נמצא בעל מום או שהיתה טרפה גלויה חייב הפסח מפני שהיה לו לברוק ואח"כ שוחטו וכן כל כיוצא בזה. ועוד הבאת משנה שבפ"ו מפסחים ומה שפירש אותה הר"ם ז"ל בפירוש המשנה שמוכר בו ענין זה וכן אמרת שמחסרה אנו לפדון דברי רבא דאמר (מג"ל פ"ד) ה' אוני אית לה לריאה אי חסיר אי יתיר אי חליף טרפה א"כ בעל טרפה צריכין אנו לברוק בריאה יותר משאר טרפיות וכן נראה לך שכן הוא בכל ע' טרפיות כשהיו נמצאים בבהמה קדשים או חולין בומן שבית המקדש היה קיים ואין זה תקנה חרשה או נורה לאחרונים כמו שחושבין אותן האנשים הנועמים שלא היו נודעים כן בומן הבית לא בחולין ולא במקדש ובקשת סמי להודיעך אם תשובה זו שאתה משיב להם היא תשובה נצחת ואם אמת הדבר אם לאו:

תשובה דע כי מ"ש בריש פ' אלו טרפות (מג"ל) אמר עולא שמנה מיני טרפות נאמרו למשה מסיני ואלו הן נקובה פסוקה נטולה וחסורה קרועה ודרוסה נפולה ופצורה הטובה לומר שהם בכלל מה שאמר הכתוב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כי אע"פ שפסח הכתוב כשנעדרה ע"י חיה הדרוסה בלא הקבלה ככל אלו מיני טרפות בכלל שהרי הערפה שדבר זה הכתוב לא נדרסה ומתה דא"כ נבלה היא אלא שנדרסה ועדיין היא חיה אלא שממת המכה ההיא סופה למות וא"כ ענין הכתוב שכל שיש בה מכה או חולי שממת המכה ההיא סופה למות אלא שדבר הכתוב בהויה כמ"ס במכילתא ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אין לי אלא בשדה צבית מגין תלמוד לומר טרפה ונבלה הקיש הכתוב טרפה לנבלה מה נבלה לא חלק בה בין צבית בין בשדה חף טרפה לא תאכלו כהוה ולכן כמו שאבולה בשדה ומה תלמוד לומר ובשר בשדה דבר הכתוב בהויה ולכן כמו שאבולה לא תאכלו בה בין מחה מעלמה בין מחה בידי אדם או ע"י חיה כן בטרפה ככל ענין שיש בה מכה או חולי שממתו ממות על כל פנים אע"פ שעדיין חיה היא הרי זו חסורה חף אם שחטה כראוי קודם שמתה אלא שלא נתבאלו בחורה הדברים הטורפים ומביאים לידי מיתה וגאמרו למשה מסיני ומקובלות בידינו נמצא שפקר הדבר מפורש בחורה ופי' פרעין הלכה למשה מסיני וכבר באר זה הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' מהלכות אסורות) אבל בפ"ה מהלכות שחיטה חלק בין דרוסה לז' מיני טרפיות האחרים ואמר שאע"פ שכלן נאמרו למשה בסיני הדרוסה הכתובה בחורה בשיחש סתמוהו בה וכל ספק שיסחפק בדרוסה חבור ושאר מיני שבט טרפיות יש שיהי בהן ספק ומותרין נראה מדבריו שהלכה למשה מסיני הולכין בספקו כספקא דרבנן כיון שאינו כתוב בחורה בפירוש ובהויה השיג עליו הרמב"ם ז"ל בספר המלכות והוכיח בראיות שבדברים שהם הלכה למשה מסיני הלכו בהן חכמים בספקן להחמיר כשל תורה כמ"ס בפ"א של קדושין (ל"ג) ערלה בח"ל הל"מ והקשו והתניא ספק ערלה בח"ל חסור ובכוריא מותר לומר שאם היה הל"מ היה ספקא חסור וכן במסכת נזיר (כח:) אמרו במדיר את בנו בנזיר אמר ר' יוחנן הלכה היא בנזיר ורבי יוסי בר ר"ח אמר כדי לחבוט במזות ואיחמר עלה בשלמא לר"י דאמר הלכה היא בנזיר להכי מגלח ועבד הקפה אלא לרבי ר' יוסי בר ר"ח דאמר כדי לחבוט במזות אמאי קא עביד הקפה ותרנו קסבר הקפה כל הראש מדרבנן ואחי מנך דרבנן ודמי הקפה דרבנן הגה בבאן שהלכה היא מדאורייתא ודמי לא תעשה המפורש בחורה שזאת הקפה הראש שנוטה הנזיר בגלות הראש אי הקפה כל הראש שמה הקפה ועוד איך אפשר שהל"מ יהיה כדבר של דבריהם והלא רוב החורה תלויה בבחורה בהל"מ כדאמרינן בפרק יום הכפורים (פ"י) שערין של עוגשין הל"מ והנה האוכל חלי שפור חלב ודם ושאר האסורין וכן פתח מכוחה ביום הכפורים וקולר ועוהן פחות מכחונתה בשבת מפני קבלתו מהלכה למשה מסיני פטרנו אותו ומפני קבלתו חייבנו בזה השעור ועשנו לזה מלקות כזוית ולזה מלקות בכוחה ולזה בגרונת ואין אלא שום הפרש בין הלכה למקראות שבחורה וכן במסכת סוכה (מד:) כשאמרו שם לולב דאורייתא עבדין ליה שבט זכר למקדש ערבה דרבנן לא עבדין לה שבט זכר למקדש מקשה החס למאן אי לאבא שחול הא חמר ערבי נחל שהים אחת לערבה ואחת ללולב אי לרבנן הלכתא גמירי לה. הגה בבאן מפורש שמה שהו"ל הל"מ אינו דרבנן אלא דאורייתא הוא אלא זה הוא ערבה לדעת רבנן וכן אדרש מן הרבני ענין ערבה לדעת חב"א שחול נקרא דאורייתא לא כמו שהשג הר"ם ז"ל שכיון שאינו מפורש בכחוב הרי הוא מדבריהם ולזה כתב בספר המנוח (במנוח קפ"ג) בענין הערפה שבהמה שיחמדש בה אחת מהטרפיות המקובלות שאסור לאוכלן ואשילו נשחטה כראוי ומי שאכל מבשרה לוקה מדרבנן יראה לומר מכות מרדות וכבר נראה מדברי עולא שמנה בכלל ח' מיני טרפה שנאמרו למשה בסיני גם הדרוסה נראה שכלן שוין והולכין בספקן להחמיר זולתי היכא דאיכא למיתלי וגם בדרוסה היכא דאיכא למיתלי תלי' כדאמרינן (חולין ע"ג) ספק קניא ספק שוגרא אימר קניא ועטמא ממוס דלולב' בתר חוקה או בתר רובא ולא מחזיקין אסורא אלא היכא דאחיליד ריעותא ומה שבדוקים בריאה ואין אוכלין מן הכהמה עד שתדק זהו בסירכות לכד מפני שהן מזונין בה ומדרבנן השבו לכחלה למטעם דשכיח חבל בשאר מיני טרפיות אין אנו צריכין לברוק

דבשלמא מטעמי מלוה להוציא נהנה וחוב בעלמא הוא ומלוה על פס ריעא ממלוה בשער ולא יוחא ליה לחלומה חבל הכא גלויי מילתא בעלמא הוא טכ"ל. וא"כ העדים שבעידו על שטר הודאה קרקע זה יטולין לחזור ולכתוב לראובן שטר אחר מהודאה יעקב. ואין לומר שכיון שכתבו שטר אחר כבר עשו עדים שליחותם שהרי כיון שכתבין בלא רשותו אין כאלו שליחות ועוד דאפי' בשערי מקה וממכר אמרי' בפרק גט פשוט (קס"ה:) דלם אכד שטרו כותבין לו העדים שטר אחר חוץ מן האחריות שבו אלא לאוקומי ארעא בידיה והכא נמי כותבין אחר לאוקומי ארעא בידיה שהרי אין כאלו אחריות שנעזרו קנה וממעותו ואל"פ שנשטה שהודה יעקב שהקרקע הוא של ראובן לא היה שם ראובן אין לומר דשלא להשביע את עלמו עשה כן שכיון שאמר לעדים אחס עדי אין לו שום טענה לא טענת השטחה ולא טענת שלא להשביע את עלמו וכ"ש אם קנו מידו וכן אין ליחומים האחרים שיטענו לראובן כמו שהשיא אותך אכינו כן נשא אנו מחפסת הבית והח"כ נחלוק שמשנה שלמה שנינו בפרק יש נוהלין (קל"ט.) נשאו גדולים ישאו קטנים ואם אמרו הקטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אחס אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם נתן ואמרינן בגמרא מאי קאמר אמר רב יואבא ה"ק נשאו גדולים אחר מיתת אביהם ישאו קטנים לאחר מיתת אביהם נשאו גדולים נחיי אביהם ואמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אחס אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם נתן וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ט מה' נהלות) ואע"פ שלא בא זה בשאלה ראיתי לבעירך עליו לפי שאמרת שיש בדין זה נגמתיין זהו מה שנראה לי בנדון זה וחתמתי שמי יצחק בר' ששת זל"ה:

לתנן לרבי יצחק

קסב שאלת יבם שעשה מאמר ביבמתו ובלשון הקדושין אמר לה הרי את מקודשת לי בקדושי אחי ובטבעת זו כדת משה וישראל ונסתפקת אם מועיל זה הל' כיון שהזכיר בקדושי אחיו: **תשובה** אע"פ שמדין חורה אין היבם לרין לקדש יבמתו בכסף ולא בשטר כי היא נקנית בביאה קנין גמור כמו ששנינו (בפ"ק דקדושין) והיבמה נקנית בביאה אמנם חז"ל חקנו שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה כמ"ס בפרק ר"ג (נ"ג.) אמר רב הונא מות יבמה מקדש ואח"כ בועל וקדושין אלו נקראין מאמר ומחבאר שם שאין המאמר קונה קנין גמור וכמו שמבאר כל זה להרמב"ם ז"ל (פ"ב מהלכות יבום וחליצה) ואם בא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קנה קנין גמור וא"ל לקדש אחר הבעילה אלא שמכין אותו מכת מרדות משום דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ובפ' האיש מקדש (מד.) אפילונו צברייתא בעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה דר' סבר קנה דגמר ביאה דיבמה וכמו שהביאה קונה בה בעל כרחא מדאורייתא כך המאמר קונה בה מדרבנן בעל כרחא דמילי דיבמה ממילי דיבמה אית לן למילף ורבנן סברי דלא קנה דגמרינן מקדושין דעלמא מה קדושין דעלמא מדעתה חף הכא נמי מדעתה דקדושין מקדושין אית לן למילף וקיי"ל כרבנן ולכן יש לנו לדמות מאמר שהיבם עושה ביבמתו לקדושין דעלמא וכמו שבקדושין דעלמא אע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת המקדש במלוה ופרוטה קיי"ל דמקודשת דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דאורייתא בפ' האיש מקדש (מו.) ה"ל נהי שאם לא נתן לה טענת אלא שקדשה בקדושי אחיו לכד לא עשה כלום ואפילו היה עדיין בעין הדבר שקדשה בו שהרי אין ליבם בו כלומר שהרי קנאם האשה דקדושין לעבעין נתנו חבל כיון שקדשה גם בטבעת הרי אלו קדושין דדעתה לטבעת דומיא דמלוה ופרוטה דדעתה אפרוטה ח' וכ"ש כזו שזקוקה ועומדת ואין כאלו בית מיתום נאם יצחק בר' ששת זל"ה:

ברשך לרבי שמואל חראיו י"א

קסג שאלת בהמת קדשים בין אותן שאינן נאכלין והם כליל לאישים בין אותן שיש בהן חלק לבהנים ולבעלים בין אותן שאין לבהנים חלק בהן אלא כלן לבעלים זולתי האסורין שקרבין למזבח אם היו טעונין בדיקה בריאה אם יש בה סירכות אם לאו בזמן שביה"ק קיים כדרך שאנו בודקים היום בבהמת חולין שאנו שוחטין ובודקים הריאה ואם נסרחה אפילו בסירכא שהיא כחוש השערה אנו שורפין אותה כל שאינה במקום רבייתה וכן בהמת חולין בזמן שביה"ק קיים אם היא בודקים בריאה בכל אותן הדרכים שאנו בודקין היום אם לאו כי בעל אור"ח כתב בספרו ז"ל מפני לנו בדיקת הריאה מן התורה דפתיב וישחטו ויהטאהו כראשון ב"ף בספרן רי"ש ריאה א' אוסר ש' שלש בימין ושתיים בשמאל וא"ו וררא גו"ן נפיתה. ומה שהביא אותך דהקור ולשאל דבר זה הוא לפי שקצת מהמין העם בקצת העתים ביום שימצאו כל הבהמות שישחטו באותו יום סרכות בסירכא דקה שבדקות ובורפין אותה הם בועטין ומרחיבים פיהם ואומרים דברים שלא כהוגן נגד דברי רבותי' ז"ל ואומרים ראו כמה לחצונו בגלותנו זה עדי שלא יכולנו להרים ראש כרוב הנדרים אשר נדרנו וצורנו אותנו על הארמה ואומרים שהקרי' ההם בסרכות הדקות בכל הדרכים ההם אין אבוד מסוגם של ישראל גדול מזה ואין זה לפי דעתם אלא תקנה ונורה שתקנו ונורו האחרונים ז"ל דהרחקה יתירה כסו"ש בענין סראות הדמים למעוה בחינתנו בהם אמר רבי יירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות מפת דם כתרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ואחריה רגיל להשיב להם שזו בדיקה שאנו בודקין עתה בריאה אינה תקנה ולא גורה שתקנו או נורו האחרונים אלא שזו בדיקה שאנו בודקין עתה בריאה אם יש בה סירכות אם לאו קבלה היא בידנו מאבותינו איש מפי איש מפי מרע"ה והלכה למשה מסיני ככל התורה שבעל פה והבאת דריאה מס"ש הרמב"ם ז"ל (ברי' ש"ה מהלכות שחיטה) שיש תלמים שהבהמה ח' ומ"א אה"ע סי' קס"ו ס"ג

שאלות ותשובות רבי'ש סימן קסד קסה

ומבשלין אותו בתגור וקורין לאותו תבשיל בערב'י שו"א קר"ר :
תשובה לפי דין התלמוד ח"פ' הכבד שהוא מרובה דמים לאחר
 חתיכה שתי וערב ומליחה וחתיכה לתחת מותר לבשלו בקדרה
 ח"פ' עם הבשר או ח"פ' בלא חתיכה ומליחה אם חלעו בחומץ או ברותחין
 קודם בשול אבל הגאונים ז"ל חששו שמא לא יתקנו שתי וערב ולא יס'ס
 החוכה לתחת כל בעור מליחה וכן שאין לנו בקיחין כהליטה ולכן אמרו שאין
 לבשלו בקדרה הלא לאחר לליה ולל' נראה שאינו אריך כלום וח"פ' חתוך
 דהא בחומץ דאסמיק וביעי' ומזקי' אמרינן חתיכה ומליחה ח"פ' לקדרה
 שפיר דמי עו"י' בספוד' מיד דייב וכן נראה מדברי הר"ם ז"ל והרמב"ן
 ז"ל כ"כ בפירוש אבל קצת מן הגאונים ז"ל סוברין דאפי' לל' בני חתיכה
 כדי שי'ה הדם שבקטניות וכן דעת רש"י ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל שראוי
 לחוש לדברייהם חמס' חמ' לליה יכול לבשלו בקדרה וח"פ' עם הבשר והסכימו
 הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שאין מחמירין בחקת הגאונים ז"ל אלא להתחלה
 אבל בדיעבד כל שחתכו שתי וערב ומלחו וחתיכה לתחת בשעת מליחה
 ובשלו עם הבשר מותר בדיעבד שחשבת אחרונים היא ואין מדקדקין בה
 בהחמיר אלא להקל שהתורה חס' על ממונ' של ישראל וכו' דין הכבד מפני
 שהוא מרובה דמים וכחשקו בגמרא (מולין ק"ח) אם יול' כל דמו על ידי
 מליחה שהקטניות מליחה דם אבל בריאה לא נחשקו כלל אלא כדי היא
 כבשר ובמליחה והדחה בני כשאר הבשר ומותר לבשלו בקדרה וח"פ' עם בשר
 ונראה דמדינה ח"פ' חתיכה לא בני דדוקא בלב הוא שאמרו קורעו ומוליח
 את דמו לפי שנתוך חליו מהכנס דם הרבה בשעת שחיטה ולא כן בריאה
 והריאה אינה נכללת לא עם הכבד ולא עם הל' כי שם יש לה צפני טלמס
 אבל ראיתי שנהגו לקורעו ולפחות הקטניות הגדול' שבה ומנהיג' יפה הוא א"ן:

קסה עוד

לעופות הנקראים דינאג' מוחשי"ה בערבי או בלעז
 פרשיד"ה ומבשלין אותה בקדרה היאך עושין זה והלא אסורין הם
 לפש"ב הר"ם ז"ל (פ"י טו' מאכלות אסורות) וז"ל עופות שהניחן
 שלמים וסלא חלקן בשר ובצים ובשולן אסורות שהרי דם יוצא לתוכן
 ואע"פ שמלחן יפה ואפי' היה הבשר שבתוכן מבושל או שלוק או צלי
 ואם צלאן הרי אלו טהורין אע"פ שהבשר שבתוכן חי או מבושל ואפי'
 פיהן למעלה ע"כ. ואין הפרש בין מה שעושין ובין מה שכתב ז"ל לפי
 דעתך אם לא שהוא כתב מלא חלקן והם אינן ממלאין אלא בין עור
 של עוף לבשרו ואמרת כי הרשב"א ז"ל התיר דבר זה שכך כתב ז"ל
 אוזין ותרגולין ששמלאין אותן בשר שנמלח כדי מליחה המכשרת
 לקדרה מותר בין בצלי בין בקדרה לא אסרו (אלא) לאחר מליחה
 אפילו לקדרה אלא הכבד בלבד וכמו שבארנו. מלא אותן בשר
 עד שלא נמלח אם לצלי מותר כמו שהם בולעין דם בשר המלואים כך
 יפלטו אותו ואין הפרש בדבר הזה בין שפי המולייתא לפטה בין
 שהוא למעלה ואם לקדרה הרי זה אסור שהרי הדם זב ויורד [ומתערב]
 בתוך הקדרה וכן הדין באלו ששמלאין הכרכשא בשר עד כאן :

וכן

הדחה ומליחה בלתי שליקה בעולם למה התירוה ולא חששו לדם
 היוצא ע"י בשול הבשר בלי מים בתוך חתיכות הבצק הנתונות עליו
 בלבעלה ולמטה אלו הן ספקותיך ובקשת לבאר לך כל זה באר היטב :

תשובה

מה שאמרת ענין מה שמלאין העופות בשר ובלים וחלנין
 שבה"ס ז"ל חומר לקדרה ח"פ' חס' הכבד שהוא מבושל או מלוח
 ומוכשר לקדרה והרשב"א ז"ל מותר הפילו לקדרה חמס' הוא ומחלקותם
 חלו' בה' דגרסינן בפרק כי'ד לולין (עד.) אמר רבא ח"פ' מולייתא
 שריא אמר ליה אביי וכה קא בלטה חמר ליה כבולעו כך פולעו נימא מסייע
 ליה לרבה נותן את כרעיו ואת בני מעיו לחומו מתי טעמא לאו משום כבולעו
 כך פולעו לא שאני החס' דהיכה בית השחיטה דמהלח ר"ל כשהפסח נתלה
 בתגור ופי' בית השחיטה למטה חס' יול' דרך הל' הטואר ושוחט דרך בית
 השחיטה ועוד האריכו שם לי'א וליתן בזה ומסקנא והלכתא מולייתא שריא
 ואפילו פומא לעיל וכו' ז"ל הביא זה בהלכות (פרק גיד הנשה) וכחצודוקא
 לל' כעין הפסח שהוא ללי' אבל בקדרה לא ע"כ ודעת הרמב"ם ז"ל שמה ש'
 בהלכות אבל בקדרה לא הוא ח"פ' שהוא מלוח ומוכשר לקדרה דאי' לא
 פשיטא דכל בשר בלא הוכשר כדינו חסור בקדרה ולומר הערובו כי הוא
 סובר שאין הכשר יול' כל דמו ע"י מליחה [לל'י] ולזה הלך אחר מליחה
 כשמשים אותה בקדרה-שחיה הקדרה רוחמה כדי שיתלבן הבשר מיד ולא
 יול' דם כי כן כתב בפרק זה בפסקא המחיל' בה אין הכשר יול' וכו' ולזה
 כשהללן מלא אין המים רוחחין נכנס לחוכן יפה ולזה ח"פ' בשר המולייתא
 מבושל חסור לפי שהמולייתא בולעת מן הדם שפולעין העופות ונחצר הכל
 דבקדרה אין לומר כבולעו כך פולעו אבל כל האחרונים ז"ל חולקים בזה
 ומפרשים כל אותה סוגיא בבשר שלא נמלח כדינו לקדרה- שלא היה דרכן
 למלוח כן לא כללי ולא לטפול בצלק אבל במלוח ומוכשר לקדרה בכל ענין
 מותר בלינו פולט דם אחר כן וכן דעת רש"י והראב"ד ז"ל בהשגות והרב רבי
 משה הכהן בהשגותיו והרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ומורי הר"ן ז"ל וכן נהגו
 החר' בכל המקומות- גם מה שהלך להסליך הבשר אחר מליחה מיד במים
 רוחחין כתב הראב"ד ז"ל בהשגות ח"פ' זה לא שמענו ולא ראינו מימיו וכל
 האדמיות שי'ה ממנו אחר המליחה אינו אלא חמר בשר והמחמיר עליו יוסר
 מן

בהן ואפילו בערפיות שבריהם כגון המראות הפוסלות בה ובחמורן האמות
 וכן חס' ניקבה ח"פ' לבדוק הפילו להתחלה דדוקא בלועס בריאה או דלוי'א
 הוא דבעיה צדיקה משום דאחיליך בה רעותא שח"כ לא היינו אוכלים בשר
 אלא נפיתה הריאה וצדיקה עין' וטעמא משום דסמיקן ארובא ורובא
 דאורייתא הוא דמוכחין בפ"ק דחולין (יא.) דהא בפרה אדומה לא מלין
 למיבדק שהרי היכה נכרפה שלמה והערפות פוסל בה דמטאה קרייה רחמנא
 וכמו שפוסל בקרבנות כמו שהוכיחו ממש"כ חס' עולה קרבנו מן הבקר
 להוליא את הערפה כדאיתא בבביתא ח"כ והובאה פ"ק דמנחות (ה):
 וכן רש"י ז"ל בפירושי התורה ועוד שם במנחות מפסוק הגאמר ביחזקאל
 ממסקנה ישראל דרשו מן המותר לישראל כן בפרה אדומה וכן בעגלה ערופה
 הערפות פוסל בה דכפרה כתיב בה כקדשים וחי' אפשר לבדוק בה בערפות
 שנפנים לפי שדרך לערוף אותה כשהיא שלמה אלא שמעמידין אותה בחוקת
 בשרה משום דסמיקן ארובא הילכך ב'ה ז'אב ונעל את הריאה ולא נבדקה
 או ששכה העבה והאליאה כשרה והכי מוכח בירושלמי (פ' אין לדין) דגרסינן
 תם ב'ה ז'אב ונעלו בני מעיה ואכלום כשרה וחס' לומר שמא ניקבה
 הריאה חזקה בני מעיה כשר וכן בפ' ח'ה ערפות בגמרא דילן (מט.)
 אינקבה ריאה היכה דממשמש' י'ה דעבחה אסיקנא והלכתא חלין דהא
 חלין ב'ה ז'אב ומעשה ב'ה לפני רש"י ז"ל והתיר והסיב לפני רבותיו שהיו
 מחמירין החמול אכלנו מהלבה ועכשיו נחויק אותה בערפה. אמנם היכה
 דאיתא לריאה קמן ואפשר למבדקה חסור לחכול מן הבהמה עד שהבדק
 ח"פ' שח"פ' לבדוק בשאר ערפיות הפילו מדרבנן אבל לפי שהסירכות מליחה
 בריאה חוששין למעוטה דשביח היכה דאפשר מדרבנן להתחלה ור'יה לדבר
 מדאמרין בפרק אין לדין (כה:) נעיתה מקטעה רגליהן דקצי'א ודבועלי
 גדות כלומר שנעיתה זו הכל ממחין אותה שלם שנים וקצי'א אין ממחין
 לחכול מן הבהמה עד שהבדק הריאה חלמא לריבין חס' להמתין ואמר
 בירושלמי ונעטתם כל עץ מאכל אחר ז'את הפרשה כתיב לא תחלו על דם
 מה ענין זה לזה אמר הקב"ה לערלה אתה ממחין ג' שנים ולבהמה חי' אתה
 ממחין עד הפשע ונחוח לערלה אתה ממחין ג' שנים לנדה חי' אתה ממחין
 עד שתטטר. ועוד ראיה מדאמרין בירושלמי (במסכת בי'ה) רבי יודן
 בעי דמתי מדברייהם ור'יה ערפה מדברייהם כמה דתימר רוחן את הערפה
 ב"ט דכותה מפרשין את הדמאי ב"ט הא ודאי בספק ערפות הריאה היא
 דאי בשגולד ריעותא כבהמה הא אין ר'יהה מדברייהם אלא מדאורייתא
 ועוד הביא הרמב"ן ז"ל ראיה ממ"ם בילמדנו אמר רבי יהודה כן פדים מי
 יגלה עפר מעיניך דם הראשון שאסה לא יטלת לעמד כנסיוך אפילו שטה
 אחת וכו' בניך משמרין כל המנות שנתנו לכם ועומדין בהם וכו' דם
 מישראל לוקם בהמה ש'ה או כבש או שור ועז וזחוט ומפשיט רוחן בודק
 בריאה ומנלח ערפה ומנוט ואינו אוכל הוי' אמרת ח"י' נרופה וצדיקה זו
 מדברייהם היא לא מדאורייתא דהא אמרינן בפ' אין לדין (כה:) דהתירו לו
 לשחוט בהמה מסוכנת ב"ט חס' יכול לחכול. כו'ת חי' מניח עביחתא חלמא
 מדאורייתא יכול לחכול בלא הפשע ונחוח וכיון דמדאורייתא אינה לריב
 צדיקה כיון דמסוכנת חי' אפשר לו לשחוט ח"כ יוכל בלא צדיקה שרי ליה
 למיכל כדשרינן הל' בלא צדיקה משום דלא אפשר אבל כשהינה מסוכנת
 לריב צדיקה והמעשה שבה לפני רש"י ז"ל בעלמ'ס הוא שאין הסרכות
 מלויה בהם כל כך כמו בגדולים ואע"כ היו רבותיו מחמירין ח"פ' בדיעבד
 ואף רש"י ז"ל מודה היה שלכתחלה נריך לבדוק אפילו בגדיים וטלחים כמו
 שהוא נהוג בכל ישראל וגם כתב בפירושו צפ"ק דחולין (יב.) וזה לשון
 בשמעתא דרובא דאורייתא וסיכא דמתפקא ריאה ולא בדק מהאכלה
 דסמיקן חס' ואדרב' הוגא דאמר נשחטה בחוקת היתר עומדת ואין
 מפרשמן הדבר עכ"ל. והראיות שהבאת מלשונות הרמב"ם ז"ל אין משם
 ריאה אלא שח'ס נמלחת הבהמה ערפה שהקרבן פסול אבל שהיו בודקין
 בריאה מפני חשש הסירכות ערס שיקרבו הקרבן כמו שאנו בודקין בחולין
 להתחלה אין מאוחס הלשונות ריאה אבל אין הפק שמו. שאנו בודקין לחולין
 להתחלה מדרבנן לפי שיש לחוש למעו' המלוי' כך היו בודקין להתחלה
 בקרבנות מפני חשש הסירכות שהן מלויות כדי שלא יקרבו פסול לגבוה
 שאין להקל בקרבן יותר מחולין ואע"פ שאין זה אלא להתחלה מדרבנן ואמרו
 ז"ל (עירובין ק"ג.) שאין שבות במקדש זהו בדברים שאסרו חכמים משום
 גזרה כגון שבות משום דבטי'ס זריזין הן וכשהיו דתן צפ"ק דשבת
 (יט:) משלשלין את הפסח לתגור עם חשכה ומאחזיזין את האור במדורה
 בית המוקד ומפרשים טעמא בגמרא משום דבני חבורה זריזין הן ובטי'ס
 זריזין הם אבל כמה שאין אסורו משום גזרה אלא משום חשש חסור חס'
 לחולין נריך להחמיר כ"ס במוקדשין. ומ"ם כספר חרות חיי' וישחטבו
 וישחטבו כראשון אינו נוכר בתלמוד רק שטעו להם דורשי רשומות סימן
 והארכתי לך בזה כנגד המשפחות והמתאוננים רע בעיניהם כשהן פורצין
 גדרן של חכמים וגבול ראשונים ומנהגן של כל ישראל :

קסד עוד

שאלת הריאה בשורצין לבשלה בקדרה או במחבת עם שכן
 אם צריך להבהבה באור תחלה כדרך שמהבהבין הכבד
 בשורצין לבשלו בקדרה שהרי החברים ז"ל לא הזכירו ריאה כלל אלא
 הכבד ונסתפק לך אם הריאה בכלל הכבד ודינה כמותו עוד נסתפק לך
 אם הוא מותר מה שראית שם שנוהגים להתוך הבשר חתיכות חתיכות
 אחר הדחה ומליחה ונותנין אותו בקדרה או באלפס מבלי מים
 [ח' י"ד סי' ע"ב ס"ד]

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קסו קסז קסח

מקן עליו להביא ראיה ע"כ. וזה דעה כל האחרונים ז"ל וכן החמיר הרמב"ם ז"ל להכריז מליחה כמו לקדרה אלא שלקדרה לריק שיטמוד במלחו כדי הלך מיל ולללי אינו לריק אלא מולחו ולולכו מיד ויאל לו זה ממ"ש במנחות פרק הקומץ רב (כ"א) גבי קדשים שאין לריק שיחן בו המלח טעם הרבה כיצד הוא עשה מביא את האבר וטחן עליו מלח וחוזר והפכו וטחן עליו מלח ומעלכו אמר רבי וכן לללי פירוש שריק למלוח אבל לולכו מיד אבל האחרונים ז"ל סתמו דלללי לא בעינן מליחה כלל מדגריסין בפרק הזרוע (ק"ג) חוטינן שבחתי אסורין וכל כהן שאינו יודע ליעלן אין נוטנין לו מחנות ולא היה אי צטויא מיד דייב אי לקדרה אדמתהך לכו ומלח לכו בפיר דמי ומלחא בזכירו צטויא מליחה כלל ע"מ דלללי לא בעינן מליחה והכ"ה דפ' הקומץ גורסין בה וכן לקדרה ר"ל שאיט לריק מלח הרבה ואף לאות' גירסא דוכן לללי יש מפרשים דה"ק אם רזה למלחו ולללו ע"ס מלחו רשאי משא"כ לקדרה שריק שהייה והדחה מפני המלח שבלע הדם והכ"ה ז"ל פי' ה"ס דה"ק וכן למחנות כהנים שזיכה להם תורה מן הקרבן לריכות מלח שאף הן בכלל על כל קרבן הקריב מלח ולא משום דה קלמר ומשום הכי אמר רבי וכן לללי דללו לקדרה בללו הכי בעי מליחה משום דם אבל בחולין לללי לא בעי מליחה - ואפי' לאכול בשר חי בחדשה בלא מליחה החירו האחרונים ז"ל מדאמרינן בפ"ק דחולין (ע"ו) השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומלל דהיינו בשר חי ואי הוה בעי מליחה היכי שרי בשבת הרי אסור למלוח כדאמרינן בפרק כלל גדול (ע"ה) האי מאן דמלח בשרא חייב משום מעבד ואע"ג דאמרינן התם וס"מ דקח בעי ליה לאורחא שהיה מליחה גדולה היינו לענין חיוב המלח אבל בלא מליחה איכא אסורא שהמלח מכשיר האוכל ומחוקו כדאמרינן בפרק שמונה שרלים (ק"ח) גבי פוגלל וכו"ש שמתקן בשר חי אין ז"ל אם היה אסור בלא מליחה דאיכא תקון טפי דמשוי ליה אוכלא אלא ודאי בלא מליחה קאמרינן דדם האברים כל של פירש שרי וכ"כ רב אחא מפבחה ז"ל בשאלתא דויקרא וכ"כ הרשב"א ז"ל בהשגחה וכן דעה הרמב"ן ז"ל ורשב"א ז"ל זולתי שבויר מפרקתה של בהמה קודם שחלל נפשה משום דנבלע דם בהברים והוי כמאן דלחיה לאסורא בעיניה וכן בחוטים שבחתי כדליתא בפרק כל הבשר (ק"ג) הוה בעלמא שרי שלא כדברי הרמב"ן ז"ל שריק לאכול בשר חי מליחה והדחה כמו לקדרה: **קסו ומה** ששאלת למה טופלין הבשר בבצק אחר הדחה ומליחה ולא חששו לדם היוצא ע"י בשול הבשר בלא בים:

תשובה

בפרק כיצד לולין (עד.) הביאו סייעתא לרבה דברי מולייתא מדקאמר רבין סבה טפלין גזלל לרז ואמר לן אי מעלי טפלי כב לי דאיכיל דהלמח אמרי' כבולטו כן פולטו ודמו ההיא כסמיהא פירוש בעיסה של בלח שהוא גם ואינה נדבקה כל כך וכחול הוא ואיכא למימר ביה כבולטו כן פולטו טפי מבמולייתא והקשו והוה רבא חיקלט לבי ריש גלותא ופעלו ליה בר חוזא ואמר חי לחו דחיותיה דויז כוזא חוזא לא אכלי פירוש שהיה לכן הצלק אלמלא לא אמרינן כבולטו כן פולטו ותיירו החם בחיורתא דשריר פירוש קמה מנופה ולכן והוא דך ומחדבק יפה ואינו פולט מה שבולע ומסקנה בגמרא הילכך דסמיהא בין חסמיק בין לא חסמיק שרי דחיותא חי זיג כוזא חוזא שרי ואי לא אסור דבאר קמחי חסמיק אסור לא חסמיק שרי כל זה כתוב שם בחותה סוגי' וכל אלו החלוקין כתב הרשב"א ז"ל בספרו. אמנם באר שכל זה בצער שלא נמלח כמו שפירשו האחרונים ז"ל בדרך זה כל ה"ה סוגי' דמולייתא אבל בשר שנמלח והוכשר לקדרה בכל ענין מותר שכל דמו יא ע"י מליחה ומה שיואל ממנו אחר כן אינו דם אלא מראה דם וקרו ליה חמר בשר ועל דעה זו נהגו לסמוך שטופלין הבשר אחר שהוכשר לקדרה ואין מדקדקין בקמה הצלק אבל לדעת הרמב"ם ז"ל שכובר שאף לאחר מליחה והדחה והוכשר לקדרה עדיין לא יא כל דמו ופירש כל חותה סוגי' שצ"ל כיצד לולין בצער שנמלח בראוי גם כהוה דהטופל לריק לדקדק בקמה הצלק אפי' בצער שנמלח כדי הכשר לקדרה מ"מ נראה מלשונו שאין זה אלא להחיר הצלק אבל הכשר בכל ענין מותר מאחר שכבר נמלח והוכשר וזה מה שג"ל בשאלותיך ומתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה:

ראוי לירשו ירושה אין לה הפסק דגריס' בפרק יש נוחלין (ק"ג) שלח רב אחא בר עזריה לרב ריב"ז נכסי לך ואחריו לפלוני אם הראשון ראוי לירשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מחנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק והוה רב אחא כלכה פסוקה היא ומשכמה מן הכל והרי"ף ז"ל כתבה בהלכות והרמב"ם ז"ל (פרק י"ב מהלכות זביה ומתה) גם בשאר הנכסים שנתן לכן ולצנות בחורה מחנה יש לספק בחלק הבן כי יש מן האחרונים ז"ל והרי"ף ז"ל מכללם אומרים שאפילו נתן בלשון מחנה כיון שהוא ראוי לירשו הרי הוא כאלו אמר בלשון ירושה וירושה אין לה הפסק ע"כ. אבל רש"י והרי"ף הלוי ז"ל ואחרים סוברים דכל שאמר בלשון מחנה יש לה הפסק ולא אמרו שהוא כירושה אלא באומר נכסי לך שזה הלשון בראוי לירשו הוה לשון ירושה ולא לשון מחנה ואע"פ שלא אמרו שאין זה לשון מחנה דהוי משמע דקאי אליה דנכסי לך לשון קרר הוא ומלינו כיוצא בו שאין טעם כמות אלא רוח כמות ור"ל שאין זה טעם כמות אבל אם אמר בפירוש לשון מחנה יש לה הפסק אפילו בראוי לירשו ובין שיש צוה מחלוקת בין הראשונים ז"ל חלק הבן בנכסים בחוקה הירוש הבא לירש הוא ואין להקדים בחלק ההוא כלום שאין מוליחין מחוקת הירוש על הפסק כדי לתת להקדש דומיא דמאי דאיבעיא לן בפרק מי שמת (קמ"ה) ע"מ שהקדים כל נכסיו או חלק כל נכסיו לעניים אם עמד חוזר ושלקח בחיקו ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ע שאם עמד חוזר לפי שהנכסים בחזקתן וכן נמי יש לומר בכלן וגם בחלק הצנות אם מותר קודם לכן הנה זכה הבן מחמת חוזא אביו והרי הוא ראוי לירשו וחזר הדין לומר גם צוה ירושה אין לה הפסק כמו בחלקו וכ"ש שאמר בלשון הלוואה שהשאר בחיים יירש חלק המחיס ואמר זה בלשון ירושה שך כתב בלוואה בלשון ערבי אלד"י יע"ש מהר"ם ה"ו"א יר"ח כ"ל ע"י ולבן ירש לשון ירושה הוא אע"פ שמתחלה זהו הצנות בלשון מחנה ולא הוה ראוי לירשו והראיה מההיא גרסתא דקמ"ה נכסי לך ואחריו ירש פלוני ואחריו ירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי וכי בעינן לאוקמה בשני ראוי לירשו וריב"ז הוה ומשום הכי קנה שני בלשון ירושה מקשינן דאם כן מת שני אמאי קנה שלישי דכיון דשני ראוי לירשו לא קנה שלישי אלא ינחנו לירשו ב' מדרב אחא דירושא אין לה הפסק אע"פ שזכה שני אמר הראשון שזכה מחמת מחנה ולא היה ראוי לירשו והכא נמי הכי הוא ואף אם מת הבן ראשון וצוה הצנות בחלקו הלא זכו בהמח הלשון של ירושה וסנה הן ראויים לירש ואין להם הפסק וכן אמר רבא בחלק הבן שזכו בו הצנות ירושה אין לה הפסק וכן אמר רבא בחלק הבן האחת קודם האחרת יש לומר ק באותו חלק שירשה מאחרת שאין לה הפסק אמנם אם אחת מן הצנות מחה באחרונה בזה יש לומר שבחלקה שזכתה מחמת מחנה האב בלוואה ולא היחה ראיה לירשו שזכו שלישי הנכסים מסולקים הספרים המיוחדים לכן בזה אין ספק שבאותו שלישי זכה בהקדש במחיתו שהרי אין מקום לומר בזה ירושה אין לה הפסק. ומ"ש הרמב"ם ז"ל (פ' י"ב) ז"ל שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחריו לפלוני והיה הראשון ראוי לירשו ופירש ואמר לא ירושה אני נתן לך שאין לה הפסק אלא במתנה והרי הפסקתיה השני קנה מה ששייר הראשון ע"כ אינו רואה בלוואה זו זה הלשון גם שאין טעמו ברור וכבר השיג עליו הרשב"א ז"ל וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל בתשובה שלא מלא דרך לשכיב מרע להפסיק הירושא מן הראוי לירשו מאחר שזכה בה גם בגמרא נראה הפך סברה הרמב"ם ז"ל בזה דאמרינן התם אמר ליה רבא לר"ז והוה אפסקיה אל"ה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ועדיין לריק עיון בלוואה זו מפני שכתוב בה קנין וקני"ל כשמואל דאמר (ב"ב קנ"ב) שמה לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתת דהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו כשמואל דקני"ל כותיה בדיני וא"כ כל לואה זו בעלה וכשאר כל הנכסים בחזקת הירושא כיון שלא כתבו וקנינא מיני' מוסף על מחנה זו דהוי הקנין ליפות כח המקבלים וכמ"ש הר"ם ז"ל (פ"ח מהלכות זביה ומתה) ואפשר לומר בזה שמה שכתוב בלוואה שאמר הקנין שאלוהו אם הוא קיים בזה בלוה שיעשה בנכסיו ואמר שהוא קיים כל מה שאמר וזהו שיעשה קן שזכו כדי שיחיה הקנין ליפות כח המקבלים ולזה כיונו וראוי שיחיה עדי בלוואה שאליהם על זה ונאמנין הם לבאר דבריהם בצנות המורים זהו מה שנראה לי בזה ומתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה:

תשובה

בפרק כיצד לולין (עד.) הביאו סייעתא לרבה דברי מולייתא מדקאמר רבין סבה טפלין גזלל לרז ואמר לן אי מעלי טפלי כב לי דאיכיל דהלמח אמרי' כבולטו כן פולטו ודמו ההיא כסמיהא פירוש בעיסה של בלח שהוא גם ואינה נדבקה כל כך וכחול הוא ואיכא למימר ביה כבולטו כן פולטו טפי מבמולייתא והקשו והוה רבא חיקלט לבי ריש גלותא ופעלו ליה בר חוזא ואמר חי לחו דחיותיה דויז כוזא חוזא לא אכלי פירוש שהיה לכן הצלק אלמלא לא אמרינן כבולטו כן פולטו ותיירו החם בחיורתא דשריר פירוש קמה מנופה ולכן והוא דך ומחדבק יפה ואינו פולט מה שבולע ומסקנה בגמרא הילכך דסמיהא בין חסמיק בין לא חסמיק שרי דחיותא חי זיג כוזא חוזא שרי ואי לא אסור דבאר קמחי חסמיק אסור לא חסמיק שרי כל זה כתוב שם בחותה סוגי' וכל אלו החלוקין כתב הרשב"א ז"ל בספרו. אמנם באר שכל זה בצער שלא נמלח כמו שפירשו האחרונים ז"ל בדרך זה כל ה"ה סוגי' דמולייתא אבל בשר שנמלח והוכשר לקדרה בכל ענין מותר שכל דמו יא ע"י מליחה ומה שיואל ממנו אחר כן אינו דם אלא מראה דם וקרו ליה חמר בשר ועל דעה זו נהגו לסמוך שטופלין הבשר אחר שהוכשר לקדרה ואין מדקדקין בקמה הצלק אבל לדעת הרמב"ם ז"ל שכובר שאף לאחר מליחה והדחה והוכשר לקדרה עדיין לא יא כל דמו ופירש כל חותה סוגי' שצ"ל כיצד לולין בצער שנמלח בראוי גם כהוה דהטופל לריק לדקדק בקמה הצלק אפי' בצער שנמלח כדי הכשר לקדרה מ"מ נראה מלשונו שאין זה אלא להחיר הצלק אבל הכשר בכל ענין מותר מאחר שכבר נמלח והוכשר וזה מה שג"ל בשאלותיך ומתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה:

מאדקה לרבי יצחק הסופר הרוי אבן חכם

קסו שאלה שביב טרע שצוה מחמת טיתה והיה לו בן ושתי בנות ונתן לבן בתורת ירושה פרים ידועים בספרי הקדש שהיו לו ושאר כל מטלטליו ונכסיו הניח בחותה המתנה בין הבן ושתי הבנות שיחלקום בשווה חלק בחלק ושאר ימות א' מהם שירשו הנשארים מהם בחיים בשווה ואם ימותו שנים מהם ירש הנשאר בחיים הכל ואם ח'ו ימותו שלשתן יהיו הנכסים מחציתן להקדש בית הכנסת הידועה לבן חכם ויחציתן לירוש הבא מחמת ירושה והקרוב קרוב קודם כל שיהיה יהודי ולא מומר וקבלו העדים קנין על כל הנזכר בצוואתו במנא דבשר למקניא ביה והעידו דמנו ברעיה אתפטר לבית עלמיה ותוך הדרש למיתתו סתו הבן ושתי בנות ובא מאשכנזי"א יורש קרוב ושואל כד הנכסים מחמת ירושה ואומר שאין ההקדש קיים ושהוא יקח הכל ושאלת להודיעך הראוי לעשות מן הדין:

תשובה

עם היות שלא בחרת זה הקרוב הבא לירש מה עושה אני אבאר לך אין ספק שהספרים המיוחדים שנתן המורים לבנו בחורה ירושה בכלל זוכה זה הירוש הקרוב ואין להקדש חלק בהם לכיון שהן היום

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קסח

לו

משום מחנה על מה שכחוב בחורה לחקה משפט שנראה מלשון שאין בדבריו כלום. עוד הארכת שאין לבעל הלוואה מחמת הנחות הכנות כיון שהיו בלשון מחנה וכן אין לבעל מחמת מה שהניח להפקד. אחר מיתתן לפי שלא עקר ירושה של תורה ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואין זו טענה אלא שגם הפקדן לבן מחנה הוא וכחצת בזה שני דפין ללא לורך. שאין זה עיקר הדין ובשלמא אם השואל הודיע אותך שהיוגם מחזוק באלו הטענות אז היה לך להשיב עליהן אבל שתוליה מלבד בעד היורש טענות של תורה כדי לבעלם אין זה כי אם יניעה לריק ואצדן הגייר. אח"כ באת לעקר הדין והבאת מש"כ הרמב"ם ז"ל שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחר כך לפגוני והיה הראשון ראוי לירשו ופירש ואמר לא משום ירושה אני. ונתן לך שאין לה הפסק אלא משום מחנה וכרי. הפסקתיה הב' קנה מה ששייר הראשון. וכו' והבנת מדבריו. דאף אם לא יבאר המלוה בלשון ענין הפסק אלא שיאמר לא משום ירושה אלא משום מחנה שזכר די וזה אינו. שלמי שראוי לירשו כשאומר לא יירש לשון גרוע הוא שהאומר פלוגי בני לא יירשני לא אחר כלום והכיר דחמו שקל לבני כשנתן שאלו מה יירשו אחריהם החתים הירץ בה סר"ם ז"ל ב' הירוצין האחד נתן הנכסים ביד שליח וזהו הנכון שהכסים בו הרמב"ן ז"ל משום דיעשה שליח מה שהשלים בידו. והכי משמע לישנה דקאמר חנו לבני שקל בשבת והתירוצו השני הוא לפי שלא נתן להם כלל שאר נכסים אלא אותן שקלים לבד ושאר הנכסים לא הורישן להם כי אם לאחרים אחר מות בניו ובאותן שקלים שנתן לבניו כל ימי חייהם הרי אין להם הפסק ושאר נכסים הרי לא זכו בהן בניו כלל. מכאן נראה כי אם האחרים אחר מות הבנים וזהו דרך רבינו הרב בן מאגש ז"ל וגם הרב בן מאגש ז"ל לא הלך שיאמר בשקלים. לא משום ירושה דכיון שאמר חנו כבר אתו ראויין שלא משום ירושה אלא הטעם לפי שלא הוריש לבנים בשאר נכסים אלא הורישן לאחרים אחרי מות בניו. וגם בזה נסתפק קצת הרמב"ן ז"ל שאף אם לא זכו הבנים בשאר הנכסים מכאן נראה. מ"מ כבר זכר בהם על כרחו בירושם דממילא וכיון שזכו בה מדין תורה י"ל בהם ירושה אין לה הפסק והרמב"ם ז"ל הכוה לדין זה של האומר חנו שקל וכו' גם הנותן כל נכסיו לראוי לירשו ואחריו לפגוני שאם אמר צפי' לא משום ירושה אני נותן לך שאין לה הפסק אלא במחנה וכרי הפסקתי' השני קנה מה ששייר ראשון ואין הדמיון נכון וכבר אחת רואה שהרב בעל מגיד משנה לא שנה דעתו בזה ולא הזכירו בלשון רבינו בדרבו רק אמר שזה הירץ המחבר לקושיא הסייא והירוצין אחרים נאמרו בזה והף לפי דעת הרמב"ם ז"ל בנותן נכסיו לראוי לירשו צריך שיזכיר בלשון שהוא כדי שיזכר צפי' טעל הפסק הוא מכון שאם על בונתו לבד היינו סומכין הרי כל האומר. ואחר כך כבר אתו רואים שטונתו להפסיק אלא שאין סומכין על הכוונה לבד אלא ח"כ יפרש. ומ"ש בלוואה זו אין נראה כלל טעל הפסק הוא מכון אלא שלא יוכל הבן לנבוע מחמת ירושה בשאר המחנות אבל אם לאחר מיתת בולס יבא הקרוב לירש מדין ירושה אין לה הפסק בזה לא לזה המלוה כיון שלא פירש שיחיה. לה הפסק בלשון הרמב"ם ז"ל. וגם דינו של הרמב"ם ז"ל אינו נכון וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וגם הרמב"ן ז"ל לא הזכיר בחירוק הקושיא הסייא זולתי חירוק הרב בן מאגש ז"ל וגם זו נסתפק ותירוצו ליד שליח וכו' בחר. גם מלשון סגמ' נראה שהפילו כשדעת הנותן להפסיקה לא יועיל דרחמנא אמר אין לה הפסק גם הרשב"ה ז"ל בחשובה לא מלא דרך להפסיק הירושם אלא בנותן במחנה בריא בקנין ואומר ואחר כך מעכשיו לפגוני אבל במחנה שכיב מרע חפ"י בלוואה ואחר כך מעכשיו לפגוני אין לה הפסק והכיר ראה מדאמר רב הונא (ב"ב קל"ג) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר ראשון אם ראוי לירשו נוטל משום ירושה ואם לאו נוטל משום מחנה ופרש"י הסם דלענין הא דרב אחא בר עוא אמר הכי דאמר ואחר כך לפגוני אם ראוי לירשו נוטל משום ירושה ואין לה הפסק חפ"י דרב הונא גופא סבירא ליה בטובדא דסבבא (שם קכ"ה) דהאומר אחר כך בלוואה מעכשיו דמי. מכל אלו הטענות לא רחיה להפסיק הירושם מן הקרוב הבא לירש ולחמה להקדש וגם שכל ספק אין להוליה הירושם מחזקה וזולת בחלק הבח המחנה בחתונה שזכתה בו מכח מחנה האב ולא היחה ראויה לירש והיה הפקר לו להפסיק מחתנה ולזה זכר ההקדש. בחלי החלק ההוא כמו"ש בחשובה. עוד הארכת והרביע לישא וליתן במ"ש בלשון הלוואה שהנשאר אחרון. בחיים יירש הכל ואחרת שאע"פ שהוא לשון ירושה כיון שמחלה הזכיר לשון מחנה הרי זה מועיל להפסיק הירושם והבאת ראיה מכאן בין בחתלה בין בחלמט בין בסוף משום מחנה דכרי קיימין שאינה ענין להפסקה כלל אלא שהנותן לז' בל' ירושה אם מזכיר גם לשון מחנה דכרי קיימין ונחלקו בגמ' (ב"ב קכ"ט) אם לשון מחנה לאחד מועיל גם לאחר שאמר בלשון ירושה אבל לענין הפסקה הירושם אין ספק שאין לבן מחנה הנכר למי שאין ראוי לירשו יועיל להפסיק הירושם מירושם הראוי לירשו ואפי' חוק כדי דבור ואין חנו אומרין שאף אם הזכיר לשון מחנה בתי שראוי לירשו בעלמו אינו אלא לשון ירושה וירושם אין. לה הפסק וכבר סוכחתי מהכיר ברייתא דמיתתי בגמרא נכסי לך ואחר כך יירש פלוגי ואחריו יירש פלוגי מה ראשון קנה שני מה שני קנה שלישי דכעין לזוקומה בשני ראוי לירשו ומקשינן מה שני אחרי קנה שלישי דהוה לן למימר יתנו לירשי שני מדרב אחא בר עוא חפ"י שזכה שני מכח ראשון שזכה מכח מחנה ולא היה ראוי לירשו. גם אומר הרמב"ן ז"ל דאפי' אם שלישי ראוי לירשו לא קנה דהא כי אלעריכין [ח] רמ"ה ח"ה ב' ר"ג טפ"י כ"ה : ב] רמ"ה ח"ה ס' ל"ו ס"ה :

לזוקומי בשני ראוי לירשו כי יוכי דלוקמי בלשון ירושה ה"ג אלעריכין לזוקומי בשלישי ראוי לירשו ואפי' הכי אמרין דלא קנה שלישי אלא יתנו לירשי שני ירושה אין לה הפסק. גם מה שאמרת שהשלישי עדים חתמו בשטר הלוואה הם יכולין להיות דיינין כל שנתפית הלוואה ביום י"ג בזה סברות שהר"ם ז"ל כתב דדוקא גכנסו לבקר אבל נודמנו להעיד אין נעשין דיינים דאין עד נעשה דין ואמר שכן דעת רש"י ז"ל זקנו וכחצת הרמב"ן ז"ל וז"ל ומיהו בשומנו פשרים לעדות נראה הדברים בדברי רש"י ז"ל ור"ם תלמידו ז"ל דכיון דשוניכו לאינהו גופייהו עדים פסולים לעולם לדין ואפי' היו שם עדים אחרים עכ"ל : ואע"פ שערב היודע נעשה דין בדיני ממונות בשאחרים מעידים לפניו וכו'. בשלא נודמן להעיד אבל נודמן להעיד מעתה אין נעשה דין ובכחן חף אם נכנסו ממעלהם. הרי בקש מהם המלוה שיעשו לו לואתו עוד בכבר כחצו לוואה עם כל לישנה דסהדי וחתמו בה ומעתה אין נעשין דיינין שהרי ר"ט כוחצין ר"ט עושין דין אמרו כוהצין ועושין דין לא אמרו ועוד מה יכויח ההקדש בין שיהיו אלו דיינין או אחרים אם יש ספק בלוואה והדין נותן טעל הספק אין מוליאין הירושם מחזקה כיוכלו אלו לדין שלא כדון ר"ט עושין דין אמרו עושין שלא כדון לא אמרו. גם בענין הקנין כחצו בלוואה מבלי לבון יפוי כח הארכת לומר שהסופרים בזמן הזה אינן בקיאין בדינין ומה בין שכיב מרע ובין מלוה מחמת מיתת או חולה חוק שלשה ימים או קצת עליו החולי ובין שהלוואה בלשון עברי או בלשון ערבי ומה לו בכל אלה והלא בכל לבון דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמי מתקנת חתמים וכן כל שמוסיף להקנות כדרך מחנה בריא. אלו חוששין שמה לא ר"ט נהקנות בדבור לבד אלא בקנין כדרך הצריחים ואפי' שאפשר שאין זו כונתו כיון שיש למצא לזה אין מוליאין מחזקה הירושם אלא בראיה ברורה שיבאר המלוה שאינו מכון אלא ליפוי כח המקבל וכבר פירשו לו בגמרא היכא דמי מייסא את כחו כגון דכתבי וקנינא מיניס מוסף על מחנתא דא וכבר נראה מלשון זה שהמחנה כחובה ראשונה וקנינא מיניס לבסוף ואפילו הכי צריך שיבאר מוסף על מחנתא דא ואם היה חלוק בין כשהקנין נזכר בהחלת הלוואה או בסופה כאשר אמרת ח"כ כשהקנין נגמרה דשמואל אדשמואל ולא אשכחו פיתרי אלא במיפס את כחו וגם פירשו כי די דמי למס לא חר"ט כאן כשהקנין בחתמה כאן בסוף אלא ודאי שאין בזה חלוק. ומ"ש ב' בחובן משפט (ס'ר"ג) שש"כ במסדר לוואה דדבור ואחר מוכן מלוה לכחצת לא נכתבון אלא לזכרון בעלמא לא אמר זה בקנין אלא בלוואה כחצו שלי בגמרא גם בזה צריך יפוי כח כגון שיאמר ואף כחצו וכו' אפשר שאם לאחד שסדר כל עניניו בלוואה ונמך הוחה לזה לכחצת לא נכתבון אלא לזכרון אבל בלוואה ב"ש בה קנין אין ענין הקנין לזכרון וגם בעל ספר המלוה כתב יוצר מבואר שכתב שח"ל יפוי כח לומר ואף כחצו אלא דוקא כשהכתבון להקנות בשטר אבל אם לא נכתבון להקנות אלא שיכתבו לזכרון דברים בעלמא להיות לראיה כמה מניח לכל אחד מחתמו קיימת ואין לחתמה מחנה דין שטר כלל נראה מלשון שהמלוה מזכיר בלזכרון דברים הוא מכון גם חשובה רבינו האי גאון ז"ל שהשיב והאי דכתבו בני מקומכם לכתוב בלוואה ש"מ וקנו ממני וחששת שמה שטר זה לאחר מיתת לא תחוש שאין בזה הזמן מי המחזקון להקנות בשטר אלא בלוואה בעלמא הן מקנין וראיה בעלמא הוא לאו רבינו האי חתים עלה ואם היא חתמה לא הוה משתמט. הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל לכתוב זה בחצוניהם וגם לא אחר מן האחרונים ז"ל ובלם כתבו בהדיא דמחנה שכיב מרע ש"ש בה קנין בעלם דין אמר. ואפשר כי רבינו האי ז"ל לבני המקום שהוא שכלם נכחו בן היחה כונתו [ח] לא לשאר המקומות וזה חמת וי"ב : וגם מש"כ כיווא בזה בשם גאון אחר שלא ידעו מי הוא חן לנו להכיר תלמוד ערוך שבידיתו והרי"ף והרמב"ם ז"ל והרמב"ן והרשב"ה ז"ל וכל המחברים ז"ל ונך אחר דברי נבילות ועוד שכל ש"ש מחלוקת בדבר הנכסים בחזקה הירושם וכבר כתבתי מהו הלשון שאפשר לומר ש"ש בו יפוי כח בלוואה זו אך אם יבארו בן העדים :

ומה שאמרת כנגד הטענה שטען הירושם לבעל הלוואה מפני שאחד מן העדים חזן וסופר הקהל והיו נוגע בעדות בענין ההקדש יפה אמרת מכח חשובה הרמב"ן והרשב"ה ז"ל שכל עניני הקהל אין לריבין להביא עדים מהון לעיר ושוד יש לומר שאפי' היה נוגע בדבר כדבריהם ויהיה פסול להיות עד או דין עד שיסתלק מן הזכות שהוא כדאמרין בפרק חזקה (מ"ג) ולסלקו בי תרי מיניסו ולידייטוס מ"מ אין הלוואה בעלם בשביל זה שהרי שלשה עדים היו בה ודי עדות בשנים הנשארים ואין לומר בזה נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בעלם דכיון שאין פסלותו אלא מחמת שהוא נוגע בעדות וכו' כבעל דבר לא נלטרף עם האחרים כלל כדי שיבעל עדותן בלרופו מפני פסלותו דששלמא אם היה קרוב או פסול מחמת פסול אחר היה אפשר לומר שיבעל עדותן בלרופו וגם בזה י"ל שכיון שהוא עדות בשטר הפסול חתם מעלמו לאחר שנכשר השטר כמו"ש זה למפרשים ז"ל חתם בבעל דבר עלמו לא שייך למימר ביה לא עד ולא דין כיון שהוא בעל דין ולכן לא נלטרף עם האחרים. דהכי נמי אמרין בפ"ק דמכות (וא"ו) גבי נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בעלם דמקשינן חתם בגמרא נרבע יטיל הרוב יטיל רובע יטיל הרוב יטיל ומתרינין במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר בחזקת שאפשר להיות עדים אם הם פסולים פוסלין האחרים בלרופן אבל הבעל דבר עלמו לא חל עליו שם עדות כלל כדי שינטרף עם האחרים ולפוסלן בלרופו [ב] ומעטם זה אמרו הראשונים ז"ל דמשום הכי אמרין :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קסט קע

שבועה ואצ"ג דהיא דריש פרק אצ"פ מיירי בשיחון לה בעל לאמריה כחובתה דרי כל שכן מדוגייתיה דרי הן מיוחדין לה סהרי יכולה לומר כלי חיי טעלת ואין בעל יכול ללקח בדמים משום שבה בית חניה כרב יאודה דסבירא ליה הכי בפרק אלמנה לג"ג (סו:) וקו"ל כחיה חבל בשאר נכסים כיון שלא נשבעה ומתה אמרינן בכו דינא דרב ושמאל דאין אדם מוריש שבועה לבניו - אמנם זכו בשאין נאמנת בשער הכתובה בין ממנו בין מורשו חבל אש יש נאמנת בפירוש בין ממנו בין מורשו כמו שרגילין לכתוב עתה בכל הכתובות אין מקום כלל להסיר דרב ושמאל אצ"פ בשאר נכסים סהרי לא נאמנת שבועה כיון שהבעל האמנה עליו ועל יורשיו ודעת הר"ף ז"ל דאצ"ג דאפיקא הלכתא בכתובות פרק הטובח (פו) כחבל שאין נאמנת מועיל לעקר תקנת חכמים שאמרו הכל ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא שבועה היינו בכתב כגון נקי מדר ונקי שבועה חבל אש אמר בפירוש בין ממני בין מורשי מועיל דתנאי שבממון הוא - וכן דעת הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל ואפילו לדעת אוחס שפוסקים שאין נאמנת מועיל לעקר תקנת חכמים ואצ"פ הנהיג בן בפירוש - מכל מקום זהו כשהמלוה הוא חי וצ"ל ליפרע מן היתומים שצריך לישבע חבל כשמת מלוה אין יורשיו מפקדין ולא דייקן להו כדינא דרב ושמאל דכיון דדיינא דעבד כר"א עבד הכא שיש בו נאמנות עבדין לכתחלה כר"א דכיון דמדינא מהני נאמנות אלא דרבנן עשו חוק לדבריהם שלא לעקר תקנתה בתנאי הכא לא דייקן ליה כחרי קולי קולא דר"א וקולא דרב ושמאל דהאמרין עלה הס"ס (שבועות מתו) הכו דלא לוסף עלה - וכ"כ הרב בעל המאור ז"ל בס"ס חכמי נרנגא וסברא נכונה היא ולכן כדון זה אש יש נאמנת בפירוש בכתובת הזקנה בין ממנו בין מורשו מבינן אותה לכן הכתובת מתנת הזקנה מכל הנכסים אף לדעת החולקים על הר"ף ז"ל דכיון שמתה ולא נשבעה דייגי' לכתחלה כר"א דאמר הס"ס יורשין נשבעין שבועת היורשים ויטלין זהו מה שג"ל וחתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

קע לנכבדים גדולי קהל ברשך י"ש ציו

כתבכם האצילים יצ"ו הגיעני על דבר הנבלה שעשה אהרן סופר שחשב להערים ולקדש בכחש ובפרסות בת ישראל ויצא קול זה לו כשלוש שנים על נערה אחת מבני קהלכם שנתקדשה לאהרן סופר ע"י אביה והייתם בוים לדבר ומהבילים הענין כי כשהיו ספרים לכם איך היה הענין הייתם סבורים שלא היו אוסרין זה אלא דרך שחוק והתור להתלוצץ ולהלעג על אבי הנערה והקול היה הולך וחוק עד שזה לו כשלוש חדשים שלא אהרן הסופר הנזכר כתב לאחד מבני קהלכם מחלה פניו שירדע לרבי שמואל חלאו ענין הקדושין הנזכרים ואמר עם הספר כי בהיותו באלגווי"ר קצת אנשים היורעים ספר ומבינים בכל פרע שאלוהו על ענין בת סוסן אורות הקדושין ושספר להם הענין ולא שינה דבר ושם אמרו לו שהיא צריכה נט ססנו והיה דעתו אז לשאול את פי ונחפו לכת ולא שאל ולכן שידבר עם רבי שמואל הנזכר שירדע אלי הדבר ואל יהי בו לדבר כי אין זה דבר קל אבל הוא חסור ודבר זה תלוי בצוארכם ואם ירצו שיתן נט קבל עליו לתתו והנה הוא פסוד מעונה - עוד הודיע בזה הכתב שהטבעת ההוא שנתן לו בתורת קדושין מאותה שעה שהסיר אותו מידו ונתנו לו בראש השנה שוב לא ראהו ולא לקחו ועון זה הסיר אותו מצוארו ותלה אותו בצואריכם ואילו הקדושין זה להם כשש שנים והיו שם יהודים הרבה לפניכם באותה שעה שלקח סוסן הנזכר הטבעת ואמר לו הרי בטבעת זו נתקדש לי בולארה בתך ונשלח וקבלה ע"כ תורף הכתב - ורבי שמואל חלאו כראותו הכתב נתייעץ עם ראשי הקהל וצוו לו לכתוב בשם הקהל יצ"ו לאהרן הסופר הנזכר כי הם העדים שהיו באותו מעמד וסי' הם האנשים שאמרו לו באלגווי"ר כי צריכה ססנו נט והשיב לו כפי הכתב הראשון ולא רצה להגיד לו מי הם האנשים שאמרו לו באלגווי"ר והוסף בזה הכתב לאמר כי לאחר שהיה המעשה שלקח הטבעת האיש ההוא והוא אמר אליו בעת אשר לקחה הנה היא בתורת קדושין לבולארה בתו וביום המסרת שהגיע הדבר לאנשי ביתו ולאשתו היתה קטטה ומחלוקת גדולה ביניהם על אשר עשה זה והסופר ההוא לא היתה לו ידיעה בזה - ועוד אמר בזה הכתב שהוא סוסן לעשות מה שיהיה בדין ישראל ואינו ספקיד בזה ואין לו רצון לא בנשואין ולא בגרושין כי מרוד הוא בינינו ובעמלו כרי שילמדו בניו בבית הספר ועון הנערה הוא ססיר מצוארו כי הוא סוסן לקבל עליו דין ישראל כראוי לכל בר ישראל - ועל ענין הקדושין אשר שאלוהו סי' הם לא רצה להגידם ואמר שימילו חרם חסור על כל מי שירדע עדות בזה או רמו עדות ואו ידע האמת שאין שם אדם מישראל שיעבור על החרם אבל הוא לא יודיעהו לעולם מי הם זה תורף הכתב השני - ונראה לכם ססנו כי עורנו סחוק ברשעו ואתם עשיתם כדבריו והסלתם חרם בספר תורה על כל מי שירדע בקדושין אלו איך היו שיבא ויעיד כמ"כ בשאר המעשה ב"ד מקבלת העדות כי מתחלה חקרהם וירדעם שהיו באותו מעמד שני עדים והם רבי עמרם ב"ר יעקב בן ברוך רבי אברהם ב"ר יצחק נמאלה בקשו הב"ד לקבל עדותם בשבועה בס"ת ולא רצו העדים ההם לישבע מיראת עונש השבועה בשום פנים וכדי שלא יהיה מחלוקת בין הקהל על זה עשיתם חרם חסור בס"ת ביום שבת בדרך כלל על כל מי שירדע בקדושין אילו איך נתנו ואין היה הדבר ובפרט מה שהיה באותו מעמד אם לא יגיד ונשא עונו וחול עליו החרם ושלא יעדים באותה עדות וכו' וזה היה במעמד כל הקהל או רובם וביום המסרת קבלו הב"ד שני העדים הנזכרים זה שלא בפני זה ושניהם הסכימו לעדות אחת אמרו כי היו בשוק אנשים הרבה מבני קהלנו מערכה מול מערכה אלו מצד זה ואלו מצד זה והיה רבי אברהם נמאלה הנזכר יושב ובצדו היה אהרן הסופר הנזכר יושב וכיד ר' אברהם הגו' היתה טבעת אחת של נחשת ובאמצעיתה גרונר של כסף והיה משתדל אהרן הסופר להוציא הטבעת

אמרין בפרק הזקק (מג) גבי הנו מנה לבני עירי דמכני סלוק שיסתלקו שנים מחלקם וישידו ולא פסלין להו משום דבעינן חתלתו וסופו בכפרות משום דקודם סלוקם כיון דהו בעלי דבר לא שייך בהו עדות כלל ולא מיקרי עדים פסולי' וכי נסתלקו הסתא הוא דהו עדים ותלתין וסופו בכפרות הוא : **קסט עוד** שאלת בדין שבא לפניך יעקב נשא לאה פת יעקב ולא עשתה לאה טביינא מכתובתה ונשאר הנכסים שהיתה האלמנה נזנת והיורשים מטפלין בנכסים שהיו בת אחת וכן גדולים באה הנזרה ונתפרדה חבילה והלכה האלמנה לעבר הים וסתה וצותה והניחה בתורת ירושה לבנה חצי כפולה והורשה בתורת מתנה אם היו לה נכסים לכן בתה - בא בנה וסען לפניך שאמו לא היתה יכולה לצוות ולהניח מאומה לשה אדם כי היא לא נשבעה שבועת אלמנה ואחר שלא נשבעה אין יורשיה יורשין כתובה והוא יורש הכל וכן הכת בעל הפתנה פוען שזקנתו נשבעה שבועת אלמנה באותה הארץ ובשעת הנזרה נאבד ססנו שטר השבועה שנשבעה לפני ב"ד כי הם בארץ מדיקתם כי אינם יכולין להביא ראיה ושהוא סחוק בסתנתו ועוד שאפ"י אם תמצא לומר שלא נשבעת שעדיין לא נכתה כתובתה ומה שמורישתו נותנת לו הם נכסים שהיו לה ממורה מעשה ידיה מאז עד עתה שיש לה כמו פ"ו שנה שהיא אלמנה ושהצואה שעשתה זקנתו יהויק בסתנתו עם היות שאין שם אלא סמלטי' - ונסתפקת אם טענת האונם מהנזרה שנאבדו שטרותיה יועיל לבעל המתנה וידחה הבן אם לא גם אם טענתו שהנכסים הם שלה ואינם שלו מירושתו תועיל לדחות הבן ואסרת שבטענה זו האחרונה ברור לך דהמוציא מחבירו עליו הראיה איך נכסים אלו הם מאביו ושתפסה אותם בפרעון כתובתה קודם שנשבעה ומתה :

תשובה

לפי מה שכתב בשאלה שלחה לא עשהה גוביינא - מכתובתה אלא שהיתה נזנת מן הנכסים והבן והבת היו מטפלין בנכסים אין טענת בן הבת הכא להחזיק בנכסים מכח מתנת אביו זקנתו כלום כמה שטען שהנכסים הם שלה שהיו לה ממורה מעשה ידיו סהרי כיון שהיא היתה נזנת מן הנכסים מעשה ידיו ליחומים כמו שהיא מצוה במשנה וגם מותר ממונותיה ליחומים חבל היה יכול לעטון שמליחה מלאה סהרי מליחה לעלמה כמו שכתוב (נריש פרק אלמנה נזונה) - אמנם זהו במה שבידע עון סא דאמרין בפ' הזקק (נ"ב) כחשה הנושאת ונתנת כחך הכית והיו חנוה ושמרות ונללות על שמה דפליגי רב ושמאל דרב סבר עליה להביא ראיה שהם שלה וממנו' שירשה מתארים ושמאל סבר דעל היחומים להביא ראיה וקו"ל כרב ואמרין הס"ס דאמר שמאל ומודה לי חבל שאם מתה על האחין להביא ראיה וקו"ל הכי דענינן להו ליחמי ואצ"ג דאיהקף רב פסא מי טענינן ליחמי מאי דלא מני טעין חבוהן וסלקא בקושיא חסילו ככי קו"ל הכי וכן פסק הר"ף ז"ל ור"ח וסרמב"ם ז"ל (נפ"ע מהלכות נחלות) וכן בספר ח"מ (בסימן ס"ב) וכן הס"ס הרשב"א ז"ל וטעמא משום דאצ"ג דבעלמא לא טענינן ליחמי מאי דלא מני טעין חבוהן סכא כיון דאפשר דאלו חבוהן סוס קיים סוס מייחי רחיה אלא דהכי לא ידעי מאן ידע במילתא דחבוהן וגם השער יולא בשמו משום הכי על האחין להביא ראיה ודין האלמנה הנושאת ונתנת ודין אחר מן האחין הכל אחד - אמנם זהו בחנוה ושמרות היונלות על שמה חבל ככאן שנסכי יעקב סמת נשאר נרשות הבן והבת שהיו גדולים הנה כל הנכסים במזקק יורשיו ואין לאלמנה זכות כהן אלא כמה שקנתה והשמרות היונלות על שמה שאם היא נושאת ונתנת בנכסים עליה להביא ראיה במייה שהם שלה אש שקנתה אותם מממן שירשה או ממליחה ואם מתה אין יורשיה לריבין להביא ראיה [אצ"פ שנושאת ונתנת בנכסים כמ"כ למעלה - אמנם עדיין נשאר לכן הבת זכות בנכסים מכח פתובה זקנתו ואצ"פ שמתה ולא נשבעה עדיין יש לומר שבזכות קיים ע"פ הדרך שאבאר ולא מפני הטענה שטען בן הבת שכבר נשבעה בפני ב"ד ואבדה שטר השבועה באונם הגזירה ולחזק סמקום אי אפשר לו להביא עדים שזו חניה טענה לפי שעליו להביא ראיה ב] ואם לא הכית הססיד ונסתחפה שדכו חבל מלך אחר יש לזכותו שאם יש בנכסים סוס מטלטלין שהיו מדוגייתיה וסס בעין לא היתה היא לריכה שבועה בחייה וטעלתן כלל שבועה דהכי אמרינן (נר"פ אצ"פ) מטלטלי ואיחייבו בעינייהו כלל שבועה וליחייבו בעינייהו איכה פלוגתא הס"ס ומסקנא וסלכתא כלל שבועה וסר"ף ז"ל ב"ר דהיינו דוקא בשטרות שאלו המטלטלין הם מדמי המטלטלין הראשונים שייחד לה הבעל וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פרק ס"ז מהלכות אישות) וכ"כ (נפ"י ח"ח) וז"ל והנכסים עומן שהם נדוגייתיה טעלת אותן כלל שבועה ואין ליורשים כהן דין בעולם אלא ח"כ הוסיפו בחיי הבעל ואם מתה האלמנה כלל שבועה יורשיה יורשים נדוגייתיה אצ"פ שהיא נכסי אהן כדל עכ"ל - ובאר בעל מ"מ ז"ל שאם נאבדה המדוגיית לא נכתה וצאת לנכות מן היורשין לריכה לישבע ואם מתה כלל שבועה והיא אין יורשיה נטלין כלל שבועה כלוס שכבר נחייבו מלוה לבני ליה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ע"כ - ולכן כדון זה אש יש בחזקת הנכסים מן המטלטלין שהביאה מדוגייתיה או אף אש נמכרו ולקחו תארים בדמיתן כיון שאם לא מתה היתה טעלת אותן כלל שבועה אין לומר כשמתה כבר נחייבה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו סהרי לא נחייבה [רמ"א ח"מ סי' ס"ב - ונא"פ סי' נח"ס : ב] רמ"א אצ"פ סי' נח"ס :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קע

יאות בעלים היה כלומר דאם שמעט בפירות שנתחייבם הצעלים או מקודשת דאע"ג דיאות כדי לא קני אלא יאות ושני רשות הרי יש יאות ביד הגזלן ושני רשות ביד האשה וז"ל קנאתו האשה וכיון שקנאתו היא קנאתו ומתקדשת בו אע"פ שלא קנאו המקדש אבל כסחם אין כאן יאות ולא קנאתו האשה ולכן אינה מקודשת ומחוק סוגיא דהתם משמע דגזל דאמריס אפילו בדשדך אינה מתקדשת בו אבל בגזל דידה כגון שחטף סלע מידה וקדשה בו בדשדך מקודשת ובלא שדך אינה מקודשת וסרי"ף ז"ל באר זה בהלכות וכן הר"ם ז"ל (פ"ה מהל' אישות) ואפילו לא היתה הטבעת גזל ביד הארץ הסופר אלא שהיא שאלה בידו שהשאלה אלו בעל הטבעת עדיין לא היתה האשה מתקדשת בה כל שלא השאלה לו בפירות לקדש בה אלא האשה שהרי אין השאלה ראוי להשאל אין ז"ל שאינו יכול לתת וכן נראה מלשון הר"ם ז"ל בפרק הגזל וז"ל הנקם לבית חברו ולקח כלי או אוכל וכיוצא בזה וקדש בו אשה אינה מקודשת ואע"פ שגזל בעל הבית ואמר לו למס לא נתת לה דבר זה שהוא עוב ממה שנתת לה אע"פ אינה מקודשת שלא אמר לו דבר זה אלא שלא להחזיר עמו והואיל וקדש בממון חברו שלא מדעת חברו הרי זה גזל ואינה מקודשת עכ"ל והגה נראה שכלל בלשון הזה שכל שאין הממון שלו אינה מקודשת ועוד שאפילו שהיתה סחורה בינו ובין חברו וחלקו שלא מדעת חברו וקדש בחלקו הואיל וזריכה שומת ב"ד אינה מקודשת דאמרינן ליה מאן פליג לך וכל זה מתבאר שם בפרק האיש מקדש (נ"ב) אין ז"ל אם קדש בחלק חברו והר"ב בעל הסלמן ז"ל כתב בשם הגאונים ז"ל דמתקדש בטבעת שאלה שאם השאלה ע"ד לקדש בה אשה מקודשת ואין לר"ך לקצוץ לו דמים השאלה סתם אינה מקודשת והביא ראיה לדבריו מענין המשאל חלוק לחבירו ליתן לבקר אביו שהוא חולה ומלאו שמה קודשו ונתן לו דמי קרשו ואם לא הודישו שהוא מבקר חולה לא יעט בו (מוע"ק כ"ו) ולזה הסכים הר"ם ז"ל שהמקדש בטבעת שאלה אינה מקודשת אם לא הודישו שהוא חולה אולם לקדש בה אשה כמש"כ זה בספר חבן העזר (בסימן כ"ח) :

עוד יש טעם אחר שאין לחוש לקדושתו אלו כלל לפי שהחוק הסופר כסורק הטבעת לחוקו של רבי סוכן אביו הנערה לא אמר לו כלום עד לאחר התיקו שאמר לו הרי בתיך בולאתה מקודשת לי באותה טבעת ורבי סוכן לא אמר הן אלא שתק וה"ל כו"ל שתיקה דלאחר מתן מעות וקיי"ל שתיקה דלאחר מתן מעות לא כלום היא דבשלמא בלשון הקדושין נאמר לאשה בטענת נתיבה והיא פושטת ידה ולוקחת הטבעת או היא מתקדשת בשתיקה שקבלתה הטבעת או כסף הקדושין היא אודתה כיון שכבר שמעה שנתן לה לשם קדושין אבל אם שקבלה הכסף לא שמעה לשון קדושין אלא אחר קבלתה הכסף אין שתיקה כלום כיון דלא עבדה מעשה דמוכח דניחא לה וזה דלא מחאי בפירות משום דלא איכפת לה וכן פרש"י ז"ל ואמרינן בפ"ק (דקדושין י"ב) הוה גבתי דקדיש בליפתא דאחא אמרו ליה והא ליה בה שום פרוטה אמר להו חיקדוש בהרבעה זוי דלית בה שקלתיה ואשתיקה אמר רבא הוי שתיקה דלאחר מתן מעות וכל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא והביא ראיה לדבריו מבנייתא אחת שהיא באומרת לאשה כנסי סלע זה בפקדון וחזר ואמר שהקדש לי צו וכו' ומתקן בה בין אמר לה בטענת מתן מעות דלא מקודשת בשתיקה ואמר לה לאחר מתן מעות אינה מקודשת אלא"כ אמר אין ור"ב הוה ברית דר"ב יוסע הקשה על אותה ראיה מי דמי החס בחורה פקדון יבניעו ויכלס סברה אי שדינא ליה לחייבנא בכו הכא בחורה קידושין יבניעו ויכלס אי לא ניחא לה לשדינא ור"ב אחא הקשה על ר"ה ואמרו בגמרא שלח רב אחא בר רב קמיס דבניעא שלח ליה אין לא שמיט לן הוה דר"ה ברית דר"ב יוסע אחון דשמיט לכו חושו לה והסכימו כל האחרונים ז"ל דקיי"ל כרבא דכל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא ולא מפלגי בין פקדון לזולתו דהא דר"ב אחאי פריך על ר"ב הוה ורבינא נמי לא חש לה ואע"ג דשלח אחון דשמיט לכו חושו לה משום כבוד רבס קאמר להו דאי משום דניחא אפילו איבו נמי הוה ליה למיתוס וכ"כ הרשב"ה ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל ויש אומרים דשתיקה דלאחר מתן המעות לאו כלום היא אפילו בדשדך דהא בעובדא דבניפתא דאחא כבר נתלית להתקדש לו בהיה לייפחא וזכו כמו שדך אלא דמשום דאמרי ליה לית בה שום פרוטה חזר ואמר שהקדש ב"ד זוי דלית בה וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכבר העירו שני העדים שנתחלה זרק לו הטבעת בחיקו והח"כ אמר לו הרי בתיך בולאתה מקודשת לי באותה טבעת גם מלשון הקדושין עמנו שאמר באותה טבעת קן נראה שלא היתה הטבעת בידו שאם קן לא היה לו לומר באותה טבעת אלא בטבעת זו שאף על פי שאמר קן בדבריהם האחרונים אמרו שאמר בטבעת זו ז"ל שאין כאן טענה לדבריהם הראשונים כי לשון בטבעת זו אובל בין שהוא בידו בין שיצאת מידו כיון שהיא בפניו אבל לשון באותה טבעת שהזכירו תחלה אינו אובל כלל כשהיה בידו ואפילו לדעת סרי"ף ז"ל שכתב דוקא כשבא לידה מתחלה בחורה פקדון הוא דאמרינן דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא אבל כשבא לידה שלא בחורה פקדון זריכה גע מספק כמש"כ זה בהלכות כר"ב הוה ברית דר"ב יוסע ז"ל אין לחוש כלל דהא טעמא דר"ב הוה ברית דר"ב יוסע דאי לא ניחא לה חשדינא ובגדון זה כבר העירו העדים שכשמוע רבי סוכן דברי הסופר הפסיל את בגדיו ושלשן ועבר אותן עד שפלה הטבעת מחיקו ומעל בגדיו לארץ ובספר אב"ע כתוב בסיומן

הטבעת ולהסירה מעל רבי אברהם הנזכר כל כך הכביר עצמו אהרן הסופר על רבי אברהם הנזכר עד שלקחה מידו והיה רבי סוכן הנזכר אבי החורה בולאתה הנזכרת במערה השנית נכחו וענה אהרן הסופר ואמר לרבי סוכן הנזכר פשוט ידך וקבל מידו זה שאני נותן לך ולא רצה לפשוט ידו עד שחלה פניו פעמים רבות ולא ידעו אם פשט ידו אם לא לקבל הטבעת אח"כ ראו שפשט ידו אהרן הסופר הנזכר זרק לו בחיקו הטבעת הנזכר למעלה מבגדיו ותקף זרוק הטבעת לחיקו אמר לו הרי בתיך בולאתה מקודשת לי באותה טבעת וכשמוע רבי סוכן אבי הנערה בולאתה הנזכרת הפסיל את בגדיו ושלשן ועבר אותן עד שנפלה הטבעת מחיקו ומעל בגדיו לארץ וראוהו ששתק רבי סוכן הנזכר כמתל ולא אמר לא הן ולא לאו אבל שתק ולא ענה אותו דבר ואותה טבעת לא ראוה עוד ולא ידעו מה היה סמנה אם נשארה שם שושלת בארץ או אם לקחה שום אדם והעדים הנזכרים העירו כי אהרן הסופר ורבי סוכן היו באותה שעה שחיוו יין קרובים לשכרות וגם העדים עצמם העירו על עצמם שהיו באותה שעה שחיוו יין קרובים לשכרות עד שלא ידעו מה נהיה באותה טבעת ועוד העיר כי תקף זרוק אהרן הסופר הטבעת הנזכרת לחיק רבי סוכן אבי הנערה הנזכרת ואמר לו הרי בתיך בולאתה מקודשת בטבעת זו וראוהו שנער את בגדיו ושנפלה הטבעת בשוק ושלא שחוק פיהו וששתק ולא אמר לו כלום כל אותם אנשים אשר היו יושבים באותו מושב עמדו כלם בבת אחת על הגליות ויקומו לשחק ויאמרו לו הריך שחוק ותתול הרי בתיך מקודשת לאהרן הסופר ולא ענה אותם דבר והלבו להם זו היא העדות אשר העירו שני העדים הנזכרים זה שלא בפני זה ושניהם הסכימו לדבר אחד אמנם אחד מן העדים הנזכרים והוא רבי עמרם ב"ר יעקב בן ברוך הנזכר הוסיף בעדותו ואמר כי אח"כ כשחשבה בא לביתו אהרן הסופר והזהירו והתרה בו ואמר לו השמר לך ושומר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך שכשצטרך לאותה עדות תעיר האמת כמו שראית שאני קדשתי הנערה בולאתה הנזכרת ע"י אביה והשביעו באלהים פן יכחש בה ונשבע על שקר זו היא העדות הנוספת אשר הוסיף והעיר רבי עמרם ב"ר יעקב בן ברוך הוסיף כדו לדבר לעדותו אבל במה שהיה בעת נתינת הקדושין הנזכרים שניהם הסכימו לדבר אחד ולא הכריז אחד מהם את חברו והעדויות הנזכרים קבלו שלשה הדיינים לבקשת וקני הקהל יצ"ו וחתמו שומתם ביום ראשון בכ"ח יום לירח איר שנת ה' אלפים קס"ה לבריאת עולם למנין שאנו סונין באן במתא ברשך דעל כיה ימא מותבא והרי הוא מאושר ומקויים שלמה ב"ר יהודה בן פרות תמ"ך יהודה ב"ר שמואל יצ"ו בוסתה דוד בכר"ר מבוך נ"ע בכר"ר נתן נ"ע גרבוני ואתם הנכבדים שאלתם ממני להודיעכם אם עשיתם שלא כדן לקבל העדות מבלי שבועה ובנקיטת הפך ואם הנערה מקודשת מספק וצריכה נט בדין כל קדושי מסק או אם אין לחוש לאותן קדושין ושאפסוק הדין בזה כי עיניכם תלויות לתשובתי והסיר המכשול מביניכם ופוקה מנתיב קהלכם וכו' :

תשובה מה שקבלו ה"ד עדות העדים בלא שבועה לא יעשו כזה שלא כדון שלא מניו שקבלת עדות יהיו זריכין העדים לישבע להעיד בלחם דהא מוטבע ועמד מסר סיני הוא וטבעת העדות המוזכרת במסכת שבוטות היינו בעד הכובש עדותו ובעל דבר הובטו שיבא ויעיד והוא נשבע שאינו יודע לו עדות או שבעל דבר משביעו והוא עונה אמן ולחייבו קרבן עולה ויורד כשהוא אחר קן אבל בעד שמעיד לא מניו שבוטות כלל אלא שיש מקומות שבהם להשביעם כדי לאיים עליהם אבל לא מן הדין ולא ככאן וסוגין להשביע העדים בקבלת עדות כנגד מי שנחמד על עברה לנזק פן יכשור עדותם להחניף הנחמד ועל מה שראו יאמרו לא ראו וגם העדים עצמם חפלים בזה להיות להם שחוקן פה עם הנחמד שמעידים כנגדו לומר שהטבעת הכריחתו להעיד האמת וזה דומה לעובדא דמרי בר חייק דבפ' המפקיד (ל"ט) ובכתובות (פרק גערה) [כ"ו] דאחא ליה אחא מבי מוזלחא ואמר ליה פלוג לי בנכסי דאחון אחא אמר ליה לא ידענא לך אחו לדניא לקמיס דר"ב חסדא אמר ליה דניחא קאמר לך וכו' אמר ליה ז"ל אייתי סהדי דאחון הוא אמר ליה ליה ליה סהדי ומסתפי מיניס דגברא אלמא הוא אמר ליה לדדיס ז"ל אח אייתינאו אמר ליה דניחא הכי סמוניא מחבירו עליו הראיה אמר ליה הכי דאוננא לך ולכל אלמי חברך ומקבינן הסתא נמי אתו ומקברי ומתרינן תרתי לא עבדי כלומר אף אם מפני אלמותו יראים ממנו ולא יבאו להעיד אמנם לא יעידו שקר מפני פחדו שלא נחשדו על כך ומעט זה אמרו בפרק זה בורה (כ"ט) כשהוא והשוגא אע"פ שפסולין לדון כשרים להעיד אף כי בגדון זה שהיה ככאן הרי להעיד אחת כל מי שידע בעדות זה והוא חסד הוא הטבעת ואף אם היה בכלל כבר יש בזה די לאיים על העדים אף למקומות שבהם להשביעם וזה לחוץ דמילתא שמתן הדין אין לר"ך כלל :

ולענין הקדושין עצמם נראה ברור שאין לחוש להם כלל תחלה שטבעת שנתן לאב בעד קדושי בתו לא היתה מאהרן הסופר המקדש אבל היתה גזל בידו מר' אברהם כמאלה העד כמו שהסכימו שני העדים בעדותן שאהרן הסופר היה משתדל להוסיף הטבעת ההיא ולהסירה מעל יד רבי אברהם הנזכר וכל כך הכביר עצמו אהרן הסופר על רבי אברהם הנזכר עד שלקחה מידו הרי שלא העירו שנתנה לו ר' אברהם אלא שהוא לקחה מידו בהכבירו עלמו עליו וא"כ גזל גמור הוא זה כעין ויגזל את המאית מיד המלרי ומבואר הוא שהמקדש בגזל אינה מקודשת כל שלא שמענו מהגזל שנתחייב ממנו אבל כשהמאית אינה מקודשת כדאמרינן בפרק האיש מקדש (נ"ב) הוה אחת דהוה קא מסיח ברעא במשיכלא דמיא אחא הוה גברא חטף זוזא מחבריה שדיס ניכלס אמר מיקדשת לי אחו לקמיס דרבא אמר לכו לית דתש לה להא דרבי שמעון דאמר סתם גזל

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קעא

ר"ל דכי חיישין לקלא סיינו היכל דנפיק עלה קלם דאתקדשה קדושי ודחי
אבל נפק קלא דקדושי ספק כנון זרק לה קדושי ספק קרוב לו ספק קרוב
לה לא חיישין להאי קלא כלל אע"ג דכי ליכא סהדי כהני אסרין לה
לעמלא כלל גיטא כשהיא דלא איתחוק מילתא חלה בקלא לה אסרין לה
ולכן מכלי חלו כעממיס אין לחוש לקול הסוף כלל והנערה בולארה סנז'
בחוקה פנייה נמורה כמו שהיה קודם לאותן הקדושים של אהרן הכהן .
ועל מה שכתבתם על פעולות אהרן הגזכ' הכשחות ומעשיו התקולקלין תראו
בכתב אחר מה עשינו בזה חזי והכחם רבי דורחן יחד שנינו והתמתי כמי
יצחק בר ששת זל"ס :

קעא קאליר לחכם מאישמרי בונדיש בונדי נרו

חרש מלל יפה עקף אשכר הורס ואשכר הונק ומאנפת העמם נקף נלה דורס ונלה
מקיים מחיל בשבח ומסיים מאיר להבין משכן לו עסק נשמה לעם עליה מחכמה
ומחיים כהם חספתי התעודש ישב וכהרי רבן הרבנה בישיבה ועל יד קצף לכה
בגדי ישפ עשה מעיל דקה כנפך כסיר ויאלום משוכן בולארו ילין עזז וכבוד ליה
מן עסק ונדנד ולנור ופועמו נשפו ומאלו וכל חילו הסביד הוא הנכבד החכם ה"ר
יהודה ב"ר דוד י"י אליהו עמו ויפנה את שלמו וינחהו במעגלי דקל למתן שמו .
אנרקה היקרה והחמודה מכל כבוד עגודה כלשם שנו אודם ספדה הניפתהי אלופי
ומידעתי אנוש כערכי מה נמלנו מליחותיה לחכי ומה ענמו ראשי אמריך כמה השנינו
את רוחי אמנו את ברכי ראייתיה כראות הדד סניך וזוהר המונחך אשכבה שובע
שמחות נעימות כי ידעתי בשלם סניך ומעונתך שלום אלה ושלמה משנתך ואם לנת
בעמק כפלים ונחמי דברייתא אהם עוסק והחמן שמך עפר את כרמו עודר ובולר
את יחימי מוסק פודך מחזיק ברים וחורה ופומך מניסא לינוו סוסקי יש לאל ידך
שמאל דוחה ציר כמתלו ואם חילן וימין מקרבה אוהבה את הרבנות ובעמקה של
הלכה לן ולשתי שולמות אהם עוכה הוא להו והא לן מואלך מלא חיים והמחיה זה
פעמים את גבוה ספדה מעבוד בשלם ומחיוו בלוי תראה מעל שמים כלור החמה
שנפתיים כי תלמוד ערוך מאתמול כפוך ועל ראשך עפרה זכב הסבנה גדולה
והכריך ולשול ממני ומולתי לא היית נריך ונדבר המסורכס אין להאריך אבל
אתרי שכן גזרה נשך וכלוק הקרל ואנכי אעך אששה נח למעך :

וזה תורה השאלה זה כמו ד' שנים נאספו כל קהל קאליר בבית הכנסת
הגדולה והסביבו והחרימו בתום המד שלא יצחק שום איש ואשה
לשום צחוק של דאוו"ש לא בעדו ולא בעד אחר ולא אחר בעדו והעובר
עונו ישא וכל ישראל יהיו נקיים ויקר סקרה כאשר עבר מלך שיציליאה
שם קאלי"ר היו צוחקין בימי שלשה חנות קלנד"א ורבים מהיהודים נמצאו
שם בחצר המלך לראות הצחוק ושם הגיד למלך כי אחד מהם רגיל לצחוק
בשוב ויאמר לו המלך מרוע איך מצחק ויען היהודי רא אובל ער יחיר לי
החרם מרנא רבי יהודה ב"ר דוד השיב לו המלך מה לך ולו הנה בחי עליה
על כלם אני אשים עליך קנס שתצחוק ותהיה פטור מן החרם ותקף האיש
כמו ירא אלהים הגיד הברר אל הרב הנזכר ואל הנאמנים וסיר נאספו עם
אנשי המעמד בבית הכנסת ונועצו שיעלו הנאמנים אל הפרנס יימכ בעיניו
להשתחוות למלך לכל יבשר הסכמתם וכן עשו ויען להם הפרנס הניתו
זה עלי ואל תחושו כי אין רצון אדונינו המלך להברית שום יהודי שיצחקו
אני מיעץ לכם שהיהודים המפורסמים שמצחקים בטוב לא יכנסו בחצר
המלך לראות הצחוק והזמנה מילתא היא ותקף הסכיסו הקהל לכל ילך
שם יהודי בעצת הפרנס וקרה שיהודי אחד שידו תקפה לא אנת מלכת שם
לראות הצחוק וביום ערב שבת עם השכנה אמר לו המלך יהודי אתה תצחוק
ויען והנה בא השבת ויאמר לו המלך ויום ראשון תצחוק ויען מה שיצוה
אדוני המלך אל עבדו יעשה והרב הנזכר שהיה עומד לפני המלך תמיד
בשמיניו את דבריו הביט בו בעין רעה ובפנים זעומות והלך לו ויהי בסופו
המלך מקאליר ירד לישן בעיר הלאפול"ה אשר היא תחת המגדל מחוברת
עמו אשר על שפת הים והאיש ההוא ירד שם לפי דבריו לנבות דמי ד'
תביות וינכנס לראות המלך ופרשו כשהם מצחקים ואמר שהמלך צוה
שיצחקו ואם לא ירדנו ומצות המלך יש לו שפר וצחק והרוייה ק"ס פרחים
ואתרי הלך המלך לדרכו לשלום ראשי הקהל שאלו לרב הנזכר מה סיבוב של
עובר זה ואמר להם שיבא בבית הכנסת ביום השבת ויפרסם חפאתו ויאמר
אונסו ופענותיו ויבא בסמורת הברית ואחר השתדלות הרב בא ובנאונו
לא קם אלא יושב במקומו אמר שצחק באונס בסמות המלך ויש לו שפר
מזה ואם עבר הנה סוכן לעשות מה שיגורו עליו הרבנים ואחד מראשי
הקהל איש צדיק המיס שמו רבי שבתי ב"ר יום טוב קם ואמר אליו זו
דחיה היא שהראית שאין רצונך לבא במסורת הברית כי אחה יודע שאין
בזאת האי אלא רב א' סנא ורבנא מאישמרי בונגואה שהוא נסמך זה
כפר וקבלנוהו והמלך נתנו לדיין בכל זאת האי לעשות דין תורה הן לשרשוי
הן לעגוש נכסים והחכמים האחרים הנמצאים הנה בני תורה נקראים ואני
בשם כל הקהל מבקש מורנו הרב הנזכר שיחתוך עתה הדין על זה ואו אמר
הרב הנזכר אל האישה ההוא דע שהשטר שעשה כך המלך להעיד שצחקת
באונס שזה מה שהוא שזה לא יותר ואם נאנסת אם לאו האלהים יודע
ואתה ואם ידעתי שאוכל לדון סוף המעשה מתהלתו מאשר שמעתי באוני
עכ"ז אומר אני עליך לך נאמר ויראת מאליהך ואם צחקת ברצון הן תורה
לשם והפסד ואם לא תרצה להתירות על הסאתך לכבוד אדונינו המלך
י"א אני אומר הואיל ואנסי אותך להנאת עצמו לצחק עמו ופרשו אינך
סותרם וסוברל מן הקהל אם תוציא מרשותך כל המעות שרווחת ואף אם
הדין נוהג שיהיו נדקים לים המלח לכבוד אדונינו המלך י"א ושלא יאמר
מסבט המלך ומעותיו הושלכו לים דרך ביון תתנם להקדש או לתקן בית
הכנסת שנפחתה או לצדקה ואם לא תרצה לעשות זאת ותרצה לעכסם
ולהנות מהם הגני דן אותך וקורא אותך סותרם ויען האישה ההוא זה הדין
לא אקבר עירי אבל אעשה מן הק"ס פרחים מה שיראה לי ואחי האישה ההוא
בקש והתחנן לאיש צדפתי יודע ספר היושב אצלו שישב על רברי הרב
הנזכר ואמר בזה הלשון עם רשותך סנא ורבנא אומר שזה האישה אין גופו
סותרם שנאנס מן הנמשך כל מה שרווח רוחו בהכשר והמעות הים סותרין
לו בהנאה והרב הנזכר בהיותו מקנא על הצרפתי אשר רצה לביישו
ולחלוק

(בסימן כ"ח) על הא דאמריין דכשעה מחן משום נשתיקה מקודשת ז"ל
וכחז סרימ"ה ז"ל ודוקא דשקלתינוהו ואשתיקה אבל זרק לה קדושיה אפילו
לחוך חיקה ולא שקלתינוהו אלא אשתיק' ולאחלא לעלמא שתיקה כי האי גונא
לאו כלום הוא דהא דהתן זרק לה קרוב לה מקודשת בני מילי דאיתרלחי
מעיקרה לחיקדושי ליה אבל סתמא אפילו ספק קדושין לא היו עכ"ל .
ולדבריו אין צריך לומר נדון זה שהי' צדיקה ולא היה שם שום דבור
קדושין אפילו לפשוט ידו לא רצה האב זרק בחיקו סתם ולא דבר לשון
קדושין עד לאחר זריקה ומיד שמע האב דבורו נער בגדיו עד שזרק
הטבעת מעל בגדיו לארץ שלדברי הכל אין לחוש כלל לקדושין אלו . ועוד
שאפי' אמר לה כשעה נתינה כרי אה מקודשת לי בטבעת זו והיא לקחה
אותה בידה והשליכתה לפניו לארץ אין כאן קדושין כלל דגרסי' בפ"ק (ח:) ס"ר
התקדושי לי במנה נעלהו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה
מקודשת והקשו בגמרא הא שדחינהו קמיה מקודשת והא קאמר שכול לא
בעינא וחירו לא מיבעינא קאמר לא מיבעינא שדחינהו קמיה דלא הו קדושין
אבל שדחינהו לאור או לים אימא מדאיתחייבה כהו גמר' וקדש' נפשה והא
דעבדה כמי סברה איכדקיה להוהא גברא אי רתחא הוא אי לא קמ"ל וכן
הביא סרי"ף ז"ל בריתא זו בהלכות וסיים עלה והוא הדין אם השליכתו
לפניו אינה מקודשת וכן בספר אבן העזר (בסימן למ"ד) ולכן מה שנער
האב את בגדיו עד שנפלא הטבעת לארץ בשמעו דברי הקדושין מפי אהרן
הסופר בין שנחשב זה לזרק אותה לדבר האבד או להשליך אותה לפניו אינה
מקודשת ולכן מכל אלו הטעמים אין כאן קדושין כלל ובולארה הגזכרת
מוחרת ליכשא לכל מי שתראה וחינה לריכה גט מאהרן הסופר :

ואם יאמר אומר לא יכא אלא קול בעלמא הלא יכא קלא דלא פסיק
שהרן הסופר קדש בולארה הגזכרת ע"י איהי ושנינו בפ' המנרה
(פח:) יכא שמה בעיר מקודשת מקודשת ואע"פ שנמלא ח"כ שאין הקול
אמה הא איכא פלוגתא בגמר' אי מבטלין קלא אי לא מבטלין ולפום סנבו
שבדחא דמייתי סה"ס בגמ' משמע דסוגין כמ"ד לא מבטלין אלא היכה דאיכא
אמתלה בשעה הקול וח"כ לריכס גט מאהרן סופר הא ליהא דהא טכסיסיה
דקלא דחיישין ליה מפדשיין ליה בגמ' בחרי גוני דאמרי' סה"ס אמר רבא
לא שימטנו קול הכרה אלא כדי שיכו נרות דולקות ומעוה מולטנה וכו'
אדם נכנסין ויולאין וכסיס עוות לאור הכר ושמותה לה וואמרות פלוגיה
מתקדשת סיום ודילמ' לא איתקדשה אלה אמרו פלוגי' נתקדשה סיום וכו'
אמרינן סה"ס אמר רב הוה אמר רב לא שימטנו קול הכרה אלא כדי שיאמרו
פלוגי מתיכן שמע מפלוגי ופלוגי מפלוגי והלכו להם למדינת סים וכחז
הרשב"ה ז"ל בר"ל דאיכא קמן ראוונ שאמר אני שמעתי מלוי ושמעון שאומ'
אני שמעתי מיסודה וסם סיו עדי הקדושין והלכו להם למדינת סים ואשמטין
רכוהא דאע"ג דכל חד מפוס חד בלמוד קה מסהיד קה וליכא תרי דמסהדי
מפוס תרי ביחד נדבר ברור חשבין ליה . אבל ליכא לפרושי דליכ' קמן אלא
חד דשמע מפוס חד וואמר שאותו חד שמע מפוס חד דלעולם אין מגיעין
לדבר ברור כיון דליכא אלא חד ולא סכסירו כו' אלא עד מפי עד ולא עד
אחד והביא ראייה מן הירושלמי וכן דעת הר"ם ז"ל . אבל מלשון הרמב"ם
ז"ל נראה דכל שבחו שנים וואמרו ראיו כמו שמחא תרוסין ושמענו מפלוגי
שמע מפלוגי שנתקדשה פלוגיה מפלוגי כפני פלוגי ופלוגי והלכו להם למדינת
סים כרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת . אלו הם השני דרכים שהזכירו
בגמרא בקול שחוששין לו וצנאן לא היה דבר מהס שהדרך הראשון מנרות
דולקות ומעוה לא סיו כהן והדרך השני לא היה שיאמרו שנים שמענו מפלוגי
ופלוגי מפלוגי עד שמגיטין ששמעו מן השנים שנתקדשה בפניהם ואפי' אם
היה זה לא הוחזק הקול ההוא כב"ד ואין חוששין לו דאמרינן סה"ס אמר רב
אפי' כל קלא דלא איתחוק כב"ד לאו קלא הוא ואין חולק על זה . ועוד שאפי'
בקול גמור שהוחזק כב"ד פסק ר"מ מרובענבורן ז"ל דמבטלין קלא דהא
כסור' אתריה דרב מבטלי קלא וסכדעא אתריה דשמואל לא מבטלי קלא וח"כ
קיי"ל כרב באתרי וסוד דאסורא דרבנן הוא וחומרל בעלמא אפי' כשא
העמידו דבר על בוריו לחוש לקול ושלל נעמיד אותה בחזקתה שהיתה
בחזקה פנייה וח"כ כשהעמידו דבר על בוריו אי מבטלין ליה או לא חלוין
לקולא למפקס כמתן דאמה מבטלין קלא והנה עובדי בגמרא איתמר אפי'
לאחרי דלא מבטלי קלא וסרימ"ה ז"ל כ' דאפי' למתן דאמר לא מבטלין קלא ס"מ
היכה דלא איסהכה רישותא דמבטל ליה לקלא לגמרי אלא כנון אמחלא
וכיואל כה דלך ספק הוא ומספקא לא מבטלין קלא דחיישי' ללעז אבל היכה
דאחבר דשקרא הוא מפומא דהכך דאלו . למדינת סים דחיי כה עקר קלא
דאחו ואמרו להד"מ אי נמא בפחות משום פרוט' קדיש אי נמי על תנאי קדיש
והאן ידעינן דלא איקיים תנאייה דכ"ע מבטלין דלא סהא אלא עדות גמורה
כי איחבר דשקרא הוא מי לא מבטלין ליה לגמרי דיקא נמי דקס והלכו
להם למדינת סים טעמא דהלכו הה לא הלכו סמכינ עליהו ודוקא דאמרי
דבר ברור דמבטל לי' קלא לגמרי ע"כ ובגדון זה כרי העידו ספדים בדבר ברור
שקדס בגול וסכאב לא נתקלס' בקדושין אבל נער בגדיו עד שנפלא הטבעת
מחיקו לארץ והנה דבר זה צדור שאין הקדושין כלום ועוד שלפי דברי כתבס
כשילא הקול סייחס בזים לדבר ומבטלים העיני כי כשהיה מספרים להם
איך ה' הענין סייחס סבורי' שלא היו אומרי' זה אלא דרך שחוק והחול
להתלוץ ולהשעי על אבי הנערה וח"כ אין זה קול גמור שנתקדשה ברור
אלא אמחלא סייחס עם הקול ותנן נמתיתן וכלכד שלא סהא שם אמחלא

שאלות ותשובות ריב"ש סימו קעא

סס דתנעתיא לעבור על שום מלטה מן המלטה והדרגה צנתיא חוץ הוה כתיב העיר צנכנה ולא הועיל לו - גם מש"כ הר"ם ז"ל בפ"ה חלל חס יכול למלט נפשו ולכרוח וחינו עובד הכה הוא שב על קיאו וכו' וכו' נקרא עובד ע"ג צמיד וכו' נערך מן הע"ה ויורד למדרגה החתונה של גיהנם ע"כ - דברי הר"ם ז"ל נכונים והם נשענו השמד שהשליט הוא נזיר גזרות על ישראל לעבור על המלטה ולעבור חללים וכל אחד יכול לברוח וליך במקום אחר או להסתתר ממנו וכל שאפשר לו לעשות ולא עשה חייב בדיני שמים ולא אמרו בפ"ק דמגילה (י"ב:) שמפני שהסתמו ללמנו של נכונדלר נחתיבו ישראל בלתי הדור כל"ה והעפ"י שעשו מחוק האונס דהא גזר דמחן דלא יפול ויסגוד ביה שעתא יתרחק לגוף לחוק נורא יקדחת וכתוב במולך הסוה ולא חסד מ"מ נחתיבו כל"ה מפני שגלו וידוע לפני הקב"ה שהיו יכולין לברוח או להסתתר מן המלך כמו שמוזכר במדרש חיות שמנייה מישאל ועזריה שאלו מיוחזקאל ואמר להם מקובל אני מישיב רבי חגי כמעט רגע עד יעבור זעם אמרי ליה מה בעי דיהון אמרין דין ללמא סגדין ליה כל אומיא אחר לון ומה לחוק בעיין אמרו ליה דיהון אמרין כל אומיא סגדין ליה לבר מישאל ע"כ בגמ' - ולזה אמרו בגמ' (פסחים נ"ג:) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שהפילו עצמן לכבשן האש בשל ק"ו בעלמך מפרדעים ומה זו שאלה והלא בע"ג יסרג ואל יעבור חלל מפני שהיו יכולין להסתלק משה חלל שכל עצמן לקדוש השם היו מחזקין חלל מי שהוה בפני המלך ומלטה עליו שיחוק שם עמו ואם לאו שיהרגו חס מפניו יברח ואם יעבור על מלטה יחייב את ראשו למלך כמורד במלכות ואפי' בעוב' סוכים דעלמא אמרו (סנהדרין ע"ד:) הוי עובד סוכים דאמר לישראל קטול אשכסחא וסדי לחיותאי בשבתא וחי לא קטיגא ק' ליקטול ולא לקטליה וכו' ובסוף פ"ק דניסין (ד':) עובדא דרב אחי בר יאשיה הוה ליה חיספקא דכספא בנכרדעא אחר לכו לרבי דוסחאי ב"ר ינאי ולר' יוסי בן כיפר כהדי דלתיחו חתיה ניהלי וכו' ואמר שקבלו הפקדון שאלו מהם להחזירו להם רבי דוסחאי נתרעס ור"י לא רכס כפתורו וקא מלערי ליה ורבי דוסחאי אחר לכו עב רמו ליה וכשנאו חלל רבי אחאי החלל רבי דוסחאי ואמר אותן בני אדם סן אחי וכו' ואמרין סרגו סרגין אומרין כשותו כופהין אלו סרגו את דוסחאי מי נתן לינאי חבא בן כמותי אחר להם בני אדם הללו קרובין למלכות סן אחר ליה סן יש להם סוכים וסדיים שרין אחריהם ח"ל חין ח"ל אי כתי שפיר עבדה ואם זה באותן בני אדם הקרובי' למלכות כ"ש במלך עצמו - ומעשה דרב ספרא שאמר מפרק בחרת דקדושין לא נמלא שם לא הוא ולא שמתו חלל בפ"ק דקדושין (ל"ט:) איכא עובדא דר' חנינא בר פפי דתנעתיא מערוניתא וסיה מסק עצמו כדי שלא יעבור וכן שם עובדא דרב כהנא ככיולא בו וכבר בארו החאמונים ז"ל שהיו עושין כן אף על גב דלאו דינא הוא שאין זה גלוי עריות דישראל הכה על הכותיה בלעגא בית דינו של חשמונאי נזרו חלל מפני שהיו גדולי ישראל חילא בהו מילתא הוי כחלול השם וגם דמטרונית' היא חשה מסוימת ומשום הכי היו מוסרין עצמן למיתה וסיו רשאין בכך ודוקא חנשים גדולים כאלו חלל אדם אחר שמוסר עצמו למיתה כמה שדינו לעבור ואל יסרג רבי זה מחתיב בנפשו - ואם כן צדון שלפניו חיים ההוה שחוק צמלות המלך כל שלא היה הוא הגורם והמסב שיענו המלך על זה הכה צחק ומוחייב היה בכך מפני פקוח נפש ואין ראוי לאסור עליו המעשה דרבי הוא בשותט לחולה בשבת שמוסר לכריא בלומלא ואפי' לבו ביום כדאיתא בפ"ק דמולין (פ"ו:) ואפילו במבטל בשבת באסור שאין שם חולה ומחתיב בנפשו סבירא ליה לרבי מאיר דבשוגג יאכל בין סא בין אחרים ואפילו בו ביום ובמיד יאכל למולאי שבת בין הוא בין אחרים חלל ששבת עצמו אסור בין לו בין לאחרים ור"י סבירא ליה בשוגג כדיל לר"מ צמיד חלל צמיד פ"ל לרבי יסודה כדסבירא ליה לר' יוחנן הסנדלר בשוגג דאחרים אוכלין למולאי שבת והוה לא יאכל עולמיה ואיכא מאן דפסק בר"מ דאמרין החס דכי מורי לכו רב לתלמידים מורי בר"מ וק"י"ל רב באסורי חלל רב אחא משבחא ור"י ז"ל פסקו בר' יסודה דנקיטניא כרבי יוחנן דאמר דר"מ ור' יסודה הלכה בר' יסודה לגמרי לא מעין בלמוד איתמ' ועוד דרב גופיה כי דריש כפרקא דריש בר' יסודה משום עמי הארץ ואק הוה שכיחי עמי הארץ גבן וכן פסק הר"ם ז"ל - ואם כן חין להחמיר יורד בלטה ששועה בהיתר שפטור אף מקרבן משוגג ששועה באסור וחייב בקרבן שאפילו לרבי יסודה החמיר יותר מואר למולאי שבת בין לו בין לאחרים חין לרין לומר לר' מאיר המחיר חשי' בו ביום בין לו בין לאחרים - ומה שאמרת שסנאונים ורשב"א ז"ל כתבו שסעויר על הסרמים והשבוטות הוא בכלל לא ינקא והיינו כעובד ע"ג דכתיב בה ולא ידבק בידך מואמה מן הסרם ע"כ - אם השליטו להגדיל העון ההוה כמו שעשו חז"ל שאמרו (שבועות לפ-) שכל עברה שבתורה גמרא בן ונקא וכהן לא ינקא וכן שנפדין ממנו ומכל העולם - לא אמרו בו שיהרג ואל יעבור כמו באותן ג' עברות ואם לא עלה על דעת שום אדם ולא חשב לחנוש - חלל שדרך החכמים לספליג בהגדלת העונות כדי שיסמר אדם מהכביל בהן אמרו בפ' יש בערכין (עו:) כל המספר לשון הרע מגדיל טונות כנגד' שלש עברות ע"ג וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו' וכן במס' נדרים (מ') ילא ר' עקיבא ודרב כל שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים ובפ' ר"א דאורג (ק"ה:) אמרו הקורע בגדיו בחמתו וכו' יהיה צעיק כעובד ע"ג היאמר אדם בהלו וכיולא בהם יסרג ואל יעבור הוה ליכא למימר - גם מה שהצתת ראייה לאסור המעשה

ולחלוק עליו בפני קהל ועדה אמר לו כבעם יש לך ראייה - סתמור בבלי או ירושלמי תוספתא ספרא או ספרי או נאון או פוסק ויען לא אלא סברא היא ואז ענה אליו הרב הנזכר חוך כרי דבור דסבא ליה עבדי ליה דודאי סוחרם בסוד הוא שהיה לו לברוח מן הצחוק ולא ברח כדאיתא בירושלמי ופסק הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה ובבלי פרק בתרא דקדושין עובדא דרב ספרא ומעשה דר' חנינא - אבל נשענתי על מה שאמרו ז"ל עת לעשות לה' הפרו תורתך ובחרתי סן הרע מעותו שלא ידגה ככל אשר רוח אפי' בשוה פרופה שבין שנהגה במלה תורה אונס ממנו שאין ראוי שיסדך מאונס רצון והנאה - פקח עיניך וראה שאין לנו אונס גדול מחולה שיש בו סכנה ואין מתרפאין בגלוי עריות ושפיכות דמים וע"ג ובסכת תרוסות [ירושלמי] פרק האשה יש כמה מעשים ובחובם הך דרב סנא ור' יונה וחרם הוא בכלל ע"ג כמו שכתבו הגאונים ורשב"א ז"ל דכתיב ולא ידבק בידך סאומה סן החרם עכ"ל גם בפסחים (כו:) וע"ג (מ"ג:) לא צריכא למיטר לדבנן דאמרי כלן אסורות אלא אפי' ר' אליעזר אומר וילין הגאה לים המלח והנה זה מבואר בחגור שהסיקוה בקליפי ערלה דהוה אסור קל בערך החרם להיות נהנה סאסור חרם לא כ"ש ואפי' בסתם יונם של עובדי כבבים אמרינן (פ"ג ס"ב:) הוה נברא דאגר ארביה לסתם יונם יהבו ליה חייבי באגריה אתא לקמי' דרב ספרא א"ל זיל קלינהו וקברינהו ונרסין בירושלמי היה עושה עמו בסוטה הנאה אתה סמסכט עד כדי שבו ואז האיש הוה וכל סיעתו שחקו ולא ענו עוד - ועוד אמרת שדונסא לוח חבסי לוניל ופרובינס"ה ומנשי"ל"ר על היהודים נושאי סבל כסרשילה שהעובדי כוכבים האלמים היו סבריחין אותן לשאת יין נסך סחנות לחנות ולערב היו נוהגין להם שבר והחכמים הנזכרים הכריחו לדות שטרם לים המלח שלא יהא חוסא נשטר ע"כ תרף שאלתך בענין האיש ההוה ובקשת להודיעך דעתי :

תשובה חס החיים ההוה לא ידע בהסכמה שהסכימו הקהל בענה ספרים שלא יכנס שום אדם מאותן הגודעים להיותם מחתקים לרלות הנחוק ולא היה גרמא וסבא למלטה המלך עליו חלה שהמלך מעלמו ולהנחתו לוס עליו כשראהו שיחוק עמהם ואם לא שיהרגו כמו סנרא' מן הסער שביו ממלטה המלך נראה ברור שאין נקרא ליה עבריין ולא עוחרם סהדי חנוס הוא וחנוס רחמנא פטריה מולערה לא חפשה דבר - ואפילו באותן שלש עברות שדין סיהרג ואל יעבור חס עבר חעפ"י שחלל את השם כוחיל וכו' חנוס חינו נסרג כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פרק ב' מהלכות סנהדרין) וז"ל כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת כ"ד באונס חין כ"ד ממתין אותו ואפי' סיה מלוס סיהרג ואל יעבור חעפ"י שחלל את השם כוחיל וכו' חנוס חינו נסרג שנאמר ולערה לא חעשה דבר זו אזהרה לב"ד שלא ישנשו חנוס עכ"ל - ובנותן מזרעו למולך דרשו כספרא ההוה לא חטם ולא שוגג ולא מטעמה ונשון ספרי ולערה לא חעשה דבר מלמד שפטרה הכתוב מן המיתה מנין אף מן הקרבן ח"ל חטא מנין אף מן המלקות ח"ל חטא מות מלמד שכל חטסין שנחורה פטורין ומליין אותן בנפשו וכבר כחנתי בהשועה זה לי י"ב סנה שהעובד ע"ג באונס חעפ"י סמן דין סיה לו ליהרג ואל יעבור ועבר מחוק חנוס כיון שאין כ"ד שוגסין אותו לא במיתה ולא במלקות לא נפסל לעדות א] והע"פ שלא קיים מלוח ואכבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וכו' ואם עשה כן כפרהסיה בפני עשרה מישאל ולא קיים ונקדשתי בתוך בני ישראל ועבר על לא חחללו את שם קדשי מכל מקום כיון שלא חללו חלל מחוק חנוס לא נפסל לעדות כיון שאין כ"ד מלקין אותו וז"ל הנמ' (סנהדרין כו:) עני מרי ארבעין כחפ"י וכשר בתמיהה וז"ל הרמב"ם ז"ל (צ"פ מהל' עדות) חיזוק רשע כל מי שעבר עברה שחייבין עליה מלקות גם כפרק ההוה כתב בצאור וכבר מנינו כל עברה שחייבין עליה מלקות רמו לחס שמנה אותן כפרק י"ט מהלכות סנהדרין גם כרשב"א ז"ל כתב בהשועה ישראל שנסתמד לעבור סוכים מחמת יראה חעפ"י שחטא ישראל הוה חעפ"י סהיה לו ליהרג ולא יעבור מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל מ"מ כיון שמחמת יראה ר"ל מפחד שלא יסרגוה חטא כיון שאין עליו חיוב כ"ד כשכיל כך דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם ישראל סס ושחיתעון מותרת ואין אסדין יין במנטן עכ"ל הרשב"א ז"ל בהשועה סהיה - ואחרי שנחברר זה אף בג' עברות החמורות שנה' כהן יסרג ואל יעבור כ"ש בשאר עברות שהדין בכך יעבור ואל יסרג סהוה מותר נמור וחדרבה חס לא עבר ונכרג מחתיב בנפשו כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' יסודי התורה) כל מי שנאמר בו יעבור ואל יסרג ונכרג ולא עבר רבי זה מחתיב בנפשו כי מה שנאמר במכילתא רבי נתן אומר לאיכתי ולשומרי מלותי חלו סהם יוסבין בארץ ישראל וכו' נפשו על המלטה מה לך יולא ליהרג על שמלתי את בני מלך לך יולא ליהרג על שקדחתי צחור' מה לך יולא ליילב על שאכלתי מלח מה לך לוקח מאפרגל על שנעלתי את כלולב וחומר אשר הוכחי בית מאחבי המכות הלה גרמו לי ליאהב לחבי בשמים ע"כ - וכו' נשענו השמד שאז אפילו על מלטה קלה יסרג ואל יעבור בין בלעגא בין כפרהסיה - וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש סהורה וכן חפ"י שלא נשענו השמד כל שהוה כפרהסיה דהיינו בפני עשרה מישאל וכעובד סוכים מחזקין להעביר ולא להנחת עצמו בשבת נלטינו ליהרג ואל יעבור מדכתיב ולא חחללו את שם קדשי וכו' כמו שמוזכר כל זה בסוף פרק בן סורר ומורה ולהרמב"ם ז"ל כפרק ה' הגזכר - ומה שאמר כבודך דודאי מוארס צמיד הוה סהיה לו לברוח מן החוק ולא צרה כדאיתא בירושלמי לא מלחתי זה בירושלמי דתרומות פרק האשה חלל מלחתי סס עובדא עולא בר קובץ הנעתיא מלכותא ערק ללוד גבי ריב"ל אחון וחקפון מדינה' אמרין לון חי לית אחון יסבין ליה אקן מחריבין מדינת' חלל גבי ריב"ל ופיסיה ויהבי' לון וכו' ואין זה המעשה ענין לנדון זה כלל כי לא נזכר שם

ח רמ"א ח"פ ס' מ"ג ס"ה :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קעא

לבדק הבית או לכהנים ודבר זה מפורש בתורה כדכ' אך כל חרם אשר יחרם וגו' וכן אושר אדם נכסים שלו על חצרו ונכסים שאין שלו עליו כגון שאמר לא' נכסיך עלי חרם הרי הן אסורין עליו וכו' והוא מודר הגאה מהם וזהו דין קונמות ואלו החרמות שהם חרמי ממון לריבין קבלה כלומר שיוציא שבעה מפיו וכן בשעת התר לריבין שאלה לחכם ופחה התר או חרמה גמורה הרי הן כשאר נדרים וכדין ההקדשות לגמרי אבל כשאוחרים ה"ד זה הלשון על אדם עצמו והם חרמי בטוי הגוף כלומר שאומר כל שעושה כך וכך יהא חרם דבר זה מתורה משה רבינו ע"ה לא למדנו עד שבלאו לדרבי קבלה ופירשו לנו כמו שאנו עתידין לכתוב. והחרם הזה מענין הנדוי והשמחה המפורשין במסכת מוע"ק ויש לד' חמור בחרם זה שאין בשבועות שהמושבצ משי אחרים ולא ענה חמון חינו כלום בשבועות בטוי אבל בחרם אע"פ שלא קבל עליו ואפילו לא היה שם בשעת גזירה כיון שבית דין רשאי להחרים שנאמר ואקללם ואשביעם באלהים הרי החרם חל עליו ואסור לו לעבור על אזהרה גזרה כמושבצ משי עצמו וכן הדין באנשי העיר אם השכימו כלם או רובם במעמד עובי העיר והחרמו כיון שהן רשאי להסיע על קילותן ולהחרים בדבר חרם שלהם חל על כולם ומחוייבים לילך בתקנתם וכמלא העובר על קילותן מכל אנשי העיר עובר על חרם זה והוא כעובר על שבועה והחרם נכנס לו בדמ"ח אבריו ובלתו את עצמו ואת אבריו והרי הוא כמזודה לאנשי עירו וחמור הוא החרם יותר מן הנדוי כמו שפורש בגמרא מו"ק (טו') ומייבין הכל לנהוג בו כזוהרם לפיכך היינו נדוינו והרי הם מודרין שלא יהיו אותו מנכסיהם יותר מכדי חייו ושאינו נוהג עמו כדינו אף הוא כמותל בחרמים וכן הוא חייב המותר עלתו לנהוג אסור בדברים האסורים למותרם כגון נעילת הסנדל ודברים של אבל ושל לא ליהנות מנכסי המתיריין ודינו מפורש בגמרא ומסור לחכמים ואם הוא מיקל ראשו בדברים האסורין לו גורם רעה לעצמו ועובר על דברי תורה וכו' אמרו שאין החרם מחייב בפחות מ' לפי שאין לצור ולא ב"ד שהוא במקום לצור ואין להם כח להחרים אלא לישבע כל אחד ואחד שבועה בטוי לעצמו ואם החרים אותו החרם מלך ישראל או שהדרין במעמד רוב ישראל הרי העובר עליו חייב מיתה ורשאיין היו בזמן הבית המלך או הסנהדרין להמית אותו באי זו מיתה שירצו וזהו דינו של יושע שדן את עכן כדיני נפשות לפי ששפט ידו בחרמי שמים וכן בחרמי בטוי מלינו שאלו שאמר מות תמות יסונתן וכן ישראל בימי פילגש בגבעה הרנו אנשי יבש גלעד שנאמר כי השבעה הגדולה היתה לאשר לא יעלה אל ה' התנפה לאמר מות יומת. ומתו בילמדנו בשם רבי עקיבא וכי שבועה היתה שם אלא ללמדך שהחרם היא השבועה והשבועה היא החרם אנשי יבש גלעד לא עלו ונחתיבו מיתה כל זה לשון הרמב"ן ז"ל. הנה באר שיש הפרש בין החרם הנאמר על נכסים כגון מי שאומר אדם נכסי חרם שם שמים חל על אוחן נכסים והם חס לכהנים חס לבדק הבית למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין אדם אושר דבר שאינו שלו. וכן יש לומר לאסור נכסיו על חצרו בלשון חרם כגון שיאמר לו נכסי עליך חרם או שיאסור נכסי חצרו עליו כגון שיאמר נכסיך עלי חרם ואלו החרמות הם חרמי ממון וזהו דין קונמות אבל מה שגזרין ב"ד או לצור על אדם עצמו כלומר שאומרם כל השועה דבר פלוני יהא חרם הם חרמי בטוי הגוף והעובר על גזרתם החרם חל עליו ומייבין הכל לנהוג עמו כמותרם לפיכך היינו נדוינו כדנינו וישנו נוהג עמו כדנינו אף הוא מועל בחרמים וגם הוא המותרם חייב לנהוג אסור בדברים האסורים למותרם ושלם יהנה מנכסי המתירימים ואם הוא מיקל בדברים האסורים גורם רעה לעצמו ועובר על דברי תורה וכן באר שם שיש בחרם לד' קל שאין בשבועות ונדרים כן שאם עשה תשובה העיר יבולין הן עלתן להחיר לו בלא פחה ובלא חרטה דמעקרא ושמחירין אפי' במקום הרב אבל לריבין שיהיו שם כל המתירימים או כנגדם וחשובין כמותם כמו שאמר (מו"ק כו') חלקו אינו מופר ומחירין כלשון חכם ואם החרמו בטויין חין מחירין לו אלא בפניו וכו' שם לנדרים: ועוד באר שאפילו חרם שהחרים מלך ישראל או הסנהדרין אע"פ שהעובר חייב מיתה אם רצו כלם למחול לו מחילין לו ומחירין אף לענין שבועות אמרו אפילו חכלה כולה נשאל עליה וזה דומה למה שאמר בזמן ממנו שרצו ב"ד למחול לו מיתתו וזהו שאמר הכ' וישדו העם את יבונתן ולא מת או אפשר שיהונתן היה שוגג ואע"פ ה' עליו עונש כשאר שוגגים שבחורה ועוד שה' קרוב לפשע שהיה רואה שאין משיב ידו לפיו ולא שאל ואינו לא היה מאמין שהיה שוגג ורצה לחייבו מיתה ואמר לו העם שכיון שנעשה נס על ידו הדבר ידוע כי בשוגג אירע לו שאין ספק"ה עושה נס ע"י רשעים המועלין בחרמין וכן הרגם יבונתן כן עוויאל ארי גלי קדם ה' דבשלו עבד. וכן אמרו בפרקי רבי אליעזר ואחרי שנחברר כל זה הנה בנדון שלפנינו אם האיש הסוה עבר על החרם מתוך האונס הגמור אין החרם חל עליו כלל וגם המעוה שהדוית לא נאחר בזה ואין מקום לקנסו בזה ושאלין ב"ד רשאי לקנס האונס כמ"ה הרמב"ם ז"ל שפסוק ולעשר לא תעשה דבר הוא אזהרה לב"ד. ועם היות שהרמב"ן ז"ל השיג עליו בעקף ה' מספר המנות ואמר שאין זה הפסוק אזהרה אלא שלילה שפטרם הכתוב מן העונש וזהו החרם חמיר. אלוס רחמנא פטריה דכתיב ולעשר לא תעשה דבר ולא יסדירו בו אזהרה לומר רחמנא אזהר עליה וזהו לומר שאין למנות זה לאו

בכמה מפת שחפה בטוי אשרה או בקליפי ערלה דאפי' נתעברה באחרות כלן האורות לרבין ואפי' לרבי אליעזר וילך הגאה לים המלח כדאיתא בפ' כל שעה (כו') ובפרק כל הגורות (מט') מה ראה היה זו החס לכ"ע עלי אשרה וקליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם אסורין בהגאה אבל בכחן המעות האלו מי אושרן הקהל לא החרמו המעות שהיו חרם חס לבדק הבית חס לכהנים כפי הכבוד כי אם עשו כן לא היה חל החרם הסוה עליהם שאין אדם מקדים מה שאינו שלו או אפי' שלו כל שאינו צדקותו כדאמר רבי יוחנן פ"ק דמליעאל (ז') גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדים זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו צדקותו וכו'. וחרמו של עכן היה שהחרים יושע את ירמו ביום השביעי שהיתה העיר כבושה לפניכם ואמר אל העם הריעו כי נתן ה' לכם את העיר והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה' וכו'. וכל כסף זהב וכלי נחשת וכל קדש לה' אולר ה' יצא ועוד דבזמן הזה דלויא ביה אסור להחרים לבדק הבית דילמא אחי צבו לדי תקלה דמתבני מהקדש ומועל בדחמיה בפ"ק דע"ג (יג') אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה דקסבר האי תנא חס חרמין לבדק הבית ואם הקדים או העריך או החרים בזה תעקר פירות כמות וכלים וילך הגאה לים המלח וכו'. והר"ף ז"ל כתב עלה וחי פריק לכו בשוה פרוטה שפיר דמי דאמר שמואל הקדש שיה מנה שחללו על שיה פרוטה מחולל וילך לה מדחמרינן בערכין סוף פ' המקדים בדהו (כט') שהוא גזרתי דחמרינא לנכסים בפומבדיתא התא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ד' זוזי ואחיל עליהו ושדינכו בנהרא ולישתרו לך אלמא קסבר חס חרמים לבדק הבית כלומר דאי לכהנים אין להם פדיון אלא נתנו לכהנים כשאר מתנות כהונה והם חולין ביד כהן ובשודם ביד הבעלים אסורין בהגאה ומקשינן חס כמאן כשמואל דאמר הקדש שיה מנה שחללו על שיה פרוטה מחולל אימר דאמר שמואל שחללו לבתולה מי אמר בני מילי בזמן שבה"מ קיים משום פסידה דהקדש אבל בזמן הזה אפי' לבתולה. אי הכי אפילו פרוטה נמי לפרסומי מיתא ע"כ היה הסוגיא שם. ומבין למד הרי"ף ז"ל דאפשר בפדיון בשוה פרוטה ולפרסומי מילתא בעלמא בהרבעה זוזי אבל בלא פדיון דינא הוא שיוילך לים המלח כדתיבא הכא בצרייתא והכא קתני דינא והחס אשמעינן הקתנא: וכן דעת הר"ם ז"ל בסוף הלכות ערכין וחרמין אלא שבאר שזה במפרש חרם לבדק הבית אבל בשחרים חס קיי"ל חס חרמים לכהנים ואין להם פדיון כדאיתא חס בצרייתא ופסק כעולה דאמר חס בהוה עובדא אי הואי חס הוה יבינא כולה לכהנים דקסבר חס חרמים לכהנים וברבן דפליגי עליה דרבי יהודה בן בחירא. וה"ת ז"ל מחלק בין קרקע למטלטלין והוא עובדא דחס בקרקע חס ומשום דלא אפשר בהולכה לים המלח יבני ל' הקדש בפדיון וכיון דמוקמת הפדיון עבד ליה כשמואל אבל הכא מטלטלי נינהו וכיון דאפשר להסליכה לים המלח קנסינן ל' להולכס בעלמס. והסוגיא שם מוכחת דהוא עובדא לאו בקרקע. בלחוד הוה אלא מקרקעי ומטלטלי ולא חלקו שם בין קרקע למטלטלי אלא שבקרקע של ארץ ישראל חל עליו הקדש בזמן הזה שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג וכן לא הזכירו שאין להם פדיון אלא בחרמי כהנים וזה שלא כדעת ר"ת ז"ל. ומה שהבאת עוד ראייה מפרקא בחרה דע"ג (כג') בהוה גזרתי דאגר חריביה לסחם יכס של עובדי כבדים ויכסו ליה חיטי באגריה ואמר ליה רב הסדא זיל קלינכו וקברינכו בקברי גס זו אינה ראייה לנדון זה דחס יין נסך אסור בהגאה ואסור ליהנות בשכרו ואסיק חס דחס יין נמי כיון דאסורו בהגאה כדאית יין שכרו נמי אסור בהגאה ואמרין חס דקנס הוא שקנסו חכמים בחרמין ובין נסך ר"ל בחרמין המביאין פירות שביעית וכחכ הרב ר"ג ז"ל בפירוש ההלכות דכיון דאסרו הכהן בהגאה לכל ולא לדידיה בלחוד דעבד איסורא סיינו משום דסמכין אטעמא דסופס דמיו ומשום דשייך למגור בכירות אטו חליפין גזרין וקנסינן משום דעבד אסורא אבל בשאר אסורי הגאה שאין תופסין דמיהן פועלין שטשו כהן מלאכה אסור כגון לביעה בערלה וכלאי הכרם שכרן מותר אפי' להם ובפ"ק (טז') חן הגיע לכיפה מקום שמעמידים בה ע"ג אסור לבנות ואמרין בגמרא דאם בנה שכרו מותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל (ט' ע' מהלכות ע"ג) ובפ"ז כתב השו"ס ע"ג לחחרים אע"פ שהוא לוקה שכרו מותר ואפי' עשה אותה לעובד ככבים שהיא אסורה מיד מפני שאינה נאסרת עד שתגמר ומכוס אחרון שגומרה אין בו שום פרוטה עכ"ל. וכן מתבאר בגמ' פ"ק (טז') הנה שלא אסרו השכר אע"פ ששעה במזיד ויש בו מלקות ולא חשו אם יכנה מן האסור. ובנדון שלפנינו אף אם החרמו הקהל שלא יעבור אדם על הקתנא חין על העובר אף אם עבר במזיד אלא. שהוא מותרם (*). ומייבין הקהל לנהוג עמו כדין מותרם וגם הוא חייב לנהוג בעלמו אסור בדברים שהמותרם חייב בהם אבל לקנסו בממון כמה שלא פירשו הם בתקנתם חין לנו. וכבר באר הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלטותה הרבה המורים בתורה בענין קבלת האסור וכן שבועה וחרם ונדוי ונדוי חוק מהלכות שם חולדות לאלו או ידות כגון מבטא ואיסור וקנס וכיוצא בהם וכל אלו אושר הם אלא שכל אחד ואחד משמם לעצמו ודינו חלק מחצרו והחרם הנוהג בדברי האגדה ובמקומות בתלמוד הוא שבו מחרימין על דבר ואומרין כלשון חס כל השועה כך וכך וכל הפורץ גדר בדבר פלוני יהא בחרם או מותרם הוא זה הלשון חס נקרא חרם וכשאר אומר לשון זה על נכסים כגון שאמר נכסי חרם שם שמים חל על אוחן נכסים והרי הם

(*) בימי הביניים היו סתמים שפירם מדינה דמלכותא. ובמנינו מנס המלך היה שלא לנדון ולא להחרים. מכלל

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קעב קעג

לעמק ואפי' הכותי מלמך לזמן כיון שלא חלל דבר שאינו מעושר בסעודה
 הריא ומי שחלל בסעודה הריא דבר אסור שאין מומנין עליו זהו מפני שאין
 לו קבע לזמן הואיל וכל דבר האסור אפי' שהוא חייב לברך הואיל והנסה
 והוא כעין חילת פירות שאין לה קבע לזמן וכמ"ס הראב"ד ז"ל בהשנות
 (פ"א מהלכות ברכות) ולזה הסכים הרא"ש ז"ל שלא ילמך לעשרה בחפלה
 ובזמנו בשאר סעודות ולא פסלו להלמך לזמן אלא הנכרי דהיינו גר שמל
 ולא עכל משום דהינו גר עד שימול ויפול ודוקא במנוחה הוא שכתב הרמב"ם
 ז"ל שאין מומנין עליו ואין חילת אוחו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה אפי'
 שלא נזכר זה בפ' ואלו מגלחין לפי שזה הוא לשון נדוי כלומר ריחוק
 כדמחמנין נדת דוחה רחוק האונתה וכיון שמגדילין ומרחיקין אוחו אין
 מלפין אוחו ואין חילת אוחו עמהם אבל מי שעבר עברה ולא נחדה לא
 מלינו שלא ילמך לעשר' דאם חלמך כן הפיק מיין לודני לודני שהרי אפי'
 מאן דעבר אדרבנן נקרא עברין כדאיתא בפרק כירה (מ.) וכ"כ בפ' לר'
 מאיר מרובענורג ז"ל שהעברין שעבר על גזרת הכזור אם לא נדוהו
 נמנה למיין עשרה א :

קעג עוד שאלת אם מותר לדבר עם המותרים שהרי אמרו ב' ואינו
 מלחין מותרם לא שונה ולא שונין לו לא נשכר ולא נשכרין
 זו וכו' ומדיוקא דלא שונין לו נראה דמותר דאם איתא דדבור בעלמא
 אסור פשיטא דבור בעלמא אסור דבור ושנון טבעיא או דילמא דבור
 אסור ושנון אצטריכא ליה מהו דתימא משום דטעוה היא לשתרי קמ"ל :

תשובה אף אם אין להוכיח מההיא דלא שונה ולא שונין לו לא הרי
 דבור בעלמא ולא אסור כמו שדחית אהם מכל מקום יש
 להוכיח הרי מ"ס לא נשכר ולא נשכרין עמו ואין אפשר להשכיר בשתיקה
 בלא דבור אלא משמע דדוקא שכירות הוא שאסור שהוא עסק משא ומתן
 אבל דבור בעלמא מותר. ובמנוחה פשיטא שמוחר לדבר עמו שהרי נשכר
 ונשכרין עמו ואפי' בשאלת שלום הוא בעיניו צמחא ולא איפשטא והריאף
 ז"ל פסק בהגהו בעיי לקולא וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל ואם שאלת שלום
 מחר כ"ס דבור בעלמא ואף אם נאמר שזהו דוקא במנוחה אבל מותרם
 אסור בשאלת שלום דומיא דשנון ושכירות שמוחר במנוחה ואסור במותרם
 עדיין יש לומר דדוקא בשאלת שלום אבל דבור בעלמא מותר. וכן יש
 להביא ראיה ממ"ס בפרקי רבי אליעזר ראה שלמה שמדת גמילות חסדים
 גדולה לפני הקב"ה וכשנסה בית המקדש בנה שני שערים אחד לתהנים וא'
 לאבלים ולמנוחים היו ישראל הולכין בשבתות ויושבין בין שני השערים
 הללו והנסגם בשער התהנים היו יודעין שהוא חתן והיו אומרים לו השוכן
 בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות והנסגם בשער האבלים והיה שפמו מכוסה
 היו יודעין שהוא אבל והיו אומרים לו השוכן בבית הזה יימחך והנסגם
 בשער האבלים ולא היה שפמו מכוסה היו יודעין בו שהוא מנוחה והיו
 אומרים לו השוכן בבית הזה יתן בלבך לשמוע אל דברי חבירך ויקרבוך כדי
 שיאלו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים ע"כ. והרמב"ן ז"ל הביא הגדה
 זו בספרו בשער אחי הקרע הנה מכאן שמוחר לדבר עם המנוחה שהרי
 היו גומלין עמו חסד בדברים טובים דברים טובים ונראה שגם המותרים
 בכלל המנוחים שהזכירו כדי שיגמלו חסד עם כלם ועוד נראה מדברי הרמב"ם
 ז"ל שלא הזכיר במה שיחר המותרים על המנוחה רק שאינו שונה לאחרי
 ואין שונין לו אבל הוא שונה לעלמו כדי שלא ישכח תלמודו ואין נשכר ואין
 נשכרין לו ואין נושאין ונחנים עמו ואין מהעסקין עמו אלא מעט עסק
 כדי פרנסתו ע"כ. ואי אפשר להעסק עמו שום עסק אלא בדבור. וכן
 נראה שכל אותן הבעיות ששאלו צמחא אהם המנוחה אסור בהם ואלקו
 בחיקו ופסק בהן רי"ף ז"ל לקולא וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל נראה
 שגם במותרם הדין כן שהרי לא הזכירו בו אסור רק שנון ושכירות ועסק
 זולתי בבדי חיי וכן נראה מד' אליעזר הגדול שהיה מניח תפלין כדא'
 צסוף פרק ארבע מיתות (סחי) שנסגם הורקנוס בנו לחלון תפלו ערב
 שנה סמוך לחשכה ופרש"י ז"ל תפלין של אביו ובפרק אלו מגלחין (טו')
 היא בעיניו אהם מנוחה אסור בתפלין ואלקו בחיקו. ומיין קשה לי אמאי לא
 פשיטו בפרק ואלו מגלחין דמותר בתפלין מההיא דרבי אליעזר ואפשר לומר
 לפי שהיה יכול לדמות דתפלו של הורקנוס עלמו קאמר והרמב"ן ז"ל פירש
 דרבי אליעזר מרס היה דלשון ברכותו הוא כנוי הקללה שהוא המרס והביא
 ראיה ממה שמלך מנעלו ובמסכת משקין (טו') איבעיא לן במנוחה אם אסור
 בנעילת הסנדל או לא ולא אפשר לא ומדלא פשטו מהכא ש"מ דלאו מנוחה
 היה. ויש ספרים שכתוב בהן וקרע בגדיו וכן בפ' רש"י ז"ל ואלו מנוחה
 אינו חייב לקרוע. ועוד ראיה מדמרי' בפ' ד' מיתות שלא נכנסו תלמידיו
 אללו ללמוד תורה עד שעת פטירתו שכלו להחיר לו הנדר ואלו מנוחה בלבד
 היה בודאי לא היו תלמידיו נמנעים מלכא אללו דהא מנוחה שונה ושונין
 לו. וא"ת למה החמירו עליו כל כך והא מגדלין על כבוד הרב אמרו אבל
 מחרימין לא אמרו ב' כה' הוא ז"ל דיש לומר דכיון דלא ראה לחזור בו ואמר
 להם תרוב ואמת המים וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 כאפקרותא שהיה מחזיק במחלוקת ויחר מדחי' נ' לפיכך ברכותו ואפשר שסם
 היו אומרים מפי השמועה והוא היה אומר. כך היה בעיני לפיכך לא קבלו
 ממנו כל דאיות שבעולם ואלו הורה למששה בזמן הבית היה נעשה זקן
 ממחר לפיכך החמירו עליו ובכרכו כל זה כתב הרמב"ן ז"ל. נראה שדעתו
 שהמותרם אסור בכל אותן דברים שלא נפשו בו צמחא במנוחה כגון בנעילת
 הסנדל

מכלל ש"ס מנוחה ל"ת. וכן בה"ר הוא ז"ל ואמר כי למה הזכיר הכתוב
 בפטורים מן המיתה שלא יומתו וכבר הזכרנו על שפיות דמים וכן יש
 לומר לדעתו בעושה ממון שאם פטרם הכתוב כבר ה"ד מוחרין שלא יעו
 משפט ואם עבר במזיד גמור הנה החרם הל עליו והרי הוא מותרם כדינו
 וטהנין הקהל עמו כדין מותרם ונס הוא יש לו לנהוג אסור בדברים
 שהמותרם אסור בהם ומכל מקום אין אסורין עליו המעות שהריות כיון
 שלא נזכר זה במרס דבדמיה קננסו שהיה קרוב להפסד כמו לשכר ואין
 קונסין אוחו מפני שעבר על החרם דהרמיה מסתייה ולשכרקה להחיה נכרה
 וליקום בחרור כדאמר רביה דיוחזק לדוד כדאיתא בפרק לה יחפור (כ"א):
אבל מה שיש לעיין בזה שאם זה היה יודע בהסכמת הקהל שלא יראה
 אדם במקו' הלחוק למשן לא יאכו המלך לחוק וזה לא חש להסכמת'
 וסלך שם כי נהאיהו לחוק בחשבו שכאשר יראנו המלך יאיה עליו לחוק
 אם נאמר במעשה הנה הוא כמזיד גמור שהרי הוא עלמו הערים לגרום
 הלווי ובמקומות אמרו דהערהם החמירו בה רבנן טפי ממזיד כדאיתא בפ'
 שני דבילה (יז) ואף אם אמר לו המלך בערב שנת אם ילחוק ביום ראשון
 והוא ענהו שיעשה כפי אשר יאנו היה לו להמתין שיסלה המלך בעדו לא
 שיחרתה הוא בעלמו לפניו והרי זה כאלוה ששנינו בפ' השוכר את הפועלים
 (ג): לענין אונסין ששומר שכר פטור עליהן הליסטים הרי הוא אונס
 הארי והדוב והגמל והכרדלם והנחש הרי אלו אונסין חמתי בזמן שזאו
 מחיליהן אבל אם הולכין במקום גדודי חיות ולסטים אין אלו אונסין
 ואפשר לחלק ולומר דהתם הוא לענין חיוב הנזק שנתחייב בו מן הדין והוא
 רוצה לשפור את עלמו מחמת האונס וכיון שהוא גורם האונס הרי הוא
 פושע וגורם האונס ואין ראוי שיהי' שומר אוחו האונס הסוף אבל בנדון זה
 אף אם מהחלה פשע בהרואה עלמו במקום הלחוק אין זה מחייבו בחרם
 ובשהמלך לוב עליו ולחוק מפני פקוח נפש הרי ענה אונס הוא בשעת הלחוק
 ולא חל עליו החרם שאין כוננו הקהל שיהרג ולא יעבור ששרי אם בא
 לפנינו ליבאל היינו מורים לו שילחוק ולא יעבור על מלוח המלך וגם המעות
 אינם אסורים לו כמו שבארתי למעלה. אמנם במה שעבר על הסכמת
 הקהל במזיד להרואה במקום הלחוק כדי שהמלך כשיראנו יאיה עליו והוא
 יסיה אז מותר לחוק מפני מלוח המלך בזה ראוי להענישו בממון כאשר
 יראה בעיני הדיינין שהרי זה דומה למכין מלחכתו במועד שאינה ענה
 דבר האבד והוא מחמיל בה קודם המועד ואינו גומרם כדי שחיה במועד
 מלחכת האבד ויהיה מותר בה וזה שנינו בפרק מי שהפך (יב): ובלבד
 שלא יכין מלחכתו במועד וכו' אף כווננו מלחכתו במועד יאבדו ופירש
 הר"ם ז"ל שאם כיון מלחכתו לעשותה במועד ופשהה ב"ד מאבדין ומפקירין
 אוחה לכל וכ"כ בהלכות הרי' אבן גיאת ז"ל אבל הרב ר' משה הכהן ז"ל כתב
 בהסכמתו על הר"ם ז"ל והגאונים ז"ל מפרשין מניחין אוחה ליאבד
 ומניעין אוחו מלעשות אוחה מלחכה אבל להפקיר הכל ולאבד בידים לא קאנו
 אוחו עכ"ל וכן ב' ח"ח (סי' תקל"ח) סמכין מלחכתו במועד קונסין אוחו
 שלא ישכנה אפי' שהוא דבר האבד ע"כ. נראה שדמו אוחה לגרס און כבוד
 שהביאו עליה בגמרא דהתם ודאי לא קאסיין ליה לגמרי אלא שלא ישמע
 על אוחו מוס ואפי' דעבר אדאורייתא. ואפי' דהני קאסיי נינהו כדאיתא
 בגמרא ושמואל סבירא ליה בגיטין פרק הנזקין (נג) גבי מנכך ומדמע
 דקנסתא מקנסתא לא ילפיין הכא לא מדין קנס קאמרין שאם כן לא היינו
 דיני אוחה בחולת לארץ שאין דיין בה דיני קנסות וכמ"ס הרי"ף ז"ל בהלכות
 (גיטין פ' השולח) גבי מוכר עבדו לעובד כוכבים ומוכר בהמה גסה לעובד
 כוכבים אלא הכא דינא אחריתא הוא ממ"ס הרמב"ם ז"ל (פ' כ"ד מה' סנהדרין)
 וז"ל וכן יש לדיין חמיר להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד וכותן כפי מה
 שיראה לגזור פרלה הדת ולחוק הבדק או לקנוס אלם זה והרי הוא אומר
 בעצא וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעלת הזקנים יחרם כל רכושו
 מכאן שהפקר ב"ד היה הפקר עכ"ל. ועוד האריך שם. אמנם ראוי לדיין
 שיחיו כל מעשיו לשם שמים ובמחון בעלת גדולי הקהל ואלא יסיה כבוד
 סבריות קל בעיניו ואלא יבא לכלל כעס ומה במקום שאפשר שילא מחלוקת
 מחוך דינו בחוק הקהל אם רבים מחזיקין יד' הנדון כי לעולם ראוי שחיה
 שמאל דוחה וימין מקרבת לא לדחות בשתי ידים האבן אחר הטפל ואחרי
 שלפי דעתי לא נאסרו עליו בהנאה המעות שהריות בלחוק כמו שכתבאר
 למעלה די היה להענישו מפני שנתראה במקום הלחוק כנגד הסכמת הקהל
 בעשרים או שלש' פרחים לא כסף הגדול והגורא שהוא אשר כל שומעו חילינס
 אוניו כי החורה חסה על ממונס של ישראל וכו' מה שז"ל בזה ואחיה חבמר
 ולא אני שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות :

קעג עוד בא ככתבך שהעברין אף אם אינו מותרם אינו מלמך לעשרה
 דאמרין בפרק זה בורר (כו') החשוד על השבועה אין ממנין
 עמו על סוד העבור ע"כ. ונראה טעות הסופר המעתיק ככתב כי היה
 ראוי לומר החשוד על השבועה כי זה נזכר שם בעובדא דריש לקיש דבעא
 מיניה דרבי יוחנן בני אדם החשודין על השבועה כשרין לעבר שנה וסיה
 אומר זה לחרף רבי חייא בר גרונקי ור' שמעון בן יהודק דאולי לעבר שנה
 בעשית מפני מה שקרה לו עמהם כמו שמוכר שם בארובה ומ"מ אף אם
 היו פסולין לעבר שנה שצריך מומחין מן הסנהדרין שהם מנוקים בדרך או
 לדין ולעדות לא אמרו שלא ילמך לעשרה והלא אפי' הנשים היו מלמך
 וממנין עליהם אי לאו משום פריזותא אפי' שפסולות לדין ולעדות ומומנות
 א [רמ"א י"ד סי' ש"ד ס"ב : ב] רמ"א שם סעי' י"ט : ג] רמ"א שם :

שאלות ותשובות רבי'ש סימן קעד קעה

במה שכתבתי כבר' אולי נעשה מדרך השכל בחרונו שכל תדוקנו ותדושי' אדום ולא אשר נכתב בו הוא הקדוש נאום דורש שלומך וטובתך לעולם אם תדרשנו ימצא לך סחר פנים לא יסים ואין דבה נעלם המוחם בפרשה אל' מול פני המורה יאירו נאמן להבנתך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

מוסתגנים לרבי יעקב סוסן י"א :

קעד שאלת ראובן נשא אשה ובזמן הנשואין כתב לה כתובה כדת משה וישראל סך מאה כפולות ומצד אחר כתב לה צדא"ק בערכאות ישמעאליים מסך ק"ג כפולות סת' ראובן ובאה האלמנה לתבע הצדא"ק מן היתומים ושבעון שהוא אפטרופוס היתומים שנאז ראובן מדען שאינו מדין תורתנו שתתבע רק בכתובתה העשויה כדת משה וישראל ושלא יפרע אותה בצדא"ק שהוא עודה על סך הכתובה והאלמנה פוענת שהיא רוצה להיות נפרעת בצדא"ק כמו שכתב ראובן על עצמו וכמו שהוא פנה בקהל שהוא שכל אשה נוכח בצדא"ק ושאלת הדין עם מי :

תשובה

גדסיק בכתובה פרק נערה (מ"ג:) הוליה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות אמר רב הונא באת לגבות מאתים גובה מזמן ראשון באת לגבות שלש מאות גובה מזמן שני דמיירי שכתובה שלש מאות היא אחרונה ומחצה שם באת היו שתי כתובות שוות לא היסד גובה אלא מזמן שני והראשונה בטלה לגמרי באת אינה כדאמר רב נחמן שתי שטרות היואלין בזה אחר זה בטל שני את הראשון מהגבו טעמי דאתמר בגמרא אי משום דאודיי אודיי ליה שבראשון היה פסול אי משום דאחולי אחיל ליה על הקדמה הזמן שבטעם הראשון אבל כיון שיש תוספת בשניה שבראשונה ממאתים והשניה משלש מאות משום תוספת כתביה ולא בטל שני את הראשון אלא שהם באת לגבות מזמן ראשון השניה בטלה ולא תגבה אלא מאתים והם באת לגבות שלש מאות אינה גובה אלא מזמן שני והראשונה בטלה דהכי נמי אמר רב פפא בהסיה דשני שטרות שהם על עדה אחת ומורה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא בשני לתוספת כתביה ולא בטל שני את הראשון אלא שהם באת לגבות מזמן ראשון לא יפול הדקל לפירש"י ז"ל ואם רגש לגבות הדקל לא ינכה כי אם מזמן שני דרגש בזה גובה רגש בזה גובה וכן אמרו שם בהסיה דרב נחמן דאפי' בשאלין תוספת בשני אלא שבראשון במכר ושני במתנה לא בטל שני את הראשון דליפות כהו הוא דכתב ליה משום דינת דבר מלרא וכן אם ראשון במתנה ושני במכר ליפות כמו משום אחריות ולא חימיר דרב נחמן אלא בששניהם במתנה או שניהם במכר וא"כ לענין שתי כתובות אם היו שוות בסך שכן הוא ככך האחרת ושוות בשטבוט בטל שני את הראשון אבל בשאלין שוות בסך לו שאלין שוות בשטבוט גובה בחיזו שתרצה וכל שכן בנדון זה שאלין שוות בסך שהרי בלדא"ק יתר על הכתובה עברית וכן אינן שוות בשטבוט שהרי בלדא"ק יש לה זכות על הכתובה לגבותו מחיים וגם כנגד בעלי חובות ישמעאליים ובכתובה יש לה זכות על בלדא"ק לכמה דברים שהם מתנאי כתובה שהע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי מה שאלין קן בדיניהם בלדא"ק וגם אחרת לא נזכר לה בלדא"ק יתר מהם ולכן זכות שניהם קיים ר"ל או זה או זה ויש לה בחירה לגבות בחיזו שתרצה אבל לא נאמר שתגבה שתיים כיון שלא הזכיר בשניה אוסיפת לך כך זה על סך הכתובה הראשונה וכל זה מחבאל שם בפרק נערה ובסלכות הרי"ף ז"ל בפרק הכוזב ובפרק הכוזב וכו"כ הרמב"ם ז"ל (פרק י"ז מהלכות אישות) ואין לריך לומר אם מנסה המדינה לגבות בלדא"ק כמו שכתבתי מן השאלה שבטעמי הכתובות ונביית הכתובות מנסה המדינה הוא עיקר גדול ועל פיו דין כל שיהיה אחי מנסה פשוט בכל המדינה כמו"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהלכות אישות) וזה מה שז"ל בזה וחסמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

קעה ברשך לרבי שמואל חלאיו י"א :

היקר הנכבד רבי שמואל חלאיו י"א הגני נוסח אליך כהנה שלום ונחלים נפיו דע כי כהנך הגני אלי על יד ר' משה בן דקק ולא תשכחי יהיה הוא מאשני ריבך ומתקך מאחר שגלתה הכתב על ידו וקבאתי הפתח לפניו ואמר שלא כך היה מעשה וכי הוא מצעלי הריב לו אמרתי אחר שיש מחלוקת בענין אין ראוי להשיב לאחד מן הכתובות בזולת שמוע טענות הכה שבעדה אלא ח"כ תבה השאלה מן היושב על המשפט אשר שמוע טענות שתי הכתובות ומסדר בשאלה פעמו שתיים וכן נוהגים כל הכתובים האשלים לבנות ושיבו לשואל בדברי ריבוי כי אם לשואל להחליט להבין ולהורות ולא יספיק לסתם להשיב במהאי אם קן הדבר כמו שפירש השואל שמה מחוץ תשובה החכם ילמד השואל לטעון מחאר שהוא בטל הריב וזה לא עניתי לכתבך ושאלתך עד יחממו שרים או שלמה מגדולי הקהל איך היה בענין וחסמתי לך הכתב על ידו ורציתי לסוננו ואמר כי אין לריך ולא השפתי בזה אחרי שכבר ידע הוא מה שבו אמנם אשר אמרת שחך חותך הוא ואחיו בכל מיני חרפות וגדושתין בטני כל הקהל בבית הכנסת קשה בעיני מאד שאלים מכירין ערך זולתם ואשר אמר כי איך בעיני ובעיני כל יודעי ספר בחוקה מבין וידע ושאיך חשבו בעיני לבלום ואני מלפני על כהנך ושאלותיך אשר הם כלם של דופי פליאה דעת ממני איך בדת מלבו אלה הכוזבים אשר לא היו ולא נבראו אלא פסוד אני מסדר ככתבך מחיל ומסיים וכתבתי השמותי לשאלותיך פעמים רבות מכלי הסחמתי פנים מאתה מהנה יענו בנפיו ויבחיסוהו ומלילה לי להלפני על אנשים חמימים וישרים ומשכילים כמותך ואשר אמר כי לשוק ענתה אינו קן אבל היא בעיני נמה ומסלגת חסרה לדבר אמת כהיל על אטיקי מים עורגת והגדושתין ושאלותיך מעידות על פוב שכלך ושפתיך אשר בורר מללו יענו כך כי תורה לא בלכך ונה נפסך האנה ומתענגת ואם לשום לחרף חותך כהמתח יס טהמה ובלביא שואגת גלוי וידוע כי מתמה שנהא או קנאה

הסנדל וחיוב בקריעה הע"פ שלא אמרו קן במנודה וכ"כ בפירוש במשפט החרס ושנוהג בדברים של חבל כנ"ל ומ"מ אפשר שלא בכל הדברים שהאבל נוהג שהרי חבל חסור בדברי חורה והמוחם מותר וכן שלא ראונו לרבי אליעזר שנהג בעטיפת הראש ובכפיית המטה וכן לא נאמר בחפלין כמו שמראה מהסיה דפ' ארבע מיתות (סחי) אבל בלוחם דברים שראינו שנהג בהן רבי אליעזר הוא סוכר שאסורים במותרם הע"פ שמוותרין במנודה ומיחו אחרים אומרים דהכיה דרבי אליעזר גדוי היס ומה שהלך מנעלו ונשמע וישב על גבי קרקע משום יאמר בעלמא עשה זה ואין ללמוד ממנו חיוב במנודה דעלמא וכן קריעה בגדיו מפני אשר עשה שבלטער על הדבר הרבה שנמנו עליו חבריו לנדותו והוא גדול בסנסדרין ומי כמוהו בישראל ומה שלא באו חלמידיו אללו לפי שהיה גנאי לו שיבאו חלמידיו לפניו וינגנו בו מנהג גדוי וזהו שאמר להם כשאמרו לו ללמוד תורה באלו ועד עכשיו למה לא באתם כלומר שהרי מותרין אתם כך פירשו החכונים ז"ל - וגראה לי להכריע בדבריהם שנדוי היה מדאמרין בפרק מי שמתו (י"ט) נכ"ד מקומות ב"ד מדין על כבוד הרב וכן שנינו במשנתנו ור' אלעזר דק ואשכח חלת וכו' ומקשינן ותו ליבא והכניה תודום אים רומי הכסיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסים וכו' ומתריצין במשנתנו קאמרין והא ברייתא היא והקשו עוד ובמתני' לא הן והתן חסכו חוליות ונתן חול בין חוליה לחוליה רבי אליעזר מטער וחכמים מטמלין וכו' ונתנה אורתו סיוס הביאו כל עהרות שטער רבי אליעזר ושרפוס ונמנו וברכוהו וחירלו אפי' הכי גדוי במתניתין לא הן כלומר הע"פ שמחלקוהם שני במשנה מ"מ הגדוי אינו שנוי במשנה אלא בברייתא ששנו בה ונמנו וברכוהו אם קן מבוחר בכלן שנדוי היה בדברי החכונים ז"ל - ואנא חזיתיה לדעתיה דמר שמואל לאשתעווי בהדיה ושאל באת הכנסה שאין מכריחין אותו ללאת משם ומותר להחפיל בצבור כל שיש שם עשרה זולתו [א] - ונ"ל שיזונה להלכה שלא חסרו אלא לכולנו לכל דבר שרריך עשרה כמו"כ הרמב"ם ז"ל - ומה שאמרת שהשיב הרב רבינו אשר מלובל בשם רבינו האי גאון ז"ל וז"ל הכי חזינא דמוחרם סתם חסור לדבר עמו ולישב לפניו בחוק ד' אמות ולהחפיל בבית הכנסת אשר הוא שם בדכתיב וחוטא אחד יאחד עובד הרב וכ"כ שאין שוחין ואוכלין עמו ואין משמשו אלא אשתו ובניו כהורקטוס בנו של ר' אליעזר ואין מוכרין לו מזון אלא כדי פרוסתו והמתפלל עמו בבית הכנסת או נחצה עמו בדברים אשר אמרו כרי הוא מותרם כמוהו דכתיב כל יושביה וכן נהגנו ונהגו הקדמונים דאי לאו הכי לא הויעלו חכמים בחקיהם כלום להרחיק אדם מן העבירה עכ"ל - ואמר מר שפירוש השמועה הוא דליה רשותא לב"ד לאחרותי מאן דאכיל ושתי בהדיה וקאי גו ארבע אמות אבל משתמא נהי דחסור לא הוי מותרם וכן נזכר לומר דשרי לאשתעווי בהדיה ממה שכתירו לו הנה קענה כדי פרוסתו וכל מאי דאמר מר אמת וברור מדינא דגמרא - אבל הנאונים נהגו להחמיר הרבה בגורסתם וכעובר על דינא שהרי כהנו אדם שנחתיב לחברו ב"ד וסרב ועבר על גזרות ב"ד כותבין לקבלות ישראל פלוני גזרו עליו דין וסרב ולא השגיח והחרמנו אותו שלא יחפיל בעשרה ולא יזמן בשלשה ואל תמולו לו קן ואל תקברו לו מה וסולאו בניו מביית הספר ואשתו מביית הכנסת עד שיקבל עליו את הדין פ"כ - ובס' אורחות חיים תשובה לרב פלטוי ז"ל שהוסיף עוד בכתב שכותבין לקבלות בלשון הזה ואף חתם גדו אותו והחרימוהו בכל יום תמיד והכריזו עליו שפתו פת כותי ויינו ויין נסך ופירוחיו עבליים ספריו ספרי קוסמים וחכמו ליניה שלו וסקרו מזוחתיו ולא תחפילו עמו ולא תמולו לו קן ולא ילמדו בניו בב"ה ולא תקברו לו מה ולא חכניו אותו לא לחבורה מלוה ולא לחבורה רשות ושטפו סוס אחריו ונהגו בו מנסה עובר כוכבים פ"כ - וכבר אהה רואה שכל אלו תומרות יהדות שהיו נוהגים בהלכות ז"ל למי שערב על גורסתם ומסרב בדינם כי היו גאונים פולס וסיו על בני הגולה במסנדרין על כל ישראל אבל לאחר דורס לא נהגו קן רק כפי דין הגמ' וכבר ידעת שאמר ז"ל גדוי שללו כנזיפה שלסם - והרשב"א ז"ל כתב בהשוב' שהדבור מותר בין במנודה בין במותרם ומ"מ אף אם מן הדין מותר לדבר עם המנודה או המותרם אומר אני שאין ראוי לברכות שיחה עמו בן כיון שהוא מרוחק ומובדל משאר העם ובמקומה נהגו להכריחם ללאת מביית הכנסת ואפשר שהם מכוונים שלא לדחוק היחידים שרריכים להתרחק מהוך ארבע אמות שלו [ב] ואנו נוהגים להכריז על המנודה או המותרם בשווקים וברחובות ומלוים עליו שישיב בביתו ולא יאל לחון ידבר כדי שלא יכשלו בו רבים ושינהגו חסור בדברים האסורים לו וכן שינהגו חסור בנעילה הסנדל כדי שיכנע לבבו ואת"פ שמון הדין אינו חסור בו שהרי פסק הרי"ף ז"ל לקולא כהנה בעיי דלא אפשרינו בגמרא וכן הסכים הרשב"א ז"ל - ופירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל בהלפנה (פ"ה דתענית) תני אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילה הסנדל ומשבאו לעיר חולצין וכן כתב וכן בהשניה נכור כתב הר"ף ז"ל בפירוש הסלכות שלא הביאו אלא ללמוד ממנו לאכל ולה"כ לא לחסור מנודה בנעילה הסנדל בעיר שהרי הוא עלמו פסק לסקל ואנחנו מתמירין עליו כדי שיכנע לבבו ולא מן הדין וכשמקשינן אהביו בעדו להסיר לו אלו חוקרים עליו אם נהג חסור במה שגזרו עליו ולא אנו מחירין לו - וזה שבעלתה מלודתי בכל אלה ואהה חבמה וסכת וראית בין פעם בריא ובין פעם רזכ כי איש חכם אתה עדיף מנביא וחזק עיקר אדם ועוהק זה בזה על ישר לבך אמריך ודברך במשפט הכלכל ואם יש [א] רמ"א י"ד סי' ש"ד ס"ב : [ב] רמ"א שם : [ג] רמ"א שם :

שאלות ותשובות ריב' ש' סימן קעה

קאה יעשו קן ולכבוד אביהם: שהיה איש חיל ועומד בפרץ בקהל ההוא כל הדברים אשר ידברו אל השמים לז' והם אלה ענין ולא עולב שכן הוא לך ועל זה נאמר ואלהינו כאלה השמש בגבורתו ולמלאה שלחך ובקשך לחקור ולדרוש על אביך ל"ט ועל שני זקניך בני אביך ואבי המד' י"ט י"ט מקמי ודרכתי לגוי אומות ישיבים וזקנים משלתי קהל מיוקסא אשר פה ועל שני זקניך אמרו כי אינם זוכרים מהם אמנם הכירו אביך ל"ט ויהי הכס ירא אלהים וסר מרע' ואלה תמידים נמנה הולך המים ופועל זקן ודוכר אמה בלכבו חיה שומה בפי כל אדם חזו בני וגם עליך ספרו בנבחה מעמם אשר מעוררין הלכה בדרך טובים ולורחם לדיקים השמור וכל יומך היית רודף אחר עקבות החכמים ולומדי החוכה ולא הייתי נרץ לחקור עליך כי כבר ראייתך גם בעברי בדרך ובשאלותיך אביך כי אמה ירא אלה' ובמלותיו לדקדק חפץ מאד אכן יען נקשת זה ממני נדרשתי לאשר שאלתי נמלתי לאשר נקשה ומעטה השים פני להשיב על שאלותיך כלאשר יורוני מן השמים :

שאלת בענין מה שקרה בינך ובין קצת יחידים מן הקהל שהיו הייבין לך מן השנה שעברה כח' כפולות זהב הן משכירות לפרד בגיהם הן משכר הפצות אשר הורגלו לקנות וקודם חג הסוכות התרית בהם בבית הכנסת שלא תאריך להם רק עד חג הסוכות ושאלו לא יפרעו לך לחג הסוכות משלם לא תהדוש עמהם שום תנאי ולא שום שכירות ותלך לבקש לך סנוח אשר ייטב לך עבר חג הסוכות ולא פרעך וסחרת יום שמחת תורה אמרת להם בבית הכנסת שיפרעו לך השבועה כפולות שחייבים לך וענו ואמרו שתאריך להם זמן עד החדש ימים וענית להם שעל תנאי זה תאריך להם זמן הפרעון שיפרעו לך כל מה שהייתם לך משכירות אשתקד עד פרושה אחרונה וגם מה שיעלה לך בשכירות מהיום ועד שבת תולדות יצחק הבא ראשון ואם ישליכו לך מה שאתה כתנה עבהם עכשיו ילמדו בניהם לפניך בבית הספר ואם לא יתנו לך כל מה שהם חייבים לך עד פרושה אחרונה הוציא את בניהם ותגרשם מבית הספר ויתנו לך השכר אשר יעלה לך בכל שבת ושבת אע"פ שגרשת את בניהם מבית הספר והם בטלים וענו ואמרו הכל סקובל עלינו ובלב שלם ובגפוש הפצה קבלנו עלינו תנאי זה ועבר הזמן שקבעת להם ולא נתנו לך כלום ואתה גרשת מבית הספר אותם התלמידים' שלא פרעו לך אביהם כל מה שחייבים לך אשתקד הן משנה זו עד שבת תולדות יצחק כי כן קבלת על עצמך בשבועה חמורה ובכח גדוי ועוד בשעת השכירות החסרת עליהם בתנאים שאף אם יחלו התלמידים או אתה חדש או שנים או כל השנה שלא יפחתו לך משכירותך אפילו פרושה ואתם התלמידים שגרשת היה בהם מי ששהה ב' חדשים ולא החזרת אותם לבית הספר עד שפרעך משלם וכל מה שבטלו לקחת מהם שכר כל אותן השבתות שהיו בטלים כמו שהתנית עמהם: אחר שפרעך הרחיבו עליך פיהם ואמרו כי שלא בדיון לקחת מהם שכר כל אותן שבתות שהיו בטלים: וענית ואמרת להם כי הדיון עמך ואינהו דאפסידו אנפשיהו דכל תנאי שבממון תנאו קיים והבאת להם ראיה כמה שאמרו חז"ל (קדושין סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי בין בנישין בין בקדושין בין במקח בין בסמך בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ד' דברים ואלו הן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי שאפשר לקיימו ותנאי קודם למעשה כמו שכתב הר"ם ז"ל (פרק ו' מהלכות אישות) והארכת לבאר שבתנאי זה שהתנית עמהם נמצאו כל ד' דברים הנזכרים ולכן כל מה שלקחת מהן כדיון לקחת ואין בו גול ולא חסם לפי דעתך ובקשת ממני להודיעך בבאור רחב אם הדיון עמך או עמהם ואין רצונך שאודיעך לעשות פשרה בעולם אלא יקוב הדיון את החר כי אם הדיון נותן לקחת מהם מה שקבלו על עצמם כבר הוא בידך הכל שפרעו לך עד פרושה אחרונה ואף כמה שעמדו בטלים ואם הדיון נותן להשיב להם שכר כל אותו זמן שבטלו בניהם תשיב להם כי אין רצונך בגול וחסם זהו תורף שאלתך :

שאלת בענין מה שקרה בינך ובין קצת יחידים מן הקהל שהיו הייבין לך מן השנה שעברה כח' כפולות זהב הן משכירות לפרד בגיהם הן משכר הפצות אשר הורגלו לקנות וקודם חג הסוכות התרית בהם בבית הכנסת שלא תאריך להם רק עד חג הסוכות ושאלו לא יפרעו לך לחג הסוכות משלם לא תהדוש עמהם שום תנאי ולא שום שכירות ותלך לבקש לך סנוח אשר ייטב לך עבר חג הסוכות ולא פרעך וסחרת יום שמחת תורה אמרת להם בבית הכנסת שיפרעו לך השבועה כפולות שחייבים לך וענו ואמרו שתאריך להם זמן עד החדש ימים וענית להם שעל תנאי זה תאריך להם זמן הפרעון שיפרעו לך כל מה שהייתם לך משכירות אשתקד עד פרושה אחרונה וגם מה שיעלה לך בשכירות מהיום ועד שבת תולדות יצחק הבא ראשון ואם ישליכו לך מה שאתה כתנה עבהם עכשיו ילמדו בניהם לפניך בבית הספר ואם לא יתנו לך כל מה שהם חייבים לך עד פרושה אחרונה הוציא את בניהם ותגרשם מבית הספר ויתנו לך השכר אשר יעלה לך בכל שבת ושבת אע"פ שגרשת את בניהם מבית הספר והם בטלים וענו ואמרו הכל סקובל עלינו ובלב שלם ובגפוש הפצה קבלנו עלינו תנאי זה ועבר הזמן שקבעת להם ולא נתנו לך כלום ואתה גרשת מבית הספר אותם התלמידים' שלא פרעו לך אביהם כל מה שחייבים לך אשתקד הן משנה זו עד שבת תולדות יצחק כי כן קבלת על עצמך בשבועה חמורה ובכח גדוי ועוד בשעת השכירות החסרת עליהם בתנאים שאף אם יחלו התלמידים או אתה חדש או שנים או כל השנה שלא יפחתו לך משכירותך אפילו פרושה ואתם התלמידים שגרשת היה בהם מי ששהה ב' חדשים ולא החזרת אותם לבית הספר עד שפרעך משלם וכל מה שבטלו לקחת מהם שכר כל אותן השבתות שהיו בטלים כמו שהתנית עמהם: אחר שפרעך הרחיבו עליך פיהם ואמרו כי שלא בדיון לקחת מהם שכר כל אותן שבתות שהיו בטלים: וענית ואמרת להם כי הדיון עמך ואינהו דאפסידו אנפשיהו דכל תנאי שבממון תנאו קיים והבאת להם ראיה כמה שאמרו חז"ל (קדושין סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי בין בנישין בין בקדושין בין במקח בין בסמך בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ד' דברים ואלו הן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי שאפשר לקיימו ותנאי קודם למעשה כמו שכתב הר"ם ז"ל (פרק ו' מהלכות אישות) והארכת לבאר שבתנאי זה שהתנית עמהם נמצאו כל ד' דברים הנזכרים ולכן כל מה שלקחת מהן כדיון לקחת ואין בו גול ולא חסם לפי דעתך ובקשת ממני להודיעך בבאור רחב אם הדיון עמך או עמהם ואין רצונך שאודיעך לעשות פשרה בעולם אלא יקוב הדיון את החר כי אם הדיון נותן לקחת מהם מה שקבלו על עצמם כבר הוא בידך הכל שפרעו לך עד פרושה אחרונה ואף כמה שעמדו בטלים ואם הדיון נותן להשיב להם שכר כל אותו זמן שבטלו בניהם תשיב להם כי אין רצונך בגול וחסם זהו תורף שאלתך :

תשובה עם היות שאין דין זה הלוי בלחוד ארבעה דברים מדקדוק התנאי שכתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ו' מהלכות גרושין) וכמו שכתבתי: אמנם כדי ללמדך במקום אחר חזי מודיע שמה שכתב הר"ם ז"ל שהקדוקים: הכס לריבין אפילו בממון אין הכל מודיע לו כמו שכתב הוא ז"ל בפ' הסוה שמקלת גלויים החרוגים אמרו שהין לרץ לכפול אלה בנישין וקדושין בלבד אבל דניי ממון ח"ל לכפול וכו'. גם הכ"ף ז"ל כ"כ בחבובה וכו' רבינו שמואל ז"ל בפרושיו בפרק יש נוהלין ומה שהקשה הר"ם ז"ל דהא תנאי בני גד ובני ראובן בממון היה כבר חירץ הרמב"ן ז"ל דהין הכי נמי דרבי מחיר ממון יליף וגם בממון איש ליה הכי אכן לא קיי"ל כרבי מחיר דחידושה הוא ורובן פליגי עליה כמיה דוכתי ולא אשכחן דחייפסקא סלכחא כותיה כהדיא דהא אשכחן דניי ממון דאפילו גלוי דעתא נמי מהני ביה כדאמרי' בקדושין (מנ): בהכוח גברא דכתי למיסק לתרץ ישראל וזין נכסיה ואשכחן לן בגמ' דברים שבלב אי הוו דברים דאלמח גלויי דעתא מילתא היה כ"ס מי שמתנה אע"פ שאינו כופל תנאו סוה קיים אלא ודאי לא קיי"ל כר"ם: ובמילא דמתקין בגיטא דשכיב מרע אש לא מחי לא ירא גב וכו' לרוחא דמילתא מתקין לחומרה שהשש דילמא היכא דכבר לה כר"ם והאי לאכשורי לגיטא ושרי. השת איש לבוק ובראיה שררי אף הרמב"ם ז"ל מורה דבעל מנה לא מעכשיו חינו לרץ לתנאי כפול ולא לתנאי קודם למעשה שכן כתב בפרק זה וגיטא דש"מ במעשיו הוא דאי בלא מעשיו אמר הוא סלוי :

ואני אבאר לך השכירות שעשית עם האנשים ההם ממרת יום שמחת תורה אם אוחן תנאים שאף אם יחלו הצעירים או אלה בכל השנה והצעירים יהיו בטלים שעם כל זה יהיו חייבים לפרוע לך השכירות עם היות שאלו התנאים בלתי בגויים ובמלאכה השם פין ראוי למי שסוה ירא שמים להחנות כאלה כי ירא לבב מגדלי בנייהם לתלמוד תורה בהסביר עליהם תנאים שלא כמשפט מ"מ תנאי שבממון הוא קיים שהרי נתחייבו בלחוד תנאים בין יפרעו לך מה שהם חייבין לך בין לא יפרעו אבל מה שנתחייבו לך שאם לא יפרעו לך חס' כפולות ושכירות חמשה שבועות לשבת תולדות יצחק עד פרושה אחרונה שיהיו חייבים לפרוע לך שכירות אף אם חגרש הצעירים מבית הספר ויהיו בטלים ושלא תחזירם עד שיפרעו לך כל מה שהם חייבים וגם מה שיעלה שכר כל שבת ושבת מוזמן שבטלה זה התנאי אף אם קבלו אחרו ברזון איש כלום לפי שזו אשמכתא היא דכל שאלמר מילתא יתירתא כי הכא אשמכתא היא ולא מהני כדאמרין בפרק המקבל (קד') דהחובר שדה מחברו והוכירה שמשלם לבעל השדה חלקו ממה שראוייה לעשות ואין זה אשמכתא דהא לא גזים אלא נתחייב כמה שראוי שכן כתב לו אם חוביר ולא אעביר אשלים במיעבא ואמרו המפרשים ז"ל דהנאי ב"ד הוא ואע"פ שלא נכתב כמי שכתב דמי אבל אם אמר אם חוביר ולא אעביר אשלים אלפא וזו אשמכתא היא ולא קנה כיון דגזים ואמר מילתא יתירתא כדאיתא התם בגמרא וכמ"כ ז"ל (פ"ח מהל' שכירות

תשובה עם היות שאין דין זה הלוי בלחוד ארבעה דברים מדקדוק התנאי שכתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ו' מהלכות גרושין) וכמו שכתבתי: אמנם כדי ללמדך במקום אחר חזי מודיע שמה שכתב הר"ם ז"ל שהקדוקים: הכס לריבין אפילו בממון אין הכל מודיע לו כמו שכתב הוא ז"ל בפ' הסוה שמקלת גלויים החרוגים אמרו שהין לרץ לכפול אלה בנישין וקדושין בלבד אבל דניי ממון ח"ל לכפול וכו'. גם הכ"ף ז"ל כ"כ בחבובה וכו' רבינו שמואל ז"ל בפרושיו בפרק יש נוהלין ומה שהקשה הר"ם ז"ל דהא תנאי בני גד ובני ראובן בממון היה כבר חירץ הרמב"ן ז"ל דהין הכי נמי דרבי מחיר ממון יליף וגם בממון איש ליה הכי אכן לא קיי"ל כרבי מחיר דחידושה הוא ורובן פליגי עליה כמיה דוכתי ולא אשכחן דחייפסקא סלכחא כותיה כהדיא דהא אשכחן דניי ממון דאפילו גלוי דעתא נמי מהני ביה כדאמרי' בקדושין (מנ): בהכוח גברא דכתי למיסק לתרץ ישראל וזין נכסיה ואשכחן לן בגמ' דברים שבלב אי הוו דברים דאלמח גלויי דעתא מילתא היה כ"ס מי שמתנה אע"פ שאינו כופל תנאו סוה קיים אלא ודאי לא קיי"ל כר"ם: ובמילא דמתקין בגיטא דשכיב מרע אש לא מחי לא ירא גב וכו' לרוחא דמילתא מתקין לחומרה שהשש דילמא היכא דכבר לה כר"ם והאי לאכשורי לגיטא ושרי. השת איש לבוק ובראיה שררי אף הרמב"ם ז"ל מורה דבעל מנה לא מעכשיו חינו לרץ לתנאי כפול ולא לתנאי קודם למעשה שכן כתב בפרק זה וגיטא דש"מ במעשיו הוא דאי בלא מעשיו אמר הוא סלוי :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קעו קעז

ועוד כי מוסי בן יקשאן הנזכר בעת שתפשוהו צוני והרשני לקחת המחפצה ההיא ולהפקידה אצלך וכבא מוסי בן יקשאן הקרתם אותו אם צוה לאיש ההוא לקחת המחפצה ההיא מכירתו בעת שתפשוהו ולהפקידה ביד סעיד הנזכר כי הפקדון ההוא היה לו גרסא בגזקין ונשבע שבועה בתורה הפין ביד כי הוא לא צוה האיש ההוא ולא לזולתו לקחת החפסה ההיא ולהפקידה לשום אדם כי פורדו היה בנפשו וגם לאשת מוסי הנזכר הקרתם על זה טרם נסעה משם והיא גם היא אמרה כי האיש ההוא נכנס לביתה שלא ברשות ולקח החפסה ההיא והפקידה ביד סעיד בן קראקיש סבלי קצת רשות מהם לא סן האיש ולא סן האשה ושאלת הדין עם בי :

תשובה ח"י רואה בחניעת סעיד בן קראקיש על האיש האם שהפקיד לו החפסה ממש כי שניסם לדבר מטה נחשוט כדי לסלול החפסה ההיא למוסי בן יקשאן כי כבר נראה ששקפידים אללו כבר ידע סעיד הנזכר שהיה ממוסי בן יקשאן נטען למלכות סעדי אמר לו האיש האם המפקיד בעת שהפקידם אללו שימתינה אללו עד יראה איך יפול דבר ואם אמר קן נודע לשר סעיר מהפקדון הסווא והסליל לסעיר הספקד על בלי הגיד לו הפקדון האם שכבר ידע שהאם ממוסי בן יקשאן והענישו אם דדין או שלא דדין אין עליו תביעה ולא תרעומת כי אם על המגיד לשר אם הוא יודי לא על האיש האם המפקיד שהוא לא הכריחו לקבלה אלא הוא נחרזה מעצמו לקבלה ממדת חסידות וזהו אין לו עליו חפ"י תרעומת דומה זה למס ש'אמרם צפרק הזהב (נח"ל) גבי כמה חסא הסלם חסרה ולא יסא זה אונסה וכו' ושנינו שם ועד מתי מותר להחזיר בכרכים עד שיחלה לשלתי ובכפרים עד ערבי שבתות ואם היה מכירה אפילו לאחר י"ב חדש מקבלה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומת ובלאו בנמרה דקך סיפא דאם היה מכירה ממדת חסידות הוא דמן הדין ח"י חייב לקבלה כיון שעבר זמן החזרה ושאלו האי אין לו עליו אלא תרעומת למאן או לחסיד ר"ל שיהיה תרעומת על המחזירה לו לאחר זמן לא קבולי לקבלה ולא תרעומת הכוי עלויה כלומר כיון שהוא מקבלה ממנו ממדת חסידות ולא מן הדין למס יהיה לו עליו אפילו תרעומת לא יקבלנה ולא יהיה לו עליו תרעומת וצ"י הסוכר חס האומנין (עו"י) נמי גרסינן אמר רבא האי מאן דלוצייה מאס זוי לחבריה ופרעיה זוזא [זוזא] פרעון הוא תרעומת איס ליה עליו דח"ל אפסדתינכו מאני ולמד מכאן בעל העצור וכן האחרונים ז"ל דעל כרחיה איס ליה לקבולי זוזא זוזא דחי לא [לא] קבולי קבוליה ולא תרעומת ליהוי ליה כדאמרין לעיל צפרק הזהב וכן י"ל בגדון זה :

ומה ששאלת מקבלתך עדות עדים בשבועה כבר הארכתי בזה בחשובתי אל הקהל י"י צענין קדושי הסופר אמנם מה שאלת טוב לקבלת עדות שלא בפני בעל דין מיראתך פן יחזיפו לחדד מצעלי דיינין אם יעידו בפניסם זה שלא דדין לפי שאין מקבלים עדות עדים אלא בפני בעל דין אלא כגון שהיה הוא חולה או שהיו עדיו חולים או שהיו עדיו מבקשים לייך למדינת הים ושלחו לו ולא בא כדאיתא בריש פרק הגוזל בתרא (ק"יב) וכו"כ להרמב"ם (בבבבב עדות פ"ג) וכתב הרשב"א ז"ל שאם קבלוהו שלא בפני בעל דין לא עשה ולא כלום לפי שהוא כעושה בדבר משנה וחזר אבל מה שחובל לעשות לשסקיע לך מיראתך החקור אותם שלא בפני הכותה ואח"כ יעידו בפניסם ואז יבשו מהמתניף לאיש וכן ח"י עושה לפעמים כשים לחוש למס שאלת חושש זהו מס שג"ל בשאלותיך ואלת שלום כנפשיך ונפש חותם יוס ו' פרשת זאת חקת החורה דורש שלומך וגאלמן אהבתך יצחק ב"ר ששת זל"ס :

לקהל ברשך יצוי

קעו שאלתם כי אחד מבני קהלכם היו לו אשה ובנים וכתו בניו לא נשאר לו לבד בת אחת ולמען יקיים מצות פריה ורביה הלך לתנם לבקש שם אשה ושם קדש בחורה אחת ונתעכב שם כשני חדשים הוזר לברשך ושכר בהמות ושלחם עם שומר יתודי לתנם להביא את הבחורה ההיא אליו ולכנסה בברשך כאשר היה מותרת ביניהם לפי דברו ולא רצתה לבא או כתב האיש ההוא כתב לנכבדי קהל תנם להתרות באם הבחורה ההיא שאם לא תבא לברשך כאשר קבלה על עצמה להביא את בתה אליו לכנסה ולעשות לה כמצות התולדות שהוא פטור מכל שעבוד שיש לאשה על בעלה ושלא יהיה עליו דין ולא תרעומת בעולם ואפילו מונות וגם לא יגרשנה מעולם והאלמנה ההיא אם הבחורה היתומה לא רצתה להכנע ולהביא את בתה לברשך אל האיש אשר קדשה לו לאשה ונכבדי קהל תנם כתבו אל קהלכם כי כבר התיר באלמנה ההיא אם הגערה היתומה ההיא ולא רצתה להתפייס כי אמרה לא תצא בתי מאצלי מתנם ולא אוליכנה לברשך עד היותה נשואה לבעלה ככל אשה בעולם אבל הוא האיש המקדש יבא עדינו ויכנס את בתי בבאן בתנם כאשר היה התנאי בינינו וכאשר יעברו שבעת ימי המשתה יהיה הרשות בידו לחלוכה עם לברשך ואם אין רצון הבעל לבא בכאן לתנם לעשות הנשואים יפטור את בתי בנט כשר ואלו הם תורף טענותיהם בקצרה ואם באו בשאלה באריכות ואין לשום אחד סן הכתות עדים על טענתם אמנם הבעל אומר שנאמן עליו חתנה בעל בתה ובלבד שישבע בנקיטת הפין וגם היא ר"ל אם הבחורה תשבע בנקיטת הפין שלא היו דברים כמו כח

שכירות) ובפרק חזונו נשך (סה"י) תנן הלכו על שדכו ואמר לו אם אין אחס טוחן לי מכאן ועד שלש שנים כרי הוא שלי כרי הוא שלו וכך היה ביתוס בן זוקין עושה ע"פ חכמים ומפרש בגמ' דלמאן דלמיר אהמכתה לא קניא מתחיתין בדלמיר מעכשיו וכל דלמיר מעכשיו וקט מיניה מסני דכתיב מסתלקת האמכתה אל בקיין לבד לא מהני ואצ"ל דכל קיין קני מעכשיו דאי לא הא סדר סודרה למריה וכו' בקיין סתם שאל מענה אל בני שמחנה כמה שיעשה לאחר זמן אין הקיין אל עשה אצ"ל פירש מעכשיו ור"ח ז"ל ברוסף עוד למר שאין מעכשיו מאלק אהמכתה אלא כהיה דמשקן לו בית משקן לו שדה שמשקן לו שדכו אל היכא שלא מסר ליד מי שהתנה עמו ככלא אהמכתות דעלמא אין מעכשיו מועיל כסן אלא קיין ככ"ד חסוב : אל הגאונים לא הכריחו ב"ד חסוב אלא כהיה דפירשו בנמרה צפרק ד' נדרים (כז"י) כהוא דאחפיה זכוחיה בני דינא לפי שהב"ד הכריחו להחפיקם בידם ושאלו לא יבא לזמן שקבעו לו ליבעלן ומש"ה לדין ב"ד חסוב דאלו לא לפקועי ממונה ומכני סתם חפ"י בלא מעכשיו אל בחנאי שבין חס לחזירו חפ"י קיין : ככ"ד חסוב לא מהני אלא במעכשיו ובמעכשיו מחני בקיין אפילו בלא ב"ד חסוב וכ"כ הרמב"ן ז"ל בבבבב נדרים שחבר וכן הר"ם ז"ל (פ"א מהלכות מכירה) וזה דעת רוב האחרונים ז"ל ולכן מה שנתחייבו לפרוע לך שכר בכל שנה ושנה אפילו תגרש הנערים מבית הספר ויעמדו בטלים אם לא יפרעו לך לשנה פרשת תולדות יצחק השמנה כפולות שהיו חייבים ושכר ה' שבועות עד פרוטה אחרונה אין זה השעבוד כלום אלא ח"כ נתחייבו בו בקיין ובמעכשיו ואצ"ל שכר פרעו לך הכל ואף שכירות החדשים שנתבעו ונראה לך שמתלו לך אפילו הכי אין זה כלום וחייב חס להחזירם דהויא לה מחילה בטעות שהרי היו סבורים שמה שנתחייבו לך יהיה מועיל מן הדין ואינו כן ומחילה בטעות ככיוולא בזה לא הוי מחילה דכתי אמרינן סתם (ב"מ סו"י) כהלוכו על שדכו דהדרה ארעא והדרי פירי ולא דמי להסיה דמוכר פירות דקל לחזירו קודם שבלו לעולם דלמיר רב נחמן דאף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואמר רב נחמן מודינא דחי שמיט ואכיל לא מפיקין מיניה משום דמחילה בטעות הויא מחילה הא מפלגינן בגמרא בינייהו דסתם זניני וסכא הלוחה ופרש"י ז"ל דהא הלוחה על שדכו איבא משום רבית ומש"ה מחילה בטעות לא הויא ביה מחילה מש"כ כהיה דפירות דקל - ור"ח ז"ל פירש צ"ל ודון זה להסיה דהלוכו על שדכו דמי שסרי מפני הכמות שהיו חייבים לך והארכת אותם נתחייבו לך בזה ועד שכר נראה שלא מתלו לך ברצון אלא מפני האונס שהנערים היו בטלים והוכיח סופס שאמר שפרעו לך הכל רחמינו עליך פיהם ואמרו כי שלא דדין לקחת מהם שכר זמן הכעלה :

עוד צדון זה יש טעם אמר שאפילו נתחייבו בקיין ובמעכשיו והסתלקת האמכתה עדיין הוא חסור משום רבית שהרי הם מתחייבים שאל לא יפרעו לך לזמן שהוא כל מה שחייבים לך שיתנו לך שכר כל שנה ושנה אף אם תגרש הנערים וזה כל זמן שמעוהיך בטלים אללם וזו רבית גמורה היא ולא דמי להסיה דהלוכו על שדכו דכל שמסתלקת האמכתה הוא מותר ואין שם משום רבית כמו ששינו וכן היה ביתוס בן זוקין עושה ע"פ חכמים דהתם אין שם חגר נטר ליה שהרי אם היה פורע אותו כסוף סג' שנים לא היה נטל אלא מה שהלוכו וכשעברו השלש שנים ולא פרעו מיד הוא קונה השדה כרגע כמימריה ואין כאן אריפות זמן אלא קנס הוא ולא רבית אלל בגדון זה שהם מתחייבים עתים שאל לא יפרעו לזמן שהוא שיתנו לך אמר עבוד הזמן זוז בכל שבוע ושבוע עד שחסיב נפרע מכל מה שחייבין לך והזויס ההם של כל שבוע ושבוע זו רבית גמורה היא דלללל דרביתא כל חגר נטר ליה חסור וכבר בארו זה כל המפרשים ז"ל כהיה דהלוכו על שדכו ולכן אמרי שבעל נפש אחס פרוש מאסור והחזיר להם כל מה שקבלת מהם מזמן שכר הכעלה :

קעז שאלת על מה שקרה ביניכם כי מוסי בן יקשאן מתושבי תנם נתגורר עמכם כחדש ימים ובאו שני פרשים מתנם ותפשוהו ואסורו בנחשתים כי אמרו בן סות הוא שאמר דברים כנגד אמונתם ויהודי אחד הביא בידו מחפצה אחת מכית מוסי בן יקשאן והיו בה תכשיטין של כסף ממלאכת הצורפים ודברים אחרים בין הכל שוה כששה דינרי והיה המחפצה קשורה קשר של קייסא והפקידה ביד איש שמו סעיד בן קראקיש ואמר לו שיטמנם אצלו עד יראה איך יפול דבר והוליכו הפרדיומות למוסי בן יקשאן לתנם במצות המלך ירום הודו והאלקא"י בסעוד והלקתו כשש מאות שומים עד שהיה קרוב למות ובנתים נשמע לשר עירכם כי ישפקדון ביד סעיד בן קראקיש שהוא ממוסי בן יקשאן וצוה שר העיר ותפשוהו והכוחו בשומים ואמר לו למה לא תודעתי כשהפקידו לך הפקדון והלא ידעת כי בן סות הוא וכל מסונו למלכות ולא פמרהו עד שקבל מסנו כששה דינרי זהב וכאשר יצא מוסי בן יקשאן מבית המורה בא שם לברשך והביא אגרת מאלקא"י מסעוד מחלה פני שר העיר להחזיר המחפצה הנזכרת למוסי בן יקשאן ושר העיר שמע לקולו והחזירה לו כאשר היא ואחר שיצא סעיד בן קראקיש מכית המורה עכב ספר תורה ותפלה בבית הכנסת ותבע לאיש ההוא ואמר לו בפני כל הקהל שהוא סכב לו התפסד ושהוא חייב לפרעו וענה האיש ההוא ואמר לו בעל כרחך לקחת אותו פקדון מידי והלא ברצונך לקחתו מידי כשהפקדתיו אצלך .

[6] ח"מ סי' כ"ח סט"ו :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קעח

מב

הזאת ברצון רובי קהלינו יצאו או ברצון כלם או לא אפשר להחיות כלל עד עבור זמנה תבואנו תשובתך מבורחת עם מקדים כי מפני אנו חייב :

תשובה

הכנה נכונה הראשונים ז"ל נחמתי ליבד איך כן נחרץ בלא פתח ובלא מעט כל אחד ואחד על פי חכם וכן אין אדם מחיר נדרי עלתו דכתיב לא ימל דברו הוא אינו מחל לכל אמרים מולין לו אלא שאלתו שכין שק נהגו להחירם הם עלתם ז"ל שכמה מחירין ע"ד מנהגם הם מחירין שיוכלו להחירם כשירצו בלי שום דבר מסדריים הצריכים להחיר נדרים וכרי זה כאלו נהגו בשעת המהם שכל זמן שיספיק הם בעלתם להחירו יהא מותר דומה להפירת הבעל וכעצמיה דרב פנחס דאמר (שבת מו:) כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת וזה מאחר שמן הדיון אינם נחרים אלא מחמת מנהגם שנהגו כן רואים אם מנהג הקהל להחיר חרמיהם על פי הרוב אף אם המעוט מוחים יעשו כמנהגם אף במהם זה אעפ"י שבעתה בהסכמת כלם שהרי ז"ל פעל דעת מנהגם בהחיר החרמות החרימו אכל אם לא נהגו כזה אין הקהל מתירין אותו בכלל בלי הסכמת כלם שהרי מן הדיון אין התרת הקהל משפיק ואם מן המנהג הנה לא נהגו כזה אכל בהסכמת כלם יכולין להחיר החרם אכל השבועה שקבלו עליהם כמו שכתוב בשאלה שהסכימו והחרימו באלה ובשבועה לריבין הם לשאלת חכם ושלחין אפי' להלחין שהרי הם כיחידים וכ"כ הראב"ד ז"ל בהשבעה שייבד שטעו חקנה וקבלו אותה במהם ובשבועה שהחרם יכולין הקהל להחירו מאליהם בלא פתח ובלא שאלת חכם אכל השבועה לריבין הם לשאלת חכם ושלחין אפי' להלחין שהרי הם כיחידים וכ"כ הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו אמנם הוא ז"ל כתב שם שמי שלא ענה חמן אחר השבועה אין השבועה חלה עליו כלל ואינו צריך כלל להחיר שלא מלינו משבע מפי אחרים ולא ענה חמן שישי' חייב אלא בשבועת העדות מגדלת הכתיב והראב"ד ז"ל מחמיר בשבועה שמשיב ש"ל אפילו לא ענה חמן להצריך שאלת חכם או שלשה הדיוטות לפי שהוא משיבש לדעתם ובראשם המומחין שבהם ויפרטו לפניהם נדרים ובשבועתם והם יחירו ע"פ ארעיתם ואח"כ אלו המתירין יבחרו שלשה אחרים מן הנדרים והם יחירו גם להם ואחר כל שאלת נדרים ובשבועתם יצו לשלוח להחיר החרם ואין אומר שטעם שמתכו עליו להחיר חרמי הקהל בלא שאלה לחכם או לשלש הדיוטות והקהל מתירין לעצמם דהואיל וכן נהגו על דעת מנהגם הם מחיריים וכעצמיה דרב פנחס בהפירת הבעל דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת אותו הטעם בעלתו מספיק לשבועה הקהל שאלה אם יאמרו בגזירתם נכה החלה והשבועה או אפילו בפירוש מתירין אלו ומשמחין ומשיבשין וכו' יכולין הם עלתם להחיר הכל ומעטמיה דרב פנחס שהרי גם בשבועה אשמו יוכל להפיר מן הטעם הסודי ומה שחלק הרמב"ן ז"ל בין חרם לשבועה להצריך בשבועה שאלת חכם בשבועת היחיד זהו מפני שלא נהגו הראשונים לסוּביר בהחירין לשון שבועה כת"ש באוק משפט החרם נ' ז"ל ומחוך (ק"ך) לשון (השבועה) [התשובה] נראה שאין מנהג ראשוני להחיר ולהשיבש בקילות אנשי העיר אלא לשמת ולהחיר ע"כ וזה בני עירו שהיו נהגו להשיבש על קילות ולהחיר ולהחירי' וכשנמלקין להחיר שה"ל אומר הוה החרם לזות עליהם לפי שהראשונים לא נהגו כן וכמו שהביא תשובת הר"ן ז"ל שהחמיר אפילו במהם הקהל להצריך שאלה לחכם ולזה כתב הרמב"ן ז"ל שחלה דבריו במשפט החרם וז"ל בקיעו עירנו ראינו כי רבו כמה שנוהגין חדיר להשיבש על קילות ולהשיבש ולהחירי' וכשנמלקין להחיר שלוח לזכור עומד ואומר החרם ע"כ ועוד כתב שטעמו יש להם פתחון פה מכיון שהוא מוחזק אלא ממנהג דורות להחיר נדרים בענין זה אומרים שאין עקר כל הנדרים והחרמים שלמה אלא על דעתם ולזה הם מחנונין כשהם אומרים על דעת הקהל וכאלו נהגו בפירוש הן אלא ומתשובת הרשב"א ז"ל נראה שאפילו אמרו על דעת רבים שמן הדיון אין לו הפירוש אלא לדבר מזה במחירי הקהל מתירין הם עלתם אפילו לדבר הרשות וכן ז"ל בעל דעת המקום שבדבר הרשות אין לו הפירוש מ"מ במחירי הקהל יש לו הפירוש כיון שנהגו כן דעת המנהג החרימו ונדרין וכן אפילו אם יש מוחין בדבר כל שהרוב מסכים בהחיר אם היה שנהגו כן ומ"מ אם היה סדר גדר לריבין או סייג לתורה ולדבר מזה נ' אין ראויין להחיר ואפי' יסכימו כלם דאמרינן בירוש' (נדרים פ"ב ה"ד) חד בר נש נדר דלא מרזחא אחא לקמי' דרבי יודן בר שלום ח"ל מאי אישכחנה ח"ל דלא מרזחא אחא ליה וכן בר נש עבד אמר ליה לקויסעא קאמינא אחא ברוך שבח בהם שאלתו צריך לפירוש את הדין ואין לומר כזה שכיון שכל דעתם נשבעו שם יחירו ברענא אפילו לדבר אשור שאין דעת הקהל שיחלקנו הקהל למישרא אשורה וחס'י ממש בהסכמתם ואין ז"ל אם נדרו על דעת המקום שהוא נכנס עמם נדר שהוא לדבר מזה ואינו נכנס בהחיר להחיר האשור :

שהוא אומר ואז ילך לתגם ועשה שם הנשואין כאשר היא תובעת ואחר עבור שבועת ימי המשתה יביאנה עמו לברשך כי שם ביתו ובקשתם ממני להודיעכם הדין עם מי ומה יהיה משפט האיש עם ארוסתו :

תשובה

בפרק אמרו דכחוצות (ק"י) שנינו במשנה שלם ארעית לנשואין יהודה ועבר סידן ונגליל אין מולין מעיר לעיר ולא מן מכה לכך אכל בחוץ הארץ מולין מכה לכך ומעיר לעיר אכל לה מעיר לכך ולא מן מכה לעיר וכו' וכוונת המשנה היא שהנשוא אשה במקומו אם רצה ארץ כן להעתיק דינתו למלוכה אחרת אין יכול לטוף אשור ללכת עם ואפילו אם המקום ההוא טוב למקום הנשואין שניכס כרכין שניכס עיירות אכל בחוץ מלוכה עלמה מולין וכופה אותה ללכת עמו כל שהמקום ההוא טוב למקום הנשואין אכל אם אינו טוב לו כגון שזה כרך וזה עיר או זה עיר וזה כרך אין מולין והפטעם מבורח בגמרא שיש יתרון לכרך מן העיר דכרך שכיחי כל מילי מש"כ בעיר ויש יתרון לעיר מן הכרך מבוס דישיבת כרכים קשה ופירש רש"י ז"ל שנקרכים הכל מחיבבים שם ודוחקין ומקריבין הכתים ואין שם חורר אכל בעיירות יש גנות ופרדסים סמוכין לכתים ואוירים יפה ע"כ וזהו כיון שיש יתרון לעיר מן הכרך בדברים ויש יתרון לכרך מן העיר הנה יש לה קפידא בדבר עוד נראה המשנה שאפילו בחוץ מלוכה ובמקומו הטוב ז"ל מעיר לעיר ומכרך לכרך אין מולין מזה הופה לנוס הרע כמו שחומר ממליצ'ה לחכם לפי שהוא מקום עלול לחללים למי שלא הורגל בו אכל בהפך מולין ורשב"ג מולק ואומר שאפילו מזה הרע לנוס הופה אין מולין מפני שהגוה הופה בודק ופירש רש"י ז"ל בודק את הגוף לפי שגא מטה הרע ומחוך כך חללים באין עליו ע"כ וכן הביאו בגמרא מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שטי וסת החלה חולי בני מעים וכל אלו הדינים כתב הרמב"ם ז"ל מבורחין (פי"ג מה' אישות) אמנם המשנה לא דברה אלא במי שנושא אשה בעירו אכל במי שהוא מעיר אחת ונושא אשה בעיר אחרת כחם אם יכול להוליא מעירה שהוא מקום הנשואין ולהביא לעירו זה לא נחבאר במשנה אכל נחבאר בחוספת הביאה היראה ז"ל בהלכות ז"ל החוספתא שלם ארעית לנשואין יהודה ועבר סידן ונגליל כד"ל שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס בגליל אכל בן יהודה שאירס בגליל כופין אותה ללכת שעל מנת כן נשאה כהנה בראה החוספתא שהנשוא אשה בהם במקום אחר יכול להביאה למקומו ואפילו ממלוכה למלוכה אחרת כגון מגליל ליהודה אין ז"ל בחוץ מלוכה חמם נראה דדוקא לאחר נשואין אכל קודם נשואין [לא] הע"פ שבבר אירס אותה והיינו דמסיים בחום' שעל מנת כן נשאה והא דפתח בארוסין ומסיים בנשואין לאשמעינן דאע"פ שאירס אותה אין יכול להוליא למקומו א' עד אחר נשואין ועוד דמי נקט נשא בגליל כיה אפטר לומר שאינו מקומה אלא עבר סידן אכל באירס בגליל מסתמא מקום הארוסין מקומה הוא ואפי' טופין אותה ללכת ממקומה אל מקומו אמנם אחר נשואין גם הרמב"ם ז"ל כשהביא דין זה שהביאה החוספתא לא חלאו בארוסין אלא בנשואין כך כתב ז"ל איש שהיה מארץ מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויולאה עמו לארצו או חלה בלא בחובה שעל מנת כן נשאה אע"פ שלא פירש שכל גם ממ"ש הרמב"ם ז"ל או חלה בלא בחובה מוכיח שלא כיון אלא לאחר נשואין שהרי קודם נשואין אין לה בחובה כמ"ס הוא ז"ל (פי"ג מה' אישות) שהארוסה לא תקנו לה חכמים בחובה גם לשון המשנה שלם ארעית לנשואין ולא אמרו לארוסין לפי שאין אדם יכול לכוף ארוסתו ללכת ממקומו וללכת אחריו בדרכים קודם נשואין ועוד שאם כן אין החומר המשנה שכן יהודה שאירס אשה מיהודה שוליא הנהגה מלוכה בעודה ארוסה מעיר לעיר ומכרך לכרך וכלה אין כאן טעם לומר שעל מנת כן קודם שהרי מקום הארוסין מקום שניכס הוא אלא ודאי לעולם אין מולין הארוסה עד לאחר הנשואין וסב"ל הוא שהרי עדין לא נחייב לה בחובה ולא נחבאי בחובה ואם חלה בדרך אינו חייב להשואה ולא לפדותה אם נשביה ולא לקברה אם מתה ולמה חלק אחריו וכל הדרכים בחוקה סכנה וכ"ש בארצות האלה ולכן נבדון זה כיון שאין לבעל עדים שקד היו הנאין צפי' קודם הקדושין אינו יכול לכופה ללכת לברשך לנשואין אלא ישאלה בחנם ויכתוב לה כחובה ואחר חלק ואם לא ירצה יגרש אותה בטע' ומה שטוען שחשבע אמה אם לא היו כן האנשים עדיין אף אם אמה חודה לבעל כדבריו יכולה היחומה לעכב ולומר אם אני פסקה עלי מה לי או כנוס במקומי או פטור דומיא דהפוסק מעות להחטו ופסק לו הרגל (כחוצות קט"י) דקיי"ל בארמון שיכולה היא שחומר אנה פסק עלי מה אני יכולה לפשות או כנוס או פטור חמם אם החנה עמה מדעת היחומה ומרענא קודם הקדושין ויהא חודה כזה או דיון עמו א' וזה שנראה לי כזה ומחמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

הונין לרבי ישועה בר רבי משה י"א

קעח שאלת מעשה אירע כי בני קהלינו ישצו הסכימו והחרימו באלה ובשבועה שלא ימעות אחד מהם חמה לארץ אדום בנמל הונין' עד עבור שנה תמימה ואח"כ נתחרטנו כי ראינו שיש לנו להתחזק במסור יען נביא לאדונינו המלך יר"ה אשר צריך ממטרות ובגדים לצוא חן בעיניו ואין דרך לעשות זאת רק בשלחנו החמה כי מכסה רב ומתכנס אנהנו מנכים את אשר לנו ברשותו ולזה אדונינו גר"ו יהי נא חסדך להאיר עינינו אם אפשר להתיר האלה והחוספתא

ולכן

ההסכמה הזו שגאה עליה השאלה מראה שהסכימו עליה מפני שהיו הצבור בסכנה מחמת טענית החכם בגמל הסוד לפי שהמון הישמעאל' היו מרננין עליהם על זה מאד והיו מעלילים שהיו עושים זה לעזר העובדי כוכבים הצריכים לחכם הכי' לדוגיאות והיו חושבים שעושים אותם כדי לנא עליהם וכבר היה הנכבד רבי אברהם ברבי יוסף ז"ל על

[א] ב"י אה"ע סי' ע"ה : [ב] דמס' במוקד ספר כל בו ע"ש היטב : [ג] יו"ד סי' רכ"ח סכ"ח :

שאלות ותשובות רבי'ש סימן קע"ט

זה נסככה עם חנשי תלמי'סאן עד שכולך לנח נחך להחזיר ימים לפי השמש ועתה שפצה הסככה היא שכבר נתגלה ונדע לכל כי כדוגמאות ההם נעשו אז העובדי כוכבים לא היו כנגד השמעתאליס הנה סרה הסככה היא אשר נעצרה נעסית הסככמה ודומה לתרס השנטיס על מכירת יוסף שהסירו כס עלמס כשמלכו חי ושרתה על יעקב חנינו פלוי השלטו דוח הקדש שנתחלק ממנו כמו שמוכר ככנדה - אמנס עדין שאר נכתר זה סככה לחרות אל מפני טעינת החטה יתיקר השער זה יכיה סככה להעיר המון השמעתאליס על בני עמינו שבעבורס יתיקר השער עליהם כמה שהוא חיי נפש ואין לך טע גדול מזה להביא בני עמינו כסככה מלבד הנזק המגיע גם להם בממון מחמת כיוקר אלס הסומרים. יפשו זה צנה כתיבה החטה כ"כ צול שלא יתיקר השער נעבורס אז אפשר להחיר הכל מחמת שאין נזק בדבר והוא חועלת לסומרים וכבר שמענו כי כחמס סיו מרננין השמעתאליס עליהם בעד טעינת החטה ונלו לסככה על זה עד שמגדולי הסומרים אשר שס הכימה דעתם להסתיוק דירתם מן הסמוקס ככוא כי ירלו לנפשם ונמנעו מלבעון ועתה כי ראו החטה שס צול גדול סצו לבעון ועוד עשו אגודים בנייהם כל הסומרים שלא לקנות חטה תוך לעיר למסן ביאלו כלס בעיר וגם בעיר אינס קונים עד שיבאלו כרחוק למכור לישמעתאליס די ספקס והנשאר ממנה קונים הסומרים ולס יחסר ממנה לבני העיר הסומרים מביאלו לרחוב למכור כפי השער מאלוה סלכס ותכל תלוות המון העיר כזה ולס ככה הטעו חמס חוכלו חועיל ולא חירלו תלוות חטס ומגדופחס אל תחתו וכו מה ש"ל כזה ותחמתי שמי חני דורס שלומך ונחלכנתך. נאמן יצחק בר רבי ששת זל"ס. שעל הכתב סומר טוב יבקש ריון חרס לחכמה עם מחבר הללן לא עם פעילי חון וחנשי ללון הסמלה רבי ישועה בר רבי משה י"א :

מוסתגאנים לרבי שמואל בר רבי סעדיה מדיני י"א

קע"ט **שאלת** ראובן: מת בלא בנים ולו ב' נשים ואכו זקנה ולא הניח יורש וולתי אכו הנזכרת והניח בעזובנו מקרקעי וממלמלי והזמינו נשי ראובן אכו לפני השופט ותבעו ממנה לפרוע כתובת כל א' בהן סעובן בנה הנזכר וכאשר שמע השופט מענותם צוה ודרשה אם ראובן הנזכר למכור כל נכסי ראובן הנזכר כדי לפרוע נשיו הנזכרים מכתובתן וכן עשהה נהנה בתים שהניח בנה ראובן ביד הסרסור לסכרם וקנה אותם שסעון על פי השופט בסך ידוע והחזיק בהם ואחר אשר קנה הבתים הנזכרים באתה אצלו אחת כנשי ראובן הנזכר ובקשה ממנו יתחסר עמה שימכור לה החצי בבתיס אשר קנה מאת המורה בסך אשר קנה אותם ואמרה לו אני יראה אם יהיו המעות בידי יארע איזה דבר יהיה סכה שאפטוים ובהיותם לי בבתיס יהיו שטורים אחר ההפצר נחרצה אליה שמעון הנז' ומכר לה חצי הבתיס בסך אשר קנה בלי שום חוספ' והתנה עליה שלא תדור היא ולא זולתה בעדה בכל הבתיס הנזכרים ולא תחזיק בהן כל ימי חיותה ולא כח ורשות למכרם לשום אחר כל ימי חיותה אלא לשמעון הנזכר בסך אשר קנתה אותם ממנו בלא שום חוספת ובעת פטירתה לא יהיה לה כח ורשות להנחיל לירשיה החלק שיש לה בבתיס אלא הדמים הנזכרים ולא יהיה כח ורשות לירשיה לתבעו משמעון הנזכר אלא מה שנתנה האשה ברבי חצי הבתיס הנזכרים ולא יותר ושמעון הנזכר יתן לה בשכירות חלקה בבתיס דבר קצוב מדי שנה בשנה וקבלה על עצמה אשת ראובן הנזכר כל התנאים הנזכרים ועל פי התנאים הנזכרים סכר לה שמעון הנזכר החצי בבתיס הנזכר' וכתה בחצי הבתיס הנזכר' והחזיק שמעון בבתיס ונתן השכירות הקצוב עליו אל האשה מדי שנה בשנה עד יום מותה - ולפי שבדיני השמעתאליס יתבטל המכר אשר מכר שמעון אל האשה אם יתקיימו התנאים הנזכרים לא רצו העדים לפרס כל התנאים בשטר המכר אלא ברמו ונשאר זה בנאמנות ובשעת פטירת האשה כי מתה צותה בפני עדים ואמרה אין לירשי בבתיס אשר הוא דר בהן שמעון ר"ל החצי אשר קנית מאת שמעון הנזכר אלא הסך אשר נתתי אל שמעון ברבי חצי הבתיס בעת אשר קניתם ממנו לפי שכך קבלתי עלי שבשעת פטירתי יחזרו חצי הבתיס הנזכרים אל שמעון ויחזיר גם הוא לירשי המעות אשר נתתי לו ברבי חצי הבתיס ואחר פטירתה בקש שמעון הנזכר לתת לירשי האשה הנזכרת רבי חצי הבתיס ולא רצו לקבל המעות וכפרו בכל התנאים ושמעון הנזכר בא לפני ב"ד שבעירו והביא לפניו העדים אשר שמעו צואת האשה הנזכרת בשעת פטירתה וקבלו עדותן והנה זה תופס קבלת העדות - יודעים אנו ב"ד חתומי משה איך היה שבא לפנינו רבי שמואל ב"ד סעדיה מדיני ואמר לנו דעו רבותי כי יש לי דין ודברים עם רבי סעדיה ב"ד שאלו בן חנין מחמת הבתיס אשר קניתו ממרים אם ר' שמואל בן חיים לפי שהיא סכרה אלי כל הבתיס הנזכרים אחר פטירת בנה רבי שמואל בן חיים הנזכר לפרוע נשיו מכתובתן במצות השופט ואחר אשר קניתו הבתיס ממרים הנזכרת בסך ס"ה וחובים בקשה ממני וזרון אלמנה רבי שמואל בן חיים הנזכר שאתן לה החצי בבתיס הנזכרים בסך אשר קניתו ואחר ההפצר נחרצית לה בה והתנית עליה שלא תדור עמי בבתיס לא היא ולא זולתה ואני אתן לה שכירות בחלקה בבתיס הנזכרים וגם שלא יהיה לה כח ורשות למכור המחצית הנזכר אשר לה בבתיס הנזכרים לשום אדם אלא לי וגם אחרי פטירתה לא תוכל להניחם לירשיה אלא אחר פטירתה יזכו יורשיה ברבי חצי אשר לא בבית אשר הוא ל"ב זהובים וחצי ולא זולת וכאשר אתן הקצו הנזכר אזה בכל הבתיס בלי שום עדעור והזקתי בבתיס על פי התנאים האלה כל ימי חיותה וגם אחרי מתה וגם היא צותה לפני מוחה בפני עדים שכאשר אתן לירשיה סך מחצית הבתיס הנזכרים כנזכר אזה ואחזיק בכל הבתיס ושאלו לירשיה דין ודברים ולא שום תביעה בבתיס הנזכרים אלא הדמים הנז' לירשיה ולא רצו לקחתם והם טוענין כי לא רצו אלא הבתיס והנה אני צריך לחזק את ברך הבית והיורשים הנזכרים

אינם בעיר ולא אוכל להסתין עד בואם פן יגיעני מזה נזק לכן בבקשה מכם תקבלו עדות מרבי יעקב בן הרון ומרבי אברהם ב"ד שלמה בן סגדיל יעידו בפניכם אשר ידעו בדבר זה כי הם יודעים חון הענק ואנתנו נזקקנו לשאלתו ושלחנו בעדם וחקרנו עדותם כראוי ונשבע בפנינו ר' יעקב בן הרון והעיד שרבי שמואל מדיני הנזכר קנה כל הבתיס ממרים הנזכרת ואחר נחרצה אל זרון הנזכרת שהיה לה החצי בבתיס הנזכרים כל ימי חיותה בתנאי שאחר פטירת זרון הנזכרת יחזרו הבתיס אל רבי שמואל הנזכר ויזכה יחזיק בכל הבתיס ויהן הדמים הנזכרים ולא יותר ולא יהיה לה כח ורשות למכור זולתו בשום צד בעולם ועל פי התנאים האלו קנתה חצי הבתיס וכתה בהן וכן נשבע בפנינו רבי אברהם סגדיל הנזכר שזרון הנזכרת צותה לפני מתה בפני עדים והם רבי יוסף מקאתל נ"ע ורבי אשתרוג פרנה ובפניו ובפני זולתם ואינו זוכר מי הם ואמרה בפניהם שאין לה רשות וכה בבתיס אשר הם התה רשות רבי שמואל מדיני אשר היו שר בעלה רבי שמואל בן חיים הנזכר זולתי דמי החצי כפי הסך אשר קנה הבתיס כמו שיתבאר בשטר הסכירה וכאשר יתן לירשיה הדמים הנזכרים יזכה בכל הבתיס ולא יהיה כח ורשות להם לערער על זה כלל וגם צותה שיתלקו יורשו הדמים הנזכרים בשוה ר' סעדיה בן חנין ורבי סעוד בן סירון - ואחר אשר חקרנו עדותן כראוי כתבנו והתמנו ותננו ביד רבי שמואל בר רבי סעדיה מדיני הנזכר להיות בידו לראיה ולזכות ומה שהיה בפנינו בשנים עשר לירח שבט שנת חמשת אלפים וחסמה וששים לבריאת עולם למנין שאנו מנין בסותגאנים סתא הנה זו תופס קבלת העדות - ועתה ארזינו טוענים היורשים שלא ירצו לקיים דברי האשה ושמעון טוען הנני מוכן לתת המעות כאשר הוא מתנה ביני ובין האשה בשעת המכר אבל הבתיס אין לכם זכות בהם כלל כי בן התנאי עם האשה הנזכרת בשעת הסכירה ועל פי התנאים האלו סכרתי לה הבתיס והיא קבלה על עצמה כל התנאים והם וגם היא צותה לפני מתה לקיים התנאים הנזכרים והחכם רבי יוסף מקאתל זל"ס כתב בפניה צואתה והעידו בה העדים ותהמו כאשר צותה וכאשר מתה וראה רבי סעדיה בן חנין שפר הצואה לא ישרה בעיניו ותרף ותרף החכם הנזכר והעדים וקרע הצואה בפניהם ואמר שהוא לא יעשה מכל אשר צותה אלא מה שייטיב בעיניו ולהיות ירו חקפה עם הערביים לא יכלו לעשות בזה הראוי ולוה - לא רצה החכם ר' אברהם בן נתן ג"ר לקבל עדות מיראתו שלא יעשה לו כאשר עשה אל ה"ר יוסף מקאתל ז"ל כאשר תראה ארזינו מסופם פתקא אחת אשר כתב רבי אברהם הנזכר כתיבת ידו מהנצל על מניעתו לקבל עדות אשר כקשטמט רבי שמואל מדיני לקבל עדותם כדי שלא תחשוב ארזינו שקבלת העדות היא נעשית בסתר לפי שהחכם שיש לו הספקה מדקדק לא קבל העדות הנזכר והנה זה סופס הפתקא הנזכרת בחתימת עשר הפסיוהו בחיות התכמים הנכבדים ה"ר עמרם יצ"ו והר"ר דוד הבהן יצ"ו בסאן כסותגאנים ואני אברהם בן נתן הבא על התתום יושב עמכם בא לפנינו ר' שמואל אבנצער ושאל ממני לקבל עדיות מקצת יושבי מוסתגאנים על דבר התביע אשר לרבי סעדיה בן חנין על הבית אשר רבי שמואל הנזכר דר בו ואני השבתי אותו כי בתוך קהל ועדה נאמר לי פעם ופעמים אל תרון עלינו ביון שהן מצערים אותך ומביאים אותך כסככה באומות העולם על דבר המשפט טוב לך לשמור כבוד התורה ואל תתחיל התורה אל תרון אלא על מי שרצוה לקבל עליו דין תורה וזו היא תשובתי אני אברהם בן נתן הנזכר כי עד בא ר' סעדיה הנזכר ויקבלו עליהם הוא ובעל דינו שארון עליהם כנראה לי אז אני מוכרח לרון ולקבל העדות ביניכם וכאשר היתה זאת תשובתי חתמתי שמי פה והיה זה בעשור ראשון לחדש שבט שנת הקט"ו יהיה לארץ אברהם נ' נתן אנו העדים חתומי משה הפספסו הפתקא הנזכרת את באות תבה בתבה ונתאמת אצלינו שהכתב כתב יד החכם ר' אברהם בן נתן והתמנו ממנו מה כו' ימים לירח סבת שנת חמשת אלפים קס"ו דוד בוגדאיה כהן יצחק בר סעדיה נא"ר אנא ארזינו יבא דברך היקר יניד לנו את דבר המשפט ושום ושרתך וסעלתך יניד לעולם אמן עד כאן דברי שאלתך :

תשובה

כריז זה כבר שאלני עליו ר' מכלוף בן חנין ולו ידעתי שהוא בעל דבר לא סיימי משיב לו כי הסונה על ריב ומשיב על דבר בערם ישמע כל טענות שתי הכחות יחד לולת היא לו וכלימה יען לדיק הדלשון כריבו ובה רעכו וחקרו ויכיה המשיב לדיק לסחור חסובתו כראשונה ולמסע עליו מדינס - ועוד כי מחוך חסובת המשיב ילמוד כבעל דבר למעון טענות שהיו בעזרו וממלא המשיב נעשה כעורכי הדיינין חבל רבי מכלוף כמזכר עשה בערמה וסדר השאלה כאלו סדיב הוא בין שני חנשים חמרים וכהיות הוא ממונס לזקן על סקבל ככוא חסנתי ססדין חסו חל לפניו ושמע כל טענות שתי הכחות ושישאלני כדי לרון הוא בנייהם ע"פ חסורה - אמנס רחיתי והכנתי כשאלתו כי הוא היה מהפך כמות סיורס ומרכס כטענותיו ומעלים טענות סכואר וכן אמרתי לו כסוף חסובתי (לעיל ס' קמ"ס) וחסנתי שהוא חוככ היורש וסוגס סכואר לא סיהי' הוא סיורס ובעל דבר חסנתי לו כפי שאלתו אלס הדבר כן ועתה כנל חלי שאלתך רחיתי שיש כהחלפות רכ בין שאלתך לשאלתו כי הוא אמר שקודם מכירת אלס כעסדר הכתיס סהס חליך כבר זכתה סהסס כנתיס סהס כפרעון כחובתה בפני טובי העיר ומכירת חלס חליך הכתיס כערכחחחיהס סיהס כנחמנות בעד חלסס למסן לא יסלח כהס יד סר העיר סיו יראים ממנו כעבור שאין לחיש יורש ואחר שעברה ירחת ססר סיה לך להסיב חלי כנתיס סהס לחסס בלי שום חלחי כמו שהמזכר הבי' חלמר לכקדש ושחלס טכנת חוחו כחוק' שלא ברלון חלסס עד שחטסס לך כחחחי סהסו וכן עשהה שלא ברלונה כי מחימת ססר לא היסה יטולה לחבוע זכותה ממך גם כלהסה כעשהה חלסס כעת פטירתה חומר שלא נעשהה ככונן ולוח קודס כנחחמה כקדסס ללסקת סיורס לא חמר סהסו קרע חוחס כחוקס וכחוקף

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קפא קפב

מג

הגביר לה בית דין הבתים כהלכה שהרי אם הגעדר חונה יורשת בנה ואין ראויה זה מעלה ומוריד כיון שלא היתה שליח בית דין ולא שליח השופט או והאלמנה עלמה חף אם היא יכולה למכור לאחרים. לפרטון כחובתה אינה יכולה למכור לעלמה ואפילו: הכריזה כמו"ש הרמב"ם ז"ל (בפרק י"ז מהלכות אישות) שהרי בכל מקרה לרין מוכר וקונה והיא אי אפשר לה להיות מוכרת וקונה יחד וכן כתב הרשב"ה ז"ל וכו'. הוא ואין הירוש' הזה יורש הגעדר שיטעון מחמת ירושתו נוף הבתים לא כלן ולא קלמן ואינו אלא יורש האשה והיא לא היתה לה בתים זולתי שטובד. כחובתה וכבר נתקבלה כחובתה בפני השופט ולא נשאר לה אלא חצי הבתים בעד קנייתם משמעון כפי החגאין שמכרו לה כמו שהעידו העדים כמו שכתוב בשטר קבלת העדויות כמזכר למעלה זהו מה שנראה לי בשאלתך וחמתתי שמי יצחק ב"ר רבי ששת זל"ה :

קפ מוסתגאנים לרבי דוד בהן י"א

גביר וזה מהלך הענין כהנך נכתב ו' בטעם והכח אשר אמרת לא בא ליד ולא רחמינו :

אשר על החכם רבי אברהם אבן נחן נר"ו שהחזיר ליהודים אשר בלשמה"ה מנע שבד כוכבים בינים כל שיש בין מעט דבש ואפילו בשתיים לא הורה כהגון ואף אם מלא לרמב"ם ז"ל שכתב בן (בס' י"א מהל' מחלכות אבירות) בשם גאוני המערב שאם נחמרב ביני של ישראל מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי למזבח הרי הוא כמזבול וכשכר ומתה לשחוחו עם הפועל כוכבים כבר דחו הוראה זו כל האחרונים ז"ל בשתי ידים. דאע"ג דלדין פסול דילמא חינוכו מנסכי ליה מידי דהוה חזין מוזג דמפסיל לדין כדליתא בספרי התי אתה מסך. ואי אתה מסך את המזוג וכן מוכח בפרק המוכר פירות (י"ז) ואש"ס חשיקא בפ' חין מעמידין (ל') דיש בו משום יין נסך שאין כל הפסול לגבי מזבח נפסל לתקובתו שלהם דהא חינוכו מקרבי פירות דקל עב שהוא דבש שאברהם חורב ודוקין שבטין הם מומין לגבי מזבח ולהם חינו מוס אלא מחוסר אבר ובספר תורת חיים כתוב שכל חכמי תרפה ואלימני"א ופרובינסי"א וקטלוגי"א הורו לאשר ולא פקפק אחד מהם בדבר מעולם ובירושלמי אמרו שהקודמיות חין בו משום יין נסך והקודמיות הוא יין דבש ופולקן כמזכר בהגדה וזהו יומלין הכמר בגמרא שלנו (שבת ק"מ.) ויש אומרים שרין שיהיה בו שלים דבש שלים פלפלין כי כן אמרו בירושלמי. [תרומוה פ"ח ה"ג] לענין גלוי כאשין דשחיק חד לתתא ורמב"ן ז"ל (בחי' לפ"ג דף ל"ב ד"ה יין) החיר בשלים פלפלין לבד חף אם חין בו דבש וכל שיש בו שלים פלפלין וכל שיש בו דבש סרבה עד ששנתה טעמו לא בזולת זה ושלים לא דוקא כמ"ס זה בספר הקלר ח' נאום יצחק ב"ר ששת זל"ה :

קפא הניין אל החכם היר משה גבאי נר"ו

גביר כמו הגיעני קונדריסך. במה שכחתי ראשונה אל סר' דוראן נר"ו לסחור סברתו שסבר שער אחד במילתא דעבדא לאגלויי נחמן מן התורה ואש"י במתן ומה שהוא כתב לך והארין להעמיד הסברא היתה ומה שהוספת לכתוב לו שנית וכבר הגיעך עופם חובתי לרבי שס פוב סלוי י"א על זה והוכחתי שאין עד אחד נחמן אלא מדרבנן בעדות אשה משום שגונא ולא במתן אפילו במילתא דעבדא לאגלויי ב' וכבר כתבתי [לפיל ס' ק"ה] מש"כ הוסיפות (יבמות ל"ג: ד"ה ע"א) בנשיא דעד אחד (במלחמה) [ביבמה] וכן בעד אחד בקטע' דאפילו הכי נשי דייקי דיוקא ונשא אלא דאיכתיב לכו או טעמא דעד אחד מהימן הוי עיקר טעמא משום דמילתא דעבדא לאגלויי לא משקר ואפילו דיוקא ונשא דהני נשי סגי או דילמא עיקר טעמא משום דאיכתיב דייקא ובעיני דיוקא רבא. ועתה חני מוסיק' שאפילו נודה דהני נשי לא דייקי כלל ובעיני אפשיטו לקבלא אכתי איתיה לטעמא דעגונא כהדי טעמא דמילתא דעבדא לאגלויי ואקילו רבנן משום שגונא אע"ג דלא דייקא. ויש רואים ברורה שאין עד אחד נחמן במילתא דעבדא לאגלויי אלא משום שגונא מדאמרין בפרק האשה רבא (ל"ג:) בחוזה סוגיא דנשו מרב' ששת עד אחד ציבמה ואמר' שס כסדיא בדרך פשיטות דחין עד אחד נחמן להסיד לחיש שמחה אשתו שישא אחותה דבשלמא גבי אשה משום שגונא אקילו בה רבנן אכל גבי האיש מאי איכא למימר וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ' ג' מהלכות יבום ומליצה) וז"ל חין האיש נחמן לומר מהא אשתי שישא אחותה עד שיעידו שני עדים שמחה אחותה ואח"כ תכנס לביתה שלא האמיט עד ח' אלא משום התרת שגונא כמו שבארנו עכ"ל. והנה רמז הרב ז"ל כי מש"כ בסוף הלכות נרושין כדי שלא ישאריו גנות ישראל שגונות הוא טעם גם לעד אחד ובמחה אשתו אע"ג דעבד לאגלויי כיון דליכא משום שגונא חין עד אחד נחמן וגם הראיה שהבאתי בחובתי ממה שכתבתי ע"פ ב"ר בע"א אינה יכולה לחזור לו גם היא רואיה ברורה כמ"ס אשה בשם הרשב"ה ז"ל והנה זכיתי והבנתיה מדעתי כי חין לי שום שיטה מיבמות זולתי תוספת הר"ש ז"ל :

קפב ועתה אומר אליך חף אם לא קריתו בקונדריסך כ"א קריאה חלושה כי לא רליתו לכתריה עלמי לדקדק במה שביסוד רעום ואין בו ממש עכ"ל בקלף דברים שכתב שאינם מן הגדון ונראה שלא דקדק בנס' ועי' בקונדריס' סי' ל"ט סקל' :

יד אחר פעירה האשה ואחר שהחמה בעדים כשרים כמו שכתב בשאלתך ולא רחמי לשלוח לך עופם החשובה שהשכתי לו למען תראה בעיניך ההחלפות שבין טענותיו לטענותיך וכמו שהשכתי אליו כפי טענותיו קן אשיב לך כפי טענותיך :

ואומר לפי מה שכתב בשאלתך שגשי ראוין כהגדר הזמינו את אמו לפני השופט והכעו ממנה לפרוע כחובת כל אחת מהן מנכסי בנה והשופט נזה ורעה את הגעדר למכור כל נכסיו כדי לפרוע נשיו מכחובתן וכן עשה נחמה הבתים לסרסור למכרה וקנה אותה שמשן על פי השופט הגה מכירה זו קיימת לשמעון חף אם חין אמו של ראוין ראויה לירש נכסיו בדין חורטיו שהרי כיון שהשופט זיה עליה ורעה אותה למכור הרי היא כמו שליח השופט וכל שמכרה שיה בשום מקרה קיים וכ"ש כשנעשה ברצון האלמנה ולבקשתה לפרעון כחובתה שהרי אפילו היא עלמה היתה יכולה למכור לפרעון כחובתה כל שהמכור לאחרים ולא העבד לעלמה דאלמנה ששמה לעלמה לא עשהה ולא כלום ושליח השופט הרי הוא כשופט אפילו לענין טעוה ואש"ג דבפרק אלמנה. נזונה (ק) איכא פלוגתא ח' שליח דיינין ח' כאלמנה לענין טעוה ואיפסיקא כלתא: התם דשליח כאלמנה היינו מטעמא דאיתמר התם מה אלמנה יחידה חף שליח יחיד לאשקין ב"ד דרכים נינהו והכא ליחא להכוח טעמא דהא השופט יחיד הוא ויש לו יכולת כהורמנה דמלכא וגם מה שהוא ממנה ומרשה הרי הוא כמזכר דהא לא דמי לאלמנה שמוכרת לעורך עלמה ודמי לשופט שמוכר לעורך אחר ואש"י לענין טעוה אם טעה במכר ומכר בזול הרי הוא כמזכר כל שכן בשלא טעה לענין שהמכר קיים וגם שנעשה בפני השופט כפי דיניהם ומה שטוען הירוש' שהקניה שקנה שמעון היתה בעד האלמנה כנחמנות עליו להביא רחיה :

ומה שנקשה האלמנה' האחת משמעון לאחר שקנה הבתים והחזיק בהם שיחשד עמה שימכור לה החלי מהם כפי הסך אשר קנה אותם מאה חמשה למען יהיו מעותיה שמורים לה בבתים ולא יארע בהם שום הפסד ונאמרה לה שמעון אחר ההפטר חף בתנאי שלא תוכל למכרו לאחר אלא לשמעון כסך ההוא אשר קנתה אותם ממנו וגם שבשעה פעירה לא תוכל להנחיל ליורשיה החלי ההוא אלא בדמים הנזכרים לבד וכן שלא יוכלו יורשיה לחבוע משמעון אלא מה שנחנה האשה בדמי חצי הבתים ולא יותר וגם שבחיים לא תדור היא בבתים ולא אחר בעדה ולא תחזיק בהן ושמעון יתן לה בשכירות חלקה בבתים דבר קלוב מדי שנה בשנה ולפי שבדיני ה'שמעאלים' יתבטל המכר כהגאין חלו לא נכתבו בשטר המכירה אלא ברמז וכשאר זה כנחמנות וגם האשה בשעה פעירה הודה ואמרה בפני עדי לואתה שאין ליורשיה בחלי הבתים שקנתה משמעון אלא הסך שנתן בדמיו לפי סך קבלה עליה שבעת פעירה יחזרו חצי הבתים אל שמעון והוא יחזיר הדמים ליורשיה וכו' ועתה שמעון רוצה להחזיר המעות ורבי מכלוף בן חנין שהוא יורש האשה אינו רוצה לקבלם וטוען שלא יקח כי אם חלי גוף הבתים :

ואני אומר שהגאין שהתנה שמעון עם האשה קיימין ואין לירש שלה אצח בנות הבתים כל שיתן לו שמעון דמי מחליה הבתים כפי הסך שקבל מן האשה שהרי יש כאן עדות שלם שעל פי תנאי זה מכר שמעון החלי ההוא לאשה כפי מה שנראה מן הקבלת העדות שקבלו הכ"ד שהרי ר' יעקב בן ארון העיד על המכירה עלמה שנעשית עפי' התנאי ההוא ור' אברהם ב"ר שלמה בן מנדיל העיד שזכרון הנזכרה הודה בן בעת פעירת' בפני ר' יוסף מקאהל ונשחרוג פרגא ונפניו ובפני אחרים והנה זה כהודא' אחר הלוואה שמעטרפין לדברי הכל כדליתא בפ' זה בורר (ל') וכן כתוב לר"ם ז"ל (פ"ד מהל' עדות) וכ"ש בעדות קרקע כדליתא התם ואין קריעה הלוואה מעלה ומוריד כזה חף אם היתה נקרעת בחי' האשה ובראויה שחרי מכיון שבודת אינה יכולה לחזור אע"פ שיכולה לחזור במתנה כדליתא בפ' מי שמת (קנ"ה) וכמ"ס הר"ם ז"ל (פ"ט מהל' זכיה ומחנה) וז"ל שכיב מרע שהודה שיש לפלוני אצלו כך וכך חוב תגובו לו או שאמר כלי פלוני הוא פקדון בידי פלוני תגובו לו חר' פלג' של פלו' הוא חוב שיש לי ביד פלוני חייב שלי של פלוני הוא בכל אלו הדברים וכיוצא בכן הודאתו הודאה חפי' הודה סגר לבנו שאין הורחו בקדושה דבריו קיימין אפי' הודה שכיב מרע לכוחי נוחנין לו עכ"ל. ומכאור שס בפ' מי שמת ופירש הרב אבן מאגש ז"ל וכן הרמ"ם ז"ל שהודאתו כהודאה כריח ואם עמד אינו חוזר שאין זה מהנה ואינו לרין לומר אחס עדי שאין חרם משעה בשעה מיתה שהוא מבואר בפ' גט פשוט (קט"ז) כדליתא התם בעי רבא שכ"מ שהוד' לרין לומר אחס עדי או לא לרין לומר כחובו או לא בחר דבעיה סדר פשטה חין חרם משעה בשעה מיתה ודברי ש"מ כחובין וכמסורין דמו. וכ"כ הרשב"ה ז"ל דשכיב מרע שהודה הרי הוא כהודא' כריח שאין יכול לחזור בו מכיון שהודה וכ"כ הר"ט אלשבילי ז"ל בחדושו בפ' מי שמת כשודא דליסור גיורא וכן ר"י בעל סהום ז"ל וכן הסכמה כל האחרוני' ז"ל בלי חולק. ואין לרין לומר' כנודוזה שהאשה עמדה כהודאתה וקריעת הלוואה אחר מותה אינה כלום אפי' במתנה בין שקרעה הירש או מי שירצה ולכן כל שיתן שמעון לירש דמי חלי הבתי' כפי הסך שקלה אותה חין לירש אצח ודין ודברים בגוף חלי הבתים. ומה שטען הירוש' כסדור שאלתו שהאלמנה זכתה קודם לכן בבתים בפני טובי הקהל בפרעון כחובתה וברצון אס הגעדר אותה זכיה אינה כלום כל שלא

שאלות ותשובות רבי'ש סימן קפג קפד

כל הדרך אגלה אותם לך הוא הביא הדין דפי' החולץ (לפי): ואשתמודעוהי דסדק פלוני אחי דמיתא דמן אבוכי כוכ פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעדים וכו' והלכה גלווי מלחא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה מהמני וכחז עליה כרי'אף ז"ל דלאו אמילתא דאכורה ולא אמילתא דממונא קא מסהדי אלא מלחא בעלמא. הוא דמגלו דסדק נכחא פלין וכו' [א] ועוד הביא מה שכתב הרמב"ן ז"ל שמתעס זה סומכין בסימני הכח בעדות נשים כדאמרינן בפרק בא סימן (מח): דכל הנדקת נדקת ע"פ נשים דכיון דלאו אחיבורא ולא אממונא קא מסהדי כי סיכי דכחומר זה אחי של פלוני תאביו מסימן הוא הדין לסימנין ופריפא מיני' דכחא אשכר למיקם הפחא עליה דמלחא אי הביא סימנין אי לא משא"כ באחי הוא פ"כ. ואני אמר שלפי לשון סדק'אף ז"ל נראה שאין אשה וקרוב נאמנין לומר זה אחי של פלוני כשפירדין כן בממון או באיבור כשעה מעשה ומשנה שלמה שינוי בפ' י"ט נוהלין (קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן וטעם עמו בחלקו אלא שאם אמרו קודם מעשה שאין מעידין לא על ממון ולא על איבור הוחזק על פיהם ויכולין העדים או הדיינין המעידים על החליצה לומר בלשונם ואשתמודעוהי וכו' כיון שכבר הוחזק ע"פ חילו קודם מעשה וגם בדרך כזה כתב דדוקא היכא דליכא תשדא אבל איכא תשדא לא דסדקא לא מיבעי ליה למסדק בין במילתא דאכורה בין במילתא דממונא אלא עד דנדיק כפדי תמריני דאמרינן בגמ' פשוט (קסז:) הווא תברא וכו' כמ"ס בשלכות אבל עדות נשים בסימני הכח הוא עדות גמור סומכין עליו אפי' בשעה מעשה בין בממון בין באכורה ואפי' למכות ולעונשין. וזהו כתב סדק'אף ז"ל בשלכות יבמות שטעם גאמנות נשים בעדות סימני הכח הוא משום דסמכין אחזקה דרבה דאמר קטנה שהגיע לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין ורבי דוראן חמה על סדק'אף ז"ל למה ליה למיתלי עממא כהסיא דרבה שלא נאמרה אלא להחמיר ולומר גדולה היא שלא תמאן וסיכי לו לסמוך על עמו ז"ל בפ' גלווי מילתא כמו שסמך עליו הרמב"ן ז"ל ואמר שזה לריך עיון בדעתו ז"ל ולפי מ"ס אין כאן חמה שהרי נשים נאמנות בסימני הכח ואפי' בשעה מעשה בעדות שני אנשים בשנים ולא דמי להסיא דגלווי מילתא וזהו הולך לעסע חזקה דרבה ואפי' שלא נאמרה להקל אלא להחמיר וכו' לסמוך על אותה חזקה לבד אלא אפשר לכתוב שהיא סניף להאמנה נשים בעדות הסימנים שהרי החזקה היתה היתה היא כיון שמוילתין בעבודה הקטנה מחזקה קטנה של המאן :

קפג עוד הביא שזכר גלווי מילתא בפ' שני דכחוכה (כ"ח.) גבי מחגי' דתמן וכו' הייתי באשה פלוניא שילא כהסיא כהסיא ורשע שרוע מאי עממא כיון דרוב נשים בחולות נשאות גלווי מילתא בעלמא הוא. ונראה לי דסייני עממא דמלריכין כחא גלווי מילתא ולא סני לן ברובא דכא רובא דמחיייתא הוא דמשום דקיי"ל בפ' המוכר פירות (ל"ב:) דאין סולכין בממון אחר הרוב משום הכי חילטריכין לגלווי מילתא ע"כ לשוני. נראה מדבריו דלרב דאמר סולכין בממון אחר הרוב אין לריך שום עדות אלא מוילתין ממון מן הכפל או מן הירושין ע"פ רוב זכ. ונגמרה מנאר הפך זה שבראש הפרק (ע"ז) הקשו גבי מחיייתין דתמן אפי' עדים שילא כהסיא וכו' עממא דאיכא עדים הא ליכא עדים הכפל מסימן ופריכין וכיון דרוב נשים בחולות נשאות כי לא אחו עדים מאי הוי וכך פירכה אחיה במאן דאמר סולכין בממון אחר הרוב ואף על גב דלא קיימא לן הכי אפילו הכי מקשי תלמודא סתמא לתרולה למחיייתין חליביה דלא תהוי חיוכתייה וכן בפ' המוכר פירות (ל"ב:) מוחבינן מן מחיייתין לרב ותיירא רבינא כחא וחס דרוב הנשאות בחולות יש לכן קול וזו כוונתו ואין לה קול חיתרע לה רובא ומיהו אפי' דליתרע ליה מסימנין כי להעיד בגדלו מה שראה בקטנו. עוד כתב ז"ל ורבי'אפי' מש"כ דבעינן אחר עמו כי סיכי דאמרינן לעיל מינה (כחוכה כ"ח.) גבי זה כתב ידו של אבא משום דאשוקי ממונא בחרי ולא מקילין משום גלווי מילתא אלא לסימנין זה שהיה קטן. אבל סדק'אף ז"ל ורמב"ם ז"ל (כ"פ' י"ו מה' חישות) סתמו לה סתומי ונראה שכן סתרינן דלא לריך אחר כהדין דכיון דאיכא רובא בגלווי ממונא מפי זה שכיח קטן סני. ונראה דאולי לעממייכו כמה שכתבו [גבי]. ואשתמודעוהי וכו' דכין לענין אכורה בין לענין ממונא מהמני קרוב ואשה ודבריהם נראה עכ"ל. ואני אמר שכל זה מנאר כהסיא דאף אם יבינא ליה לכלי פענתייה ולומר שהרי'אף ז"ל ורמב"ם ז"ל לא הלכין כן של עדות סימני הכח שיהא אחד גדול עמו מל"מ לריך אחר עמו שימיד ג"כ בגדלו על מה שראה בקטנו דכא בהדיא קאי אפי' אם יש עדים וכו' דאלמא שני עדים בעינן וכו' ז"ל כ"כ (כ"פ' י"ו מהלכות חישות) אם יש עדים שראו שטעו לה המנכוח שכתב חנני הוה העיר לעשותן לכתוב כגון מיני שמחה או כהרים או מלבוש ידוע וכו' ואם אין לה עדים כזה הרי זו טעלה מנה וכתב חנ"כ ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר וכו' אפי' כשהייתי קטן שטעמה לפלוניא מנהג בחולות ומלשונו זה אין להכריע אם ר"ל על עד אחד מן העדים אבל הפך הכי לריך שימיד שראה בגדלו או אם כל אחד מהם יכול להעיד על מה שראה בקטנו אבל מכל מקום שני עדים בעינן א"כ אין זו דומה להסיא דואשתמודעוהי דהס"א שנים. ועוד דהס"א אפילו קטן שהוה מכיר ונכון נאמן לדעה הרמב"ם ז"ל וככתב אינו נאמן אלא להעיד בגדלו על מה שראה בקטנו אבל בעודו קטן אין דבריו כלום. וכן הוא בירושלמי (ש"ס פ"ה ה"י) וכן לא אמרו אלא בגדלו אבל בקטנו לא ורמב"ם [6] ע"י מהרי"ם קלושין (פג:) כפדי' גוי וכו': [7] ע"י פ"ה ח"ט ה"י ל"ה פ"ה ד' ה"ו ז' ונמ"ע ס"ק פ' י"א י"ג: כ"י

ז"ל כתב כן (פרק י"ד מהלכות עדות) כל אלו שמעיד בן גדול כמה שידע כשהיה קטן וכן כשהיה דחיה כשהיה (ש"ס כ"ח:) נאמן הדין לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טכורה וכו' פירש רש"י ז"ל לכשינדיל. ועוד דהס"א כזה אחי כל פלוני כתב הרמב"ם ז"ל שטעם נאמן וככתב אפי' לאחר שנשתחרר אינו נאמן להעיד על מה שראה כשהיה עבד כמ"ס כשהיה (ש"ס) וכן אם כי עובד ככבים והגניי עבד ונשתחרר אין נאמנין וכו' הרמב"ם ז"ל בפרק הגזר. ומ"מ נראה שמה שאמר ר' דוראן שהרי'אף ורמב"ם ז"ל חלי לעממייכו כמה שכתבו גבי ואשתמודעוהי וכו' הוא מנאר הכפל גס כי יואר נראה בדעתם ז"ל שהם מלריכין בחוזה דסימנא סיכא אחר גדול עמו שימיד על מה שראה בגדלו דאפי' דנגמרה סדקא חריבא דמחיייתין הוא הדין בכלל מחיייתין ר"ל כלל מאי דבעינן שנים אבל במאי דסני עד אחד לא אפשר דא"כ תיפוק ליה מכוס הגדול. וכתב הרי"ט חלי'אפילו ז"ל בחדושי על מאי דאמרי' בגמ' (ש"ס) והוא שיש גדול עמו וז"ל י"מ דלא קאי אלא אור כחז ידו של אבא וכן נמי לעדות סימנא אבל לא קאי להיס אפי' פלוני יואר מביח הכפר נטבול ולאכול בתרומתו דאם חיתא תיפוק ליה משום עדותו של גדול לבדו דכא מעלין לכהונה על פי עד אחד. אבל כהר"ב ז"ל פירש דאכולה מחיייתין קאי דמחיייתין דכחא ר' יהודה היא דאמר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד וכדאוקימנא לה לקמן חנן כמאן דאמר אין חולקין תרומה לעבד בלא רבו דהיינו ר' יהודה עכ"ל. והרי"ט ז"ל הביא לשון הגמרא על רישא דמחיייתין בדרך שהביאה בגמרא וק"ל כמנכחו. ורמב"ם ז"ל כתב (כ"פ' ז' מה' עדות) מעיד קרוב על כתיבת קרובו כינו וכו' ולא מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלו מה שראו בקטנו נאמן הדם לומר כשהוא גדול וכו' כתב ידו של אבי וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי וכו' כתב ידו של אבי וכן כשהייתי קטן והוא שיצטרף עמו אחר. שהוא מכיר בכתב ידו כשהוא גדול ובפרק חרבעה עשר כתב ז"ל תהלתו בפסולת אף על פי שאסור בכשרות פסול לפיכך מי שחא יודע עדות וכו' קטן וכו' והעיד בה כשהוא גדול חייב כלום ויש דברים סומכין בהם על עדות שמעיד כשהוא גדול הואיל וכן דברים של דבריהם ואלו הן הדברים שאדם נאמן להעיד בגדלו על מה שראה בקטנו נאמן הדם לומר זה כתב ידו של אבי או של אחי מפי שקיב שטרות מדבריהם וכו' חלי בפלוניא כשהוא נכח לה מנהג בחולות הואיל ורוב הנשים בחולות נשאות וכחונה מדבריהם ע"כ. הנה כהסיא כחז ז"ל שני אלו וכמו שכתב כתב ידו של אבי לריך סיכא גדול עמו כמו שכתב בפ"ה כן נראה שדעתו כזו של סימנא ששניהם לריך שני עדים ומחיייתין אחד מהם להעיד בגדלו על מה שראה בקטנו אבל בחוזה האחרונה שכתב אחר כן בעדות בית הפרס ועדות תחום שנת והאחרות דבר ברור שה"ל אחר דכא לא בעינן ככו חנה עד אחד [7]:

קפד עוד כתבת שנשאלת מהו לטרוד את הגבינה בשבת בבלי שהיא סודג חרוץ בעל פיפיות הנקרא בערבי אספרמא"נ ונשתפכת בדבר לפי מה שראית בפרק כלל גדול (ט"ד.) בענין בורר דבפליג בין ביד לקטן ותסחוי אשר לפי הכוונא פסקן של דברים הן דבורר לאלתר ביד סותר בקטן ובתסחוי פסור אבל אסור בנפשה וכברא חייב חטאת ודוקא לאלתר אבל לבו ביום אפי' ביד אסור. ואם בבורר אפילו בשני אוכלין או אוכל סתוך פסולת אסרינן אפי' בשנויא דקטן ותסחוי כ"ש בגרידה זו דהיא דוסיא דמחיינה ממש בזה הכלי וראוי לאוסרו ויהיה זה כמו דהיא דאמר רב פפא (ש"ס:) האי סאן דפרים סלקא חייב ואפי' דכתב הרשב"א ז"ל דוקא לבו ביום אבל לאלתר שרי אפשר דדוקא כשמתוך ביד הוא דשרינן לאלתר אבל בכלי דדמי לשוהן ממש לא. וגם מה שלמדו משם דיותר לפרר פתותי לחם ולתת לתרנגולין אפשר דדוקא ביד אבל לא בכלי ואף כי נתיר לשם בפריסת סלקא ובפירור לחם לתרנגולין אפי' בכלי התם שאני דאינו כל כך דוכה למחיינה כמו גרידת הגבינה בכלי המורג חרוץ דחא ודאי דמי לשחיכת תבלין במדוכה דהוא אסור ולא התירו אלא בקתא דסבינא וכיוצא בה. וכל שכן לפי ספר המצות דסתיר פירות פתותי לחם משום דאין מחיינה אחר מחיינה דבגבינה ליתא להדוא מעמא וראוי לאסור הערידה בכלי הגזר וזהו דאוי שיהיה בו חיוב חטאת כמו ברירת אוכלין בנפשה וכברא או פסור אבל אסור כמו בקטן ותסחוי. ובצאת לו התר בסקום אחר אם הוא סטרד לתוך הקדרה דהוי ספרק אוכל סתוך אוכל ויותר כמו שדחירו לסתום אשכול של ענבים לתוך הקדרה וכבר פירשה אפילו בשבת ואף כי הכלי יהיה מלאכתו לאסור אין לחוש כלל דמשנה שלמה שנינו (סנה' קכ"ב.) כל הכלים נמלים וכו' ברה לטרוד בה את הגבינה וכו' ואפי' שהיא סלאכתה לאסור לאסור בה את הקדרות ופ"י זה אף כי יהיה בזה אסור דוקא לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה יהיה סותר נל עיני ואבישה נפלאות סתורתך עכ"ל:

תשובה כבר עמדה על כל הדין שאפשר לישא וליתן על פנין זו והכחה כל כרחיות הדומות לנדון אם לאסור אם להסיר. חנני דעתי נוטה לאסור דכוס ליה כשהיה דרב פפא דכתיב מאן דפריס סלקא חייב משום עוון ואף אם נאמר דהיינו לטרוד מתר או לבו ביום אבל לאלתר שרי. כדעת הרשב"א ז"ל ונאמר שהסיר חפילו בכלי לאלתר היינו בכלי גזון סכין שאינו מיוחד לעשייה אבל המורג מרוץ שמוחה לעשייה זו

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קפה

יש להס' פתחון פה מכיון שכוא מוחזק חלל' ממנהג דורות וכו' ומתשובת
 הרשב"א ז"ל נראה שאפי' אמרו על דעת רבים שכן דין אין לו סדר
 אלא לדבר מלפני בחרמי הקהל מחירין הם עלמם אפילו לדבר הרשות וכן ז"ל
 בעל דעת המקום יחברך שבדבר הרשות אין לו הפסד בנדר סיחיד מ"מ
 בהרמי הקהל יש לו הפסד כיון שנסבג ק' דעל דעת המנהג שהרימו ונדרו
 וכ"כ בספר יורה דעה (בסימן רכ"ח) וכן אפילו אם יש מוחים בדבר כל
 שהרוב מסכים בהחר' אם היה שוכנו ק' להחיר הרמיים על פי סבוב ומ"מ
 אם היה נדר גדר לרבים או סייג לתורה ולדבר מלפני אין רשאיין להחיר ג'
 ואפילו בסמיכו כלם מהיח' דלמריין בירושלמי (גדרים פ"ה ס"ד) מה שר'
 גם נדר דלא מצוהא וכו' ואין לומר שכיון שעל דעתם נשבעו שהם יחירו
 לעלמם אפילו לדבר אסור שאין לומר כפייה דעת הקהל שיחקצט למישרי
 אסורא ואין לריך לומר אם נדרו על דעת המקום שהוא נסכס עמכם בנדר
 שיהיה לדבר מלפני ואינו נסכס בהחר' להחיר האסור כל זה בארתי בארוכה
 בחשובתי לרבי ישועה ז"ל (לפני ס"י קמ"ח) ואם השאל ממנו יראה לך וכה
 תראה באיזה דרך הרש"י הסתד בענין שלא יהיה בו סכסס לקבל ודע שהקהל
 יכולין להחיר קודם שיחול מה שאין החכם יכול להחיר כמו שהבטל מפד נדר
 אשמו קודם שיחול כמו שמפורש בשלטי גדרים (ג'). וכן יכולין להחיר
 מקלקלן וכשאר נשאר בהיחורו ואין חומרים בו נדר שהחיר מקלקלו הוחר
 כולו שאין חומרים בן אלא בחכס ששוקר הנדר מעקריו על ידי פתח אכל
 אביר הוא כבעל בנדרי אשמו שמפר לחלואין דמינו גייוי וכ"כ הרשב"א ז"ל
 בחשובתו ובלפי העפע שנתנו בהחר' הרמי הקהל שהוא כאלו החנו בשעת
 בנדר או החרס שאם ירצ' להחיר בין כשעכס בין שלא כשעכס חלל' בנרון
 פשוט שיוכלו להחיר וכו' ליה כהפסד הבטל זולתי אם פירשו בשעת החרס
 מפרש שלא יחל' לו החר' ומש"כ שהוסיק רבינו חס ז"ל בעל דעת רבים
 שאפילו לדבר מלפני אין לו הפסד אלא כגון כהוא מקרי דרדקי שהיה כמו
 נדר טעות שהיה סבורין שימלאו אחר דדייק כוחים ולא מלאו וגם מוסיק
 פעמים אחרים וברמב"ן ז"ל הביא סברתו זלח בהדוסיין פרק השולח וקלפס
 אכל כשכניע לפרק חלו בן הלוקין דחס סברתו בשתי ידיים ממה שאמרו
 שם (פ"ג) גבי אונס שגירס דאפי' סדירה על דעת רבים לא בטל
 העפע משום דלית ליה הפסד כיון דהוי לדבר מלפני כי כהוא
 מקרי דרדקי וכו' ואפי' שאינה דומה לה ממש אלא דהוי לדבר
 מלפני וכן דמו שם סברת רבינו חס ז"ל כל האחרונים ז"ל מהביא דלונס
 שגירס וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהלכות שבועות) והחיימה על הרמב"ן
 ז"ל ארצי שדחס סברת רבינו חס ז"ל מהביא דלונס שגירס ח"ך קלפס בפרק
 השולח ספרי כבר סיחס אוחס הכוניא בין מיניו שכחש שם בפרק השולח
 שהראב"ד ז"ל כתב שלא אמרו על דעת רבים אין לו הפסד אלא כשכניע
 לדבר מלפני אכל לדבר הרשות אין דעת הרבים חלס עליו וחר בו מהביא
 דגריסין במסכת מכות פרק הלוקין גבי אונס שגירס כגון שהדירה
 על דעת רבים והתס לזו לדבר מלפני אכל עברה נמי היא שלוקין עליה כל
 זה כתב שם הרמב"ן ז"ל בפרק השולח - ופי' על דעת רבים כבר ראית
 מה שכחוב במשפט החרס כי יש מפרשים כגון שאמר סחס על דעת רבים
 ואינו מפרט אוחס וזו אין לו הפסד לדבר הרשות כיון שלא ידענו מי הם
 ואולי אינם נסכמים בהחר' אכל לדבר מלפני יש לו הפסד דמסחמח
 מסכימים הם בהחר' יכיו מי סיכיו אכל כשמפרס אוחס ואומר על דעת
 פלוני ופלוני יש לו הפסד אפילו לדבר הרשות ברלונס וגם הם עלמם
 יכולין להחירו בלא שום פתח כיון שנדר לדעתם ולרלונס - ונראה לדעת
 חלו שאם לא ידענו רלונס חכס מחיר לדבר מלפני אכל לא לדבר הרשות
 וכשם רבינו חס ז"ל כתבו (התוס' בגיטין ל"ו בד"ס אכל) דמי שאומר
 חחס על דעת רבים ולא פרט אוחס אינו כלום אינו מוסיק חומר בנדר
 ופירש על דעת רבים ר"ל שמפרס אוחס וגם רש"י ז"ל בן פירש שהוא בפני
 רבים ונדר לדעתם שהוא פירש ק' יאמרו לה כדי חנו מדירין אוחס על
 דעתנו ולדבר הרשות אין חכס מחיר אפילו ברלונס שכיון שנדר לדעתם
 כבר שלק עלמנו מן ההחר' שלא סמכס דעתו שיסכימו בהחירו לדבר הרשות
 אכל לדבר מלפני יש לו הפסד אף אם לא ידענו רלונס וכן דעת הרמב"ן
 ז"ל - ואפשר שדעתו דבין שאמר סחס בין שפרט אוחס לדבר הרשות אין לו
 הפסד לדבר מלפני יש לו הפסד וכן נהגו הלבויר בהרמיים על דעת
 רבים סחס ורש"י ז"ל לא בא אלא לומר דאף כשמחירין וידענו מי הם
 וחס נסכמים בהחר' אין מחירין וכל שכן סחס - או כדי שלא נבין מלשון
 בגמרא שאף כשכ"ד הם המשביעין אוחס לריך שיזכירו פ"ד רבים כלומר
 זולתם לזה באר רש"י ז"ל דכיון שבית דין הם המשביעין כל שישיעוה על
 דעתם כרי זה על דעת רבים - ומ"מ הדבר ברור שהאומר על דעת פלוני
 או על דעת רבים ומפרט אוחס אין אוחס שנדר על דעתם יכולין להחיר
 נדרו שלא על ידי חכס שאין סנה האומר על דעת פלוני שהוא יחיר לו
 וכמו"ש הרמב"ן ז"ל במשפט החרס אלא כונתו הוא על מנת שלא ימחה
 פלוני אלא ישחוק וכל ששחק בשעת שמייעה ולא מיחה סוקס הנדר ואם
 מיחה בעל הנדר וסרי זה כמו כבעל מדרי אשמו אלא כבעל חכס לו
 תורה זמן לסמך יום אחד מפני שלום הבית בגזרה הכתוב ואין דין זה טוב
 באחר וכל זה כתוב שם בארוכה - ואני זה לי יותר משלפני שנה בשכני
 כשרקססה נשאלתי על רלונס ששכניע על דעת המקום יחברך ועל דעת
 שמעתו רבו שלא לחזק לשום רלונס לנתיים ימים ולא החכס עס רבו שיוכל
 להרשותו

כרי היה כנסה וכברה לטררו מכתשה לשחיקה חבלין א' וכבר אסרו שחיקה
 פלפלין בשבת אלא בקהא דסכינה דליכא שטי כדחיהא בפרק תולין (קמ"ח)
 וכמ"ס ס"ס ז"ל (פרק כ"ח) וז"ל לריך לחוק - כגון פלפלין וכיוצא בהם ליתן
 לפוך המאכל בשבת כרי זה כחש ביד הסכין בקפירה אכל במכתשה חייב
 מפני שהוא טוחן וכו' פ"ב * ועוד שהיה אפשר להחמיר ולאסור לגרוד
 כגבינה בכלי זה אפילו ביום טוב לפי שהוא מיוחד למינים זו והוי כפולין
 בריחים שלהם שאסרו חכמים כדחיהא (פ"ג דבילה כ"ג) אפי' דקיי"ל דכל
 התכלין נדוכין כדרכן במדוכה וכחכ הרשב"א ז"ל דהות דין לתרול שאין
 שוחקין אוחס בריחים שלו וטעמח כחייבו משום דהוי כפולין דחול כי
 כשחיקה עלמס נותרת היה הלל שבוה הפסד לתק דשאי פלפלין ומרדל
 בריחים שלהם שהוא רגילות לבחוק כן הרבה ביחד ומכוס סכי דמי לטובדין
 דחול אכל בכלי זה אין דרך נגרוה אלא מה שר"ך לבטחו - ומ"מ נראה
 שהפילו ב"ש לריך לעשות איזה שנוי דומיה דמלה סכרי אם היה פוסה
 מערב י"ט לא היה מפני טעמו ואם כוח מפני טעמו אינו לריך שנוי דומיה
 דתכלין כנדוכין כדרכן ביו"ט אכל בשבת נראה שאסור בלי הפסד - ומה
 שפלה כדעתך להחיר בגורד לחוק הקדרס דומיה דמס שהחירו לבחוט
 אשכול של ענבים לחוק הקדרס הינה ענין לזו כלל דהתס אסור הסחיטה
 כוח כשמפרק משקה מחוק חוכל וכוי הולדס דדש וגזס כשסוהט לחוק
 הקפרס שיש בו חוכל אין זה מפרק משקה לחוק חוכל שמסקה בזה לחוכל
 כחוכל דמי אכל כחלן שכהסור הוא משום טוחן בין שיגרוד לחוק הקדרס
 או לחוק כקפרס מכ"מ טוחן כוח ואין זה לריך לפנים :

קפה עוד

אסרת כי לפסח שעבר לסבת הרגון שהיה בעיר על דבר
 הסחרים שהיו מוציאין החפה לארצות הכותים ומיקרים
 השער וכמעט היו הקהל בסכנה נתקבצו כל הקהל כאחד וקבלו עליהם
 באלה ובשבועה על דעת המקום יחברך ועל דעת אנשי הקהל רבל
 יוציאו שום חפה מהיום והוא עד תשלום שנה תמימה כדי לשלחם
 לארצות הכותים זולתי נגביל אחד לסוחר כנהוג להם ועתה אחד מבני
 הקהל הוצרך לקחת חפה מבעל חובו שהיה מספיד נכסיו ולא מצא
 זולת זה לנבות : סמנו ואין בידו לכרה שם ובקש מן הקהל להתיר לו
 השבועה דרך פתח או חרפה לבל תשאר אצלו מונחת בקרן זזית גם
 כי בהוצאת החפה יסתייע בחק המלך מהמחוייב לו אמרתם לו הרי
 נשבעת על דעת רבים וקיי"ל דעל דעת רבים אין לו הפסד אלא לדבר
 מצוה כי ההוא מקרי דרדקי (גיטין ל"ו) עם מה שהוסיק רבינו חס ז"ל
 דדוקא כי ההוא שהיה בעין מעות דסברי דמשכחי אחר דעדיף מיניה
 ולא אדעתא דהכי אדרה אבל במצוה אחרת לא כיון שעל דעת
 אחרים נשבע דמנא לן שכך היה דעתם משעה ראשונה להתחרט משום
 מצוה זו ואפילו נתחרטו עתה אין חרטתם כלום שהם לא נשבעו ועוד
 דלמיסר עליה שוינהו שליה ולא למשרי ליה ואם נמצא בתשובה
 להראב"ד ז"ל דאותן רבים יכולין להתיר אפילו לדבר הרשות הרמב"ן
 ז"ל חלק עליו במ"ש במשפט החרס ג' וגם הראב"ד ז"ל מודה בעל דעת
 המקום שאין לו הפסד אלא לדבר מצוה ושאלתי להודיעך דעתי :

תשובה כבר שאלנו על זה הדין ר' ישועה ב"ר משה י"ח והסבתי לו
 בארוכה דרך הג"ס באיזה ענין יוכלו להחיר וגחיוס ענין לא
 שמה שהקהל מסכימים ומסייעין על קילוחן בחרס ובשבועה אינו דומה
 לקבלת סיחיד על עלמו כהרי הם עלמם מחירין לעלמם בלא פתח ובלא
 חרס דמשקרה : מה שאין כן בקבלת סיחיד - והעפע מפני שכיון שכן
 נהגו להחירם בדרך זה כשהם מחרימין או משביעין על מנהגם סן עושין
 והרי הוא כאלו סתנו בפירוש בשעת קבלתם שיוכלו הם עלמם להחירם
 כשירצו דומיה דהביא דרבי פתח (שבת מו) : דכל הנדרת על דעת בעל
 סיה נודרת ואפילו לדבר הרשות יכולין להחיר אף אם נדרו על דעת רבים
 ועל דעת המקום יחברך כיון שעל דעת כן החרימו והשביעו והראב"ד ז"ל
 כתב בחשובתו שהלבויר יכולין הם עלמם להחיר החרס אכל לא השבועה רק
 ע"י חכס או ג' הדיוטות כפתח וחרס כל א' בפני עלמו וכ"כ הרמב"ן ז"ל
 במשפט החרס בלוי חמנס הוא ז"ל כתב שם שמי שלא ענה חמן אחר
 כשבעט אין כשבעט חלס עליו כלל ואינו לריך סחר' שלא מלינו מושבע
 מפי אחרים ולא ענה חמן שיהיה חייב אלא כשבעט העדות מגזרה הכתוב
 והראב"ד ז"ל מחמיר בשבועה שמשביע שליח לבור אפי' לא ענה חמן
 להלריך שאלח חכס או ג' הדיוטות לפי שהוא משביעם לדעתם וברלונס -
 ואני חמירתי כהעפע שהמכו עליו להחיר חרמי הקהל בלא שאלה לחכס
 או לשלטה הדיוטות והקהל מחירין לשלמם דכחיל וכן נהגו על דעת מנהגם
 סם מחרימין - וכטעמיה דרב פתח כהפסד כבעל אוחס העפע בעלמו
 משפיק לשבועה הקהל שאף אם יאמרו בגזרה כחכ האלה והשביעם או
 חפי' המרו בפירוש מחרימין חנו ומשמחין ומשביעין וכו' יכולין הם להחיר
 הכל וכעטמי' דרב פתח סכרי גם בשבועה אשמו יכול הבעל להחר' כמו בנדר
 מן סעטס כהוא ומה שחלק הרמב"ן ז"ל בין חרס לשבועה להלריך בשבועה
 הלבויר שאלח חכס כשבועה סיחיד זהו מפני בלא נהגו הראשונים להזכיר
 בגזרה לשון שבועה כמו"ש בסוף משפט החרס ולזה טח על בני עירו
 שהיו טובים להשביע ולהחירם וכבמלכין להחיר השליח לבור ואמר הוחר
 סהרי טח עליהם לפי שהראשונים לא נהגו כן וכמו שהביא חשובת הרי"ף
 ז"ל בהחמיר אפי' בחרס הקהל להלריך שאלה להכס - ועוד כתב שעכשיו

ח' ש"ע א"ח ס"י ש"כ"א ס"י : ג' נדעס כפוף סכר הכלל : ג' יו"ד ס"י רכ"ח סעף כ"ח

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קפו

להכריזו ולחוק אלא נשבע שהם אח"כ הלך אלא רבו וקם ממנו שירשבו
 לחוק. בחול המועד אחרי שנשבע לדעתו ואני השנתי שהשבע על דעת
 חברו יכול חברו להחירו לעולם שלא ע"פ חכם ולא לי ממה שנחנס תורה
 דשות לבטל להפך נדרי אשתו מטעמים דרב פתח דכל הנודרת על דעת
 בפלה היא נודרת ולא גרע מפרש בחברו מסתם כבעל וזו סברה קדומה
 הביאה הרמב"ן ז"ל במשפט התרם אבל אינה נכונה דא"כ ימא דיו לבא מן
 סדן לסיוח כדון דדוקא ביום שמתו אבל אם שמת ושתק הרי קיים הכדר
 דמהסתם ליכא למילף אלא שהנדר על דעת חברו הרי הוא כחולה נדרו על
 מנה שלא ימחה פלוני אלא ישתוק וכל ששמת ומיחה הכדר בטל אבל אם
 שמת ושתק הכדר קיים והא"פ שנחנס חורה זמן לבטל בשתיקה אוחו היום
 גזר הכתוב הוא משום שלום הבית ואין הדן הזה נוסג באחר תדע שהרי
 שנינו (נדרים פ"ט.) נדרה זו ביום ונחגרשה זו ביום אינו יכול להפך
 אלמא כיון שיחנה מרשותו נחקיים מיד והא"פ ששבעתה על דעת בעלה
 היחס וזו סברה הרמב"ן ז"ל. ומיחו אף בזה יש לדון ולומר דהאומר על
 דעת פלוני אין במשמע שיכול הוא לבטל נדרו אפילו בשעת שמיטה דאע"ג
 דאמרין בהפדה הבעל על דעת בעלה היא נודרת אין ראונו לומר שהוא
 כמי שפרשה לשון זה אלא הכי קאמרין דאין בלבה שיתקיים הכדר אי
 קפיד ביה בעלה אלא אן לא קפדין אלישנא אבל האומר על דעת פלוני
 אפשר שאין דעתו שיוכל הוא לבטלו אלא שדעתו באמרו כן להוליך מדי
 סעודה כהיא דהניח בפרק שבועות שחיס בהרא"ה (כ"ט.) בשמשיעין אוחו
 אומר לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו ועל
 דעת ב"ד וקלינן ועדין אי הוי לאפוקי אי אמר איסקודרי ואסיק לכוין
 שמה וזו ומסקינן דאמרין ליה הכי לאפוקי מקינא דרבא ואיחא נמי בפי
 ד' נדרים (כה.) ועוד דאין ללמוד מהפדה הבעל כלל לומר שהוא כנודר על
 חנאי זה דא"כ הוה לו לומר בהפדה הבעל שהתא נאמרה בכל לשון ושיחו
 כל הלשונות שזין בו כל שיגלה דעתו דלא ימא ליה בההוא נדרה והתם
 קפדין עובא בלישנא דהפדה אלא ודאי הפדה הבעל גזירת הכתוב היא
 ואין ללמוד ממנה לאחר שהרי אפילו עומדת וזוחה שנודרת על מנה
 שלא יוכל בעלה להפך אין נדרים כלום ובעלה דעתה אלא שאר השבים
 במנ"ש זה הסוססות. וכן הבעל יכול להפך אפילו נודרה על דעת רבים
 ואפילו לדבר הרשות מה שאין חכם יכול להחיר וסיינו טעמא דאמרין
 סתם (גיטין ל"ה.) דאלמנה ששאתה אין מגבין לה כחובתה מבעלה הראשון
 בנדר משום דמיפיר לה בעל ולא מגבין לה בנדר על דעת רבים דאלמא
 גם בנדרה על דעת רבים יכול הבעל להפך אע"פ שאין חכם מיפיר והא"פ
 דמתן דסבר דכפני רבים אין לו הפדה גם בבעל אין לו הפדה כדאיתא
 התם א' ואין יכיה ברבים חמור מעל דעת רבים היינו טעמא משום
 דעל דעת בעלה היא נודרת וירדה אורה לסוף דעתה שאינה רואה שיתול
 נדרה אלא על דעת בעלה. וזוהי שחמרה על דעת רבים לומר שאם ירלה
 בעלה לקיים יתקיים על דעת רבים אבל ברבים למאן דאמר אין לו הפדה
 טעמא דאיתנה הוא משום דכל מילתא דמתעבדה באפי' תלתא אלימא ולא
 יכול חכם למישלפה והוא סדן לבטל. ומ"מ נראה לי ברור שהנשבע על
 דעת חברו סתם ועתה אומר שדעתו הוה לך שיוכל אוחו פלוני להחירו
 שלא ע"פ חכם שומעין לו כדחתן בפרק ואלו מותרין (י"ח.) סתם נדרים
 להחמיר ופירושן להקל והא"פ דתאן בסיפא (כ"ג.) ועל כלם אין נשאלין להם
 ואם נשאלו עונשין אותם ומתמירין עליהם ומפרשינן בנמרא דה"ק אין נשאלין
 להם אין לריבין שאלה ב"ד"א צ"ח אבל בעם הארץ הבא לישראל עונשין
 אוחו ומתמירין עליו ואפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר ואמרי פוחתין
 לו פתח ממקום אחר מ"מ שאלה בעם הארץ כבר פירשו ז"ל דהאי על כלם
 אנדרים דסיפא קאי עגון נדר בהרס והמר לא נדרתי אלא בהרסו של ים
 ואותן אחרים השנויין שם שמשמעותן להחמיר עפי מלהקל אבל בהיך דרישא
 נדרר בבשר מליח אי פריש והמר דבשל ע"ג נדר וכן נדר בהרס ופירש
 שכונחו היחס בשל כהנים אפילו בעם הארץ אינו לריך שאלה. ועדן זה
 להנהו דרישא דמי שאין משמעותו להחמיר יוחר מלהקל וכעגון זה גם כן
 שיכול זה להחירו שלא על פי חכם אע"ג דאמר נמי על דעת המקום שאין לו
 הפדה כדאיתא בפרק שבועות שחיס בהרא"ה (כ"ט.) דעל דעת המקום למה
 לי כי סיכי דלא חווי הפדה לשבעתייכו שאין הקב"ה נכנס להחיר השבועות
 אם לא לדבר מלוא וכ"ש שאינו נכנס להחיר עברה עגון שבועת החנוק שאין
 ראו לחכם להחיר כדאיתא בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) עכ"ל כיון שהנשבע
 אומר שכן היתה דעתו בשעת שבועת שיוכל זה להחירו שלא על פי חכם
 שומעין לו ומחירו שהרי כך התנסה ונאמר כי מה שאמר על דעת המקום
 היה כדי שלא יוכל חכם להחירו אבל אם אינו אומר כן הולכין להחמיר
 כסתם נדרים ואינו יכול להחירו שלא ע"פ חכם אפילו בשבועת הרשות
 ובשבועת עגון זה שאמר על דעת המקום יחברך והיה להפריש מאסור
 ואפילו חכם אין יכול להחיר זה כחבתי בתשובה הטיח ורתיחי לכתבו לך
 בעד מה שחדשתי. גם שלא נזכר למפרשים ז"ל.

מחברו בפניו אין מחירין לו - אלא בפניו ויליף לה מדכתיב ויאמר
 ה' אל משה במדן וכו' אחר ז' ו' הקב"ה למשה במדן נדרת לך וסתיה
 נדרך במדן דכתיב ויחל משה. ואין אלה אלא לשון שבועה וכו' איכא
 פלוגתא בירושלמי (שם פ"ה ה"ד) דאיכא מאן דפריש התם טעמא מפני
 הנושא כלומר שיתבייש ממנו ממה שגדר לו להנאחו ועכשיו מתחרט ומבקש
 החרה ואיכא מאן דמפרש טעמא מפני השגד כלומר שאם יחירו לו שלא
 בפניו לא ידע חברו בהחרתו וכשיראה איתו נכנס ממנו יחדע בעובר על
 נדרו ומשמע דאיכא בין בני חרי לישני בן דללישנא דמפני הנושא כל שאין
 הגדר לתועלת חברו אלא שגדר בפניו מחירין לו שלא בפניו דהא לא שייך
 למימר הכא שיתבייש ממנו כיון שאין הגדר לתועלתו ולחידך לישנא דמפני
 השגד אפילו נדר שהוא שלא להנאח חברו אין מחירין לו אלא בפניו דאיכא
 השגד. וכן נמי משמע דלעטמא דמפני הנושא דוקא בפניו אבל שלא בפניו
 אין מחירין לו ואף אם יודיע החרה להחירו דהא אכתי איתיה לעטמא דמפני
 הנושא אבל לעטמא דמפני השגד כל שודישו די צדק ומחירין לו ולכולי
 עלמא כל שאין הגדר להנאח חברו אלא בפניו לבד מחירין לו שלא בפניו
 ויודיעו לו הסתם דאי מפני הנושא הא ליכא דאין נדר זה להנאחו ואי משום
 השגד ליכא שהרי שודישו וכן נמי בפניו מחירין לו אפילו בעל כרתו שכיון
 שאין הגדר להנאחו אין אנו לריבין לדעתו ואין כאן לא משום נוסה ולא
 משום חשד שהרי בפניו הוא ואין אנו לריבין להשכמתו אבל כל שגדר להנאחו
 ודאי אין מחירין לו אלא מדעתו ומרצו ואפילו ידענו שהוא מתרצה לריך
 שיהיה הסתם בפניו מפני הנושא וכל שאינו מתרצה אין מחירין לו אפילו
 למאן דאמר מפני השגד ואין די בשודישו לו הסתם. וכן נראה ממאי דא"ל
 הקב"ה למשה במדן נדרת לך והחיר נדרך במדן ולא הספיק לו בשיחור
 במקומו ויודיע ליחור הסתם אלא הלך שם ושאל רשות מיחורו ונתן לו
 דכתיב אלה נא ואלשונה אל אחי אשר במצרים ואלהם שפדס חיים ויאמר
 יחור למשה לך לשלום וכן הסכימו כל הראשונים והאחרונים ז"ל אלא שדעת
 ר"ם ז"ל שאם עברו והחירו שלא מדעתו מותר אלא לכתחלה אין מחירין לו
 מסנהו עשמי דפרישו בירושלמי ורביה לדבריו מדאמרין בפרק השולח (ל"ה.)
 וליחוס דלמא אלה לגבי חכם ושרי לה ואי דיעבד נמי לא מהני כי אלה
 לגבי חכם מאי הוי דהא נדר אלמנה להנאח יתומים הוא אלא ש"מ דאפי'
 להנאח חברו כל שהחירוהו מותר אבל דעת הראש"ד ז"ל דכל נשבע לתועלת
 אין מחירין לו אלא מדעתו ואפי' החירוהו בדיעב' אינו מותר ורתיחו מדכתי'
 גבי דקיקו (יחזקאל י"ז) אם לא אלתו אשר בזה ובריתו אשר הפיר אע"פ
 שהחירו לו סנהדרין שבועתו לפי שהיתה שבועתו לתועלת נכודנדר ואם
 איתא דאם החירוהו מותר הרי לא בזה ולא הפך אלא סנהדרין פשעו בדבר
 כשהחירוהו והיה דפ' השולח אפשר לדחותה דהכי פרישין כיון דאין לריך
 לפרוט אה הגדר ליחוס דלמא אלה לגבי חכם ותעלים לו סנהדרס ליחומים
 ויחיר לה והיה תעשה ותחיה סנהדרס שהיא מותרת. ומורי הסתם הגדול
 הרב רבי חסדאי קרשקש ז"ל בפסקיו בגיטין הכריע בדברי רבינו חס' ז"ל
 דאם החירוהו מותר שהרי דקיקו לדיק גמור הוה כדאמרין בפרק חלק
 (ק"ג.) בקש הקב"ה להחיר את העולם לחסו וכו' מפני דורו של דקיקו
 נסתכל בדקיקו נחקררה דעתו ומאי דכתיב ויעש הרע. בעיני ה' היינו
 שהיה לו לתחות ולא מיחה וא"כ איך יעבור על השבועה במזיד ולמה ראה
 שיתירוהו ואיל ודאי ידע שאם החירוהו אינו מותר ומאי דקאמר עליה
 קרא אם לא אלתו אשר בזה ובריתו אשר הפיר משום דלגבי ח"י חלול השם
 יס בדבר וגם מפני אימתו עשו סנהדרין שלא כדון שהחירוהו שלא מדעתו של
 נכודנדר ואף בחוס' כתבו דמפני שראו שדקיקו מלעטר צדק ומחבטל
 ממלאכה שמים עשו עול ומלאו להחירו מפני אימתו שהיה מלך ושלח כסאן
 עשו וזהו שלא מלאו חסובה כשאמר להם נכודנדר אהון אמאי עבדיהון הכי
 מיד ישבו לארץ ידמו וא"כ עליה בידנו שכל שנשבע לתועלת חברו אין מחירין
 אוחו לכתחלה בשום דד שלא מדעתו של חברו. וכל ב"ד שנוקק לך ראי
 להוכיחו וליסרו שטתן דמי מלחמה בשלום אבל אם החירוהו מותר כדברי
 ר"ם ז"ל ואם שפרט את הגדר וידע הסתם שנתועלת חברו נעשה ואם העלים
 מן החכם אין החירו סתם דהא קי"ל לריך לפרוט את הגדר דהא רב הונא
 ורב פפא סבירא לה הכי (בגיטין ל"ה.) והוה ליה רב נחמן יחיד ובהא
 אפי' בדיעבד לא מהני כל זה כתב מורי הרב הגאון ז"ל. והתוס' ז"ל שכתבו
 דאפילו נדר לתועלת חברו מחירין לכתחלה לדבר מלוא הוה קולא יחירה
 ולא הסכימו בה כל האחרונים ז"ל ונראה לי שחירה לדברי הסתם שהרי אין
 לך מלוא גדולה מהליכת משה למצרים בשליחות ה"י להוציא ישראל מתחת
 סבלות מצרים והא"פ כן האריך לשאל רשות מיחורו ולא הותר שלא ברצונו
 וכן רש"ב ז"ל כת' בגיטין בשם ר"ם ז"ל דדוקא בנדר מתחם עובדה שעשה
 לו חברו כמשה רבינו ע"ה עם יחורו שמתחם השבועה נתן לו בזה ודקיקו
 עם נכודנדר שהיה מסור בידו להריגה ומתחם השבועה הלינו אבל בצולת
 זה מחירין לכתחלה שלא מדעתו והביא קלח רחיה מהסיה דפרק ואלו נאמרין
 (ל"ו.) דאמר לו פרעה ליוסף אחשיל לשבועתך ואמתי לא אסדר ליה אין
 מחירין אלא בפניו ויעקב אבינו כבר מת אלא שמת מינה כיון שלא קבל
 עובד מפני שבועה זו מחירין שלא בפניו. ולי נראה שאינו רחיה כלל
 דהיינו מאי דאסדר ליה. ויוסף לפרעה ואחשיל נמי אריך אע"ג דלא ניתא
 לך כלום כמו שאינו יכול לישראל על מה שנשבעתי לך שלא ברצונך כיון שהוא
 לתועלתך כן על שבועה שנשבעתי לתועלת אבי כיון שמת ואינו שיסכים
 א' ע' חוס' שם ד"ה אכל והב"ל ור"ן והא"ש שם ופיו"ד ר"ל ד' רבינו נע"ג
 הלא ר"ה ור"פ פליגי. ור"ל ע"ד רבים כ"ש דא"ל להסר. ב' ע' ב"י וי"ד ר"ם ד"ה וכתוב :

קפו ואשר שאלת אם יש שום דרך לטי שנשבע לחברו לתת לו
 איזה דבר או לפרוע לו החובות לו לזמן ידוע אם
 יוכלו להתיר אותו כי הוא אצלך זר ואם יוכל היות בין בפניו בין
 שלא בפניו אם לא ברצונו :

תשובה הא דתניא בגמרא פרק ר' אליעזר (ס"ה.) המודר הנאה
 א' ע' חוס' שם ד"ה אכל והב"ל ור"ן והא"ש שם ופיו"ד ר"ל ד' רבינו נע"ג

שאלות ותשובות: ריב"ש סימן קפו קפה קפט

מה

שוחט הסימן השני בהכשר שחיטתו כשרה דריעבד. האי גרע עפי שמפסיק בחמט שחיטה בשחיטה פסולה כמה שהוא בשחיטה לכתחלה או דילמא כיון שאם היה רוצה להניח המעוט הוא מלשחוט כשרה דריעבד ולא איכפה לן אם שחטו בפסול ועלמה בחיקו: וזה שהביא הרמב"ם ז"ל החליד במעוט סימניו ר"ל שכבר שחט רוב הסימן האחד והחליד במעוט בין בושט בין בקנה ואח"כ גמר השחיטה דהיינו שחט הסימן השני: ומאי דכתב ז"ל שחט רוב האחד או רוב השנים והשלים בדרסה או בסגרמה הרי זו כשרה שהרי נשחט השעור כראוי היינו רוב אחד בשוף או רוב שנים: בבכמה שכבר נכשרה השחיטה לגמרי דומיא דמאי דכתב ז"ל גבי שחיטת רוב אחד בשוף ורוב שנים בבכמה אע"פ ששכה חזי היום וכולי: ומאי דכתב ז"ל ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי מיירי בין בושט בין בקנה בין בסימן ראשון בין בסימן שני ובשליש הראשון בושט מיירי בין בסימן ראשון בין בסימן שני ובקנה בסימן ראשון לא אפשר דהוה ליה כחצי קנה פגום אבל בסימן שני פסולה ודלית ליה שנחמט שחיטה הוא שוחט בשחיטה פסולה דע"כ לא מספקא לן לחכמינו במעוט בתרא של סימן קמא אלא משום שכבר נשחט רוב הסימן ההוא והיה יכול להניח המעוט מלשחוט אבל בשליש הראשון שהוא מעקר שחיטה פסולה ודלית: וכי תימא החליד בשליש ראשון של קנה מאי שנא בין סימן ראשון לסימן שני והלא מלא חזי קנה פגום אפי' שחט הושט ראשון והוסיף על הקנה הפגום כל שהוא וגמרו כשרה ואם כן בשוחט את הושט והחליד בשליש הראשון של קנה וגמר שחיטתו ה"ל לחכמינו דמכשרין מאפי' עממא בשחט קנה ראשון והחליד בשליש הראשון: לא דמי דבמלא חזי קנה פגום הוא עושה כל שחיטתו בהכשר אבל כשמחליד בשליש ראשון של קנה אחר שחיטת הושט הוא שוחט בחמט שחיטה ובמה שהוא מעיקר שחיטה בשחיטה פסולה אבל כששוחט הקנה ראשון ומחליד בשליש הראשון כיון שאם היה מניח עתה מלשחוט לא היתה הכתובה נטרפת בך והיה יכול לחזור ולשחוט הנשאר כראוי והיתה שחיטתו כשרה גם עתה שוחט סמוך לחלדת השליש הראשון אין לפסול שחיטתו בך: ואח"כ אם הרב ז"ל מפרש החליד במעוט סימניו במעוט בתרא דסימן קמא למה לא פירש כן בשבט במעוט סימניו ודחק לפרש שהיה צריך על שער שהיה אם הוא כדי שחיטה גמורה או כדי שער שחיטה מעוט סימניו זה אינו קשה כי הרב ז"ל נראה לו דלשון ששה היינו שאינו שוחט כלל כגון שגפלה סכין מידו או עף דומיא דמתניתין (ל"ב) ולא בשוחט המעוט נסכין רעה ושויה בשחיטתו שער שהיה כמו שפירשו המפרשים ז"ל וזה הולך: הרב ז"ל לדחק בפירוש הכעיה או שלא שם אל לבו הענין שהוא זה ש"ל דבריו הר"ם ז"ל ומכל מקום אין דבריו נראים נכונים והפירוש הנכון בהחליד במעוט סימניו מה שפירשו בו המפרשים ז"ל שאחר ששחט רוב הסימן הראשון החליד הסכין תחת המעוט הנשאר ושחט הסימן השני כמו שהביא זה הרב רבינו נסים זכרנו לברכה בפירושו להלכות ב: -

קפה עזר בהס"א דריאה הסמוכה לדופן תמיהא ליה למר למה לא הביא הרב רבינו נסים ז"ל דברי הרמב"ם ז"ל שהם מכוונים בדברי ר"ח ז"ל לפסוק כרב נחמיה בריה דרב יוסף (חולין מח) ולקולא רונה למר להחיר בצדיקה היבא דליבא מכה גדופן ובלא בדיקה סיבא דליבא מכה גדופן ולמה הביאן בשם רבינו חס ז"ל לבדו ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב אחר כן שהמנהג הוא להחמיר: חלוק יש בין דבר האסור מן הדין למה שאסור מן המנהג ולכל הפחות נפקא מינה למקום שלא נהגו ע"כ: ואפי' אומר רבותא למחשב גברי אחר שהביא דברי ר"ח ז"ל וראויותיו ושכשיב כן בתשובה מה לו להביא עוד דברי הרמב"ם ז"ל האמורין בלא ראייה כהלכתא בלא עממא: ועוד שכבר הביא אח"כ דברי הרב אלפס ז"ל המחמיר מן הדין ולא מן המנהג לבד והראה פנים לדבריו ואחרי שנפלאה בענין כזה היה לך להפליא פלא ופלא איך לא הביא דברי הרמב"ם ז"ל בכלכה זו שהוא דבר חדש מאד לא נשמע לשום אחד מן המפרשים ז"ל שהוא כתב בפ' י"א ריאה שהעלמה: למחיים או שנמלאו בה סירטות כמו חוטין חלויין ממנה וגדופן וכו' נראה שהוא ז"ל מפרש העלמה למחיים חוששין לה האומר בכלכה זו (שם) דלא קאי ריאה הסמוכה לדופן לבד אלא הוא דבר בפני עצמו לומר שריאה שיש בה למחיים חוששין לה לנקב אף אם אינה סמוכה לדופן ואריכה בדיקה: וכן נראה עוד ממה שכתב בפ' זה בפסקא המחיל בה בה ח"י או ישראל והואיל את ריאה וכו' ואין הפירוש הזה מהיישב כלל בסוגים הגמרה אלא העלמה למחיים קאי ריאה הסמוכה לדופן לומר דאע"ג דריאה הסמוכה אין חוששין: לה דחלין גדופן אם יש למחיים בריאה אין חולין הסמוכות ממנה הדופן אלא חולין הסמוכות ממנה ריאה כיון שיש בה למחיים ואחיליב בה ריעתא אבל בלמחין לבד בלא סמיכות לדופן אין לחוש לה כלל: ובסוף ההלכה אמרו בפירוש העלמה למחיים כשרה ולגמרי משמע אפילו בלא בדיקה כמו שפירשו זה כל המפרשים שראיתי בדרישה והרב רבינו נסים ז"ל גם כן ולא חשב להביא דברי הרמב"ם ז"ל אם שלא רבינו נסים זכרנו בן ארבע שנים: בקלור לפי דרש ב: -

קפט עזר בפרק זה (מח): ומתפוגא דאיניקיב להצריה טרפה ופירש רש"י ז"ל רכיון דדופן של חבירו קשה הוא עומד לעלמו ואינו סוחט הנקב אבל ניקב אחר פלגו: ברחוק הכשר נכנס ומגין וכו' הרמב"ם ז"ל (פ' עשירי מהל' שחיטה) אחד מסמפוני ריאה שנקב ואפי' לחבירו מרפה נראה מ"ש בזה ופ"ש נשך פ"ק י"ג: ג] ע"י ב"י י"ד ס"ח ל"ס ד"ה וי"ל וכו' ד"ה ריאה מ"ש בזה מדבריו:

בדבר: עוד הביאו ראייה לכשרת ר"ח ז"ל מדמוכח: רבי יהודה (גיטין מ"ו) דכר שידעו בו רבים אין לו הפרה מדכתיב: ולא הסום בני ישראל כי נשבעו להם וגו' ואפי' אמרה דככל ענין אמרו אין מחירין אלא בפניו מאי מוכח מהם דלמא הסום עממא דלא יתחא להו לגבטונים: וגם זה יש לדחות דגבטונים כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו ורמו את ישראל היו מחירין שלא ברעום מפני שהם עשו שלא כקונן ומאה מוכח שפיר דמשום הכי לא הרעום משום דנדר שידעו בו רבים אין לו הפרה ורבין סבירא להו דכיון דאמרי מארץ רחוקה באנו לא חיילא עליהו שבועה כלל: אלא שמפני חלול השם לא הרעום: וכזה נדחית: הראיה שהביאו החוס' מד"ה יחודה דלדבר מלוא מחירין לכתחלה אע"פ שהיה לחולת חבירו ומשום הכי מוכח רבי יהודה דאי לא מפני שידעו בו רבים: היו מחירין השבועה והורגים אותם שהריגה הגבטונים מלוא לפי דעתם משא"כ דעת הרמב"ם ז"ל שכיון שעשו השבועה מקבלין אותם כדליתא בספרי וכו' מה שנראה לי בשאלותיך וחתמתי שמי אני יצחק בר ששת זל"ה א: -

אל החכם דין שרמה הלוי דבורגוש גרין

קפו מה נכד היום מה טוב ומה נעים בא זכרנו לפניך והיה ששועים ולחדש ידידות והצנח כלולות תרושה על לוח לב כחמסרות נפועים והנה בלא בתלמה ספר ביום האלוה לאלוה ל"י אחיה דפי ודברי יהו' שמעיה ומי לא ידע בכל אלה כי לא מחמתי שאלה על זה כי שפרי ביה נעלו לפני ומכאן ביה נחיות הכמה דגלי מטעים ואפי' כלנו חכמים בלנו יודעים מה ידענו ולא חדע ולך נחמנו מחשבות הסכל ולך מה יקרו רעים לבאר תעלומות ולגלות בחורה כל סחוס כפנים שבעים אך כי מלאח מקום ומכאן בחידוש לספיר ולעורר את האהבה עד שתחפץ להנות בה בשמורות ולזכרה על יצועים גם חזי בלשח חפנה בהרתי ולגמרי ממר מהדרנה תיבחה ואם לבי כל עמי כי חדלו קרובי ולא זכרו ברית אחים ורעים אפסה שפתי להשיב על שאלותיך ורעיוני אשר שחו בחוה הם רופים אוחילה לאלהי ישעי אשר הקריב לבא פה דודים חפי ספרים ואחריות פורחות טשאות משאות שלום נוחן כח ועממה לאין אונים יחסים וינעים יתן אומר ויקס לו כי עוד חזון למועד שים בפנים בנדק נחמה עין בעין נראה חמונה לבד עיינו כהקין יהיה שבעים:

בדיק לן מר במאי דאבעיה לן בפ' השוחט (לי) החליד במעוט הסימניו מהו וסלקא בחיקו וגראה שר"ם ז"ל פי' דר"ל שחט מעוט הסימניו בחלדה וגמר השחיטה שלא בחלדה לפי' פסק בזה (בפ"ג מהלכות שחיטה) הרי זו ספק נבילה והקשית במאי עסקין אי בושט מאי שנא מנקב דסוי ודאי פסולה ואי בקנה מאי שנא מהאי קנה פגום ושחט על מקום החתוך והשלימו לרוב דכשרה: ועוד הקשית ידידיה ארידיה ממ"ש הר"ם ז"ל עלמו (בפרק האזכר) ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה ושליש הראשון היינו מעוט וקאמר הרי זו פסולה דמשמע נבלה ודלית: ועוד הוסיפה אומן בקושיא זו דמאחר שהוא בא לחלק בין דרס או החליד להגרים משמע דבקנה קאי דאי בושט אין חלוק ואח"כ מאי שנא מחזי קנה פגום עכ"ד: ובאמת שקושייתך על הר"ם ז"ל עמומה כן ורבינו ענר והולם להולמן ומה שגרא' לומר בזה דאם נחמ' דמאי דכתב ז"ל שחט מעוט הסימניו בחלדה ר"ל במעוט ראשון של סימן ראשון על כרחו יש לנו לומר דבושט הדברים אמורים דאי בקנה ודאי לא גרע מהאי קנה פגום דמאמרף לשחיטה לכולי עלמא כיון דהוי במקום שחיטה: ומאי דקשיא ליה למר: ואפי' בושט מאי שנא מנקב דסוי ודאי פסולה איכא למימר דשלא ושגא משום דכיון דבדרך שחיטה ובשעה שחיטה הוא לאו כנקב הוא דהכי אמרי' רחמנא למשה לא השחוט רובא בחלדה אבל מעוטא שפיר דמי כל סיבא דלא נפקא חיותא בחלדה דהכי נמי אמרינן (שם י"ט) בהגרמה דבגרים שליט ושחט שליט [והגרים שליט] כשרה לרב הוה ומאמרף השליט המוגרם לשחיטה אע"פ שאינו במקום שחיטה עד שאם הגרים רובא פסולה ואיית לן למימר דהכי אמריה רחמנא למשה דלא בעינן מקום שחיטה כפולא שחיטה אלא כפי נפקא חיותא במקום שחיטה כפי ואע"ג דאיכא לאפלוגי בין הגרמה לחלדה בושט דהתם לא נעשה בה דבר שממרף בו אבל בחלדה נעשה בה דבר שכוונתו בו טרפה היינו בעינן דהחליד במעוט סימניו: ומאי דקשיא ליה למר נמי דמאי דכתב הוא עלמו ז"ל ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה דמשמע נבלה ודלית אפשר לומר דפסולה מספק קאמר אלא: שלא חשש לפרש כיון שכבר באר זה למעלה ועוד שכבר כלל בפסול זה החליד בשליש האמצעי דהוי פסולה ודלית: ומאי דקשיא ליה נמי למר דמשמע מדבריו דבקנה הדברים אמורים מדפליגי בין דרס והחליד ובגרים איכא למימר מידי איריא האי כדנייה והאי כדנייה דבגרמה על כרחין בקנה היא כמו שכחב הוא ז"ל בראש דבריו הגרמה כיצד זה השוחט בקנה וכו' ודרס והחליד בשליש הראשון מיירי בושט ובשליש האמצעי אף בקנה:

עוד אפשר לפרש דברי הר"ם ז"ל בדרך אחרת דודאי החליד בושט בשליש הראשון נבלה ודלית ובקנה כשרה לגמרי מידי דהוה אחזי קנה פגום דכתב מר אבל בעינן דהחליד במעוט סימניו מפרש אותה הרב ז"ל דומיא דכעיה דשהה במעוט סימניו לפי' פ' המפרשי' ז"ל והספק הוא אם נלמד שכיון שכבר החמיל בשחיטה עד שאם הגיה עתה מלשחוט היתה נטרפה בך אין לו להפסיק בחמט שחיטה בשחיטה פסולה דהיינו דהתם או חלדה ואע"פ שאם היה רוצה להניח זה המעוט האחרון מלשחוט והיה א: ע"י ב"י שם ד"ה וכו' מ"ש בזה: ב] ע"י ב"י י"ד ס"ח ל"ס ד"ה ריאה מ"ש בזה מדבריו: